TÜRK'ÜM ÖZÜR DİLERİM

İSKENDER ÖKSÜZ

TÜRK'ÜM ÖZÜR DİLERİM

YAYIN NO: 566

TÜRK'ÜM ÖZÜR DİLERİM
İskender Öksüz

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, Nisan 2013
3. Basım, Şubat 2014

ISBN: 978 - 605 - 5261 - 66 - 5

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Yayına Hazırlayan: *Osman Sevim*
Kapak: *Kenan Özcan*
Baskı: *Özener Matbaası*
Kale İş Merkezi Davutpaşa Cad. A Blok No: 201-202 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 481 97 88
Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*
Cilt: *Yedigün Mücellithanesi*

BİLGE KÜLTÜR SANAT
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No. 3 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

TÜRK'ÜM ÖZÜR DİLERİM

İSKENDER ÖKSÜZ

BİLGE
KÜLTÜR
SANAT

Prof. Dr. İskender Öksüz

Eğitim:
1969 Yale University (Ph. D.)
1968 Yale University (Master of Science)
1966 Ege Üniversitesi (Kimya-Fizik Lisansı)

İş Hayatı:

2002-2012: Prof., Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Kimya Mühendisliği Bölümü.

1987-2002: Sağlık, bilişim, eğitim sektörlerinde çeşitli firmalarda profesyonel üst yönetici. Çeşitli şirketlerde Yönetim Kurulu üyeliği, Genel Müdürlük, Holding Genel Koordinatörlüğü.

1981-1987: Prof., University of Petroleum and Minerals, Suudi Arabistan Akademik ve İdari Görevler, bilgisayar destekli öğretim koordinatörü, yeni öğretim üyesi seçimi ve terfi komitesi üyeliği.

1968-1981: Bölüm Başkanlığı, Rektör Yardımcılığı, Rektör Vekilliği (ODTÜ), Kürsü Başkanlığı, Senato Üyeliği (ADMMA), Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu 7. Dönem üyeliği, Atom Enerjisi Konusunda Bakan Danışmanlığı. KÜBİTEM kurucu üyesi ve başkanı. Töre-Devlet Yayınevi yöneticisi.

Bilimsel yayınlar: 30'un üstünde bilimsel yayını 700'ün üzerinde atıf almıştır.

Yönetim uzmanlık alanları: Sağlık, toplam kalite yönetimi, bilişim ve pazarlama.

Bilimsel uzmanlık alanları: Teorik Kimya, Fiziko-Kimya, Bilgisayar Uygulamaları ve Programlama.

Siyasî-sosyal çalışmalar: *Töre, Devlet, Bozkurt, Türk Yurdu* dergilerinde makale ve başka yazılar. *Son Havadis, Yeni Ufuk, Ayyıldız* gazetelerinde köşe yazarlığı.

Kitap: *Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi-Teori* (Ayhan Tuğcugil müstearıyla, 1978); *Türk'üm Özür Dilerim,* (2012); *Niçin? Tarih, Devlet, Ekonomi, Yönetim* (2013).

TEŞEKKÜR

Önce tenkitçilerime: Yağmur Tunalı ve Ömer Dönderici'ye. Yorulmadan, sıkılmadan –belki de sıkılmışlardır ama belli etmediler– paragraf paragraf, cümle cümle, nokta ve virgüle kadar beni tashih ettiler. Sonra da yüksek bir yerden bakıp tekrar tenkit ettiler. Ne kadarını düzelttim bilmiyorum ama onlara bol teşekkür borçluyum.

Sonra teşvik edenlere: Kadim dostum Taha Akyol ve genç dostum İkbal Vurucu. Onlar olmasaydı kitap da olmayacaktı.

Ve tabii yazma imkânı verenlere: *Türk Yurdu*'ndan (daha önce de *Töre*'den) Prof. Dr. Mehmet Çağatay Özdemir'e, *Star*'dan İbrahim Kiras ve Halime Kökçe'ye... Editörlere yalnız sundukları imkân değil, sabırları, tahammülleri için de teşekkür edilir. Hak ediyorlar.

Tabii, asıl sabır sahibi eşim Emine Işınsu Öksüz'e...

Teşekkür, teşekkür, teşekkür...

İÇİNDEKİLER

Teşekkür 5

Giriş 9

Millet 13
- Milleti sadeleştirmek 15
- Ne ayıp Türk'üm diyene 22
- Millî menfaati olmayan 'ulus devlet' 30
- Türksüz milliyetçilik 37

Türk'üm özür dilerim 45
- Türklüğün bilimsel sakıncaları! 47
- Özrümüz kabahatimizden büyük! 55
- Türk'üm özür dilerim 63
- "Asimilasyon en iyi entegrasyondur" 70

Fikir savaşları – GONGO'lar 77
- Hayrola dünya; nereye böyle? 79
- ABD'nin işi başından aşmış! 87
- GONGO! 95
- Putin'in gözyaşları... 102
- Türkiye için 'millet'siz anayasa! 109
- "Avrupa değerleri" saldırıyor! 116

Tek yol! 123
‘İnternet çağında ne milleti’ mi? 125
Tek yol sapıtma! 132
‘Ben üstünüm çünkü benim kültürüm üstün!’ 139
Özüne oryantalist! 146
Bu yol sonunda millet-imparatorluğa çıkmasın? 155

Kültür 163
Ortak yüksek kültür 165
Dil ve ortak yüksek kültür 174
Sıkça yapılan yanlışlara doğrular 188
Buyruğumdur! Her vatandaşa bir diploma verile 195
Eğitim çarkı 202
Homo digitalis 209
Yoksulluk kültürü – güruh toplumu 216
Kültür yoksulluğu – yoksulluk kültürü 223

Dizin 231

GİRİŞ

Bu, katiyen tarafsız bir gözlemci kimliğiyle anlatılan bir hikâye değildir.

Ben bir Türk milliyetçisiyim ve bu kimliğimle daima Türkiye'nin lehine olanları bulup çıkarmak, aleyhine olanları da teşhir etmek gayretinde oldum. İsterseniz son cümledeki "Türkiye" yerine "Türklük" de diyebilirsiniz ama birincinin yararına olan zaten ikincinin de yararınadır ve bunun tersi de doğrudur.

Hikâye tarafsız değildir, fakat vakıayı kabiliyetimin elverdiği ölçüde doğru yansıtır, münakaşadaki bir avantaj uğruna gerçeği çarpıtmanın fikir stratejisi açısından miyopluk olduğuna inanırım. Kısa vadede, gerçeği çarpıtarak sağladığınız avantaj, orta ve uzun vadede dönüp sizi vurur. Tıpkı yalan söyleyenin, pozisyonunu kaybetmemek için ilk yalana yeni yalanlar eklemek zorunda kalıp sonunda itibarını kaybetmesi gibi.

Bu kitapta Türkiye ve dünyanın 21. yüzyılın başındaki manzarasını çizmeye çalıştım.

"Millet" başlıklı birinci bölüm, "Bizim gözümüzle biz"i anlatır. Burada, genel olarak millet ve özel olarak Türk milleti hakkında hatalı yorumlar ele alınmıştır. Bunlar arasında rahmetli Yılmaz Öztuna'nın tabiriyle Türk milliyetçiliğine yönelen İnönü revizyonizmi de vardır, siyasî ümmetçiliğin Türk'ü Anadolu yarımadasındaki otuz altı veya kırk küsur etnik gruptan biri sayması da.

Birincisi, yani İnönü revizyonizmi Türk milletini Türk milleti yapan dil, tarih, din ve kültür gibi temelleri değiştirmek, bunlarda devrim yapmak niyetindedir. Bunları serbestçe değiştirebileceğimize göre geriye kalan "Türk" herhâlde bir ırktan ibarettir. İkinciler, yani siyasî ümmetçiler için de "Türk" zaten bir kavim, bir etnisite ve bir ırktır. Tıpkı diğer otuz, kırk, elli küsur kavim, ırk gibi... Siyasî ümmetçilerin tarif ettiği Türkiye yeni emperyalizm için de müsait bir ortam teşkil ettiği için onlardan destek görür.

Milliyetçiliğe karşı girişilen hareketlerin zıt cephelerden bile gelseler ırkçı yaklaşımlara dayandığını görmek hayret vericidir. Milliyetçiliğin antitezi bir yerde ırkçılıktır.

İkinci bölümün başlığı kitabınkiyle aynı: "Türk'üm özür dilerim". Bu bölümde, daha ziyade başkalarının ve özellikle bize karşı sevgi beslemeyenlerin gözüyle biz anlatılmaktadır. Bu yüzden alt başlık diye, "Onların gözüyle biz"i seçtim. Onların gözüyle bize bakıldığında AB içindeki hâkim kanaatlerle ve uygulamalarla bize tavsiye edilenlerin nasıl zıtlaştığı ortaya çıkıyor. Biz çok kültürlü olmalıyız. Ama meselâ bir Fransa, bir Almanya mutlaka tek kültürlüdür ve bu titiz tek kültürlülüğün adı entegrasyondur. Bizde asimilasyon insanlık suçudur ama Almanya'da "*en iyi entegrasyon asimilasyondur*". Biz özür dilemeliyiz ama Fransa, kolonilerinde yaptıkları ile iftihar etmelidir.

Üçüncü bölüm, "Fikir Savaşları –GONGO'lar", "Onların gözüyle dünya" alt başlığını taşır. Biz, soğuk savaşla birlikte fikir savaşının bittiğini sanmıştık. Meğerse fikir savaşı 21. yüzyılın temel savaş aleti imiş ve "noosferde" GONGO'lar ile çarpışılırmış! Bu bölüm büyük çapta Avrupa ve ABD kaynaklarının nakli ve yorumu şeklinde geliştiği için bu garip ifadelerin anlamını da orijinal kaynaklarına, yani o bölüme bırakıyorum. Sadece GONGO kısaltmasını açayım.

NGO, İngilizcede, "Non-Government Organization", yani hükûmet dışı teşkilât demektir. Wikipedia GONGO'yu, "Government Organized Non-Government Organization" diye tarif ediyor: Hükûmetçe Teşkilâtlandırılan Hükûmet Dışı Organizasyon!

Dördüncü bölümün başlığı "Tek Yol!". Yaşınız müsaitse bu size 1969-1980 arasının "Tek yol devrim!" sloganını hatırlatmıştır. Eğer öyleyse çağrışım doğrudur. "Tek yol devrim"in pek taraftarı kalmadı ama benzeri kehanet imalatı hızlanarak devam ediyor. Şimdi Türkiye'ye devrimden başka "tek yol"lar gösteriliyor. Milletin sonu gelmiştir, tek yol budur! AB'nin dikte ettirdiklerini yapmalısınız, tek yol budur! Batı üstündür, çünkü kültürü üstündür, tek yol bu medeniyet yoludur!

Bu tavsiyelerle Edward Said'in "Oryantalizm"i keşfi bire bir uyuşuyor. En acıklısı da Batı'dan değil de bizim içimizden çıkan oryantalistler. Bir başka tuhaflık, 69-80'lerin "tek yol devrim!"cileri ile yeni tek yolcuların aynı insanlar oluşu. Tek yollar birbirine ters ama tek yolcular aynı.

Son bölüm "Kültür" başlığı altında, büyük çapta, kitabın tamamında anlatılan hataların, sapmaların, yanlış tespit ve kararların kaynağını bulmaya çalışıyor. Bunu insan sermayemizde, insanımızın kültür ve eğitiminde, daha doğrusu kültürsüzlük ve eğitimsizlikte arıyor. İncelenen "kültür"ün içine milleti sosyolojinin milleti millet yapan "ortak yüksek kültür"ü de, Prof. Dr. Orhan Türkdoğan hocamızın "yoksulluk kültürü" ile Röpke'nin "güruh toplumu", yani kültür yoksulluğu da giriyor. Rahmetli Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ı, eğitim bahsinde sıkça anıyor ve sonra başka eğitimcilerin tespitlerine açılıyoruz.

İçeriğin önemli bir kısmı, *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde ve *Türk Yurdu* dergisinde çıkan yazılarıma dayanır. Onlar da daha eski yazılara dayanıyor. Ama ele alınan olaylar ve karşılaşılan problemler daha yeni.

Millet

Bizim gözümüzle biz

Milleti sadeleştirmek

Üstat Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* şaheserinde en etkilendiğim bölüm, girişiydi. Millî Mücadele'nin bu olağanüstü romanında iki başkahraman, Küçük Ağa'yla Çolak Salih, Ankara'da, bir Cumhuriyet Bayramı günü birlikte yürümektedir. Yanılmıyorsam Çolak, uzaktan duyulan marş sesi üzerine arkadaşına, "*Bu marşlar, bizim zamanımızdakilere benzemiyor*" der. Bu giriş, ilk baskıda vardı. Daha sonrakilerden kaldırıldı. Rahmetli üstada bunun sebebini sorduğumda, yayınevi editörünün müdahalesiyle o girişin kaldırıldığını söylemişti. Kahramanların maceradan sağ çıkacakları ta başta belli olursa romanın heyecanı düşer gerekçesiyle çıkarılmış.

"Bu marşlar bizim zamanımızdakilere benzemiyor..." Bir asırdır yaşadığımız maceranın, gerilimin, popüler adıyla "kimlik krizi"nin çekirdeği bu cümlede saklı. Yalnız musiki değil güfte de benzemiyor. Muhteva da benzemiyor. Ruh da benzemiyor. O kadar benzemiyor ki, o benzemezlik içinde yetişen gençlerin, "güfte ne; muhteva ne?" diye sorduklarını duyar gibiyim. Çünkü dil de benzemiyor. Sonra omuz silkip, "böyle tuhaf kitap okunmaz" dediklerini de duyar gibiyim.

Atatürk neden öyle tuhaf konuşmuş?

Babil'in Gücü kitabında dilci John McWhorter, Saramakan dilinin ne kadar çabuk değiştiğini anlatıyor:

"Bunları yazdığım sırada, orta masamda, Amerikan başkanları hakkında, 'Kabiliyetim Elverdiği Ölçüde' adlı hoş bir kitap duruyor. Kitabın ekinde, bütün başkanların seçildikten sonraki ilk nutukları var. Bunlar tarih itibariyle, Saramakan dilinin anlattığım hızlı değişme dönemiyle örtüşüyor. Çarpıcı bulduğum gerçek, George Washington'un 1789'daki ilk nutku, Bill Clinton'ın 1997 yılındaki ikinci konuşmasıyla aynı dilde. Bizlerin Washington'un konuştuğu sırada gidip onu dinlememiz hiçbir özel hazırlık gerektirmeyecekti ama Saramakanlı bir çocuğu zaman makinesine koyup 1789 yılına, o zamanki reislerinin nutkunu dinlemeye götürseydik, çocuk sıkılacak ve durmadan annesine, adamın niçin böyle tuhaf konuştuğunu soracaktı."

McWhorter, bu örneği Maori ve Saramakan gibi son demlerini yaşayan etnik dillerle, İngilizce, Almanca, Fransızca gibi "Berlitz dilleri"nin, farkını göstermek için kullanıyor. Şimdi bir durup düşünelim lütfen. Türkçenin son yüz yıldaki hikâyesi o "Berlitz dilleri"ne mi yoksa Maorice ve Saramakancaya mı daha yakın? Düşünün ki cumhuriyetimizin kurucusunun 1927'deki nutku, evet, *Büyük Nutuk*, bir değil, iki değil, belki on defa "sadeleştirildi". Galiba ismi de artık *Nutuk* değil. Gidip kitapçılarda veya daha da zengin koleksiyonlara sahip İnternet kitapçılarında arayın bakalım; aslını bulmakta zorlanacaksınız. Bulsanız da ilk cümleleri okuduktan sonra içinizden etrafınızdakilere şu soruyu sormak gelecek: "Bu adam niçin böyle tuhaf konuşuyor?"

Mesele dille bitmiyor. Kültürü kültür yapan, başka bir açıdan milleti millet yapan bütün temellere uzanıyor. Melih Cevdet Anday'ın, "*Bizim klasiklerimiz yoktur*" vecizesi burada bir işaret taşı; millî kültür açısından da belki mezar taşı!

Hemen şu soruyu davet ediyor, *"Melih Bey, o zaman, şu 'biz' dediğiniz kimdir? Klasikleriniz yoksa 'siz' kimsiniz? Klasiklerimiz yoksa 'biz' nedir, biz kimiz?*[1]*"*

İşte size dört başı mamur bir kimlik krizi.

Milleti kuşa benzetmek

Bu acayip insanlar, bu dünyadan, geçmişten ve emin olun gelecekten habersiz insanlar, bu on yıllarımıza hâkim olup bizi bugünkü kimliksizliğe sürükleyen insanlar, "biz"i, yani Türk milletini çok seviyorlardı. Çok seviyorlardı ama bu çok sevdikleri milletin:

- Dilinin reforme edilmesi lâzımdı. Hatta Nurullah Ataç gibi bazıları, Türkçe yerine Latincenin ikamesinin daha hayırlı olacağını düşünüyordu.
- Dini son derece mahzurluydu. Millet bu dinden mümkün mertebe uzaklaştırılmalı; hiç olmazsa bu din "reforme" edilmeliydi. (Bazıları Hristiyanlıktaki "reform"un, dinin ılımlılaştırılması olduğunu sanıyordu. Bazıları da Osmanlı'nın teokrasi olduğunu.)
- Tarihi seçilip, ayıklanıp öyle sunulmalıydı. Osmanlı ümitsiz vakaydı. Buyurun 1937'de basılan bir lise edebiyat kitabından alıntı: *"O aralık Abdülmecid tahta geçmişti. Bu, her Osmanlı padişahı gibi gafil ve biçare bir adamdı."* Selçuklu zaten Farsça yazışırdı. Göktürklere falan giderseniz maazallah "ırkçılık- Turancılık" tehlikesi vardı. Tek çare kalıyordu, ondan da geriye gitmek ve prototürkleri keşfetmek! Prototürkleri kimse bilmediği için de onları canımızın istediği gibi ve gerektiğince şekillendirebilirdik.

1 Aslında Anday'ın vereceği cevap, "Biz Türk ırkıyız" veya "Türk kavmiyiz"e eş değer olurdu. Irk ve kavim anlayışı millet kavramına giden yolda en büyük engel.

Bu Türk aşkını anlamak kolay değildir. Olsa olsa Nasrettin Hoca'nın leylek aşkına benzetilebilir. Hoca leyleği kuşa benzetememiş. Tasarımını beğenmemiş. Önce hayvancağızın gereksiz uzunlukta bulduğu gagasını, sonra da yine fazlalık diye düşündüğü bacaklarını kesmiş ve "Hah, işte şimdi kuşa benzedin" demiş. Galiba bu fıkradan "kuşa benzetmek" diye flu bir şey kaldı kültürümüzde. Çok sevilen Türk milletinin de dilinin, dininin, tarihinin bir iyice kesilip biçilmesi gerekiyordu. Ancak ondan sonra "Hah işte şimdi Türk'e benzedin" diyebilirdik.

Bilmediğini bilmeyecek kadar bilmemek

Maalesef gençlerimiz Nasrettin Hoca'dan da habersiz. Onun hikâyelerindeki kelimeleri de kaybetmişler. Meselâ "Bundan zımnen istiskal çıkar" diye biten fıkrasını artık kimselere anlatmam mümkün değil. Bir dersimde, İngilizce "implicit" kelimesinin tam karşılığı olan "zımnen"i kullandım. Baktım sınıfta anlayan yok. Diğer bir sınıfımda denedim, yine aynı sonuç. Toplam 150 civarında öğrenciden bilen tek kişi yoktu. Bölümün akademik kurulunda bu durumdan yakındım. "Biz de bilmiyoruz" cevabını aldım. Bu durum karşısında, "İstanbul'un surlarını kim yıktı?" fıkrasının belki de gerçek olduğunu düşünmeye başladım[2].

Ortak yüksek kültür yoksunluğu öyle bir hâle gelmiştir ki bugünkü nesiller –buna birçok akademisyen de dâhildir– artık bilmediklerini fark edecek kadar dahi bilmemektedirler.

2 Hoca tarih dersinde bir öğrencisine sorar, "İstanbul'un surlarını kim yıktı?" Aldığı cevap, "Vallahi ben yıkmadım hocam"dır. Sinirle sınıftan çıkar ve olayı koridorda rastladığı meslektaşına anlatır. Onun cevabı da, "Bunlar böyledir. Yaparlar, yaparlar, yapmadım derler..." olunca hocamız hışımla müdürün odasına girer ve iki skandalı da anlatır. Müdür, onu yatıştırmaya çalışır. Çay ısmarlar ve sonunda der ki, "Siz, hiç merak etmeyin hocam. Ben derhâl bir soruşturma açtırır ve kimin yıktığını bulurum."

Bana öyle geliyor ki bu işleri yapan bir sürü aklı evvelin son zamanların moda ifadesiyle, "millet inşası projesi" yoktu. Proje şuurlu bir plan, bir program demektir. Yapılan elbette şuurlu değildi ama ona illâ "proje" diyeceksek, bu, aslında "mevcut milleti tahrip" projesidir.

Kötülük yapmak niyetinde olduklarını da sanmıyorum. Belki öfkeliydiler. Fakat cahil cesaretleri bu sefer zımnî değil aşikârdır. O projenin "bilim adamı" gibi olanları, dünyadaki bilim adamlarından, "fikir adamı" gibi olanları dünyadaki fikir adamlarından çok daha devrimci ve çok daha cesurdular. Mümtaz Turhan'ın ifadesiyle,

> *"[O] inandıklarını hakikat, kırık dökük ve irtibatsız müşahedelerini de, realite sanmaktadır. Onda ne ilim adamının müsamahası ne de hakikat karşısında teslim olmaya hazır olma uysallığı vardır."*

Dünyadaki bilim ve fikir adamları dillerini ele aldıkları zaman sordukları soru şudur: "Bizim dilimiz nasıldır? Nereden gelmiştir, nereye gitmektedir? Klasikleri nelerdir?" Bizimkilerin sordukları ise çok farklıdır: "Bizim dilimiz nasıl olmalıdır? Nasıl değiştirilmelidir? Acaba bunun yerine bir başkasını mı koysak?" Sorular bu kadar devrimci olunca da klasikler falan, bu cesur projeye düşman şeylerdir.

Dünyada dini inceleyenler şu soruları sorarlar: Bu halkın dini nedir? Kaynaklara göre nedir? Yaşanan inançlara göre nedir? Kültüründeki tezahürleri nedir? Bizimkiler yine yaratıcıdır. Cevabını aradıkları soru şudur: Bu halkın dini nasıl olmalıdır? Hiç olmasa olmaz mı?

Dünyada tarihçiler, bizimkilere göre çok basit bir işle uğraşırlar: Geçmişimizde ne olmuştur? Nasıl olmuştur? Niçin öyle olmuştur? Bizimkilerin programı daha atılgandır: Bu milletin

tarihi nasıl olmalıdır? Nasıl olursa maksada uygundur? Sonra iş, o tarihi keşfetmeye gelir. Öyle bir tarih mutlaka vardır. İyi bakın, bir yerlerde saklanmıştır; onu bulup çıkaralım...

Ortak yüksek kültür

Klasikler de gerçek tarih de din de bu atılgan tavrın önünde engeldir. Değil nesilden nesile aktarılması, unutturulması gerekir. Bu, şu kelimeyi değil de bu kelimeyi kullanalım, tarihin şurasına değil de burasına ağırlık verelim meselesi değildir. Bu, millet olmaktan bir etnisite olmaya doğru bozulmaktır, gerilemektir; dakik kavramla, tereddidir.

Ziya Gökalp de biliyordu. Milleti ortak bir "terbiye"ye dayandırmıştı. Ondan on yıllar sonra sosyologlar daha da açık gördüler ve anlattılar: Millet, bir ortak yüksek kültürün, devlet eliyle teşkilâtlandırılan bir eğitim sistemi vasıtasıyla aktarılmasıdır. Bu aktarma, halkınızın yaşadığı coğrafyada, mekân üzerinde yayma şeklinde gerçekleştirilir. Aynı zamanda bu aktarma, nesilden nesile, yani zaman içinde de gerçekleştirilir. İşte millet budur. Bu ortak, yüksek ve çekirdeği standart kültürdür.

Mekân ve zaman içindeki bu aktarma sayesindedir ki, George Washington'un söylediğini Bill Clinton'ın nesli anlayabilir. Bu aktarma sayesindedir ki, ABD'de "Amerikanlar, İngilizler, Almanlar, Kızılderililer, Afrikalılar" değil, sadece Amerikanlar vardır. Ama onlar Alman Amerikan, Yerli Amerikan, Afrikalı Amerikan veya Hispanik Amerikan olabilirler veya bunların bir karışımı veya hiçbiri... Ama mutlaka Amerikan'dırlar. Çünkü iki asırdır bu millet, standart bir İngilizceyi, bizimkinden çok daha kısa ve sakin de olsa övünülen bir tarihi ve herkesin yaşayan dini neyse o dini, mekân üzerinde bir okyanustan diğerine, zaman içinde de nesilden nesile aktardı. Böylece etnik grupların üstünde ve

ötesinde bir Amerikan milleti oluştu. O, bugün dünyanın en güçlü milletidir.

Şimdi soralım: Bu ortak yüksek kültürü sağlayamazsanız ne olur? Daha doğrusu, mevcut ortak yüksek kültürü tahrip için elinizden geleni yaparsanız ne olur?

Artık millet olamazsınız. Ancak etnisite olabilirsiniz. Hoş geldiniz Maoriler, Saramakanlar ve 21. asrın Türkiye vatandaşları!

İlkel bağlılıklar

Siyasî ümmetçiler, topluma baktıklarında, ideolojileri milleti görmelerini engelliyor. Sadece ırklar, kavimler, etnisiteler görüyorlar.

Laikçi diyebileceğim diğer kesim de milleti millet yapan kültür unsurlarını tıraşlaya tıraşlaya öyle bir noktaya geldiler ki, onların "ulus" dediği şey de artık ırktan, kavimden ve etnisiteden ibarettir. Toplumu millet yapan ortak yüksek kültür kaybedilince millet öncesi alt kimlikler çırılçıplak ortaya çıkmaktadır. Etnisite, cemaat, aşiret bu alt kimliklerin bir kısmıdır ve Türkiye şimdi bu ölümcül problemlerle karşı karşıyadır.

Türkiye'nin kimlik sorununu yaratmak için Güneydoğu aşiretlerinin aşiretten etnisiteye geçmesi yetmezdi. Aşiretler aşiretliği bırakırken yukarıda yükselip tutunabilecekleri bir millet olsaydı ona intisap ederlerdi. Bu krizi yaratmak için millet seviyesine erişmiş toplumun da milletlikten çıkıp etnisite ve ırk düzeyine gerilemesi gerekirdi. Öyle olmalıydı ki birleştirici millet bağı zayıflasın; ırk, etnisite gibi ilkel bağlılıklar çırılçıplak açığa çıksın.

Bunun bazı gizli güçler veya dış mihraklar tarafından şuurlu olarak yapıldığını mı iddia ediyorum? Katiyen. Bunu biz tam bir şuursuzlukla kendi kendimize yaptık. "Dış mihraklar" olsa olsa yardımcı oldular.

Ne ayıp Türk'üm diyene

"Müslümanım demeyin Sünnîler alınır"

Size şöyle desem: "*Bu ülkede Müslümanı var, Sünnîsi var, Nakşîsi var, Şiîsi, Hanefîsi, Alevisi, Malikîsi, Caferîsi var…*"

Kulağınıza, aklınıza nasıl geliyor bu ifade? Ve şöyle devam etsem:

"Zırt pırt her yerde 'Elhamdülillah Müslümanım' demek ayrılıkçılıktır. Biz mezhep milliyetçiliğine, tarikat milliyetçiliğine karşıyız. Çıkmış, 'Türkiye Müslüman bir ülkedir' diyor; şerefsiz bu… Hayâsız…"

Bu ifadeler, vahim kategori hatalarıdır. Çünkü bunlardan ilki, yani Müslümanlık, ne bir mezhep ne bir tarikattır. Diğer sayılanların tamamı da Müslümandır ve bu açıdan, hukukî değil ama sosyolojik açıdan, "Türkiye Müslüman bir ülkedir" ifadesi doğrudur.

Biraz Vahhabî, biraz İhvan-ı Müslim ilhamlı bizim "Millî Görüş", başlangıçtan beri "milliyet" kavramından sıkıntılıdır. Bir kere İhvan-ı Müslim, tıpkı komünizm gibi enternasyonalistlik iddiasındadır. Gerçi Arapçayı "Müslümanların dili" kabul ederler ama…

Peki, millet bunların neresinde? Bu onlar için zor bir sorudur. En değişmeyen, fakat o derece de takiyye içeren tutum, Sayın Necmettin Erbakanın'ki: Hoca o latif sesiyle, her "*milletimiz*" dediğinde, Osmanlı'nın millet sistemindeki milleti kastederdi. O anlamı bilmeyenler bunu fark

etmeyeceklerinden ve Hoca da bunun pekâlâ farkında bulunduğundan, ifade mahir bir takiyyeydi. Eski Osmanlı'da "*millet*", dinî içerikli sosyolojik bir terimdir ve ümmet, hatta –özellikle Hristiyanlar için– mezhep ifade eder "Ortodoks milleti", "Protestan milleti", "Yahudi milleti" şeklinde kullanılır. Bu milletin, bildiğimiz milletle bir ilgisi yoktur...

Önce millet sonra devlet

Peki, ortada millet diye bir gerçeklik var. Fantezi dünyalarındaki supra nasyonalistlere, "dünyalı"lara rağmen asırlardır bu dünyada toplumlar milletler hâlinde teşkilâtlanmışlardır, siyasî ilişkiler milletler arasında yürür ve devletler meşruiyetini millet kavramından alır. "Hâkimiyet kayıtsız şartsız" onundur. Emperyalistlerin Ortadoğu'da yaptıkları, bizde de yapmaya teşebbüs ettikleri gibi önce sınır çizilip içinde kalanlara millet denmiyor. Önce millet var; sınırları o çiziyor. Millet devleti, ulus devlet budur. Müsülmancıların kafalarında, milletin bu aslî anlamına direnen ideolojik bir engel var.

Mezhep, cemaat, aşiret, etnisitenin ötesindeki "millet" kavramı, bu engele çarpıp yanlış bir yuvaya oturuyor: Millet deyince arkaik "kavim", "etnik grup", "aşiret" kategorilerine veya Avrupa sapkınlığı "ırk"a yöneliyorlar. Erbakan hocamızın, "milliyetçilik" dendiği anda "biz ırkçılığa karşıyız" tepkisini vermesi bundandı. "Millî Görüş" katiyen "milliyetçi görüş" değildir. Milleti yapan unsurlar tanınmadığı için "millî" de değildir. O da bir çeşit toplum mühendisliğidir.

Millet aradan çekilince pasaportun hemen altında iptidaî aşiret, etnisite, ırk, kavim birimleri çırılçıplak sırıtır.

"Türk var, Kürt var, Laz var, Çerkez var..." Son yıllarda bol bol duyduğumuz bu ifade de girişte verdiğime benzer bir kategorileştirme hatasıdır. Belki "Türk"ün hem millet hem

etnik etiket olarak kullanılmasından doğan bir hata. Bakın, ifade şöyle kurulsa; "*Türkmen var, Kürt var, Laz var...*" aynı vahamette olmayacak. Fakat bu hâliyle maalesef felâketlere gebe. Bu bakış hâkim olursa Türk, boy ve kabile devrine geri döner. Bu bakış ancak yabancı emperyal güçlerin stratejisine kolaylık sağlar.

Mezhep din değildir – Etnisite milliyet değildir

Millet, iptidaî cemiyet birimlerini aşan, tamamını kendi altında birleştiren sosyolojik bir olgudur. Millet içinde insan cemiyetinin ilkel çağlarına ait aşiret, boy, klan, etnik grup gibi alt gruplar birleşir, birleşmenin ötesinde ve ondan daha önemlisi, birbirinin içine girer, kaynaşır ve yok olur.

Şehirleşen bir toplumda insanlar ya ilkel aidiyetlerini unutur veya hafızaları güçlüyse, Amerikan toplumundaki gibi size sayarlar: "Yüzde yirmi İngiliz, yüzde on sekiz Çeroki..." Fakat onların tamamı Amerikan'dır. Amerikan milletindendir. Bu bir Amerikan'ın Çeroki büyük dedesini veya Leh babaannesini hatırlamasına ve onlarla iftihar etmesine engel değildir. Fakat siz bir Amerikan Başkanı'nın, "*Burada Amerikan var, İngiliz, Alman var, Çeroki var, Leh var, Yahudi var, Japon var, Çin var...*" diye bir cümle sarf edebileceğini hayal edebilir misiniz? Etnik kökeni henüz yüzde ellilerin altına inmemiş Amerikanlar için de *"Hispanik Amerikan, Japon Amerikan, Ermeni Amerikan, Yunan Amerikan vs.*" kullanılır.

Bizim tarihimiz mi daha sığ, milliyetimiz mi daha ilkel ki, Laz Türk, Çerkez Türk, Kürt Türk olamıyor? Bir AKP milletvekili şöyle diyordu; "*Ben Türk müyüm, Kürt müyüm bilmiyorum...*" Sayın milletvekilim, niçin her ikisi de olmayasınız? Bu soru, kendimi bildim bileli siyasî ümmetçilerin bölücü sorusuna eşdeğerdir: "*Türk müsün, Müslüman mısın?"* Bu, "*Erkek misin Türk müsün?", "Müslüman mısın,*

Hanefî misin?" kadar saçma sapan bir sorudur. Elhamdülillah her ikisiyim. Eşit miktarlarda falan değil. Bu kategoriler, birbirine rakip, birinden ne kadar çok olursa diğerini o kadar seyreltecek, zayıflatacak kategoriler değildir. İnsanlar aynı anda hem bir veya –genellikle– birden fazla etnik gruba hem de aynı millete mensup olabilirler. Çünkü millet, etnisite veya ırk temeline dayanan bir yapı değildir. Türkiye'de o sayılanların hepsinden Türkler vardır. Fakat dörtte üçü şehirli bu ülkede büyük çoğunluk ne biri ne de ötekidir. Ne Türkmen'dir, ne Kürt ne de Laz. Sadece Türk'tür. Çünkü modernite, etnik kimlikleri yok eder. Tıpkı aşiret, klan, boy bağlarını yok ettiği gibi. Yok etmediyse de baş üstüne.

Çünkü etnik geçmiş, milletin rakibi değildir. Kendisine Türk diyen ezici çoğunluk, bununla Türk etnisitesini değil, Türk milliyetini kastediyor. Etnisite, çoğunluğun umurunda değildir, çoğunluk hiçbir etnisiteye mensup da değildir. Tıpkı bir aşirete veya klana mensup olmadığı gibi.

Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*'nda bu söylediklerimize benzer fakat daha geniş bir tablo çizer:

> "*Hulâsa kavme, ümmete, devlete, vatana, aileye, sınıfa, hirfet ocağına ilh. mensup ne kadar mefkûreler varsa, cümlesi millî mefkûrenin muavinleridir.*"

Gökalp, kavmin, sınıfın, ümmetin, bırakın milliyetle rekabetini, milliyetin destekçisi, muavini olduğunu söylemektedir.

Türk milletini toplum mühendisleri kurmadı. Jakobenler halkı Türk olduklarına zorla ikna etmedi. Bir İngiliz devlet adamının şu sözü üzerinde dikkatle düşünmeye değer: *"Mısırlıları Türk olmadıklarına ikna etmemiz bir asır sürdü*". Etnik aidiyeti olsun, olmasın, Türkiye halkını Türk olmadığına ikna etmek için kaç asır lâzımdır dersiniz? Osmanlı'da

yeniden seçimlere gidilmesi düşünüldüğünde İttihat ve Terakki karşıtlarının daima şu endişesi vardı: "Bunlar durmadan Türk diyor. Seçim olursa muhakkak kazanırlar." Bugünkü seçmenle bir asır önceki seçmen arasında çok büyük bir aidiyet farkı yoktur. Belki tek fark, birincinin başından henüz mütareke ve işgal felâketlerinin, Millî Mücadele zaferinin geçmemiş olmasıdır.

Mimar Sinan'ın Ermeni etnisitesinden olduğu söylenir. Eğer bu doğru ise, Sinan, Ermeni etnisitesinden bir Türk'tür.

Sokollu Mehmet Paşa, Sırp etnisitesinden bir Türk'tür.

Mehmet Âkif, Arnavut etnisitesinden bir Türk ve bir Türk milliyetçisidir.

Süleyman Nazif, Kürt etnisitesinden bir Türk ve –biraz da aşırı– bir Türk milliyetçisidir.

Hahambaşı Nahum Efendi, Yahudi etnisitesinden bir Türk'tür.

Peki, "Ne mutlu Türk'üm diyene" gibi masum ve sosyolojik "millet" kavramını bu derece açık vurgulayan bir ifadeden rahatsız oluyorsanız o zaman siz gayri Türk'sünüz. Velev ki Türkmen etnisitesinden gelin...

Ortak yüksek kültür

Bilimsel millet gerçeğini Princeton Üniversitesi hocalarından siyaset bilimci Mark R. Beissinger, millet sosyolojisinin duayeni sayılan sosyolog Ernest Gellner'e atıf yaparak şöyle anlatıyor:

> "*Modern dünyada, birbirine rakip milletlerden oluşan bir evren icat etmemiz kaderdir. Gellner'in dediği gibi, eğer bir milliyet yok olsa meydana gelecek boşluğu hemen bir diğeri dolduracaktır. Yüksek kültürün hâkim olduğu, çağdaş devlet ve ekonominin*

görevlerini millet denilen kabın içinde gerçekleştirdiği bir dünyada, millî olmayanı hayal bile edemezsiniz." (Gellner'in milleti, "ortak yüksek kültür"le tanımladığını not edelim.)

Gelelim "demokrasi"ye ve "demokratik açılım"a. Okuryazarların yakından tanıdığı, demokratikleşme uzmanı, Dankward Rustow, millî birliğin demokratikleşmeden önce geldiğini söyler. John Stuart Mill de demokrasinin ancak tek bir millet içinde gerçekleşebileceğini.

Bu isimler, ciddi isimlerdir. Hadi beni boş verin de yeni dünyalar kurarken, onların dediklerini ciddiye almanız, menfaatiniz icabıdır.

"Demokrasi" kelimesinde de tuzaklar var. Bu kelimenin bugüne kadar takmadığı maske yok. Eğer Abdullah Öcalan da "demokrasi" istiyorsa, biraz durup düşünmelisiniz. Toprağı bol olmasın, milyonların katili Josef Stalin de demokrasi, hem de onun gerçeğini istiyordu.

72 milyonu nasıl bulacağız?

Peki, ideolojinize sıkı sıkıya saplanır ve millet gerçeğini dikkate almazsanız ve bu yolda devam ederseniz ne olur?

Belki, Türkiye halkı size inanır ve Türk'ün bir millet ismi değil de bir etnik etiket oluğunu kabullenir. O zaman şimdiye kadar kendisine Türk diyen ve bütün T. C. vatandaşlarının da kendisi gibi Türk olduğunu kabul eden insanlar, artık kendilerinin Türk, diğerlerinin başka bir şey olduğunu düşünür.

Bu mudur birleştiricilik?

Etnisitesinin farkında olanlar azınlıktadır. Farkında olanlar arasında da ben şuyum, buyum ama Türk'üm diyenler ise çoğunlukta... Bu azınlık çoğunluğuna, yani Kürt, Laz, Çerkez veya başka bir etnisiteyle hâlâ bağlantılı olup da kendisine Türk

diyen insanlara, şimdi "siz Türk değil, Kürt, Laz, Çerkez'siniz; Kürt, Laz, Çerkezliğiniz Türk olmanıza engeldir; Siz olsa olsa anayasal vatandaşsınız" mı diyeceksiniz?

Bu mudur birleştiricilik?

Siz etnisiteleri alt alta koyup topladığınızda 72 milyon çıkacağını mı sanıyorsunuz? On milyonu zor bulursunuz.

Bu mudur siyaset stratejisi?

Millî kimlik plastikle kaplanır mı?

Vahhabî ve İhvan-ı Müslim ideolojisinin kafalarda kurduğu barikat millet gerçeğine karşı gözleri kör edince, ortaya *"anayasal vatandaşlık*" çıkar. Sanki başka türlü bir vatandaşlık olurmuş gibi. Bu kavramı koca koca insanların nasıl ciddiye aldıklarını anlamak zordur.

Geçen gün bir gazetede şöyle bir haber vardı: *"Anayasa'daki 'Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olanlara Türk denir*' ifadesi yerine, *'Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olanlara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı denir' konulacak."*

Bu cümleyi kurabilen insanlara sahip olmamız, eğitim sistemimizin ne hale düştüğünün göstergesidir. Bu olsa olsa anlamsız ifade yarışmasında derece almak için kurulmuş bir cümledir.

* * *

Millet yerine "anayasal vatandaşlık" kavramının toplumа uygun bir kimlik olabileceğini düşünenler sanki iki kimlik kavramını karıştırıyor: Biri sosyoloji ve psikolojinin "kimlik" kavramı ile cüzdanımızda taşıdığımız plastik kaplı belge. İkisine de "kimlik" diyoruz ama, biri katiyen diğerinin yerine geçemez.

Bugün 'kimlik' dünyanın enerjisinin içinde hareket ettiği manyetik güçtür

Sovyetler Birliği'nde bir taraftan Yahudilere seyahat özgürlüğü için, diğer taraftan demokrasi ve Sakarov hareketi için sözcülük yapan, bu yüzden Gulag hapishanelerinin kıdemli misafiri olan, Rusya'dan ayrıldıktan sonra İsrail'de defalarca bakanlık görevinde bulunan Natan Sharansky'nin, *Kimliği Savunmak* kitabında şu satırlar yer alıyor:

> *"...Böyle bir ütopyaya övgü olan 'İmagine'de John Lennon, cennet ve cehennemin, dinin veya milliyetin yer almadığı ve ölünmek ve öldürülmek için bir şeyin bulunmadığı, sadece insanların kardeşliğinden ibaret' bir dünya algılıyor. Fakat bu öyle bir kardeşlik ki, gerçek hiçbir kardeşimiz yok. Kimse kimseye veya bir hayat tarzına kendisini adamış değil. Böyle bir dünya boş havadan başka bir şey değildir."*

Sharansky, "demokrasi"nin, en anti demokratik ülkelerde bile lâfzen de olsa yüceltildiğini, fakat ezoterik postmilliyetçilik, post-modernizm ve diğer post kimlik teorileriyle meşgul entelektüellerin, kimliğin gücünü kavrayamadıklarını söylüyor:

> *"(Hâlbuki) Bugün kimlik dünyanın enerjisinin içinde hareket ettiği manyetik güçtür."*

* * *

Millî birlikten, tek milletten bahsedenler o milletin adını da telâffuz etmek zorundadır. Şu, bu milliyetçiliğine karşı olduklarını söyleyenler, hangi milliyetçiliğe taraftar olduklarını da söylemek zorundadır.

Millî menfaati olmayan 'ulus devlet'

Ne Batı ne de başkaları bizim kayıtsız şartsız dostumuzdur. Aynı şekilde kayıtsız şartsız düşmanımız da değildir. Onların çıkış noktası bizim hayrımız veya şerrimiz değil, kendi millî menfaatleridir.

Bu gerçeğin en güzel ifadesi, bazen İngiltere'ye, bazen Amerika'ya, bazen Churchill'e, bazen Washington'a atfedilen bir sözdür. Sözün bunca sahibi olduğuna göre bir hakikat payı taşımalı: *'Amerika'nın dostları yoktur; Amerika'nın düşmanları yoktur. Amerika'nın menfaatleri vardır.*' İsterseniz Amerika yerine İngiltere de diyebilirsiniz.

Bizim 'aydınımızın' zihninde ise, dostlarımız ve mutlaka düşmanlarımız vardır. Bulunmayan tek şey, millî menfaatlerimizdir.

Millî menfaat! Bu söz bile entelektüel bir ayıptır. Hangi çağda yaşıyorsun arkadaş? Ne millîsi? Dünya artık ulus-devleti aştı. Demokratik devlete gidiyor! Hatta devletsizliğe.

Siz hele bir şu milliyetçilikten vazgeçin

Dünyaya bakıyorum; birçok yere gidiyor ama millî menfaati göz ardı eden hiçbir yere gittiği yok. Size, dış politika konusunda bir dergi çıkaralım, en süzme incelemelerin yer aldığı bir yayın olsun. Entelektüel prestiji en üst noktada olsun, ismi de 'Millî Menfaat' olsun desem... Pek sevmediniz değil mi? Tahmin ediyorum, ilkel, gayri modern, eski bir çağa ait gibi geldi.

ABD'nin birinci sırada yer alan iki dış politika dergisi var. Entelektüel itibar ve ciddiyette birbirinin rakibi. Biri 'Dış Olaylar' veya 'Dış İlişkiler' diye tercüme edebileceğimiz 'Foreign Affairs', diğeri de, iyi tahmin ettiniz, 'National Interest = Millî Menfaat'.

* * *

Jön Türkler, medeniyet uğrunda Boer Savaşı'nda İngilizlerin yanında çarpışmak için yollara düşmüş; Abdullah Cevdet, Batı'dan damızlık insan getirmeyi teklif etmişti. Bazen kayıtsız şartsız Batıcılık, insanları Batı'nın hayal bile etmediği bir iklime taşıyor. Son keşfimiz, damızlık getirmek veya medeniyet uğruna Afrika'ya sefer etmek değil.

Saçmalık dedektörünüzü çalıştırın

Son keşfimiz, ulus-devletin sonunun geldiği ve ulus-devletlerin artık 'demokratik devlet'e dönüşerek zaten çoktan eskimiş millet kavramına son verileceği. Anlaşılıyor ki bu işe de ilk adım Türkiye'den atılacak. Bizimkiler kadar ileri görüşlü entelektüellerin dünyanın başka hiçbir ülkesinde bulunmadığı anlaşılıyor!

Bu görüşün ABD ve AB'nin bölge politikalarına uygunluğu ise tesadüften ibaret olsa gerek.

Isaac Asimov, bazı insanların ve bu arada kendisinin burnunda bir 'saçmalık detektörü' olduğunu yazmıştı. (Kullandığı kelime Türkçede biraz ayıp kaçıyor, 'shit', ben 'saçmalık' dedim.) Sayın Nuray Mert, saçmalık detektörüne kesinlikle sahip azınlıktan biri. 1 Haziran 2009 tarihli yazısında şöyle diyor:

> *"Diğer taraftan, çağımızda onca topa konulmasına karşın ve günahları bir yana ulus devlet, insanlığın en kötü deneyimi falan değildi."*

"Bugün Batı dışındaki dünyanın birçok yerinde, ulus devletin inşa edilememesinin yarattığı sorunlar yaşanıyor. Müslüman coğrafyada köktendinciliğin yükselmesi, Afrika'da iç savaşlar, hatta Balkanlar'da derin dondurucudan çıkan etnik çatışma ve çözülüşler ulus devlet değil, ulus devlet olamamanın neticesi. Dünyanın içinde olduğu hâli dikkate alarak, ulus devletlere ilişkin klişelere sığınmak yerine işin bu boyutunu da düşünmekte fayda var."

Her ahvalde ulus devlet

Demokrasi için ulus devletten vaz mı geçilir? Yoksa tersi mi doğrudur? Ulus devlet demokrasinin ön şartı mıdır? Ne kadar ters iki önerme. Gelin düşünceleri ile eserleri ile siyaset bilimi, sosyoloji ve demokrasi felsefesinde zirvelerde bulunduklarına şüphe etmediğimiz insanlara soralım:

John Stuart Mill:

"Birden fazla milletin barındığı bir ülkede hür müesseseleri yaşatmak hemen hemen imkânsızdır. Aralarında dayanışma bulunmayan insanlar, özellikle de farklı dillerde okuyor ve konuşuyorsa, işleyen temsil mekanizmaları için gerekli kamuoyu birliği sağlanamaz."

Dankward Rustow:

"...Demokrasi, arka plandaki bir tek şartla başlar: Millî birlik... Millî birlik, demokrasileşmenin diğer bütün evrelerinden önce gelmelidir."

Robert A. Dahl:

"*Sosyal adalet politikalarında başarılı demokratik devletler, birleştirici bir kimliğe sahiptir... Bundan*

ötürü, sosyalistler 'millet devleti'ne, klasik liberallerden daha sıkı sarılmalıdır... Siyasî karar merkezleri, bir tek millî grubu kapsıyorlarsa daha etkindirler."

Bırakın demokrasinin, ulus-devlet yerine geçen bir sistem olmasını; bu insanlara göre demokrasinin kurulabilmesi ve yaşayabilmesi için ulus-devlet ön şart. Yukarıdakiler kadar ünlü olmasa da çok milletli devlet konusunda epey gayret sarf eden Alfred Stepan da şu uyarıda bulunuyor:

"Komünizm sonrası Avrupa, federalizm konusunda dikkatli olmamız gereğini gösteriyor. Komünist siyasî sisteminde sekiz Avrupalı devlet vardı. Bunlardan beşi üniter devletlerdi (Macaristan, Polonya, Romanya, Arnavutluk ve Bulgaristan). Üçü federaldi (Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Çekoslovakya). Mucizeler yılı 1989'dan yedi yıl sonra bu beş üniter devletten beşi de hâlâ üniter devlettir. Üç federal devlet 22 devlete bölünmüştür."

Şeytan kelimelerde gizlidir

Siyaset biliminde kavramlara dikkat etmek gerekiyor. Hangilerinin bilim açısından 'terim' statüsünde, hangilerinin siyasî propaganda sloganı olduğuna özellikle kafa yormalı.

"Hür dünya" güzel bir örnektir. Sovyetler Birliği'nin çözülüşüne kadar, Batılı siyasetçilerin en sık kullandığı deyimlerden biri de buydu. Bir siyaset bilimcisi üşenmemiş, yıllara göre "hür dünya"nın ABD başkanlarınca söylenme frekansını tespit etmiş. Eisenhower, Kennedy, Carter, Reagan hiç ihmal etmemiş. Hatta bu başkanlar, "hür dünyanın lideri" sıfatıyla anılmış. 1989'dan sonra bir bakıyoruz ağza alınmaz olmuş, "hür dünya" yok artık! Demek ki kavram yararlılığını kaybetmiş.

En kaypak tabirlerden biri de 'demokrasi'. Hele hele "demokratik cumhuriyet". Google'da "demokratik cumhuriyet" aradım. Bulduklarım şunlar: Kuzey Kore, Laos, Kongo...

Bir de, toprağı bol olsun, Demokratik Alman Cumhuriyeti var. Wikipedia, 'demokratik cumhuriyet' ifadesini şöyle açıklamış: "Daha çok, demokratik oldukları iddiasını özellikle vurgulama ihtiyacındaki ülkelerce kullanılır. Bunlar genellikle komünist devletler ve/veya eski kolonilerdir."

Konfüçyüs'ten beri insanların derdi kelimeler... Kelimeler... Küçük kelime kaçamakları, beyaz yalanlar.

Masum tercüme hataları!

Bir zamanlar devrim, çaktırmadan "ihtilâl" anlamına kullanılırdı. Bu yalan pek de beyaz değildi. Şimdi de bazen ufak, muttarit, muhteris; bazen ise büyük saptırmalar yapıyoruz. Justin McCarthy'nin okumakta çok geciktiğim, Taha Akyol'un CNN Türk'teki mülâkatlarıyla ihmalime uyandığım, "*Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarına Karşı Etnik Temizlik"* kitabını almaya karar verdim. İnternet'te Pandora'ya baktım. İngilizcesi 65 TL; Türkçesi 22. Hangisini alırsınız? Fakat ne göreyim, başlık şöyle çevrilmiş: *'Osmanlı Müslümanlarına Karşı Yürütülen Ulus Olarak Temizleme İşlemi.'* Ha 'etnik', ha 'ulus'! Cümlenin sakilliği bir yana böyle gaf yapılır mı? İngilizcesini aldım. Acaba aradaki fiyat farkını bu tercümenin müsebbibinden talep edebilir miyim?

Geçen hafta, 'Dünyada okullarda bizimki gibi ant var mı?' sorusuna cevaben bir yazarımız, son derece iyi niyetle, ABD okullarındaki andı vermiş. Ancak aldığı kaynaktan olmalı, "*one nation under God*" ifadesi, '*Tanrı'nın yönetiminde tek vatan*' diye çevrilmiş. "*Tanrı'nın yönetiminde (veya altında) tek millet*" olacakken. Öyle ya, ha vatan, ha millet!

Levent Köker hocamız, *Star* gazetesinin *Açık Görüş* ekinde 27 Nisan 2009 tarihinde çıkan *"İkinci bir emre kadar Türk'üz, doğruyuz, çalışkanız*" yazısında İspanyol Anayasası'ndan yaptığı alıntının son kısmını şöyle çevirmiş: *"İspanya ulusu, . . . tüm İspanyalıların ve İspanya'daki tüm halkların, insan haklarını, kendi kültürlerini, geleneklerini, dillerini ve kurumlarını hayata geçirmelerini güvence altına alır."* Sonra devam ediyor: *"Aynı şey neden 'Türkiye halkı' için geçerli olmasın?"* Yazının bütününden, bizim müstakbel anayasamızda da benzer bir ifadenin, "Türkiye ulusu" veya "Türkiye halkı" diye başlaması gerektiğini çıkarıyoruz.

Pek güzel, pekâlâ da ufacık, minicik bir nokta: İspanyol anayasasının aktarılan metninin aslında "İspanya ulusu... tüm İspanyalılar" denmiyor. "İspanyol ulusu" (la nación española) ve "Tüm İspanyolların" (todos los espaûoles) ve "İspanya'daki bütün halkların" deniyor. Şimdi oradaki (İspanyol' sözünün karşılığı "Türkiye" mi, yoksa "Türk" müdür? Sürçü-tercüme kime ait? Hocamıza değil herhâlde. Kim ise azıcık ayıp, azıcık yalancılık etmiş. Veya olumlu tarafından bakalım: Belki bu tercümenin ilhamıyla, farkında olmadan, ulus devleti terk edişte dünya lideri oluruz. Baş olalım da...

Demokrasi hür insanların harcıdır

Demokrasi, topluma sahip çıkan, topluma karşı kendini sorumlu tutan, topluma tesir edebileceğinin şuurunda olan insanların harcıdır. Aşiret, cemaat, terör örgütü disiplini içinde demokrasi olmaz. Kime oy verecekleri, millet öncesi ilkel toplum birimlerinin reislerince tayin edilen oylarla yürüyen demokrasi, görünürde olsa da temelde demokrasi değildir.

Kitleler doğru karar verir. Ama iki şartla: Bilgiye serbestçe ulaşabilmek ve baskı, emir-kumanda, korku altında hareket etmemek.

Demokrasi dozumuzu arttırmak için yapılacak işler var. Bunda hepimiz hemfikiriz. Ancak, ne yapacağımız, nasıl yapacağımız konusunda fikirler çatallaşıyor. Önem sırasına koymakta problem var. Bir noktada anlaşsak ve işe, demokrasinin en az olduğu noktalarımızdan başlasak.

Önce ülkenin her noktasında vatandaşın sandığa, tek tek, çekinmeden, korkmadan gidip sadece kendi düşünce ve vicdanının emrettiği oyu atmasını sağlayabiliyor muyuz?

Emine Ayna Hanımefendi'nin, 'Biz PKK'ya sırtımızı dönemeyiz.' sözünü hatırladım. Ne kadar doğru? Ben de olsam dönemezdim. Aklımı peynir ekmekle yememişsem. İkincisi, en az demokratik kurumlarımız, 'demokrasinin vazgeçilmez unsurları' olan siyasî partilerimiz değil mi? Demokratikleşmeye partilerimizden başlamak makul değil mi? Bize durmaksızın demokratikleşme telkininde bulunan AB'nin bu noktayı hiç görmemesi nedendir acep?

Demokrasi hür insanların harcıdır. Hürriyetin olmadığı yerde demokrasi bir merasimden, bir ritüelden ibarettir.

Türksüz milliyetçilik

Paradigmalar

Kuzey Atlantik'te karanlık, yağmurlu, fırtınalı bir gece. Amerikan donanması manevradadır. İçinde amiralin de bulunduğu harp gemisinin gözcüsü uzakta bir ışık fark eder ve komutana bildirir. Komutan, ışığın sabit mi, hareketli mi olduğunu sorar. 'Sabit' cevabını alır. Hareket hâlinde ışık, kaynağın sağa veya sola yönelmiş bir rotada olduğunu gösterir. Sabit ışık, kaynağın üstünüze geldiği anlamındadır. Daha yeni belirdiğine göre uzaklaşan bir kaynak değildir.

Komutan, işaretle emir verilmesini ister. Işık kaynağı ile harp gemisi arasında, şu işaret muhaveresi geçer:

– (Gemi) On beş derece sağa kırın.

– (Işık) Siz on beş derece sağa kırın.

– (Gemi) Derhâl on beş derece sağa kırın.

– (Işık) Siz derhâl on beş derece sağa kırın.

Komutan sabrın sınırındadır. Bu saygısız adama haddini bildirmeye karar verir:

– (Gemi) Ben harp gemisiyim. Sana emrediyorum. Derhâl on beş derece sağa kır.

Bakalım ne olacak diye beklerken, işaretçi cevabı tane tane okur:

– (Işık) Ben deniz feneriyim. Derhâl on beş derece sağa kır.

Bir anda öfke, meydan okuma yok olur. Amiral gemisi derhâl on beş derece sağa kırar.

Stephen Covey, bu gerçek olayı, paradigma değişikliğinin nasıl bir şey olduğunu anlatmak için kullanır.

'Üstün ırk'ın hâkim medeniyeti

Bilimde ve siyaset felsefesinde de paradigma değişiklikleri olur. Daha basit sistemlerle uğraşan fizik, astronomi gibi tabiat bilimlerinde seyrek; daha karmaşık sistemlerle uğraşan insan ve toplum bilimlerinde daha sık... Siyasette ise sık sık. Çünkü bu sonuncusu sadece görüşlerin değil aynı zamanda çıkarların da çatışma alanıdır ve çıkara göre "hakikat" tekrar tekrar mühendis masasına yatırılır.

Bilimde gerçekler bizim paradigmalarımızı değiştirir.

Galiba siyasette bunun tam tersini yapmaya çalışıyoruz: Paradigmamızı değiştirip, gerçeğin de aynı yönde değişeceğini umuyoruz.

Globalleşmeyi alalım veya isterseniz Avrupa Birliği'nin yüksek rütbeli bürokrat stratejisti Robert Cooper'ın tabiriyle "yeni liberal emperyalizm"i. Cooper buna niçin "yeni" diyor?

Çünkü bir de eskisi var. Birinci liberal emperyalizm, İngiltere'nin tek kutuplu dünyayı yakaladığı döneme denk geliyor ve 1938'de sona eriyor. Bunu 1956 Süveyş Harbi'ne kadar uzatanlar da var. O devirde hâkim paradigma, "medeniyet" ve "üstün ırk" idi. Batılıların temsil ettiği üstün ırklar, dünyanın geri kalan aşağılık ırklarına medeniyet götürüyordu ve bu, tarihin önlenemez ilerleyişi idi.

Gazeteci Robert Fisk'in, bizim Osmanlı topraklarının emperyalistlerce ele geçirilişini anlatan kitabının adı, "Medeniyet Uğrunda Büyük Harp: Ortadoğu'nun Fethi" başlığını taşır. Fisk burada babasına verilen bir madalyanın arkasındaki tuhaf slogana atıf yaparak o dönemin paradigmasıyla eğlenmektedir. Üstün ırkların getirdiği bu

medeniyetten, aşağılık ırklar pek de memnun kalmadı: Biz, Hindistan, Çin, İran, Filipinler...

Peki, Türk entelektüeli? Bizim kolumuz bacağımız koparılırken bile, o "medeniyet" paradigmasına sadık entelektüellerimiz vardı. İbrahim Kiras, İngilizler Afrika'da Boer'lere saldırdığında İngiliz Sefareti'ne destek dilekçesi veren Tevfik Fikret, Samipaşazade Sezai ve Recaizade Mahmut Ekrem'i sayıyor. İsmail Safa'yı da daha başka şaşırtıcı isimleri de ekleyebiliriz. Bu "aydınlar dilekçesi" imzacıları arasında, yanılmıyorsam, aşağı ırklara karşı medeniyet için İngilizlerin yanında gönüllü asker yazılma arzularını belirtenler de vardı.

Medeniyet ve üstün ırk paradigması ile baktığımızda Avrupa'dan damızlık insan getirilmesini öneren Abdullah Cevdet de bize o kadar ters gelmez. Hele damızlık aydın getirtmeyi ben bile düşünebilirim. Allah bizi aydınlardan korusun!

O sırada liberaller...

Peki, o zamanlar liberaller yok muydu? Olmaz olur mu? Olmasaydı *"birinci liberal emperyalizm"* etiketini nereden bulacaktık? O kadar varlar ki, von Mises, 1919'da yayımlanan "Millet, Devlet ve Ekonomi" adlı kitabında Almanların komşularına bir daha saldırmasını önlemek için dünyanın belirli bir kısmının Almanya'ya sömürge olarak verilmesini teklif eder.

O zamanki "liberalizm", medeniyet ve üstün ırkı bir aksiyom gibi kabul ettikten sonra esas vurgusunu ülkeler arası serbest, yani liberal ticarete yapar. Meselâ Çin, İngiltere'nin Hindistan'da üretip getirdiği afyonu ülkesine sokmak istemez, insanlarının afyonkeş olmasında direnirse; medeniyet, üstün ırklar ve liberalizm uğruna Çin'e savaş açılırdı.

Bir değil, iki defa aynen böyle yapıldı. Birinci Afyon Harbi 1839-1842, İkinci Afyon Harbi 1856-1860 arasındadır.

Harpte yenilen Çin'e zorla tek taraflı kapitülasyonlar, düşük gümrük vergileri ve afyon ithalini serbest bırakması dikte ettirilmiş. Hong Kong bu tarihte Çin'den alınarak İngiltere'ye bağlanmış. Çinliler bunlara "Eşitsiz Anlaşmalar" ve bu döneme "Aşağılanma Asrı" adını veriyorlar.

"Çin acaba niçin komünist oldu, Ortadoğu, İran niçin diktatörlüklerden kurtulmuyor?" sorularını soranlar, emperyalizmin bu toplumlarda açtığı yaraları da sebepler listesine koymayı düşünmelidirler.

Dikkat edin! Birinci liberal emperyalizmde demokrasiden de insan haklarından da söz edilmez. Öyle ya, bir tarafta medeniyet ve üstün ırklar varken, gayri medenî aşağılık ırklarla bunlar arasında eşitliği ima edecek bir demokrasiden, insan hakkından söz edilebilir mi? Yurt içinde evet; yurt dışında asla.

Siz hiç demokrasinin beşiği İngiliz Avam Kamarası'nda Hindistan'ı temsil eden vekil duydunuz mu? Demokrasinin beşiği olmayan Türkiye'nin ilk meclisinde, ülkenin hiçbir yerinin temsilcisi eksik değildir. Bunların ikisinin de, Osmanlı ve Britanya'nın aynı "imparatorluk" kategorisine sokulması herhâlde mümkün değildir.

'Yeni liberal emperyalizm'

Cooper içinde bulunduğumuz döneme, "yeni liberal emperyalizm" diyor ya; insanın aklına bir soru geliyor: Bugünün paradigmaları ne acaba?

Yarım asır sonra çocuklarımızın bize bakıp, "Yahu amma adamlarmış. Nasıl da saçmalamışlar. Görmemişler mi?" demelerinden endişe ediyorum. Birincisinde "medeniyet" sopaydı. Bu sefer "demokrasi", "insan hakları" sopa olmasın? Ama ben demokrasiye de, insan haklarına da

yürekten inanıyorum diyorum, kendimi ikna için. İçimdeki şeytan cevap veriyor, "Ne yani, 20. asın başında yaşasaydın medeniyete inanmayacak mıydın? Hâlâ da inanıyorsun, değil mi?" Sonra devam ediyor: "Demokrasi ve insan hakları niçin genellikle petrol ülkelerinde veya bunların komşularında problem oluyor? Sahi, Irak'ın kitle imha silâhlarına ne oldu?"

Sonra susuyorum. Kaptan köşkünde herkes bir türlü lâf anlamayan balıkçı gemisine küfrederken oyunbozanlık yapmanın manası yok.

Akçura ve Gökalp

İbrahim Kiras, iki yazısında, mealen, "Cumhuriyet'in kusuru, Gökalp yerine Akçura'ya meyletmesidir" diyor.

Şimdi gözüme şu paradigma paradigmasını takmışken Akçura ve Gökalp'e de bir bakayım. Akçura şöyle yazar:

> *"O zamanlar (19. asrın başlangıç ve ortalarında) Avrupa'da milliyet düşünceleri, Fransız Büyük İhtilali'yle, soy ve ırktan çok vicdanî isteğe dayanan Fransız kaidesini milliyet esası kabul ediyordu... Vakta ki milliyet kaidesi, Almanlar tarafından hakikî vakalara daha yakın bir surette, milliyetlerin esası ırk olmak üzere tefsir olundu ve bu tefsirin galebesi demek, evvelâ 1870-71 seferiyle Napolyon ve Fransa imparatorluğu tekerlendi..."*

Özetle: Fransızlar ilerlerken onların savunduğu kültür –isterseniz terbiye– milliyetçiliği hâkim paradigmaydı, Almanlar galip gelince onların savunduğu ırk paradigması hâkim oldu. Aynen de böyle oldu. Bu zaferi kutlamak için Almanların diktiği koca anıt-kadın hâlâ Alsas-Loren'e bakar. O gün bu gündür, o zafer, Almanların kazandığı son harptir.

Türkçülükten ne kaldı?

Peki bilimde öncü –hiç olmazsa 19. asırda öncü– bu iki milletin sosyologları niçin böyle taban tabana zıt şeyler söylüyordu? Bunun sebebi ikisinin de Alsas-Loren'den vazgeçmemesidir . Alsas-Loren'de, Fransızca konuşan, fakat Alman soyundan gelen insanlar oturuyordu.

Şimdi anladınız mı sosyoloji paradigmalarındaki derin "ilmî" farklılığı!

Gökalp, 1923'te Türkçülüğü anlatırken Akçuraoğlu Yusuf Bey'den çok farklı şeyler söyler:

> *"O hâlde millet nedir? Irkî, kavmî, coğrafî, siyasî, iradî kuvvetlere tefevvuk ve tahakküm edebilecek başka ne gibi bir rabıtamız var? İçtimaiyat ilmi ispat ediyor ki, bu rabıta terbiyede, harsta, yani duygularda iştiraktir."*

Gökalp'in Türkçülüğü böyledir. *Türkçülüğün Esasları*'nın müellifinin Türkçülükten anladığı da, müsaade ederseniz önemlidir. Evet sizin yorumunuzdan da, benim yorumumdan da önemlidir.

Türkçülüğün ne olduğunu ve ne olmadığını çok güzel anlatan bir söz de, Agop Dilaçar'ın, 1940'ta Birinci CHP Konferansı'ndaki konuşma zaptında meraklılarını bekliyor:

> "*Türkçülük ırkçı olmadığı için noksandır,*
> *Kemalizm ona ırkçılığı ilâve etmiştir.*"

Gökalp'in haklılığı yarım asır sonra kafamıza dank ettiğinde de onun Türkçülüğüne yeni bir isim aradık ve "Atatürk milliyetçiliği" dedik. Dilaçar'ın "Kemalizm"i ve Kenan Evren'in "Atatürk milliyetçiliği"! Kimin lâfıydı: Gerçek ile roman arasındaki temel fark, romanın akla uyma zorunluluğudur! Dilaçar

ile Evren roman yazmıyor, gerçeklerle uğraşıyorlardı muhakkak! Bu yüzden olmalı onların gerçeği bir türlü anlaşılmıyor.

Gökalp'in, çağının ötesinde isabet gösteren tespiti yapabilmesinin birden fazla sebebi var. Bunlardan birincisi muhakkak ki Gökalp'in dehası ve bilgisidir. Yukarıya aldığım satırların hemen arkasından, Gökalp, çocuğun doğumdan itibaren aldığı etkilerin yetişkin olduğundaki davranışlarına nasıl tesir ettiğini anlatır. Yazdıklarında sadece o günün sosyolojisini değil, Viyana'da henüz filizlenmekte olan psikolojinin yansımalarını da görürüz.

Bugün, çocuğa kültür naklinin sıfır yaştan başladığını, bunun belirli davranışları nesilden nesile aktardığını; bu hâlin birçok gözlemciye, "bu kalıtımın işi olmalı" izlenimini verdiğini biliyoruz. Belki Almanya'nın 1918'de bizimle birlikte yenilmesi de bu yorumun önündeki engeli kaldırmıştır. Fakat zamanın hâlâ üstün ırkların aşağılıklara medeniyet sunduğu zaman olduğunu unutmayalım. Hegel ve "dünya ruhu" hâlâ hâkimdir. *Türkçülüğün Esasları*'nın yazılmasının üzerinden on yıl geçmeden dünyada ırkçılık zirve noktasına doğru hareketlenecek ve yirmi yıl sonra kesinlikle hâkim paradigma olacaktır.

Hangi milliyetçilik neden kötüdür?

Milliyetçilik Türk insanının kolay kolay terk edemeyeceği bir kavram. Stratejik düşünen siyasîler ve yazarlar da bunun farkında. Ancak bir problem var: Millet!

Türk milleti olmasa, milliyetçilik yapmak son derece kolaylaşacak, fakat gelin görün ki, millet var. Acaba, içinde millet olmayan, hele hele hiç Türk milleti olmayan bir "milliyetçilik" mümkün değil midir?

Yeni bir paradigma bu!

Bölge milliyetçiliğine karşıyız... Mezhep milliyetçiliğine karşıyız. Etnik milliyetçiliğe karşıyız. Türkçülüğe de karşıyız! Daha birkaç gün önce bir yazarımız MHP'nin milliyetçilikten Türkçülüğe kayma tehlikesinden bahsediyordu. Başbakanımız benzer bir pozisyon alıp "Kürtçülüğe de Türkçülüğe de karşıyız" dediğinde meselâ Türk Ocağı'ndan da çıt çıkmamıştı. Türk Ocağı, Türkçüler tarafından Türkçülük için kurulduğuna göre, Ziya Gökalp kusura bakmasın ama anlaşılan bu da kesinleşti. İçinde zerre kadar soy, kavim, ırk bulunmasa da Türkçülüğe de karşıyız. Adı yetiyor!

Özkırımlı Hoca ne güzel söylemiş: Kalkınmakta olan ülkelerin milliyetçilikleri kötüdür. Gelişmiş ülkelerinki iyi. Zaten gelişmişlerinkine milliyetçilik değil vatanseverlik denir.

İmdi... Türkiye için muhakkak ki yepyeni bir paradigma doğmaktadır. Türkiye'de milliyetçiliğe taraftarız ama içinde millet olmamalı. Kesinlikle Türk milleti olmamalı. Ama "milletimiz" olmalı!

Durum netleştiğinde lütfen bana da bildirin, Türk Ocağı'na yeni bir isim aramaktayım: Milletimizin Ocağı gibi bir şey. Eski bir hars heyeti üyesi olarak istirham edeceğim.

Türk'üm özür dilerim

Onların gözüyle biz

Türklüğün bilimsel sakıncaları!

"Dünyayı gizli güçler yönetmektedir."

Aslında biraz karışık oldu. Hangileri? Sıraya sok bakalım...

Basitleştirelim:

"Dünyayı gizli bir güç yönetmektedir."

Hah şöyle!

Bu hükmün sayısız faydaları vardır. En birincisi, sorumluluk hissinden, "durum kötü, bir şeyler yapmalıyım" diyen iç sesten kurtarır. Çünkü koskoca dünyayı yöneten koskoca güç karşısında sizin yapabilecekleriniz yok mesabesindedir. İkincisi, dünyayı anlamak için çırpınmanıza; olup biten hakkında ayrıntılı bilgi toplamanıza; bu bilgilerin çözümlenmesi için sosyolojiydi, tarihti, milletlerarası siyasetti, az biraz öğrenmeye çalışmanıza gerek kalmaz. Dünyayı koskoca bir güç gizlice yönetmektedir ya; bu bütün açıklamaların, anlamaların, tahlillerin yerine geçer; yeterlidir.

Kimdir bu gizli güç? Bu konuda da rivayet muhteliftir. Kendi içinde en tutarlı cevap şudur: "Gizli dedik ya; kim olduğu aşikâr olsa, gizli olur mu?" Fakat bu tutarlı cevap heyecanı biraz düşürdüğü için daha olağan –ve daha heyecanlı– cevaplar verenler de vardır: Yahudiler, Masonlar, ABD, AB, CFR, dönmeler, Soros... Hani "tek bir güçtü" derseniz, size bunların aslında birbirine nasıl bağlı olduğunu ayrıntısıyla anlatırlar.

Şu ana kadar hissetmişsinizdir ki "dünyayı yöneten kocaman gizli güçler"e son derece soğuk bakarım; bakmaktayım...

Fakat 2010 Temmuz'unda öyle bir şey oldu ki; bu değerlendirmeleri acaba bir daha gözden mi geçirsem diye düşünmeye başladım.

Ne mi oldu? Olan, TESEV'in, "*Kürt Sorunu'nun Çözümüne Doğru: Anayasal ve Yasal Öneriler*" raporudur. TESEV, Nejat Eczacıbaşı'nın bize on yıllar öncesinden gönderdiği bir hediye. Kendi ifadeleriyle misyonları şöyledir: "*Türkiye'nin önemli meseleleri hakkında araştırma yaparak, çözüm seçenekleri üret(mek).*" Bu araştırmaları yaparken de *"vakıf, bilimsel araştırmanın gereği olan en yüksek standart ve ilkelere bağlı kalır*".

Bu kadar yüksek bilimsel standartları olan TESEV'in önerisi de gayet açık: "Türk milletinin hukukî varlığı ortadan kaldırılmalıdır!" Hukukçular anlamaz diye basitleştireyim mi? "Türk milleti *de jure* keenlem yekûn olmalıdır." Şöyle diyorlar:

> *"Anayasa'nın Başlangıç bölümü dâhil olmak üzere bütününde, Türk etnik kimliğine vurgu hâkimdir. Bu vurgu, metin boyunca sıkça tekrarlanan 'Türk vatanı ve milleti', 'yüce Türk devleti', 'Türk milleti', 'Türk toplumu', 'her Türk', 'Türk vatandaşı', 'Türk dili', 'Türk kültürü', 'Türk tarihi' gibi ifadelerle kendisini göstermektedir. Bu dil, farklı etnik kökene mensup insanlardan oluşan Türkiye toplumunun çoğulcu yapısıyla bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, hazırlanacak yeni Anayasa'da herhangi bir etnik kimliğe bu ve benzeri göndermeler yapılmamalıdır. Gerek Anayasa'nın birçok maddesinde, gerekse çeşitli yasalarda yer alan 'Türk milleti' ifadesi 'Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları' ifadesiyle değiştirilmelidir. Bazı hukukçulara göre ise, kolaylığı nedeniyle sadece 'millet' sözcüğünün kullanılması yeterli olacaktır."*

Bu son teklifle bir önceki bölümde anlattığım "milletsiz milliyetçilik"in olağanüstü uyumuna dikkatinizi çekerim.

> *"Bu düzenlemeler ışığında, 6, 7 ve 9. maddeler başta olmak üzere, Anayasa'da yer alan 'Türk milleti' ifadeleri, 'Türkiye vatandaşları' ibaresiyle değiştirilmelidir. Benzer bir düzenleme, yasalar, yönetmelikler, genelgeler ve tüzüklerde, yani mevzuatın genelinde de yapılmalıdır."*

Eh, bilim böyle söylüyorsa ne yapalım... Yalan söyleyecek hâlleri yok ya; en yüksek bilimsel ilke ve standartlara bağlı kalarak bu araştırmayı yapmış, bu sonuca varmış ve bu raporu yayımlamışlar. Şimdi bu hizmeti borçlu olduğumuz tarafsızlığına en küçük gölge düşmeyecek bilim adamlarını bir sayalım:

Hasip Kaplan, BDP Şırnak Milletvekili

Meral Danış Beştaş, BDP Eş-Başkan Yardımcısı

Demir Çelik, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Eş-Başkan Yardımcısı

Reyhan Yalçındağ Baydemir, İHD Eski Genel Başkanı

Öztürk Türkdoğan, İHD Genel Başkanı

Hüsnü Öndül, İHD Eski Genel Başkanı

Rapor için başvurulan hukukçular bunlardan ibaret değil. Fakat BDP dışında parti, İHD dışında dernek yok. Dicle Üniversitesi'nden iki isim var. Başka bir üniversite yok. Diyarbakır, İstanbul ve Ankara Barosu'ndan da isimler var. Yukarıda saydığım 6 kişi çıkınca geriye 11 kişi kalıyor. Onları da şöyle bir "google"layım dedim. Yedi tanesi Brüksel Kürt Enstitüsü'nün İnternet'e koyduğu "Çocuklar için adalet" bildirisine imza vermişler. Oradan mı tanışıyorlardı acaba?..

'İHD Kurtarılmalıdır'

İHD hakkında bir şey yazmadım. Bu bazılarına göre PKK'nın yan, bazılarına göre cephe kuruluşu. Kendileri bunu reddediyor. Kurucularından Adalet Ağaoğlu, derneğin "ırkçıların eline" geçtiğini söylüyor. İlk genel başkanları "İHD kurtarılmalıdır" diyor. İHD hakkında son aklımda kalan, Trabzon Şubesi sivilleri öldürdükleri için PKK ile İsrail'i birlikte kınadı diye genel merkezin şubeyi azarlaması ve "*Trabzon Başkanı'mızın Kürt meselesini bilmediği anlaşılıyor*" demesiydi.

Yukarıda yazdıklarımın pek azı beni ilgilendiriyor ve pek azı bu yazının konusu ile ilgili. İsteyen BDP'li olur, isteyen İHD'ye gönül verir. İsteyen Brüksel Kürt Enstitüsü'nün yayımlayacağı bildirileri hazırlar veya imzalar. Hatta isteyen Kürt ırkçısı olur, isteyen Türk düşmanı...

TESEV'in yüksek standart ve ilkeleri

Beni ilgilendiren soru şu: Sevgili TESEV, "*bilimsel araştırmanın gereği olan en yüksek standart ve ilkelere bağlı kalır*"ken hukuk paneli böyle mi seçilir?

Panelinizdeki hukukçuları tanımıyorum. Muhtemelen her biri alanında bir zirvedir. Benim sorum, "bilimsel araştırmanın gereği olan" tarafsızlık üstüne. Ne dersiniz? Raporunuzda "bunlar da böyle düşünüyor" başlığı yok. Raporunuz, "PKK'nın tutumu şudur" veya "BDP böyle düşünüyor" veya "İHD'nin görüşü budur" diye hazırladığınız bir röportaj da değil. Bu saydıklarımın ve sadece bu saydıklarımın benimsediği politikalar "bilimsel" deyip, altına TESEV imzasını atmışsınız!

O hâlde siz, "toplumun karşı karşıya bulunduğu sorunlara çözüm" bulmaya çalıştığınızı ve bunu "en yüksek bilimsel standartlara göre" yaptığınızı söylerken bir yalan takdim (misrepresentation) içinde olmayasınız? Kendinize, "Daha

önceden kararlaştırılmış bir programın icrası ve propagandası için çalışmaktayız" diye bir misyon yazsaydınız daha mı doğru olurdu?

Belki de haksızlık ediyorum. Kuzey Kore "demokratik cumhuriyet", PKK "barış ve demokrasi", Stalin "bilim ve demokrasi" taraftarı olduğuna göre siz de misyon ifadenize dilediğinizi yazabilirsiniz.

Kim ırkçı kim değil?

Gelelim "Türk"ün hukuken silinmesine...

Şimdi bir Türk olarak ben "Türk bir ırktır", "Türk bir etnisitedir" diye tutturursam bu ırkçılık değil midir? Bal gibi öyledir.

Peki, siz "Türk bir ırktır, bir etnisitedir" dediğinizde nasıl oluyor da aynı söz insaniyetçilik ve demokrasi oluyor? Anayasa'nın "Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı herkese Türk denir" ifadesine "Irkçı! Irkçı!" diyenler hislerine biraz derinlemesine baksınlar. Mefhumu muhalifinden kendi ırkçılıklarının yansıdığını göreceklerdir.

TESEV'in çalışmasının sınırlarımızı aşarak bütün dünyaya yararlı olmasını sağlamak için aşağıya birkaç ülke anayasasından seçmeler alıyorum. Artık onlara da bilimsel panelin bulgularını bildirip gerekli düzeltmeleri yapmalarını sağlamak boynumuzun borcu oldu.

Fransız Anayasası başlangıcı: "Fransız halkı vakarla ilan eder ki..." Fransa halkı değil. Metinde Fransa iki defa, Fransız 5 defa geçiyor.

Alman Temel Kanunu başlangıcı: "Tanrı ve insanın huzurunda... Alman halkı, kurucu iktidarlarını kullanarak..." (Almanya halkı değil!) Temel kanunda 45 defa "Alman", 17 defa "Almanya" denmektedir. Almancada kelime işlemciyle bu ayrımı yapmak kolay. Alman: Deutsch. Almanya: Deutschland.

İspanya Anayasası'nda "İspanyol" 20 defa geçiyor. İspanya 26 defa.

Ermenistan anayasasında 6 defa Ermeni deniyor.

Yunan Anayasası hepsinden hoş. Vatandaşların kanun önünde eşitliğinden değil, Elenlerin kanun önünde eşitliğinden bahsediyor!

Birçok anayasada, vatandaş olmayan millettaşların nasıl kolayca vatandaş olabileceği de anlatılıyor. Mesela Ermenilerin nasıl kolayca Ermenistan vatandaşı olabileceği... Anlayamadığım nokta şu: Fransızlık, Almanlık, İspanyolluk, Yunanlılık, Ermenilik kimseyi rahatsız etmiyor ama Türklük... Aman sakın. Bilimsel olarak sakıncalı!

Türkiye Türklerin değil ki!

Bu garip duruma bir anlam vermeye çalışırken aklıma İlber Ortaylı'nın şu satırları geldi ve galiba bunlar sayesinde meseleyi çözdüm:

> *"ABD'nin Türkiye hakkında iyi hisler beslemediği, misyonerlerinin faaliyetinin daima bu yönde desteklendiği açıktır. Daha 1896'da Everett P. Wheeler, 'Biz Türkiye'de Hristiyanlar ve Hristiyanlık için okul, hastane açıyoruz, ilâç götürüyoruz, modern tıbbı ve eğitimi kuruyoruz. Türk bizi istemeyebilir ama oranın sahibi Türkler değil ki...' diyordu. Bu tür neşriyat eksik değildi. Esasen Amerikan diplomatları hiçbir zaman misyonerlerin bu gibi aşırılıklarını frenlemek için ciddi bir girişimde bulunmamışlar, Babıâli'yi suçlu göstermeyi âdet edinmişlerdi."* (İlber Ortaylı, *Osmanlı'da Milletler ve Diplomasi*)

"Oranın" dedikleri yer Türkiye'dir. Veya Wheeler'in gözünde Ermenistan'dır, Anatolia'dır, Asia Minor'dur. Aziz

Yuhanna'nın, Pavlus'un baharat kervanlarının geçtiği Roma topraklarıdır. Adına ne denirse densin "Oranın sahibi Türkler değil ki." Tabii Wheeler'in "Türkleri" Kürtleri de kapsar.

Onun bu satırları yazmasının üzerinden iki on yıl geçmeden ABD Başkanı, Meşhur Wilson Prensipleri'nin Wilson'u, "*Ağza alınmaz Türk'ün ve onlar kadar zor Kürt'ün boynunda, onlara bir miktar edep öğretinceye kadar oturmak*" gerektiğinden bahsedecektir.

Birkaç yıl sonra da Winston Churchill Kürtlerden bahsederken, "*Vahşi kabilelere karşı zehirli gaz kullanılmasını niçin tenkit ediyorlar, anlamıyorum*" diyecektir.

Almanya Almanlarındır – Türkiye farklı...

Öyle ya... Fransa Fransızlarındır, Almanya Almanların, Ermenistan Ermenilerin, Yunanistan Elenlerin. Ama Türkiye Türklerin değildir. Öncekiler millettir. Türk, millet değildir. Türk, olsa olsa bir etnik grup veya ırktır (her ne demekse)! Bugün –maalesef– Türkiye denilen kutsal topraklarda daha birçok etnik grup vardır. Ve ne yapıp edip oraları bir an önce medeniyete tekrar kazandırmak gerekir. Herhâlde ilk hedefimiz 1919'da *de facto* (fiilen) gerçekleştirilemeyen bu Eski-Yeni Ortadoğu projesini şimdi *de jure* (hukuken) gerçekleştirmektir.

Ne dersiniz? Uçuyor muyum? Gizli büyük güçler mi peşimizde?

Bilemiyorum. Ama asude ve rahat kamuoyuna da, kendi ruh halime de itimadım yok. Kürtlerin ayrılmak istemediklerini biliyorum. Kendilerine, "Siz Kürt'sünüz o hâlde Türk değilsiniz" dersem benimle hayat boyu bir daha konuşmayacak Kürt arkadaşlarım var. Onları da biliyorum. Benden daha Türk milliyetçisi Kürtler de tanıyorum. Ama bakın TESEV'in "bilimsel standartları" böyle demiyor.

Acaba büyük ve gizli –belki de açık– bir güç bunları yapıyor ve bize seyretmek mi düşüyor? Bir yazısını bile kaçırmadığım ve olayların perde arkasına –kendi müktesebatının çizdiği çerçevede– vukufuyla kimsenin boy ölçüşemeyeceği Mahir Kaynak Hoca ne derdi bu işe? Galiba şöyle söylerdi: *"Efendim, siz bölünmezsiniz... Sizi bölerler."*

Özrümüz kabahatimizden büyük!

Olayları doğru değerlendirebilmek için bazen onlara başkalarının gözüyle bakmak gerekir. Öyle yapacağım. Türk gibi değil, meselâ Amerikan veya Fransız gibi bakacağım. Soru: Aydınların '*Ermenilerden özür diliyorum'* bildirisi iyi bir şey midir? Yararlı mıdır? Bu yazının geri kalanı bu soruya 'medenî' bir milletin ferdi olarak cevap verecektir.

* * *

Anadolu ve Ortadoğu, medeniyetimizin beşiğidir. Yunan medeniyeti burada doğdu. Daha başlangıçta Doğu barbarlığının tehdidine girdi. Yunan destanları, Doğulu saldırganlara karşı vatanlarını savunan Yunan kahramanlarını anlatır. Sonra Büyük İskender, kılıcı barbarların ana yurtlarına kadar taşıdı.

Medeniyetimizin iki sütunundan ikincisi olan Roma'nın yarısı İtalya ise diğer yarısı şüphesiz burasıdır. Medeniyetimizin ruhu, Hristiyanlık bu topraklarda doğdu. Başta Aziz Paul, bütün havariler, İncil'i kaleme alanlar bu topraklarda yaşadı.

Roma'dan sonra Doğu tekrar saldırdı. İskender'in zaferini Haçlı Seferleri ile tekrarlayamadık. İspanya'yı, Viyana'ya kadar Avrupa'yı, asırlar boyu işgal ettiler.

Fakat o hazin noktadan sonra talih medeniyetten yana döndü. Yeni kıtalara ulaştık. Yunan'ın, Roma'nın ışığını dünyanın yarısından çoğuna taşıdık. Bu kaçınılmazdı.

Indiana Senatörü Albert Beveridge, bu gelişmenin ne kadar doğal olduğunu, Ermeni soykırımı dedikleri olaydan yirmi yıl kadar önce, şu sözlerle ifade etmişti:

> "*Temelsiz medeniyetlerin ve çürümüş ırkların daha yüksek medeniyetler ve daha asil ve doğurgan insan tipleri karşısında yok oluşu.*"

Mississippi'den Temsilciler Meclisi Üyesi Charles Cochrane aynı gerçeği, "*Bu cumhuriyeti kuran baş eğmez ırkın ileri yürüyüşü*" veciz ifadesiyle dile getirmiş ve "*dünyanın âri ırkların hâkimiyetine geçmesinin kaçınılmazlığını*" ifade etmiştir.

Irk (race), 'aryan' gibi kelimelerin bugün için pek politik olmadığının farkındayım ama tarihî ifadeleri bozup bugünün diline, yani 'insan hakları', 'demokrasi getirme', 'millet inşası' gibi bugünkü eşdeğerlerine çevirmemeyi daha uygun buldum. İki konuşmacının da Senato ve Meclis'te uzun uzun alkışlandığını zabıtlar yazıyor.

Âri ırkların hâkimiyeti

Gerçi bu realist görüşleri protesto eden Amerikalılar da vardı. Onlar, kendilerinin de bir zamanlar emperyalizmin kurbanı olduklarını söylüyorlardı ama Başkan Theodore Roosevelt'in ifadesiyle, bunlar, *'Uluslararası ara buluculuğa inanan ıslah olmaz sentimentalistler'* ve '*henüz asılmamış hainler*'di.

Bu ruhla ayağa kalkan medeniyetimiz gereğini yaptı. *Oz Büyücüsü*'nün yazarı Frank Baum, Ermeni Tehciri'nden 24 yıl önce Aberdeen Saturday Pioneer'de şunları yazıyordu:

> "'*Pioneer'in daha önce de açıkladığı gibi bizim emniyetimiz yerlilerin tamamen itlâfı (extremination) ile mümkündür. Onlara asırlar boyu haksızlık yaptıysak, en iyisi, medeniyetimizi korumak için bir haksızlık daha yapalım ve bu ehlîleşmeyen, ehlîleşmeyecek yaratıkları dünya yüzünden silelim.*'"

Ehlîleştiremediklerimiz

'*Yeniden fetih*' (reconquista) İspanya'dan başladı. Müslümanları ve Yahudileri tamamen yok ettik. Ruhlarını kurtarmak için öldürmeden önce işkence etmemizi eleştirenler, olayları tarihî bağlamından çıkarıp değerlendirme hatasına düşmektedir. Sonra Doğu'ya döndük. Balkanlar'da, Adriyatik'in kuzey ucuna kadar Müslüman nüfus çoğunluktu...

Baum'un Kızılderilileri yazdığı yıllarda buralarda da epeyce etnik temizlik başarıldı. Bosna, Kosova, Makedonya, aslında temizliğin layığınca yapılamadığının ispatıdır. Kendilerine illâ Türk denmesini isteyen Batı Trakyalı Müslüman azınlık da...

O yıllarda, Avrupa'nın Türklerden temizlenmesini endişe ile karşılayanlar vardı. Anadolu'dan önce Türkleştirdikleri bu topraklardan sürülmelerini unutmayacakları ve intikam peşinde koşacakları söylendi. Bu endişeler boş çıktı. Endişelenenler, Türklerin medeniyetsizliklerini, bu medeniyetsizliğin doğal sonucu olarak millî hafızadan yoksunluklarını hesaba katmamışlardı.

O yıllarda bu gerçeği, Ernest Renan şöyle ifade etmiştir:

> "*Bir devleti kurtaran kuvvet manevî bir uyanıştır. Bu millî ve romantik bir edebiyat demektir. Türkiye'de böyle bir edebiyat yoktur ve olamaz. Türk romantikleri hangi intikam duygularını çoğaltacaklardır? Türkiye'de öyle bir şey yoktur.*"

Zaman Renan'ı haklı çıkarmıştır. Medeniyetin kaçınılmaz ilerleyişinin önünde medeniyetsiz milletlerin intikam tehdidi yoktur. Bugün durum Renan'ın yazdığı 20. asırdan da iyidir. Bırakın böyle medeniyet düşmanı millî hafızayı, bir kısım ehlî Türk, edebiyatını, kalemini medeniyet yolunda kullanmaktadır.

Anadolu'nun doğusuna medeniyet getirme teşebbüsü Birinci Dünya Harbi'nde Ruslardan geldi. Ermeniler örgütlendi, silâhlandırıldı ve Balkanlar'ın Hristiyan halkları gibi etnik temizliğe başladılar. Önce tıpkı Balkanlar'daki gibi başarılıydılar da. Meselâ Van'ın tamamını temizlediler. Ancak tamamlayamadılar ve 1915 yaşandı. Verdiği rakam ne derece doğrudur bilinmez ama Orhan Pamuk'un bu topraklarda ölen Kürt ve Ermeniler için söyledikleri doğrudur. O yıllarda, önce Pamuk'un Ermenileri Türkleri ve Pamuk'un Kürtlerini öldürdüler; sonra da Pamuk'un Kürtleri Pamuk'un Ermenilerini.

Tarihten ibret almalı ve bir dahaki sefere aynı toprakları iki ayrı gruba vadetmemeliyiz. Anadolu'nun batısına medeniyet getirme teşebbüsü de bildiğiniz gibi akim kaldı. Velhasıl Ortadoğu'nun yeniden fethi gerekmektedir. Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin varlığı böyle bir gerekliliğe dayanır. Bu medeniyetimizin asırlardır süre gelen büyük savaşıdır...

Şimdi bugüne gelelim. Türklerin özür dilemesi yararlı mıdır? Şüphesiz evet.

Suçluluklarını kabul ettikçe medeniyete dirençleri kırılacaktır.

1919-1921 Türk-Yunan Savaşı'nda özür diletebilseydik Anadolu felâketi gerçekleşmeyecekti. Aslında Batı'da olan Doğu'dakinden çok da farklı değildi. Kaldı ki güçlü bir Ermenistan, bize Türkiye'den daha sadık bir dost olacaktır. Bu Ermenistan'la Azerbaycan da daha iyi anlaşır. Tıpkı Barzani Kürdistanı'nın Irak'tan daha sadık bir dost olduğu gibi. Tecrübeler gösteriyor ki bu bölgede muhatap devlet ne kadar küçük ise o kadar medenî ve o derece iyi dosttur. Meselâ Katar veya Kuveyt'in bize ihaneti mümkün müdür? Küçük Irak, emperyal Osmanlı'dan iyidir. Bölünmüş Irak da birleşik Irak'tan.

Medeniyet kalkanı

Ancak, uzun vadeli bakıştan bu günün siyasî gerçeğine dönersek, bu özrün değerini daha iyi anlarız. Seçilmiş Başkan Obama, Ermeni Amerikanlara soykırımı tanıma sözü vermiştir. 2009'da bu söz tutulacak ve muhtemelen Türkiye'de büyük tepkiye yol açacaktır[3]. Sözden dönmek mümkün olmadığına göre tek çare tepkiyi hafifletmek, mümkünse yok etmektir. İşte bu özür kampanyasının asıl yararı Türkiye'yi bu konuda yumuşatmak olacaktır. Kendi suçluluklarını tartışan Türkler bize daha az tavır koyabilir. Bu, Arabistan'ın Lawrence'ının hikmetli ifadesiyle *'Türklerin askerî gücüne karşı değil, yüreklerine ve kafalarına karşı'* bir mücadeledir. Bu kadar yararlı bir hareketi Türkiye'deki assetlerimizle desteklememiz doğaldır.

Hareketin bize zarar vermesi de söz konusu değildir. Bazıları, bizim tehcirlerimizin de bu vesileyle gündeme geleceği endişesini taşıyor. Meselâ 'beş medenileşmiş kabile'nin, Çeroki, Çikasav, Çoktav, Muskogi, ve Seminol yerlilerini yurtlarından süren, '1830 Yerli Tehcir Yasası'nın masaya getirileceğinden söz ediyorlar. Bu tehcir sırasında yerlilerin önemli bir kısmının öldüğü ve Kızılderililerin bu sürgüne 'Gözyaşı Yolu' dediği sıkça hatırlanıyor. Üstelik bu kabilelerin, Ermenilerin Türklere yaptığı gibi devlete isyan etmediği, düşmanla iş birliği yapmadığı, Amerikan katliamına teşebbüs etmediği de endişeyi desteklemek için öne sürülüyor.

Aramızdan bazılarının bir başka endişesi, ABD'nin Vietnam (Mai-Lai), Filipinler'de (Samar) askerî hareketlerinin de soykırım kapsamına alınabileceğidir. Fransa'nın

3 Tahminim 2009 için tutmadı. Belki kitabın yayınından sonra tutar. Belki de "ABD Ermeni soykırımını tanıyacak" tehdidinin tehdit olarak kalması ABD için daha yararlı. Öyle ya, tehdit gerçekleşince tehdit değeri yok olur.

Cezayir'deki Setif katliamı (Fransa'ya göre bir günde 25.000, Cezayir Hükûmeti'ne göre 45.000 sivilin makineli tüfek ateşiyle öldürüldüğü olay- 1945) ile Paris'te bir sabah 300 Cezayir asıllı Fransız'ın ölü bulunmasının da gündeme taşınacağını söylüyorlar.

Endişelerini anlayışla karşılıyorum, fakat bunlar yersizdir. Çünkü medenî ülkeler, böylesi saldırılara karşı kanunların koruması altındadırlar. ABD medeniyetin yolbaşçısı konumunda zaten koruyor ve korunuyor.

Bu konum belgelidir. ABD, Soykırım Konvansiyonu'nu kırk yıl (1948-1988) onaylamadı ve bu sürenin sonunda da aşağıdaki şerhleri koydu.

1) ABD'nin taraf olabileceği herhangi bir anlaşmazlık Uluslararası Adalet Divanı'na sunulmadan önce, her vaka için ABD'nin onayı gereklidir.

2) Bu Konvansiyon'da hiçbir şey, ABD'den kendi Anayasa'sının men ettiği bir kanunu çıkarmasını veya başka bir eylem yapmasını gerektirmez. Bu konuda ABD Anayasası'nın yorumunu ABD yapar.

Ayrıca ABD, aşağıdaki 'anlayış'ı da Konvansiyon'a not olarak koydurmayı da ihmal etmemiş, medenî gücünü büsbütün sağlam esaslara bağlamıştır:

> *"Betahsis jenosit maksadı olmayan bir silâhlı çatışma sırasında meydana gelen olaylar, soykırım kapsamına girmez."*

Her şey açık: Medeniyetimizin Roma'sı ABD'nin "soykırım" gibi bir çirkin ithama maruz kalması, hukuken imkânsızdır. Ne yaparsa yapsın, medeniyet içindir ve herkes de bunu böyle kabullenmelidir.

Fransız Parlamentosu, 1915'te tehcir sırasında Türk topraklarında yaşananlar için 'Kim öldürdü?', 'Kaç kişi öldürdü?'

gibi ayrıntıların üstüne çıkarak, işin özündeki, dünyaya medeniyet getirme cehdini vurgulayan kanunu kabul etmiş ve 23 Şubat 2005 tarihli Resmî gazetelerinde (Journal Officiel) yayımlatarak yürürlüğe sokmuştur:

> *"Fransa, eski toprakları olan Cezayir, Fas, Tunus ve Hindiçini'de ve daha önce Fransız egemenliğinde bulunmuş bütün bölgelerdeki çalışmalarda rol alan kadın ve erkeklere borcunun bilincindedir... Üniversite müfredatları, Fransa'nın denizaşırı ve özellikle Kuzey Afrika'daki varlığına lâyık olduğu yeri vermelidir. Okullardaki dersler, denizaşırı ülkeler ve özellikle Kuzey Afrika'da Fransız varlığının oynadığı olumlu rolü tanımalı ve buna ve Fransız silâhlı kuvvetleri mensuplarının fedakârlıklarına tarihte hak ettiği seçkin konum teslim edilmelidir.*[4]"

Görüldüğü gibi burada da özür yükümlülüğü tıpkı Türkler gibi Cezayirlilere düşmektedir. Türkiye'nin Urfa, Antep ve Maraş'ı da bu kanun çerçevesinde düşünülmelidir.

Olaylar değerlendirilirken ayrıntı değil, altındaki medeniyet savaşı esas alınmalıdır.

Baum'un sözleriyle son verelim: "'*Biz öldürürsek 'zafer'dir. Onlar öldürürse, 'katliam'*." Medenî dünya 1915 olaylarına da bu standartlarla yaklaşmalıdır.

4 Fransa Anayasa Komisyonu, Başkan Chirac'ın inisiyatifiyle bu kanunun "olumlu rol" kısmını, 31 Ocak 2006 tarihinde "deklasifiye" etti. Bu değişiklik, kanunun emrediciliğini kaldırıyor ve uygulanıp uygulanmama inisiyatifini idareye bırakıyor.

Türk'üm özür dilerim

"Farklı etnik kimlikte olanlar ülkemizden kovuldu.
Bu aslında faşizan bir yaklaşımın neticesiydi"

Recep Tayyip Erdoğan, AKP Düzce İl Kongresi, 23 Mayıs 2009

Türkleri Türkiye'den kovmanın faydaları

Bu Türkler gerçekten dünyanın başına belâ. Şimdi de azınlıkları kovdukları ortaya çıktı. Düşünüyorum da Ermeni'ydi, Rum'du, Türklerin zulmettiği her "etnik grup"tan tek tek özür dilemek yerine hepsini birden halletmenin bir yolunu bulsak. Bu kadar faşizanlığın üstüne son bir tanecik daha yapıp Türkleri toptan bu topraklardan sürüversek.

Bütün Türkleri kovmaya da gerek yok. Meselâ Ahmet Türk kalabilir. Orhan Pamuk, Baskın Oran gibi "aydınlar" da. Zaten bu öyle büyük bir etnik temizlik gerektirmiyor. "Ne mutlu Türk'üm diyene" ve "Türk'üm doğruyum çalışkanım…" gibi faşizan ifadeler kaldırıldıktan birkaç nesil sonra nasıl olsa, "Evet, ben Türk'üm, kalkıp gideyim bari" diyecek pek kimse kalmayacaktır geride. Anadolu'nun boşalma tehlikesi de yoktur. Avrupa Birliği'ndeki müttefiklerimizin ve onların Türkiye'deki dostlarının verdiği azınlık sayılarını alt alta koyup topladığımda nüfusumuz zaten 120 milyonu geçiyor.

Böylelikle o kadar problem birden çözülür ki… Kıbrıs diye bir mesele kalmaz; dünya da biz de rahat ederiz. Avrupa Birliği'ne girmek de bir hamlede hallolur. Hatta bakarsınız

Avrupa Birliği bize girer. Ermenistan sınırı açıldıydı, kapandıydı da biter. Karabağ umurumuzda olmaz. Sahi belki "ben Türk'üm" diyenleri Azerbaycan'a yollarız. Oradakiler kendilerine Türk diyor ya. Biz de birkaç yıl sonra topuna birden "Azerî" deriz.

Bu fantezi tabii… (İnşallah öyledir.) Fakat o kadar fantezi olmayan bir yol daha var. Eğer Türkiye'de yaşayanların aslında otuz kırk etnik gruptan ibaret olduğuna, bir milletten bahsedilemeyeceğine, etnik grupların üstünde, millet değil, olsa olsa "vatandaşlık", yani bir pasaport bürokrasisi bulunduğuna insanları ikna etmek. Böylelikle millet gider, kavga biter. Türkiye ulus-devlet değil, bir etnik mozaik olur. Dubai Havaalanı'nın transit salonu gibi bir şey…

Türklerin kabahatleri

Bu Türkler, bin yıl kadar öncesinden başlayarak önce Rumeli'yi, sonra da Anadolu'yu Türkleştirdiler. Batılı ve medenî bir millet olmadıkları için, bu Türkleştirme sırasında da yerli halkı yok etmeyi akıl edemediler. Hâlbuki İspanyolların Müslüman ve Yahudilere, Amerikalıların yirmi milyon yerliye yaptıkları gibi yapsalardı, bu işgali geri püskürtmek mümkün olmayabilirdi. Bunu düşünemediler ve temizlik hiç de zor olmadı. İlk işgal ettikleri Rumeli birkaç yıl içinde pir ü pak oluverdi. Ve – Alev Alatlı ustamızdan öğrendiğimiz– Ernest Renan'ın tahminindeki gibi Türkler bunu artık hatırlamıyorlar bile. Hatta Ernest Renan bile bu kadarını düşünememişti; kendilerini temizleyenlerden bir de özür diliyorlar. Bu ırzına geçilen kadının, mütecavizin yüzünü tırnakladığı için özür dilemesine benziyor.

Jared Diamond, "Mikrop, Tüfek ve Kılıç" kitabında, eğer tecavüz, Hristiyan ve beyaz bir halka karşı gerçekleştirilmemişse, Batılıların bunu görmediklerini yazmış. Diamond,

Batılının –Rusya dâhil– daha da sık yaptığı bir şeyi yazmamış. Onu tarihçi Stanford Shaw "İmparatorluktan Cumhuriyete" eserinde anlatıyor:

> "*Yunanlılar, Rumları teşkilâtlandırıyor, onlar Türklere saldırıyor, yakıp yıkıyor, katlediyor, tecavüz ediyor ve sonra Türklerin bir şekilde cevap vermesini bekliyorlardı. Türklerden gelen reaksiyon Batı medyasında fotoğraflarıyla, çizimleriyle, hikâyeleriyle geniş şekilde yer alıyor, fakat daha önceki tecavüz bütünüyle görmezden geliniyordu. Sonra Yunan ordusu, 'saldırılara karşı tedbir olarak' ilk tecavüzün gerçekleştiği toprakları işgal ediyordu. Mayıs 1919'dan itibaren gittikçe genişleyen Yunan işgali hep bu mekanizmayla meşru gösterilmekteydi. Aynı mekanizma daha doğuda Ruslar ve Fransızlar tarafından Ermeniler kullanılarak işletilmiştir.*"

Neyi tartışacağınızı siz seçin (tıpkı savaşacağınız yeri seçer gibi)

Diplomaside tartışmaların vardığı sonuç sanıldığı kadar önemli değildir. Daha önemlisi neyin tartışıldığıdır. Güçlü taraf, tartışmayı kendi istediği alana çeker ve aslında tartışma başlamadan zaferi kazanır. Tıpkı harpte, daha harp başlamadan zaferi garantileyen yer ve zaman seçimi gibi.

Siz Ermenistan'sanız veya Ermenistan yanlısıysanız, Azerbaycan'ın yüzde yirmisini işgali tartışmasında kaybedersiniz. Fakat bunun yerine Türk-Ermeni sınırının açılmasını tartıştırabilirseniz baştan kazandınız demektir.

Uluslararası garantiler altındaki Kıbrıs Anayasası'nın ihlâli, Kıbrıs Türklerine karşı girişilen etnik temizlik, Noel

katliamı, Sampson darbesi tartışılıyorsa kaybedersiniz. Tartışmayı "Türk işgali", "limanların açılması" üzerine çekebilirseniz zafer garantidir.

Türkler hatırlamazlar zaten

Eğer rakibiniz, Türkler kadar balık hafızasına sahipse işiniz çok kolaydır. Basına bakıyorum, "Ben azınlıkların sıkıntısını anlıyorum, dedem de Selânik göçmeniydi." "Öyle ya biz de bu sıkıntıları çekmişizdir herhâlde, benimkiler de Deliorman'dan gelmişti." gibi ifadeler cirit atıyor. Belli ki Rumeli'de belki bir Türk mahallesi olduğunu ve dedelerinin, büyük annelerinin orada, azınlık olduğunu sanıyorlar. "Bizimkiler Sırbistan'dan gelmiş, demek ki biz aslen Sırp'ız" diyenlere de rastladım. Rumeli'de Balkan etnik temizliğinden önce Türk nüfusun çoğunlukta olduğunu hatırlayan yok.

Stanford Shaw, 1919-1922 Yunan işgalinin ve daha dünkü Bosna, Kosova saldırılarının 19. asırda başlayan etnik temizliğin devamı olduğunu söyler.

Keşke Yunanlılar 1919'da değil de 2009'da harekete geçseydi. Çok daha başarılı olurlar, çok daha dostça karşılanırlardı. İşlerini bitirdikten sonra da onlardan özür dilerdik. Bir süre sonra Başkent Sivas veya Yozgat'ta çıkan gazetelerimiz de Smyrna'ya her şey dâhil turistik gezi ilânları yayımlardı. Bir "araştırmacı yazar"ımız da çıkar, *"Bırakın bu milliyetçiliği, emperyalizmi. Bizim Smyrna'da, Magnesia'da ne işimiz vardı?"* diye sorardı.

Yeni bir millet inşa edeceğiz ama parası sizden!

Sayın Başbakanımızın, Türkiye'den kovulan etnik gruplar hakkında söylediklerini yorumlamak için başka yorumcuların dediklerini dinlemek istedim. CNN Türk'te Reha

Muhtar'ın programına kulak misafiri oldum. 23. Dönem Hakkâri Milletvekili Hamit Geylani, Lozan Antlaşması'nın 38. ve izleyen maddelerinde, azınlıkların kendi okullarını, fakat kendi paralarıyla açmalarına dair hükümlerden söz etti. Son derece tedbirli konuştu. Lozan'ın azınlıklara tanıdığı bu hakkın azınlık olmayanlara da tanınmasını istedi ama "kendi paralarıyla" kısmına da rezervini koydu. Kendi okulunu açıp kendi dilinde eğitim yapacak halkın parası yoksa ona para vermemenin de –mealen– faşizan bir davranış olacağını, ileri görüşlülükle not etti.

Sayın Geylani aklıma bir fıkrayı getirdi. Biri Trabzonlu, biri Kayserili ve biri Hakkârili üç arkadaş, bir trafik kazasında vefat eder. Kendilerini aniden Âraf'ta bulurlar. Onları karşılayan meleğe itiraz ederler. *"Biz daha genciz, olacak iş mi bu, demokrasiye sığar mı… Ne olur bir şeyler yapıp bizi hayata iade edin."* Melek, mevzuatı karıştırır ve bir çare bulur. Adam başı 5.000 dolar karşılığında dünyaya iadelerinin mümkün olabileceğini söyler.

Trabzonlu pat diye dünyaya döner. Daha dün cenazesini kaldıran arkadaşları çevresine üşüşür.

– Yahu biz seni dün gömdük. Şimdi nereden çıktın?

diye sorarlar. Trabzonlu başlarına geleni anlatır.

– Ben 5.000 doları verdim ve işte geldim.

– Peki, Kayserili nerede?

– O 2.000 dolara olmaz mı diye pazarlık ediyor.

– Peki Hakkârili?

– O, 'devlet versin' diyor.

Fıkradaki kahraman Hakkârili değildi ama Sayın Geylani'nin ilhamıyla ben öyle yaptım. Nihayet fıkradır. Hakkârililer alınmasın.

Huntington tavsiyeleri

Muhtar'ın programında Mir Dengir Mehmet Fırat Beyefendi de vardı. "Beyefendi"yi vurgulayarak yazıyorum. Çünkü Mir Dengir Mehmet Bey, her hâliyle gerçek bir beyefendi. Hamit Geylani'ye cevap verirken de öylesine sevecen, öylesine beyefendi idi ki, benim kafamdaki şeytanın aklına, Samuel Huntington'un, "İktidardayken rejim nasıl değiştirilir" reçetesi geldi. Sayın Fırat'ı tenzih ederim. Eminim aklının ucundan geçmemiştir ama benim şeytanın hatırlattığı reçete şöyle:

1) İlerde iktidarı devredeceklerinize kamuoyu karşısında son derece saygılı olun. Onları kesinlikle sert şekilde tenkit etmeyin.

2) Nihaî hedefinizi vakti zamanı gelmeden açıklayan tenkit karşısında geri adım atın ve şiddetle inkâr edin.

3) Size karşı engelleyici, fakat kanun sınırlarını zorlayan müdahaleleri en sert şekilde cezalandırın.

Reçete böyle devam edip gidiyor. 2008'de vefat eden Samuel Huntington, "Medeniyetler Çatışması" ve "Biz Kimiz?" gibi "Nazizan" eserlerini vermezden önce böyle işlerle uğraşıyordu. Bu alıntı onun *Üçüncü Dalga* kitabından.

Mir Dengir Bey, devletin, azınlıklara tanıdığı hakları aslî vatandaşlarına da haydi haydi tanıması gerektiğini belirtti ve bunun için mütekabiliyetten bahsetmenin devlete yakışmayacağını söyledi.

Anlaşılıyor ki bizim mütekabiliyet diye bir derdimiz olamaz. Biz bunu zorlamamalıyız. Başbakanımızın demecinin mütekabilini Yunan, Sırp ve Bulgar Başbakanları'ndan ama kendiliğinden gelmesini beklemeliyiz. Onlar da yakında, "Bizim yüzde altmış beş Türk çoğunluğumuz vardı, onları temizledik, iyi mi yaptık yani?" diye bir açıklama yapacaklardır.

Kim bilir belki de Batı Trakya'daki eski çoğunluktan kalan azınlığa Türk isimli dernek kurma hakkı bile verirler. Ne de olsa AİHM kararı. Fakat bu da önemli değil, çünkü biz bu sıfattan yavaş yavaş vazgeçiyoruz. Onlar ne diyor? "Müslüman azınlık". Eh bizi birbirimize bağlayan en kuvvetli bağ da bu değil mi? İkna olmadıysanız Arabistanlı Lawrence'a sorun.

Etnik temizlik ve "etnik temizlik"

Nitekim Yunanistan'dan ses gelmekte gecikmedi.

Hürriyet'in haberine göre *Elefteros Tipos* gazetesi, *"Erdoğan'dan 'faşistçe yapılan etnik temizliklere' özeleştiri"* başlıklı haberinde şöyle yazdı:

> *"Ve Türk başbakanı, aniden, sanki kendiliğinden anlaşılan bir şeyden bahsedercesine 'Türklük' adına yapılan etnik temizlikleri 'faşistlik' ilan etti. Devamı gelir mi bir yana, tarihî bir açıklama söz konusu. Türkiye'nin siyasî fay hattında ilk kez böyle bir şey oluyor. Erdoğan, millî bir tabuyu kırıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun dayandırıldığı çivilerin bulunduğu noktaya parmak koyacak kadar kendini güçlü hissediyor."*

Siz de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun dayandırıldığı çivilerin bulunduğu noktaya konulan parmağı hissediyor musunuz?

Bizim Rumeli ve Kafkaslar'da uğradığımız etnik temizlik genellikle şöyle işlemiştir: Rus veya Bulgar ordusu Türk köylerini kuşatmış, giriş çıkışı yasaklamış, sonra çetecilerin köye girmesine müsaade etmiştir. Çeteler bazen ev ev, katliam yapmıştır. Sık sık da bütün ahaliyi camiye veya başka bir büyük binaya kapatmış ve sonra binayı yakmıştır.

Bosna ve Kosova'da da benzer aşağılıklar yaşanmıştır ve katillerden yakalanabilenler milletlerarası mahkemelerde yargılanmıştır.

19. asır sonu ile 20. asrın başında Türklere karşı yürütülen etnik temizlikten dolayı yargılanan olmamıştır. Stanford Shaw, Birinci Cihan Harbi sonrası Türk topraklarını işgal eden ittifak devletlerinin sorumluları için, "İmparatorluktan Cumhuriyete" eserinin ikinci cildinin başında, "yirminci asrın en büyük yargılanmamış harp suçluları" ifadesini kullanmaktadır.

Bunlar dururken iki devlet arasında imzalanan anlaşma ile her birinin sınırları içinde kalan, diğer millete ait insanların takasına, sanki bu tek taraflı ve zorla yapılmış gibi "etnik temizlik" demek en azından bilgisizlik, aslında kasıtlı Yunan propagandasıdır.

Acı olan, benzer sözleri kendi insanımızdan da duymamızdır.

“Asimilasyon en iyi entegrasyondur”

AB ilerleme raporlarına bunlar yazılmaz

Ülkede, çoğunluk dini dışındaki dinler üzerindeki baskılar sürmektedir. Ülkede çoğunluk dininin dışındaki din mensuplarının dinlerini öğrenmesi, din adamlarını yetiştirmesi, kendi din adamlarını seçmesi engellenmektedir.

Ülkenin dili dışındaki dillerde radyo ve televizyon yayını yapılması baskı altına alınmakta, yasaklanmaktadır.

Ülkenin dilini bilmeyenlerin vatandaşlık hakları kısıtlanmakta, vatandaş olmaları engellenmektedir.

Çifte vatandaşlık yasaklanmaktadır. Azınlıkların asimilasyonu devlet politikasıdır.

Sokakta, okulda başka bir dil konuşulmasını yasaklama teşebbüsleri vardır.

Hangi ülkeden veya hangi ülkelerden bahsediyorum dersiniz? Bu hükümlerdeki “amirane” ses ve tavır periyodik olarak Türkiye’ye yöneltilen tenkitlerin, ilerleme raporlarının ses ve tavrına benziyor. Fakat dikkatle okunduğunda, çoğunun Türkiye’deki uygulamalarla örtüşmediğini hatta zaman zaman tam tersi politikaları yansıttığını düşünebilirsiniz. Böyle düşünmekte haklısınız da... Bunlar, Avrupa ülkelerine, çoğu da Avrupa Birliği ülkelerinin anlayış ve uygulamalarına ait tespitlerdir. Türkiye ile örtüşmemeleri bundandır.

Türkiye ile bir farkları daha var. Bunlar, Avrupa’da gittikçe yükselen eğilimleri ve yeni uygulamaları ifade ediyor.

Avrupa'da yaygın biçimde tenkit edilen veya ortadan kaldırılmaya çalışılan tutumları değil.

2009'da İsviçre'de bir minare referandumu yapıldı! Ülkede dört adet minare varmış. Bu dört minare İsviçrelileri rahatsız etmiş. *"İsviçre'de yeni minare yapılması yasaklansın mı?"* sorusuna cevap aramak için geçen hafta sonunda referandum yapıldı ve yüzde 57'nin üstünde bir çoğunluk, *"Evet, yasaklansın!"* dedi.

Yunanistan'da on yıllardır Türk azınlığın kendi din önderlerini seçmeleri yasaktır. Müftüler, imamlar, Yunan Hükûmeti'nce tayin edilir.

Almanya'da Türk çocuklarının din dersi müfredatı Hristiyan din adamları ve pedagoglar tarafından hazırlandı ve Almanca veriliyor.

Türkçe yayın yasağı

Avrupa Birliği'nde Türkçe radyo ve televizyon yayınlarına gelince...

Geçtiğimiz hafta, 14 Bulgar parlamenter, Bulgaristan'da Bulgar Millî Televizyonunda, günde on dakikayla sınırlı Türkçe haber yayınının kaldırılması için kanun teklifi verdi. Kasım başında da bir parti lideri, Markov, "*Bulgar Millî Televizyonunda Türkçe yayın kaldırılsın. Bu rezilliklere ne gerek var?*" yazılı bir pankart açtıktan sonra "kendini yakmış"tı. Çok fazla hasar olmamış ki Markov, kendini yaktıktan sonra bürosuna dönerek günlük mesaisine devam etmişti. Rezalet diye nitelenen Türkçe yayın süresini tekrar edeyim ki öyle saatler süren programlar, hele hele özel kanallar aklınıza gelmesin: Hepsi günde 10 dakika!

Berlin'den yayın yapan Radio Berlin-Brandenburg (RBB), 34 yıldır Multi-Kulti Radyosu adı altında sürdürdüğü Türkçe yayınları 2008 yılında kaldırdı.

Nordrhein-Westfalia eyaletine yayın yapan WDR'in Köln stüdyolarında hazırlandığı için Türklerin Köln Radyosu diye tanıdıkları Funkhaus Europa, daha önce pazartesi-cuma arası saat 6.05-7.00 ve 19.20-20.00, Pazar 19.30-20.00 arasında olmak üzere haftada toplam 10,5 saat Türkçe yayın yapardı. 2010 başından itibaren, sabah yayınları tamamen kaldırılarak Türkçe yayınlar haftada 5 saate indirildi.

Yine Almanya'da, Hessen eyaletine yayın yapan HR, WDR'de hazırlanan Türkçe yayınları sabahları orta dalga üzerinden aktarıyordu. HR, 1 Ocak 2010'dan itibaren Türkçe yayınları tamamen kaldırdı.

Alman Haber Ajansı (DPA) 1 Nisan 2009'da başladığı Türkçe yayın servisini benzer şekilde 2010'da kaldırdı...

Fransa devlet radyo televizyonu Radio France Internationale (RFI) haftada toplam 1 saat Türkçe yayın yapıyordu. 2007 yılında kaldırdı. RFI'nin İnternet sitesindeki Türkçe bilgi bölümü de 1 Ocak 2010'da kalktı.

Belçika'da Flamanca yayın yapan BRT televizyonu, cumartesi günleri 30 dakika süreyle Babel (Babil) başlığıyla yaptığı Türkçe TV yayınını 1997'de kaldırdı.

Fransızca yayın yapan RTBF, aynı şekilde haftada yarım saat olan haber ağırlıklı Türkçe yayınlarını 1992'de kaldırdı.

Türkiye'ye çok kültürlülük; Almanya'ya tek kültürlülük

Hollanda resmî devlet yayın kurumu NOS/NPS, oradaki Türk toplumu için Radio 5 frekansından cumartesi günleri saat 15.02-15.45 arası yayımlanan Türkçe haber programına 4 Eylül 2008 tarihinde son verdi.

Danimarka'da 1 Ocak 1980 tarihinde Radio Danemark (DR)'ta başlayan ve günde 15 dakikayla sınırlı Türkçe radyo yayını 2005 yılında sonlandırıldı.

İsveç devlet radyosu haftalık 15 dakikalık Türkçe radyo yayınlarına 15 Ocak 2006 tarihinde son verdi.

Çok kültürlülükle ilgili diğer uygulamalara geçersek...

Almanya'da oturan bir kişinin veya bir Alman vatandaşının, eşine Alman vizesi verilebilmesi için Almanca bilme zorunluluğu getirildi. Vizeyi alabilmek için Almanca devlet sınavından geçmek gerekiyor. 2007 ortasında yürürlüğe giren yeni Göç Yasası'na göre yeni gelin veya damadın dil sınavına ilâveten 900 saat "uyum kursu" görmesi de şart.

Bu zorunluluk her millet için geçerli değil. Eğer gelin veya damat AB üyesi bir ülkedense, Almanca bilmese de oluyor. Bunu tahmin etmişsinizdir. Fakat Avustralya, İsrail, Japonya, Kanada, Kore Cumhuriyeti, Yeni Zelanda ya da Amerika Birleşik Devletleri vatandaşıysanız da gerekmiyor. Bunları herhâlde tahmin edemezdiniz.

Uyumun diplomatik adı "entegrasyon". Bundan tabiatıyla Türklerle Almanların entegrasyonu değil, Türklerin Almanlara entegrasyonu kastediliyor. Yine diplomatik bir gayret, "entegrasyon" yerine "asimilasyon" kelimesini kullanmamak... Fakat bu her zaman başarılamıyor. Meselâ Sosyal Demokrat Partili İçişleri Bakanı Otto Schily'nin 27 Temmuz 2002'deki şu demeci bu örneklerden biri: *"Asimilasyon, entegrasyonun en iyi şeklidir."*

Başbakan Erdoğan'ın 2008'de Köln'de yaptığı ve *"Asimilasyon insanlık suçudur"* sözlerini sarf ettiği konuşmaya *Die Welt* gazetesinin tepkisi de şöyleydi: "*Entegrasyon asimilasyonu da içerir. Kendisininkinden farklı bir kültüre açılan kişi bunu yaparken değişir. Geldiği kültürün büyük kısmını terk eder. Yeni birisi olmak için eskiyi bırakır. Bu güzel ve ıstıraplı bir süreçtir. Uzun vadede bunu kabulü reddetmenin hiç iler tutar bir yanı yoktur."* (Son garip cümle aynen böyle; benim tercüme beceriksizliğim değil.)

Biz, biziz, 'ötekiler' hadlerini bilsin!

Şöyle diyebilirsiniz: Siz sevin veya sevmeyin; onların dünya görüşü böyle. Kim hangi ülkede oturuyorsa orada asimile olsun istiyorlar. Hiç de öyle değil. İlke şöyle: Bizimkiler bizimdir; diğerleri ötekilerdir, hadlerini bilsinler!

Misal mi? 18. asırda Rusya ve Romanya'ya göç eden Almanları Almanya hâlâ resmen Alman saymaktadır. Bunların müracaatları hâlinde derhâl Alman pasaportu alma ve Almanya'ya dönme hakları vardır.

Bu durum, Almanya'nın çifte vatandaşlığa yakın zamanda getirdiği yasakla karşılaştırılmalıdır. Çifte vatandaşlık Almanya'da o şiddette yasaktır ki, Alman vatandaşı, sonradan ikinci bir vatandaşlık alır veya ikinci bir vatandaşlığı bulunduğu keşfedilirse, Alman vatandaşlığından çıkarılır.

Bu mevzuatı Türkiye'nin çifte vatandaş bakan ve başbakanlarıyla karşılaştırmak doğru olur.

Türk Başbakanı, 2008 Köln konuşmasında Almanya'da Türkçe öğrenim yapılan orta öğretim kurumlarının bulunması gerektiğini savunmuştu. Asimilasyon-entegrasyon konusunda çeşitli fikirler tartışıldı ama bu son talep, Alman politikacılarının, *"yok daha neler"* tavrıyla karşılandı. Hâlbuki Alman Federal Hükûmeti'nin kültür bütçesinin büyük kısmı, *Handelsblatt* gazetesinin deyimiyle, "korkutucu bir kısmı" Almanya dışında Alman okulları açılmasına harcanmaktadır.

Türkiye'de de Almanca eğitim yapan okullar, hatta Almanya'da geçerli diploma veren Alman okulları vardır. Bu okulların öğrencileri katiyen Türkiye'deki Almanlarla sınırlı değildir.

Geçen sene dünya deniz taşımacılığının merkez limanı sayılan ve dünyanın dört bir bucağından gelen denizci kaynayan Amsterdam'da bir bakan, şehir sokaklarında Hollanda dili dışında bir başka dille konuşulmasının yasaklanmasını istemişti.

Amsterdam şu meşhur kriterlerin doğum yeri Kopenhag'a birkaç yüz kilometre uzaklıktadır. Ankara gibi birkaç bin kilometre değil.

Eminim okuyucularım "şunu da yazsaydın", "bunu unutmuşsun" diye eleştireceklerdir. Bizim basınımızda, saydıklarım fazla mesele edilmez. Hiç yazılmaz, yazılsa da bir günlük gazete ömrü kadar gündemde kalır. Avrupa'da yayın işlerinin içinde bulunan kadim dostum, edip Hasan Kayıhan olmasaydı ben de bu bilgileri sizlere böyle derli toplu aktaramazdım.

Anlatılanlar artık terk edilmekte olan bir dünyanın hikâyeleri değil, ortaya çıkan yeni bir dünyanın gerçekleridir. Anlatılanlar, bağımsız, birbirinden kopuk olaylar değil, yükselen bir eğilimden örneklemelerdir.

Peki yorum?

Nedense aklıma hep rahmetli Hafız Tahir Karagöz'ün o sevdiğim bestesi geliyor:

"Ne diyelim ki Hakk'ın duygusu
Sizde bir türlü, bizde bir türlü."

Sanırım yorum tek tek yukarıda sayılanların içindedir. Bütün kültürler ve milletler eşittir ama açıktır ki bazıları daha eşittir. Hristiyanlığın, "*Başkalarına, kendine yapılmasını istediğin gibi davran.*" ilkesi yerine, "*Başkalarına, bendenmiş gibi davranacak kadar enayi değilim*" ilkesi gelmiş. Veya "*başkaları*"nın, sadece daha eşit olan "*bizimkiler*"le sınırlı olduğu, bu dairenin dışındakilere her şeyin yapılabileceği ilkesi.

Daha az eşit olanlar "demokratik açılım" yapsa iyi olur. Daha eşitler ise görüldüğü gibi hızla "demokratik kapanım" yolundadır.

Çifte standart bir Avrupa değeridir

Daha farklı ağızlardan yorum istiyorsanız, yine bir Avrupalının, hem de oldukça ağırlıklı bir Avrupalının satırlarını okuyalım. Buyurun, *Observer*'ın 7 Nisan 2002 tarihli sayısında, "*Yeni Liberal Emperyalizm*" başlıklı makalesinde "postmodern" dünya görüşünü anlatan Robert Cooper'ın değerlendirmeleri:

> *"Postmodern dünyanın önündeki sınav, çifte standarda alışma imtihanıdır. Kendi aramızda, kanunlar ve iş birliği içinde açık güvenlik temelinde hareket ederiz. Fakat postmodern Avrupa kıtasının dışındaki eski moda devletlerle iş görürken daha eski bir dönemin metotlarına dönmek zorundayız: Güç kullanmak, ilk önce saldırmak, aldatmak... Kendi içimizde kanuna uyarız, fakat cangılda iş görürken, biz de cangılın kanunlarını kullanmalıyız."*

Robert Cooper'ın zamanın Avrupa Birliği Konseyi Dışişleri ve Siyasî- Askerî İşler Genel Direktörü olduğunu not edelim.

Kimlerin cangılda, kimlerin postmodern Avrupa kıtasında olduğuna da muhakkak ki Avrupalılar kendileri karar verecektir. Ama biz bazı tahminlerde bulunabiliriz. Meselâ yeni Alman Göç Yasası'ndan, AB üyelerinin, Yeni Zelanda'nın, Güney Kore'nin, İsrail'in, Avustralya, Kanada ve ABD'nin cangılda bulunmadığını tahmin edebiliriz.

Peki, Türkiye nerede? Cangılın içinde mi, dışında mı? Radyolarınızı, televizyonlarınızı, gazetelerinizi açınız. Bizi çok seven ve bir an önce medeniyete kavuşmamız için çırpınan Avrupalı dostlarımızın ve o dostlarımızın aydınlattığı aydınlarımızın tamtamlarını duyuyor musunuz?

Fikir savaşları – GONGO'lar

Onların gözüyle dünya

Hayrola dünya; nereye böyle?

Dünya nereye gidiyor?

Bu bizim aydınımız için önemli bir sorudur; çünkü o, yönünü kendi seçmekten çekinir. Maazallah ya medenî dünyanın gidişi ile ters düşerse...

Şimdi bakalım, dünya nerelere gidebilir?

Bundan yirmi-otuz yıl önce dünya kesinlikle proleter diktatörlüğüne doğru gidiyordu. Bu, tarihin önünde durulmaz akışıydı. Proleterlerin birleştiği dünyada millet yok olacaktı. Devlet gereksiz hâle gelecek ve sönüp gidecekti. İsterseniz orijinal ifadeyi kullanalım: "wither away" eyleyecekti... Bu gidiş "bilimin kesin öngörüsü" idi ve ancak aptallar buna direnmeye çalışırdı.

Bugün dünya globalleşmeye doğru gidiyor. Bu, tarihin önünde durulmaz akışıdır. Globalleşme ile milletler yok olacak. Milletler yok olunca da ulus devlet haydi haydi yok olacak. Hatta bir süre sonra devletin kendisi de eriyip buharlaşacak. Bu gidiş "bilimin kesin öngörüsüdür" ve ancak aptallar buna direnmeye çalışır.

Bu kitabın önceki sayfalarında bu konuya yer yer dokunduk: Yirmi yıl önceki kâhinlerle bugünküler aşağı yukarı aynı insanlar. Allah razı olsun, bizi aydınlatmaya, bilimin kesin öngörülerini biz fanilere bildirmeye devam ediyorlar. Gerçi bilimin kesin öngörüleri, yukarıda görüldüğü gibi değişmektedir ama kesinlikleri ve bizim aptallığımız sabittir. Ha, bir de milletlerin ve devletlerin yok olacağı sabittir...

Ulus devletin yok olacağından ABD'nin haberi yok

Niçin bu kadar aptalım sorusunun sıkıntısı içinde kendimi İnternet'e attım; gezinirken, Amerika Birleşik Devletleri'nin geçen 2010 Mayıs'ında yayımlanan Millî Güvenlik Stratejisi'ne rastladım[5].

Bir bakayım dedim. Acaba ABD, dünyanın nereye gittiğini düşünüyor? Öyle ya, millet ortadan kalkacağına, ulus devlet yok olacağına göre, bu geçiş döneminde ne yapacaklar?.. Eh son baktığımda ABD dünyanın önemsiz oyuncularından biri değildi. Onun planları, dünyaya bakışı hepten yabana atılacak kadar gerçeklerden kopuk ve büsbütün değersiz olamaz değil mi? Akıl bunu söyler. İhtiyat payı da içindedir, değil mi? O hâlde cümleyi verelim:

"...Bu yüzden, millî güvenlik stratejimiz Amerika'nın liderliğinin yenilenmesine odaklıdır; ta ki 21. asırda çıkarlarımızı daha etkin şekilde geliştirebilelim." Yahu bunu yazanın dünyanın gidişinden haberi yok galiba, onu Başkan Obama'ya şikâyet edeyim diye düşünürken ne göreyim, stratejiyi zaten Başkan Obama imzalamış ve ilk sayfaları bizzat kaleme almış. Kendi ifadesi şöyle:

> *"...Millî güvenlik stratejimiz uzun vadede liderliğimizin yenilenmesine odaklıdır... Bu yönetimin, Amerikan halkının selâmeti ve güvenliğinden daha büyük bir sorumluluğu yoktur... Ancak, şu anda önümüzde bulunan savaşları icra ederken onların ötesindeki ufku da görmeliyiz –Amerika'nın daha güçlü ve daha emniyette olduğu, karşılaştığı meydan okumaları alt ederken dünyadaki insanların umutlarına da hitap ettiği bir dünyayı. Bu (dünyaya) varabilmek için*

5 "National Security Strategy- May 2010", The White House, Washington. http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

bir millî yenilenme ve global liderlik stratejisi gütmeliyiz– Amerikan gücünün ve nüfuzunun temelini tekrar inşa eden bir stratejiyi..."

Güvenlik her şeydir; her şey güvenliktir

Devlet ve dünya işleriyle birazcık ilgili olanlara bu cümleler gayet tabii gelir. Şaşmazlar; çünkü tarih de milletlerin ve devletlerin hâkimiyet mücadelelerini böyle stratejiler-uygulamalar üzerinden tahlil eder.

Strateji belgesinde "güvenlik"ten ne anlaşıldığını bulmak istedim. Okudukça gördüm ki, ABD'nin güvenlik anlayışı, bir zamanların "topyekûn harb"i gibi her şeyi içine alan bir kavram.

1991 yılında Harvard Business Review'de ünlü pazarlamacı Regis McKenna'nın bir makalesi yayımlanmıştı. McKenna o makalede bir tekerleme icat etti: *Pazarlama her şeydir ve her şey pazarlamadır.* Bu o kadar tuttu ki, şimdi Google'da tırnaklı aradığımda 40 bin sonuç çıkıyor.

ABD Güvenlik Strateji Belgesi'nden çıkan sonuç da ona benziyor: *Güvenlik her şeydir; her şey güvenliktir.*

Şöyle başlanıyor:

"Amerika Birleşik Devletleri, gücümüzün ve nüfuzumuzun kaynaklarını inşa ederek dünyadaki liderliğini yenilemelidir... Bunun içinde askerî gücümüz, ekonomideki rekabetçiliğimiz, ahlâkî liderliğimiz, global angajmanımız ve milletlerin ve insanların karşılıklı çıkarlarına hizmet eden bir milletlerarası sistemin kurulması gayretleri vardır."

Fakat ilerledikçe görüyorsunuz ki bu paragraftaki başlıkların da alt başlıkları var. Eğitimden sağlığa her şey ama her şey ABD'nin "güvenliği" ile ilgili. Meselâ 2020 yılına kadar ABD'nin

dünyada en yüksek üniversite mezunu oranına sahip olması da güvenliğin stratejik hedefi.

Analarımızın ağlamaması için kimin anasını ağlatmak gerekiyorsa onun anasını ağlatırız

Tamam dedim... İşin sırrı burada. ABD, güvenlik deyince orduyu falan değil, hatta özellikle ekonomiyi, eğitimi, diplomasiyi anlıyor. Nitekim Obama'nın bu stratejiyi ilk açıkladığı Westpoint Harp Okulu konuşmasını *Milliyet*, "Obama'nın yeni güvenlik stratejisi: Diplomasi" diye vermemiş miydi!

Yeni dünya düzeninde silâh yok; diplomasi var. Gerçi bu haberin altına yorum yapan bir okuyucu, "Hiç sanmıyorum, hiç" yazmış ama o da muhtemelen benim gibi aptallardan biridir... Üstelik globalleşen, milletlerin, devletlerin yok olduğu dünyaya da bu yakışır. Hiç silâhlı kuvvetlerle, polisle güvenlik olur mu? (Hatta güvenlikle güvenlik olur mu? Hırsızları öpmeli, katillere sarılmalıyız. Yoksa onlar mı bizi öpecekti? Karıştırıyorum...)

Fakat belgeyi okudukça hayal kırıklığına uğradım. Bakın şu ifadelere:

"Rakipsiz ordu"

"...Dünyanın en büyük ekonomisi ve en güçlü ordusu"

"Ordumuz konvansiyonel üstünlüğünü ve çekirdek silâhlar var olduğu müddetçe nükleer caydırıcılığını sürdürürken asimetrik tehditleri mağlûp etme, dünyanın uluslararası bölgelerine serbestçe girip çıkma ve ortaklarını destekleme kabiliyetini muhafaza etmelidir."

"Amerika Birleşik Devletleri milletimizi ve çıkarlarımızı savunmak için gerektiğinde tek başına hareket etme hakkını saklı tutmalıdır..."

Şu da ne kadar çarpıcı bir cümle: *"Bu yönetimin, Amerikan halkının selâmeti ve güvenliğinden daha büyük bir sorumluluğu yoktur."* Bu ifadede, muhakkak ki "Analarımız ağlamasın" mesajı vardır. Ancak devamında, bizimkinden biraz farklı olarak, "*Analarımızın ağlamaması için kimin anasını ağlatmak gerekiyorsa onun anasını ağlatırız.*" mesajı da bütün kuvvetiyle mevcuttur.

Mümkünse: Ateşi maşayla tut – Harp etmeden mağlûp et

Yani her problem karşısında ABD, hemen silâha mı davranacaktır? Kesinlikle hayır. Metinde önceki yönetim biraz da böyle yaptığı için üstü kapalı tenkit ediliyor. Obama'nın kendi kaleminden okuyalım:

> *"Genç bir asrın bütün ağırlığı Amerika'nın omuzlarına yüklenemez, gerçekten de hasımlarımız, Amerika'nın kuvvetlerini fazlaca dağıtarak güçsüzleşmesini görmek ister. Geçmişte her işe tek başına kalkışmayacak ve aklıselimle harekete edecek kadar uzak görüşlüydük. İkinci Dünya Harbi boyunca tarihin en güçlü koalisyonunun parçasıydık ve soğuk harbe tahammül edebilecek bir hür milletler ve kurumlar camiası kurabildik. Birlikte hareket etmenin problemlerini ve milletlerarası sistemin eksikliklerini kavrayacak kadar berrak görüşlüyüz; fakat Amerika, milletlerarası iş birliği cereyanlarının dışına çıkarak başarı sağlamamıştır. Biz o cereyanları hürriyet ve adalet yönüne sevk ederek başardık, öyle ki milletler sorumluluklarını yerine getirdikçe serpilsin, getirmedikleri zaman da sonuçlarına katlansınlar."*

Bu girişten sonra tekrar tekrar vurgulanan şu: Bizim liderliğimizde bir dünya düzeni oluşacaktır. Bu düzende

hasımlarımızla harp etmeden onların mağlûp edilmesi, hizaya getirilmesi esastır. Bunu tek başımıza değil diğer milletlerle birlikte yapacağız. "Diğer milletler"den kastedilen en başta G-20'dir. "Yeni beliren etki merkezleri" başlığıyla onlar hakkında şunlar söyleniyor:

> *"Hızlanan ekonomik büyüme ve siyasî istikrar sonucunda tek tek milletler gittikçe artan bölgesel ve küresel roller yükleniyor ve milletlerarası iş birliği coğrafyasının görünümünü değiştiriyorlar... Meselâ G-20'nin önde gelen ekonomik forum olarak yükselişi geleneksel büyük ekonomilerle yeni beliren nüfuz merkezleri arasında daha fazla iş birliğini gerektiren apaçık bir kaymayı işaret ediyor... Geniş global problemler artık birkaç büyük ülke tarafından çözülemez."*

Strateji belgesinde AB'den sadece iki yerde söz ediliyor. Diğer AB, "Afrika Birliği" de ona eşit sayıda, iki yerde geçiyor.

Uyana havuç uymayana sopa

Peki, bu tek tek milletlerle ne yapılacak?

> *"Birleşik Devletler, başka herhangi bir milletin hareketlerine bakmaksızın kendi halkını korur ve kendi refahını ilerletir; fakat müşterek meydan okuyuşlara dur diyecek kolektif hareketleri içinde barındırabilen adil ve sürdürülebilir uluslararası bir düzen de bizim çıkarımızadır."*

İşte ABD, böyle bir düzenin kurulup işletilmesinde liderliği üstlenmiştir. Böyle bir düzen ancak uyumlu ülkelerin ödüllendirilmesi, uyumsuzların cezalandırılmasıyla yürür:

"...Milletlerin sorumlu davranmaları için teşvikler, böyle yapmadıkları zamanlar için de müeyyideler (olacaktır)"

"...Öyle ki üzerlerine düşeni yapan milletler sorumlu hareket etmenin yararlarını görecektir. Yolun kurallarına uyulmalıdır ve kuralları ihlâl eden milletlerin karşılaşacağı müeyyideler bulunmalıdır."

"Hasmane davranan hükûmetlere açık bir seçim sunmaktayız: Uluslararası normlara uyun ve uluslararası camianın sunduğu siyasî ve ekonomik yararlardan faydalanın veya bu yolu reddedin ve bu kararınızın daha fazla tecrit edilmek dâhil, sonuçlarına katlanın."

Millet, millet, millet!

Aydınlarımızdan özür dileyerek belirteyim, ABD, milletlerin ve ulus devletlerin bittiğinden –veya biteceğinden– bihaber, her yerde, tıpkı yukarıda verdiğim gibi "millet, millet, millet" deyip duruyor. Ben alışkanlıktan bazılarını "ülke" diye çevirmiştim ama kontrol edince düzeltme gereği duyup yeniden "millet" yaptım. Bizim arkadaşların gidip Obama ve ABD State Department'ına artık milletin ve millî devletin bittiğini haber vermesi lâzım. Hayrına...

Yoksa millet ve ulus devlet sadece bizim sınırlarımız içinde bitiyor; dünyanın geri kalanında devam mı ediyor? Burada da –Amerika ve hatta dünya ile beraber– benim aptallığımın ulaşamadığı bir strateji mi var?

ABD Güvenlik Stratejisi bitmedi. Güvenliğin ekonomisine hiç dokunmadık. Sivil-yumuşak güç bu stratejideki büyük yere sahip*:*

"Dünyanın her yerinde Müslüman cemiyetlerle pozitif ilişkiler kuran";

bizzat Başkan Obama'nın ifadesiyle,

"...Yönetişimi güçlendirebilen ve insan izzeti nefsini destekleyen gelişme uzmanları; fesat tertiplerini çözen, yargı sistemlerini güçlendiren ve diğer ülkelerle dikiş yeri görünmeden birlikte çalışabilen istihbarat ve kolluk kuvvetleri"

var. Bunlar silâhlı kuvvetler değil. Bu önemli noktaları gelecek sayfalara bırakıp strateji metninin son paragrafı ile bitireyim...

"Amerikanlar fıtraten kendilerinden emin ve iyimser insanlardır. Kurucu belgelerimizdeki olağanüstü güç ve o değerlere hayat veren Amerikan nesillerinin yetkinlikleri ve cesaretleri olmasaydı bugünün dünyasındaki liderlik konumumuza ulaşamazdık. Onlar hizmetleriyle, fedakârlıklarıyla, emelleriyle ve daha mükemmel bir birlik için sebatlarıyla bizi bu noktaya getirdi. Bugün de aynı nitelikleri, milletimize zarar vermek isteyenlere karşı defalarca göreve giden üniformalı genç erkek ve kadınlarımızda ve onların sivil eşdeğerlerinde buluyoruz."

ABD'nin işi başından aşmış!

Amerika Birleşik Devletleri'nin Mayıs 2010 tarihli Millî Güvenlik Stratejisi'ni yazmaya –önemine binaen– devam ederken TV kültürüne uyayım ve geçen bölümün özeti ile başlayayım: Amerika'nın güvende olabilmesi için liderliğinin devamı gerekmektedir. Bu liderlik gayet tabii askerî alanda başlar:

> *"...Silâhlı kuvvetlerimiz millî güvenliğimiz ve global liderliğimizin temelini teşkil etmeyi sürdürecektir."*

Fakat liderliğin bütün alanları kapsaması gerekir. Daha önce de gördüğümüz gibi, üniversite mezunu sayısının nüfusa oranında dünya lideri olmak da millî güvenliğin bir parçasıdır. O öyledir de ekonomi güvenlik değil midir:

> *"Refahımız, gücümüzün kaynağı işlevini görür. Silâhlı kuvvetlerimizi o finanse eder, diplomasi ve geliştirme çabalarımızı o garantiye alır ve dünyadaki nüfuzumuzun önde gelen kaynağıdır... Milletlerarası ekonomik iş birliğinde birinci forum olarak odağımızı G-20'ye kaydırdık ve global talebi yeniden dengeleme üzerinde çalışıyoruz; böylece Amerika daha çok tasarruf edecek ve daha çok ihracat yapacak, buna karşılık yeni yükselen ekonomiler daha fazla talep yaratacaktır."*
>
> *"Ticarî anlaşmaların Amerikanlara çalışması için... (anlaşmalarda) ulaşılabilir müeyyide mekanizmaları*

bulunacaktır ki müzakere ettiğimiz kazanımlar gerçekten ortaya çıksın ve bilhassa emek ve çevre açısından ABD çıkarlarını yansıtacak şekilde yapılanabilsin."

ABD-Çin döviz kuru mücadelesini hatırlayın lütfen. Çin ihraç mallarının biraz pahalılaşması, ABD'nin Çin'e ihraç ettiklerinin de Çinli tüketici için biraz ucuzlaması için Çin parasının değer kazanması lâzım. ABD, Yuan'ın değerinin arttırılması için bastırır, yaptırım tehdidinde bulunurken Çin, parasının değerini düşük tutmakta direniyor.

Fırat'ın koyunundan...

Stratejinin "Ne?" sorusu böylece cevaplanıyor: Güvenlik stratejisi, ABD'nin silâhlı kuvvetlerden eğitime, sağlıktan ekonomiye dünya liderliğine odaklıdır.

STRATFOR firmasının başı George Friedman'ın "Bundan Sonraki Yüz Sene" kitabının ana teması da buydu... ABD, 20. asırda dünya lideri olmayı başarmıştı; bunu 21. asırda da sürdürmelidir. Bu bizim nesillerin içine doğduğu eski iki kutuplu dünya değil. Tom Friedman'ın global, kutupsuz düz dünyası da değil. Bu, tek kutuplu bir dünya, isterseniz bir 'monopol'. Böyle olunca da o tek kutbun kutbu ABD, kendini dünyanın her yerinden sorumlu hissetmektedir. Hani Hz. Ömer, Fırat kıyısındaki koyundan kendisini sorumlu hissedermiş ya... ABD orası kendi ülkesi olmasa da o koyundan da, onun müstakbel yavrularından da, Fırat'ın suyundan da ve hele hele Fırat boyunca çıkan petrolden de kendisini sorumlu hissetmektedir. Fırat'ın koyununa, suyuna ve petrolüne İran'ın nüfuz edip etmemesi baş meseledir. Bunlar ABD'nin dünya liderliğini, ABD'nin liderliği de güvenliğini doğrudan ilgilendirmektedir.

ABD Güvenlik Stratejisi, resmî ve açık bir belge. Dolayısıyla diplomatik olmak zorunda. STRATFOR'un patronu George Friedman, resmî bir ağız değil. Dolayısıyla o, aynı gerçekleri biraz daha "politik açıdan sakıncalı (politically incorrect)" ifade edebilir:

> *"Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük stratejisi Avrupa'daki İngiliz stratejisinden türemiştir; kuvvetler dengesinin idamesi... Tıpkı Birleşik Krallık gibi Amerika Birleşik Devletleri de muhtemel bölge egemenlerini daha tomurcuk hâlinde iken yok etmeye yöneldi. Irak'taki 1990-91 harbi ve Sırbistan/Yugoslavya'daki 1999 harbi bu stratejinin örnekleridir. Bu stratejinin içinde koalisyon hâlinde harp etmek, Amerika'nın gücünü bir taraftan diğerine kaydırarak bölgede iktidar sahibi olma ümitleri besleyenlerin planlarını asgarî güç kullanımıyla akamete uğratmak vardı. Bu ABD stratejisi global liberalizm ve insan hakları ideolojisi kılıfına sarılmıştı."*

Pax Amerikana – dikiş yeri belli olmaksızın

Friedman, 11 Eylül'le birlikte bu stratejinin globalliğinin kaybolduğundan, ABD'nin "Genişletilmiş Ortadoğu"ya saplandığından şikâyet ediyor:

> *"ABD, tek bir bölgeyi, Akdeniz ile Hindukuş arasındaki alanı saplantı hâline getirdi. Birleşik Devletler bu bölgede bir güç dengesi stratejisi işletti. Bölgedeki milletleri birbirine karşı kullandı. Bölgenin tamamındaki etnik ve dinî gruplarla da, özellikle harbin asıl cepheleri olan Irak ve Afganistan'dakilerle de aynı şeyi yaptı. İkisinde de Birleşik Devletler iç bölünmelerden avantaj yaratmaya, desteğini birçok*

yöne kaydırarak bir kuvvet dengesi kurmaya çalıştı. Sonuçta 'surge' stratejisi de bundan ibaretti.[6]"

İster politik bakımdan ister edepli, ister edepsiz olsun bu bir Amerikan Barışı'dır; Pax Americana'dır.

Hedef 'her alanda' diye konulunca, uygulama da 'her alanda' yapılmak zorunda. Bunu, "Her şey güvenliktir ve güvenlik her şeydir" diye özetlemiştim. Adını da, 'topyekûn harp'ten ilhamla, 'topyekûn güvenlik' koymuştum.

Güvenlik alanlarının birinden diğerine geçerken "dikiş yeri belli olmayacaktır (~seamless)":

"Silâhlı kuvvetlerimiz, her zaman güvenliğimizin temel taşıdır, fakat (başka alanlardaki eylemlerle) tamamlanmalıdır."

"Güvenliğimiz, aynı zamanda... diplomatlarımıza; yönetişimi güçlendiren, insan izzeti nefsini destekleyen gelişme uzmanlarımıza; komploları keşfedip çözen, adalet sistemlerini güçlendiren ve diğer ülkelerle dikiş yeri görünmeyecek şekilde çalışabilen istihbarat ve kolluk kuvvetlerimize de dayanmaktadır."

"Sadece hükûmetleri ve uluslararası örgütleri değil, fakat her biri, geliştirme ve diplomasi konularında gittikçe artan belirgin rol sahibi¸ şirketler, vakıflar, STK'lar, üniversiteler, think-tanklar ve (dinî) inanç organizasyonları gibi devlet dışı oyuncuları da toplayacak, birbirine bağlayacak ve seferber edecek yeni beceriler gerekiyor."

"...Hükûmetlere çok çeşitli konularda yardımcı olacak sivil seferberlik kapasitesi..."

6 ABD'nin Irak'tan çekilmeden kuvvetlerinde ani bir arttırmaya gitmesine verilen ad. Orada asıl yapılan, Irak'ta birbirine hasım grupların birbiri, bir diğeri ile koalisyonlar kurarak hiçbirinin Irak'a hâkim olmamasını sağlamaktı.

"Yabancı kamuoylarıyla iletişim kurabilmek için geniş bir metot çeşitliliği kullanmalıyız ve buna yeni medya (İnternet) de dâhil olmalıdır."

"Özel sektör, STKlar, vakıflar, cemiyet temelli teşkilâtlarla stratejik işbirlikleri kurarak hükûmet dışındaki dehaya ulaşmalıyız. Bu tip ortaklıklar içeride ve dışarıda ABD başarısı için kritik önemi haizdir..."

GONGO: Hükûmetçe organize edilmiş STK'lar:

ABD güvenlik stratejisi ana hatlarıyla böyle...

İlk karşılaşanların anlamayacağı, fakat teknik terim hâline gelmiş ifadeler de var. "*Geliştirme*" ve "*sivil sefer kabiliyeti*" gibi. Ya uygulamada kritik önemi haiz kurumlar, vakıflar, STK'lar, şirketler nedir?

En iyisi bunları bir örnekle anlatmak. ABD güvenlik stratejisinin sivil ortaklıklarına güzel bir örneği, başka bir resmî dokümanda buluyoruz. ABD'nin National Endowment for Democracy (Millî Demokrasi Fonu) kurumuna bağlı Uluslararası Medya Yardım Merkezi'nin bir raporunda. Raporun başlığı, *"Yurt Dışı Bağımsız Medya Geliştirmesine Kamu ve Özel ABD Fonlaması"*. Bu 'geliştirme', SSCB'nin çöküşünden sonra eski SSCB ülkelerindeki devlet medyasını bağımsız medya hâline çevirmek için çalışmaya başlamış. Fakat rapordan anlıyoruz ki yıllar geçtikçe odak Ortadoğu ve Orta Asya'ya kaymış.

Bağımsız Medya Geliştirmesi'ne, 2006 yılında 142 milyon dolar harcanmış. (Bu rakama medyayla ilgili diplomatik kanal harcamaları ve Savunma Bakanlığı harcamaları ve bazı başka harcamaları dâhil değilmiş.) Bu harcamaların doğrudan hükûmetten gelenleri 69 milyon dolar, özel fonlama 60 milyon dolar ve hükûmet destekli özel kurumların fonlaması 13 milyon dolar tutmuş. Son kategorinin tam adı,

"*hükûmet destekli kâr gayesi gütmeyen kuruluşlar"* ve bunlar sadece iki tane: Ulusal Demokrasi Fonu – National Endowment for Democracy (NED) ve ABD Barış Enstitüsü (U. S. Institute of Peace).

Bu hayırlı projenin on milyonun üstündeki bağışçıları, milyon dolar cinsinden, şöyle:

- Hükûmet tarafı: USAID: 52,7; Dışişleri (State Department): 14,8
- Özel katkı: Açık Toplum Enstitüsü: 40.
- Hükûmet destekli kâr gayesi gütmeyen kuruluşlar: Ulusal Demokrasi Fonu - NED: 11,7.

Ödemeler CIA'dan yapılınca sıkıntı oluyordu

Sağlanan imkânlarla çeşitli ülkelerden gazetecilerin ABD'ye getirilerek eğitildikleri, ABD medya kuruluşlarında staj yaptıkları belirtiliyor. Eğlenceli operasyonlar da var. Meselâ Ürdün'de, Açık Toplum Enstitüsü, Ulusal Demokrasi Fonu-NED ve UNESCO'dan destek alan ammannet.com, hükûmetin yayınını sansürlediği bir muhalif gösterinin içine girmiş, göstericilerle canlı mülâkat yapmış, ses kayıtları İnternet ile Ürdün dışına çıkarılmış ve sonra tekrar Ürdün'de yayımlanmış. Böylece Ürdünlüler, ilk kez radyodan bir muhalif gösteriyi canlı dinlemişler.

Merkezî Avrupa Medya Girişimi (CEME), fonların desteklediği bir başka kuruluş. Romanya'da editör ve gazeteciler için bir Medya Üniversitesi kurmuş. Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Ukrayna'da 15 istasyonu var. Kuruluşun başkanı, "CEME başarısını, on yıllarca bağımsız medyadan mahrum kalan bölgeye bağımsız haber sunmaya borçludur" dedikten sonra Türkiye, Sırbistan, Bulgaristan ve Makedonya'ya açılacaklarını bildirmiş.

Yani?

Yanisi şu: Medya, "topyekûn güvenlik" anlayışında merkezî ağırlığa sahip.

Başkan Johnson'a kadar, dış ülkelerdeki medyayı CIA "angaje" ediyordu. Bu sıkıntılı bir işti. Hangi basın veya yayın kuruluşu, hangi gazeteci, "Vallahi beni CIA çok beğenmiş, destekliyor" diye rahat rahat konuşabilirdi ki? Dış medyayı, yabancı kamu oylarını ve fikir-inanç odaklarını angaje etmek için başka mekanizmalar ve bir başka kurum düşünülmeliydi. Bu düşünceyle olmalı, Soros'un Açık Toplum Enstitüsü'nün ilk büyük adımlarından biri, CIA'nın işlettiği Hür Avrupa Radyosu'nu devralmaktı. Ama bu yetmezdi.

CIA yerine NED ve Açık Toplum Enstitüsü

NED'in Başkan Yardımcısı David Lowe kuruluşlarındaki düşünceleri şöyle anlatıyor:

> *"II. Dünya Harbi'nden sonra demokratik müttefiklerimiz tehdit altında ve biz onlara siyasî destek sağlayacak hiçbir kanala sahip değilken, ABD, örtülü yollara başvurdu; Avrupa'da kuşatma altındaki gazeteleri ve partileri desteklemek için el altından danışmanlar, malzeme ve para yollandı. 1960'ların sonunda Amerikan Özel Gönüllü Teşkilâtları* (NGO veya STK'ların o zamanki adı)*'nın uluslararası forumlardaki fikir harbi için CIA'den gizli para desteği aldığı ortaya çıkınca Johnson yönetimi böyle finansmanın durdurulmasına karar verdi ve denizaşırı faaliyetlerin açıkça fonlanması için bir 'kamu-özel mekanizması' kurulmasını öngördü."*

1986'da NED başkanı iken Carl Gershman'ın söyledikleri de aynı gerekçelere atıf yapıyor:

> "*Dünyanın çeşitli yerlerindeki demokratik grupların CIA tarafından destekleniyor görüntüsüne girmesi berbat bir şeydi. Bunu 60'larda fark ettik ve bu yüzden durdurduk. Fakat bunu başka türlü yapabilme kapasitemiz yoktu ve NED bu yüzden yaratıldı.*"

NED'in kuruluş kanununun kaleme alınmasında katkısı bulunan Allen Weinstein de 1991'de şöyle söylüyor:

> *"Bugün bizim (NED'in) yaptıklarımızın büyük kısmını 25 yıl önce CIA gizli biçimde yapıyordu.*"

Maksada ulaşılmıştır. NED ve benzeri "*hükûmet destekli sivil toplum kuruluşları*" veya daha eğlencelisi, "*hükûmet destekli hükûmet dışı kuruluşlar*"dan destek alan entelektüellerimiz ve "sivil toplum kuruluşları"mız bunu rahatlıkla hayat hikâyelerine yazabiliyorlar. Aslında "hükûmet destekli" üzerinde bu derece vurgu yapmam gereksiz, çünkü her zaman "dikiş yeri belli olmadan" birinden diğerine geçilebilen meselâ Soros'un Açık Toplum Enstitüsü, meselâ Laurent'in kendi fonları var. Ne demiştik:

> *"Özel sektör, STK'lar, vakıflar, cemiyet temelli teşkilâtlarla stratejik işbirlikleri kurarak hükûmet dışındaki dehaya ulaşmalıyız. Bu tip ortaklıklar içeride ve dışarıda ABD başarısı için kritik önemi haizdir..."*

STK'nın İngilizcesi, "Hükûmet Dışı Teşkilâtlar" (NGO: Non Government Organization). Fakat görüldüğü gibi bunların bir kısmını bizzat hükûmetler teşkilâtlandırıyor. İnternet ansiklopedisi Wikipedia bunlara, Hükûmetçe Teşkilâtlandırılmış STK = Government Organized NGO = GONGO diyor.

GONGO!

Milliyetsiz ve ideolojisiz anayasa talebi, "fikirler savaşı" yaşanan 21. asırda şu anlama geliyor: Siz fikir silâhlarınızı teslim edin, fikir adamlarınızı terhis edin. Millî değerlere, egemenliğe ve istiklâle ihtiyacınız yok. Gerekirse bizim fikirlerimizi kullanırsınız.

Stratfor'un 24 Nisan 2012 Rusya raporu şöyle diyor:

"Ukrayna'daki Turuncu Devrim Putin'i ikna etti. Yeltsin gibiler yönetmeye devam ederse ABD Rusya'yı bitirecekti. Ukrayna Rusya'nın millî güvenliği için hem ekonomi hem de coğrafya açısından vazgeçilmezdir. Putin bu 'devrim'de, Washington'un, CIA'nın fonladığı Sivil Toplum Örgütleri'ni kullanarak rejim değiştirme, NATO'ya girmeyi arzu eden Batı taraftarı bir hükûmet yaratma, Rusya'yı kalıcı şekilde zayıflatma gayretlerini görüyordu. Turuncu Devrim başarıya ulaşır ulaşmaz Putin kaybedilenleri geri almak için harekete geçti."

"Arap Baharı" aslında Ukrayna ve Gürcistan'da başladı. O tarihte ne Arap'tı ne de bahar.

Tarih boyunca siyaset, maddî unsurlar kadar fikirlere ve duygulara da dayanmıştır. Maddî unsurlar ekonomi, coğrafya ve askerî güçtür. Fakat kimlikleri belirleyen, idealleri ateşleyen, insanları bir araya getirip harekete geçiren fikirler mevcut değilse maddî unsurlar cansızdır.

Rus siyasetine Vatikan'ın tesiri tartışılırken Stalin'in, "Papa'nın kaç tankı var?" dediği meşhurdur. Fakat Sovyetler Birliği'ni Avrupa'da çökerten unsurlardan biri de Papa'nın o olmayan tanklarıydı. Leh Valesa, ülkesinde komünist diktaya ilk darbeyi vuran belgeyi imzalarken kaleminin arka ucundaki kocaman Polonyalı Papa John Paul bebeğini- yaşınız müsaitse- hatırlarsınız. Aynı günlerde Sovyetler'e coğrafyasının öbür ucunda kan kaybettiren ve sonunda Asya'daki ilk yenilgiyi aldıran da bir başka din, Afganistan'daki Müslüman mücahitlerdi.

Kimin ilâhları güçlüyse

Daha gerilere gidelim. Çin bin yıl Budizm'in Konfüçyüs devletine sızmasına karşı mücadele etmiştir. Budizm'in Çin'deki silâhı Avrupa'dan asırlar önce kullanılmaya başlanan matbaa idi. Bu mücadelede Budizm mağlûp oldu. Konfüçyüs'ü ancak 20. asırda komünizm hükümranlık tahtından indirebildi... (mi?) Avrupa matbaayı yeniden keşfettiğinde de bu keşif, bir başka din-siyaset-fikir hareketine, Protestanlığa silâh oldu.

Denilir ki, merkezdeki Bağdat'taki Sünnî devlet, Şia'nın ateşli propagandası karşısında zaafa düşünce aynı ateş ve güçte karşılık verilebilsin diye Orta Asya'dan gelen Türk dervişleri sahaya sürmüştür.

Yavuz'un bir an önce savaşa tutuşup işi bitirme arzusunun temelinde Şah İsmail'in fikirlerinin Anadolu'da yankı bulması yatar. Hatayî mahlaslı Şah İsmail o kadar etkilidir ki, onu Çaldıran'da yenen yeniçeri arkasından *"Biz sana n'ittik şahım"* diye dövünen şiirler yazmıştır.

Eski bir bilim-kurgu hikâyesi hatırlıyorum. Farklı bir on dokuzuncu asırda geçiyor. Hristiyanlık hiç doğmamış. Roma hiç yıkılmamış ve hâlâ İngiltere'ye hâkim. Roma Genel Valisi'nin taç giydirdiği genç Kraliçe Viktorya, tören sırasında, Apollon Mabedi'nde düşünmektedir: "Bizim Roma

ilâhlarından güçlü ilâhlarımız olsaydı, belki Roma'yı kovardık. Adamızın güçlü bir donanması olur, dünyaya Roma değil de biz hâkim olurduk..." Gerçek dünyada güçlü ilâhları oldu. Adını medeniyet koydular ve imparatorlukları üzerinde güneş batmadı. Robert Cooper gibi bazı Batılı stratejistler o çağa "*birinci liberal emperyalizm*" diyor.

Mustafa Kemal'e mal edilen, "*Harp meydanlarında ordular kadar milletlerin felsefeleri de çarpışır*" sözünü hatırlıyorum...

Hedef gönüller ve zihinler

Mustafa Kemal ile yirminci asra geldikse Batı'da klasik diye üniversite müfredatlarında yer alan, bizimse –Lawrence düşmanımızdır diye herhâlde– pek haberdar olmadığımız "Hikmetin Yedi Sütunu"nu da hatırlamak zorundayız:

"Hedefimiz Türk ordusu değil, Türklerin gönülleri ve zihinleridir."

Teknoloji ve harp sanatı geliştikçe harpler daha yıkıcı, daha felâketli hale geldi. Çekirdek silâhları son noktayı koydu. Aklı başında insanlar için dünya harbi ölçeğinde bir savaş artık düşünülemezdi.

O hâlde?

"*Harp siyasetin başka vasıtalarla devamıdır*", modern stratejinin babası Clausewitz'in en sık tekrarlanan sözüdür. Bunu tersine çevirip siyasetin de harbin başka vasıtalarla devamı olduğunu söyleyebiliriz. Nedir o "başka vasıtalar"? Fikirler, fikir sistemleri, ideolojiler... (İdeolojisiz anayasa siparişi, bu yüzden biraz da "Siz silâhınızı bırakın, teslim olun!" talimatıdır aslında.)

Silâhlarla değil fikirlerle ve –bütün bütün de ihmal etmeyelim– ekonomiyle dövüşülen bu yeni harbe, o tarihlerde "soğuk savaş" dedik.

Bu çözüm Clausewitz'den iki bin beş yüz yıl önce yaşamış bir başka strateji babasını, Sun Tzu'yu da mutlu edecektir. Çünkü Tzu'ya göre usta general, muharebeyi vuruşma başlamadan önce kazanandır. Harp etmeden kazanan... Clausewitz ile Tzu'nun ışıklarını yan yana koyunca zamanımızın siyaseti bir hayli aydınlanıyor.

Noosferde fikir savaşları

Sizin fikriniz rakibinizinkinden güçlü ise bu avantajdır. Fakat bundan da iyisi var: Rakibinize kendi fikrinizi kabul ettirebilirsiniz! Soğuk savaş devrinde bu iş, rakip saftaki ülkenin içinde taraftar yaratmak, sonra onları kullanarak o ülkenin başına "bir dost hükûmet" geçirmekle oluyordu. Doğu Avrupa'nın demir perde hâkimiyetine geçişi hep bu "dost hükûmet"ler eliyle yapıldı. Afganistan'ın Sovyet işgali de bir dost hükûmet ile başladı. Yaşı kemale erenler "Babrak Karmal"ı hatırlayacaklardır. Yahut Macaristan'ın "Yanoş Kadar"ını. Türkiye'de 1970'lerdeki mücadelede solun önemli bir kesiminin hedefi de Sovyetler'e dost bir hükûmetin başa geçirilmesidir. 19. asrın sonundan yirminci asrın sonuna kadar ABD'ye "dost hükûmetler"in iş başına geçirilmesini Stephen Kinzer, *Darbe* kitabında hikâye eder. Tuttuğunuz tarafa göre bu operasyonlar sonucu gelen iktidarlara "dost, müttefik" veya "kukla, uydu" derdiniz.

Gelelim bugüne... Çok şey değişti mi?

İki kitaptan bahsedeceğim. Biri John Arquilla ve David F. Ronfeldt'in "Noopolitik'in Doğuşu: Bir Amerikan Enformasyon Stratejisine Doğru" başlıklı eserleri. Yazarlara göre siber-uzay donanım ve teknoloji demektir. İnfosfer[7] ağırlıklı olarak İnternet demektir ama kitle iletişim vasıtalarını da kapsar. Hem siber-uzayı hem infosferi içine alan, fakat

7 *Information:* Malûmat. *Sphere:* Küre. *Infosphere:* Malûmat küresi –atmosfer gibi.

özellikle sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla bunların ötesine geçen asıl cephe noosferdir. Yazarlar terimi Yunanca "noos", yani "akıl"dan türettiklerini söylüyorlar.

Burada kitap özeti vermeyeceğim ama bir sorum var: Bu kitap bazı kurumlarca verilen sipariş üzerine yazılmış. Fikir politikaları konusundaki projeyi kim yaptırdı dersiniz? Hangi STK?

Cevap için çabalamayın, iç kapakta veriliyor:

> *"Bu raporda anlatılan araştırma, Savunma Bakanlığı'nca desteklenmiştir. Araştırma federal hükûmetçe fonlanan ve Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay, Bileşik Kuvvet Komutanları ve Savunma Ajansı'nca desteklenen RAND'ın Millî Savunma Araştırma Enstitüsü'nde DASW01-95-C-0059 sayılı Kontratı altında gerçekleştirilmiştir."*

İkinci kitap, "Fikirler Savaşını Gerçek Bir Savaş Gibi Vuruşmak" adlı ve yazarı J. Michael Waller. Bu da adı STK'ları andıran bir kuruluştan: Dünya Siyaseti Enstitüsü'nden. ABD ordusunun "Başkaldırıya Karşı Saha El Kitabı"ndan bir alıntıyla başlıyor: "En iyi silâhlardan bazısı atış yapmaz."

Kurşun atmayan silâhlar

Bir önceki bölümden hatırlayacaksınız, Wikipedia'da Sivil Toplum Kuruluşu veya İngilizcesi ile "Hükûmet Dışı Kuruluş- Non Government Organization (NGO)" maddesinde NGO cinsleri sayılıyor. Cinslerden biri GONGO denilen Hükûmetçe Organize Edilen Hükûmet Dışı Kuruluşlar! Buna en iyi örnek, eskiden CIA'nın el altından yaptığı bazı işleri şimdi tezgâh üstünden yürüttüğü söylenen NED (Millî Demokrasi Vakfı). NED, biliyorsunuz USAID, Soros Vakfı gibi kurumların fonlarının dağıtımında santral görevini üstleniyor.

Bizdeki GONGO'ları bileceksiniz. "Hükûmetçe Organize" ifadesine bakıp bundan bizim hükûmetin katkısının kastedildiğini sanmayın. GONGO, başka hükûmetlerce organize ediliyor, sonra sizin ülkenizde "Hükûmet Dışı Organizasyon" oluyor. Yani sizin hükûmetinizin dışı. Kendi hükûmetlerinin içi.

Başa dönersek, Putin'i, "*Rusya elden gidiyor, CIA'nın fonladığı bu STK'lar belimizi kıracak*" diye harekete geçiren, renkli devrimlerin, baharların müteahhidi bu GONGO'lar.

Bunlara karşı ne yapılır? Bunlara "karşı" bir şey yapmak etik midir? Bir ülkenin bunlara "karşı" bir şey yapması fikirlere sansür müdür?

Bence etiktir ve liberal düşünceye de uygundur. Liberal anlayış eşit şartlarda rekabeti öngörür ve serbest, çok oyunculu; tekellerden, hele devlet tekelinden uzak bir piyasa ister. Anti-tekel yasaları bize, sosyalist ekonomilerden değil, kapitalist ekonomilerden gelmiştir. GONGO'lar iki açıdan liberal ahlâkı ihlâl eder. Bir kere kendileri hür fikir ortamının değil, hükûmetlerin dış siyasetinin, hatta savunma stratejisinin uzantılarıdır. Burada bir "kendini olduğundan başka tanıtma (misrepresentation)" hilesi var ki liberalizm hileye karşı liberal değildir. İkincisi, GONGO'ların devletlerce fonlanmasıdır. Bu, devlet tröstü demektir. Biz bunları ithal ederken devlet tröstlerinin fikir dampingine muhatabız!

Siz bir ülkede "hukukçu", "akademisyen" ve benzeri unvanı taşıyan insanlara belli çizgilerde "araştırma" yapsınlar diye para veriyorsunuz. Araştırmadan çıkacak sonuç önceden belli. Bütün projelerden –hayret– sizin siyasî çıkarlarınıza uygun sonuçlar çıkıyor. Sonra bu "proje"leri yine elinizdeki "ateşsiz silâhlar"la yayımlıyorsunuz. Bu mu hür fikir ortamı?

Bakınız, Türkiye'de anayasa tartışmaları ve bu konuda "hür fikir" üretimi var. Öyle mi? Bakıyorsunuz, Çemişkezek Fırıncılar Derneği'nden katkı geliyor: "Anayasa'da ideoloji olmamalı." Bolu Manavlar Cemiyeti de onlara katılıyor:

"Anayasa'da egemenlikten söz edilmemeli." Ne derin entelektüellerimiz olduğuna şaşıp kalıyorsunuz. (Dernek isimlerini ben uydurdum, Çemizkezek'in fırıncılarından ve Bolulu manavlardan özür dilerim.)

Bu talepler, "fikirler savaşı" yaşanan 21. asırda şu anlama geliyor: Siz fikir silâhlarınızı teslim edin, fikir adamlarınızı terhis edin. Millî değerlere, egemenliğe ve istiklâle ihtiyacınız yok. Gerekirse bizim fikirlerimizi kullanırsınız.

Putin'in GONGO'ları...

Putin'le başladık, onunla bitirelim. Putin ne yapmış? Bir kere liberal etik onu durdurmamış. Önce GONGO'ları kapı dışarı etmiş. Muhtemelen, "Mevzubahis Rusya'ysa gerisi teferruattır" diye düşünmüştür. Sonra kendi GONGO'larını kurmuş mu acaba? Rusya'da Sovyet devrinden kalma bol GONGO malzemesi vardır.

Bilmiyoruz ama şu olay enteresan...

"Demokratik Kurumlar ve Devlet Egemenliği Uluslar Arası Konseyi", Transdinyester'in bağımsızlığını destekleyen bir araştırma yayımladı. Araştırma birkaç gün süren bir toplantıdan sonra çoğunluğunu itibarlı üniversitelerden akademisyen ve hukukçuların teşkil ettiği bir toplulukça imzalanmıştı. Derken *Economist* dergisinde bu "think tank"ın kimliğini soruşturan bir yazı yayımlandı. O gün bu gündür bu konsey bir türlü bulunamıyor. İmza sahipleri imzalarını inkâr etti. Rapor Washington'da Beacon Oteli'nde yapılan toplantıda kaleme alınmış görünüyordu. Otel, böyle bir toplantının kayıtlarında bulunmadığını bildirdi.

Gerçi Rusya ekonomisini epey düzeltti ama bu STK, acemilik bir yana, Amerikan tipinden daha ucuza mal olmuşa benziyor. Çünkü NED, Soros ve diğerleri gerçek dolar ödüyorlar.

Putin'in gözyaşları...

O fotoğrafta Putin ağlıyor muydu?

Siyasî olaylara sembol olan fotoğraflar vardır. Amerika'ya Vietnam Savaşı'nı kendi kamuoyunda kaybettiren fotoğraf, bir Güney Vietnam subayının bir Viet-Kong'un kafasına kurşun sıktığı kareydi. Şişman, tam da o yılların "komprador" tiplemesine uygun Güneyli ve pek zavallı görünümlü Kuzeyli... Fotoğraf kurşunun Viet-Kong'un kafasını dağıttığı an çekilmişti.

Batı'da Afganistan denilince akla ilk gelen, *National Geographic*'e kapak olan, sonra yıl dönümlerinden birinde tekrar kapak olan Afgan kadının fotoğrafı ve illâ o fotoğraftaki renkli ve çarpıcı gözlerdir.

Putin'e 2018'e, belki de 2024'e kadar Rusya'nın başında kalma kapısını açan 5 Mart 2012 seçimi de o fotoğrafla hatırlanacaktır. "Rus'u kazı, altından Tatar çıkar" hükmünü tekrar doğrulayan çıkık elmacık kemikleri ve hafif çekik gözler. Sağ gözden aşağı süzülen gözyaşı...

Manzaralar bizi etkiler, tabiatın çarpıcı görüntülerine, uzaya, mikroskobik dünyaya hayranlıkla bakarız. Fakat illâ insan. İnsan yüzü. İnsan yüzünde de ifade ve gözler. Vietnam fotoğrafında, Afganlı kızda ve Putin'de de yüz. Son ikisinde bilhassa gözler. Yüzden, gözlerden ve ifadelerden anlam çıkarmak, etkilenmek, empati, genetiğimizden geliyor. Yüzü tanımak ve mimikleri anlamlandırmak, anlamlı yüz ifadeleri verebilmek, modern insanın belirgin evrim merhalesi imiş.

Putin'in ağlayan fotoğrafının kalıcılığı anlaşılınca, –ki bunu anlamak için dahi olmak gerekmiyordu– "gizli iknacılar" derhâl işe koyuldu. Bu fotoğrafın beklenmeyen ve istenmeyen bir sempati yaratmasının önüne geçilmeliydi. "Putin'in gözyaşları...." ibaresi tekrarlanmaya başladı. Timsah gözyaşları çağrıştırılabilir miydi? Bu tutacaksa "Putin gözyaşları" demek gerekir. "Putin'in" değil. Sonra bir başka haber, "Putin'in sözcüsü, 'ağlamıyordu, rüzgârdandır' dedi..." Sonra tam tersi, "Putin, 'gözyaşlarım samimiydi' dedi". Yapı-sökümcülere çanak tutan bir lâf! Niçin "samimiydi" demek ihtiyacını hissetti? Demek ki samimi değil!

Devrim satan Mad Men

"Gizli İknacılar", geçen asrın ortalarının önemli kitaplarından biriydi. 1950'li yıllardan itibaren televizyon en etkili iletişim aracı, daha doğrusu iletim aracı oldu. İletişim iki taraflılık ima ediyor. İki taraflı olan telefondur, İnternet'tir. Gazete ve televizyon tek taraflıdır. Siz cevap veremezsiniz, sadece onlar konuşur. Onun için eski "kitle iletişim araçları" aslında "iletim araçlarıdır" ve tek taraflıdır. Tıpkı kitle imha silâhları gibi!

Televizyonun kral olduğu o çağda kamuoyunu etkileme uzmanlığı da büyük reklam şirketlerindeydi. Bunlar çamaşır deterjanını da politikacıyı da gayet güzel ambalajlayıp satıyorlardı. İkinci fonksiyona reklam değil, "image maker"lık deniyordu. Her iki –aslında tek– iş kolu günümüzde de varlığını sürdürüyor.

O yıllarda dünya finansının önemli merkezi New York şehrinin Wall Street'i, etkinlikte onunla yarışan diğer sokak da reklamcıların merkezi Madison Avenue idi. Televizyonların sevilen dizisi Mad Men'in "Mad"i sadece deli anlamına gelmez, Madison Avenue sakinlerini de işaret eder. İşte "Gizli İknacılar"da Madison Avenue'yu yakından tanıyan

Vance Packard, kelimelerin, imaların, sembollerin insan psikolojisini nasıl etkilediğini, reklamcıların bunların teknolojisini yapıp bizi nasıl manipüle ettiklerini anlatıyordu ve kitap hemen "en çok satan" oldu. Herhâlde onun arkasında da yayınevinin reklam ve "image maker" uzmanları vardı.

Sonra televizyon ve reklamın etkisi azaldı. Etkiyi azaltan aşırı kullanımdı. İnsanlar sadece bir iki kanalı seyredebilirken yayımlanan reklam etkili idi. Ama kanal sayısı kablo ve uydu sayesinde yüzleri geçince ve reklâm sayısı da birkaçtan birkaç yüze çıkınca dikkatler de reklamın etkisi ve inandırıcılığı da kayboldu. Artık reklam "out", kulaktan kulağa, fikir virüsü, Twitter ve Facebook "in".

Fakat bütün bunlar Vance Packard'ın anlattığı teknolojinin tarihe karıştığı anlamına gelmiyor. O teknikler, o ustalıklar daha da gelişti. Televizyon ve gazete sadece bunların iletim yollarıydı. İletim veya enjeksiyon yolları değişti ama ilâçlar aynı ilâçların gelişmiş modelleri. Şimdi o teknolojiler deterjan veya kola satmak için değil, renkli devrim ve siyasî bahar imalatında kullanılıyor.

Putin neden hep kazanıyor: Rusya için savaş!

2011 Aralık ayında Rusya'da seçim vardı. Seçimi yine Putin ve Medvedev'in tarafı kazandı ama hile yapıldığı iddiasıyla ülke çapında gösteriler başladı. Moskova 50 bin kişi ile başı çekerken St. Petersburg, Novosibirsk gibi şehirler de kalabalık protestolara sahne oldu. Üç ay sonraki seçimlerde Putin'in aldığı oy yüzde 64. Yine gösteriler... Gerçek hile delilleri de var. Meselâ Çeçenistan'ta bir seçim merkezinde Putin oyları, kayıtlı seçmen sayısının üstünde çıkmış. Sandıklara önceden hazırlanmış oylar depolanırken çekilen cep telefonu videoları, "atlı karınca oylaması" denilen, bir grup seçmenin dönüp dönüp tekrar oy kullanması gibi olaylar tespit edilmiş.

Fakat bunlar yaygın değil. Tek tek anlatılan hikâyeler şeklinde. Aralık'taki hile iddialarına karşı iktidar bir dizi önlem almış. Seçim merkezlerine 180 bin web kamerası yerleştirilmiş, şeffaf malzemeden imal edilmiş seçim sandıkları kullanılmış.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi gibi teşkilâtlardan gelen dış gözlemciler de hileli seçim rapor etmiyorlar. Başlıca tenkitleri şunlar: "Sonucu merak edilemeyecek bir seçim yapıldı... Devlet imkânları tamamen iktidar adayı, yani Putin için seferber edildi... Rakiplere hiç şans tanımayan bir ortam yaratıldı..."

Fakat hiç kimseyi Putin'in asıl oyunun yüzde 50'nin altında olduğuna inandıramazsınız.

Putin, 5 Mart 2012 seçiminden önce yaptığı bir konuşmada "gittikçe dozunu arttıran dış müdahale"den, bunun bir "Rusya için savaş" hâline geldiğinden söz etti. Millî Demokrasi Vakfı (NED) ve Soros'un Açık Toplum Enstitüsü gibi örgütlerden bahsediyordu. Aralık 2011 gösterileri de Mart 2012'dekiler de büyük çapta onların izlerini taşıyor. Twitter, Facebook organizasyonları da. O örgütler de son yıllarda Putin'den şikâyet ediyor, Rusya'da çalışmalarının gittikçe zor hale geldiğini beyan ediyorlardı.

Öyle anlaşılıyor ki, Rus Baharı veya "Beyaz Devrim" ümit edenler biraz erken davranmaktadır. 2018'e kadar Putin iktidardadır. Büyük ihtimalle 2024'e kadar...

Çünkü bütün "açık toplum", "insan hakkı", "demokrasi" retoriğine rağmen Rus halkı Putin'den memnundur. Bu memnuniyetin birden fazla sebebi var. Belki en önde geleni, kısa zamanda müflis durumdaki ülkenin kendi ayakları üzerinde durabilir hale gelmesi, insanların tekrar çalışmaya, kazanmaya ve yaşamaya başlamasıdır. Bu değişim, on yıl içinde, herkesin eski kötü günleri gayet net hatırlayabildiği bir zaman aralığında gerçekleşmiştir.

Putin masaya olağanüstü bir ekonomi dehası getirmedi. Rusya'nın yüzünü güldüren gelişmeler onun dahli olmaksızın meydana geldi. Ülkede bol petrol, ondan da bol doğal gaz keşfedildi. Çin ve Hindistan dünya tüketiminde hatırı sayılır hale gelmeye ve bol enerji tüketmeye başlayınca petrol fiyatları, varili 100 doların üstüne çıktı. Rusya Suudi Arabistan'ı geride bırakarak dünyanın bir numaralı petrol üreticisi oldu. Bugün ihracatının üçte ikisi petrole dayanıyor!

Bu büyük başarı bana Napolyon'un Rusya seferinin başında Smolensk Muharebeleri'nde kazandığı büyük zaferi hatırlatıyor! Tolstoy, "zafer" ile Napolyon'un harp planlarının hiçbir ilişkisi bulunmadığını anlatır. Hiçbir şey Napolyon'un planlarına ve günlük muharebe emrine uygun gitmez. Üstelik Napolyon o gün ağır bir grip geçirmektedir ve harekâta müdahale de etmez. Fakat büyük bir zafer kazanır! Tolstoy tabiatçı (natüralist) felsefesinin doğruluğunu göstermek için bu kopukluğu özellikle vurgular. Putin'in iktisadî "büyük zafer"i de biraz Napolyon'unkine benziyor...

NED ve Soros'a karşı: 'Güçlü irade, büyük ihtişam'

Zaten on yıldan fazla zaman geçtikten sonra hâlâ yüzde 64 oy alabilmesini -hadi 10'u hile diyelim, yarıdan fazla alabilmesini- sadece ekonomik başarı ile izah etmek mümkün değildir. Siyasî tarih iktisadî başarıdan sonra seçim kaybeden liderlerle doludur. Putin'in başarısında bir cins millî Maslow hiyerarşisi görmek mümkün. Maslow insanların barınma, yemek, içmek gibi temel ihtiyaçları karşılandıktan sonra kendine saygı, izzetinefis gibi daha yüksek hedefleri birinci plana aldıklarını anlatan teorisi ile meşhur bir 'yönetim bilimci'dir.

Putin, daha doğrusu Putin'le aynı tarihlere tesadüf eden şartlar, insanlara önce kaybettikleri "iş ve aş"ı tekrar temin

etti. Sonra sıra Maslow'un öz saygısına geldi: Çeçen isyanını kararlılıkla bastırdı. "Teröristle masaya oturulmaz" ilkesini ilân etti ve kesinlikle uydu. Gürcistan'a askerî müdahalesi, Suriye, İran konularında Batı'ya kafa tutuşu hep Rus izzetinefsini okşayan davranışlardı. Sovyetler'in dağılması ve Sovyet Marşı'nın tedavülden kalkmasının ardından anayasa değişikliği niteliğindeki yeni Rus Millî Marşı da Putin'in zamanında ve onun tarafından 25 Aralık 2000 tarihinde imzalanarak resmîleşti:

Rusya kutsal devletimiz
Rusya sevgili ülkemiz
Güçlü irade ve büyük ihtişam
Ebediyen senindir.

2004 Olimpiyatları'nda Rus sporcuları millî marşa yeterli saygıyı göstermediler diye onları azarlayan da Putin'di.

Eminim bizim "ideolojisiz anayasa" ideolojisine iman etmiş dış destekli sivil toplum örgütlerimiz bu yepyeni gıcır gıcır marştan ve anayasa değişikliğinden pek hoşlanmayacaklardır. Ama Putin'in onlara karşı tutumu da az önce sözünü ettiğim gibiydi: Bu bir savaştır!

İşte 5 Mart 2012 seçimlerindeki yüzde 64'lük başkanlık oyunun arkasında Rus Millî Marşı'nın mısraların ifade ettiği vizyon vardır.

Gizli iknacılar: Putin'i dövemezsek sevmeliyiz

Şimdi yeni "gizli iknacılar"ın önünde iki yol var. Birincisi "Putin'in gözyaşları"nı, "Putin gözyaşları" hâline çevirip "seçimleri hile ile aldı" tezini pompalamaktır. Bu pek tutacağa benzemiyor.

İkincisi biraz geri çekilip "hileli seçim" iddialarını ileriki tarihler için arşive koyup, Putin yönetimi ile daha uyumlu bir

münasebet kurmaya çalışmaktır. Al gülüm, ver gülüm: Belki İran'ı verip Suriye'yi almak veya Suriye'yi verip İran'ı almak...

Rusya'nın katiyen hafife alınmayacağını herkes bilmekte. Avrupa'nın, özellikle Almanya'nın enerjisinin büyük kısmı Rusya kaynaklıdır. Sahi Putin Doğu Almanya'da KGB ajanlığı ile iştigal ederken Federal Almanya Şansölyesi Sayın Merkel de yönetimle uyumlu bir öğretim üyesi değil miydi? Acaba oradan mı tanışıyorlar?

Avrupa değerleri çok şeye kadirdir!

Şaka bir tarafa, ikinci yolun seçileceğinin ilk sinyallerini *New York Times*'ın sayfalarında bulmak mümkün. Carnegie Vakfı Moskova Merkezi'nden Dimitri Trenin uyarıyor: *"Eğer ABD kamuoyunu Putin'in Rusya'nın meşru başı olmadığına inandırırsanız, bu Obama'nın ona uzatacağı eli kısıtlar."* Yani? Yani buna değil de başka bir şeye inandırın ABD kamuoyunu.

Öyle anlaşılıyor ki Putin'in gözyaşları içinden gelmektedir. Ya nereden gelecekti? Yoksa politikada da mı gliserin kullanılıyor?

Türkiye için 'millet'siz anayasa!

"İdeolojisiz insan hayvandır"

1970'lerde bir gün, İstanbul'da, Türk Edebiyatı Vakfı'nın ince uzun salonunda Necip Fazıl Kısakürek'i dinliyorduk. Soru-cevap faslında ideolojiler hakkında ne düşündüğü soruldu. Necip Fazıl koltuğunda hafifçe diklendi, yüze yakın dinleyiciden her birine, sadece kendisine göz kırpılıyormuş intibaını veren tikinin birkaç kez tekrarlamasına izin verecek kadar bekledi. Sonra, söylediklerinin mutlak doğruluğundan şüphe etmeyen her zamanki tavrıyla haykırdı: "*İdeolojisiz insan hayvandır!*" Bu söz ortaya atılmış bir tokat gibi patladı. Gültekin Samancı'nın, ki rahmetli son derece sakin bir insandı, yerinden fırladığını, kapıyı öfkeyle çarpıp çıktığını hatırlıyorum.

"İdeolojisiz insan hayvandır!" Peki de öteki tarafta da Cemil Meriç var: "İdeolojiler: İdrakimize giydirilen deli gömlekleri!" Kim haklı? Muhtemelen ikisi de haklı. Görünürdeki çelişki, "ideoloji" kelimesine verdikleri anlamda yatıyor.

Dünyanın en büyük ansiklopedisi Wikipedia'nın ideoloji maddesinde şu ekonomik ideolojiler sayılıyor: Yeşil iktisat, merkantilizm, karma ekonomi, sosyal Darvinizm, komünizm, laissez-faire ekonomisi ve serbest ticaret. Cemil Meriç'te bu tarz "ideoloji"lere muhalefet hissediliyor. Hele komünizm, sosyal Darvinizm ve Wikipedia'nın muhtemelen ekonomik değil diye saymadığı diğer ırkçı ideolojiler

düşünüldüğünde rahmetli Meriç'e katılmamak mümkün değil. O anlamda ideoloji, hem idrakimize hem bilime ve bilim zihniyetine giydirilmek istenen deli gömleğidir.

İdeolojisiz insan olur mu?

Necip Fazıl ise, ideolojisiz düşünceyi değerlere dayanmayan düşünce diye algılamaktadır. Tabii, Necip Fazıl için "değerler" denince başta vahiy gelir. Hatta o andaki havasına göre "değerler" değil, "değer" denmesi gerektiğini bile söyleyebilir üstat! İşte onun hayvan dediği, değerleri olmayan dinsiz-imansız ve –yine havasına göre– milliyetsiz-vatansız mahlûktur. Buna da katılmamak mümkün mü? İdeoloji, doktrin gibi dar anlamda alınırsa, İslam ideoloji olamaz fakat geniş anlamda, değerler gibi anlaşılırsa, evet ideolojisizlik düşünülemez. Necip Fazıl, ideoloji dendiğinde ikincisini anlamaktadır.

Modernizmin çocukluk çağında, bilimi yeni keşfetmenin ve bin yıllık kilise tutsaklığını kırmanın sarhoşluğu ile Avrupalı insanlar, mantık ve bilim dışında bir değere ihtiyaç bulunmadığını iddiaya kalktılar. İnsan düşüncesinin son aşaması bilimdi. Değerler de bilim tarafından tayin edilecekti. En gelişmiş insan böyle bir pozitivist veya "ideolojisiz insan" idi. Duygular, inançlar, dinler gereksiz ve hatta zararlıydı.

Bugün bile taraftarları var ama pozitivizm denilen bu "ideoloji" bugün mağlûp fikirlerden sayılıyor. Toplumların sadece zihinleri ile değil, hem gönülleri hem de zihinleri ile hareket ettiğini biliyoruz.

Yalnız toplumda değil, tek tek insanlarda bile his olmadan mantıklı düşünceye ulaşılamayacağı anlaşıldı. Güney Kaliforniya Üniversitesi hocası nöroloji biliminin liderlerinden Antonio Damasio, "Dekart Hatası" (veya Türkçeye çevrilen hâliyle *Dekart'ın Yanılgısı*) kitabında, beynindeki bir hasardan ötürü duyguları yok olmuş bir hastanın, rasyonel

düşünce ve karar verme yeteneğini de kaybettiğini gösterdi. Bir bakıma, sübjektivite yoksa objektivite de mümkün olmuyordu.

Anayasalar ve ideolojileri

Öyle bir hale gelindi ki, bırakın sosyolojiyi, psikoloji ve nörolojiyi; işletme mühendisliği ve yönetim bilimi gibi alanlarda bile, "önce değerler" denmeye başlandı. Daha yirmi-otuz yıl önce bu sahalarda "hareket analizi" ve "bilimsel yönetim" modaydı. Küreğin sapı kaç santim olursa işçi azami verimi sağlar... Kaç mumluk aydınlatma en ekonomik çalışma şartlarını temin eder gibi problemlerle uğraşıyorlardı. Henry Ford'un, işçileri kast ederek, "Bana kollar ve bacaklar lâzım ama maalesef bunlar midelere ve kafalara monte edilmiş hâlde geliyor" dediği meşhurdur. 1950 bu zihniyetin zirve noktasıdır. Yirminci asrın ikinci yarısından itibaren pozitivizm bozgun üstüne bozguna uğradı.

1970'lere gelindiğinde "şirket kültürü", "firmanın temel değerleri" gibi kavramlar öne çıktı. O kadar öne çıktı ki, aydınlatmadan ve kürek sapından bahsedilmez oldu. Bugün de ister genel müdür, ister başkan veya başbakan olsun, işe temel değerler, vizyon, misyon diye başlanmaktadır. Demek ki Necip Fazıl'ın söyleyişi ile yalnız insan değil, ideolojisiz toplum, hatta ideolojisiz şirket bile... Hayvan değilse de sürüdendir.

Peki anayasalar? Anayasalarda ideoloji olur mu? Veya ideolojisiz anayasa nedir?

Haydi, sükûnetle ele almaya çalışalım. Bir devletin kuruluşunda birtakım değerler varsa bu değerlerin belirtileceği yer herhâlde anayasadır. Borçlar hukuku veya ceza kanunu değil... Devlet birtakım değerlere dayanmıyorsa, soğukkanlılıkla geri çekilip yeniden düşünün. Değerleri olmayan bir devlete gerçekten ihtiyacınız var mı?

Daha önce de yaptığım rahatsızlık verici bir turu tekrarladım. Hani bir zamanlar anayasada "Türk" geçmesin, anayasada millet adının geçmesi ayıptır deniyordu... Hatta her zaman yapıldığı gibi, dünyanın böyle milletsiz ve milliyetsiz devletlere doğru kaçınılmaz bir gidişi vardı ya. Sonra baktık ki Fransız, Alman, Ermeni, Yunan anayasaları bangır bangır Fransız, Alman, Ermeni ve Elen'den bahsediyor. Hatta mesela Yunan anayasası, "Elenler kanun önünde eşittir" gibi gayet acayip ifadeler içeriyor...

Benzer bir turu tekrarladım. Dünyadaki anayasalarda ideoloji var mı?

Fransız Anayasası 1789 Fransız Devrimi'ne atıf yaptıktan sonra hürriyet, müsavat ve uhuvvete dayandıklarını açıklıyor. (O tarihte öyle derdik; yeni kelimeleri hürriyet, eşitlik ve kardeşlik.)

İtalyan Anayasası'nın ideolojisi farklı: "İtalya, emeğe dayanan bir demokratik cumhuriyettir."

Macar Anayasası, yakın tarihinin etkisiyle olmalı, ilk cümlede "sosyal pazar ekonomisi"ni hedeflediğini belirtiyor.

Çin Anayasası'nın ideolojisi, tahmin edebileceğiniz gibi bambaşka:

> *"Madde 1 [Sosyalist Devlet]*
>
> *"(1) Çin Halk Cumhuriyeti çalışan sınıfın önderliğinde ve halkın diktatörlüğü altında bir sosyalist devlettir ve işçilerle köylülerin iş birliğine dayanır.*
>
> *"(2) Sosyalist sistem Çin Halk Cumhuriyeti'nin temel sistemidir. Şahıs veya teşkilâtların sosyalist sistemi sabote etmeleri yasaktır."*

Müsaadenizle, ben de Necip Fazıl gibi, dini de ideoloji sınıfına dâhil addedebilirim. İlişki bire bir olmasa da, şüphesiz birçok ideoloji dinden tesir almıştır veya dine dayanan bileşenlere sahiptir. Anayasalara bakmaya devam edelim.

Danimarka Anayasası'nın dördüncü maddesi şöyle:

"Danimarka Evanjelik Lutheran Kilisesi, Danimarka'nın Kurumsal Kilisesi'dir ve bu sıfatıyla Devlet tarafından desteklenecektir."

Altıncı madde, *"Kral, Evanjelik Lutheran Kilisesi'ne mensup olacaktır"* buyuruyor.

İsviçre Anayasası, *"Her şeye kadir Allah'ın adıyla*" diye başlıyor.

Yunan Anayasası'nda (Madde 3/1) şöyle deniyor:

"Yunanistan'da geçerli din İsa'nın Doğu Ortodoks Kilisesi'dir. Yunanistan'ın Ortodoks Kilisesi, başı olarak Rabbimiz İsa'yı kabul eder, Konstantinopolis'teki Büyük İsa Kilisesi'yle doktrinde ayrılamaz bütünlük içindedir..."

Ve anayasaların anayasası, AB Anayasası ne diyor:

"Avrupa'nın kültürel, dinî ve insanî mirasından... ilham alarak... Manevî ve ahlâkî mirasın bilincinde olarak... Avrupa halklarının kültürlerindeki ve geleneklerindeki çeşitliliğe ve üye devletlerin kimliklerine saygılı olarak... kiliseyle sürekli irtibatta bulunarak..."

Kutsalı olmayan toplum

Türkiye'de bir grup, uluslararası kuruluşların da desteğiyle şu iddialarda bulunmaktadırlar:

1) Anayasada milletten, milliyetten söz edilmez.

2) Anayasalarda "ideoloji" olmaz.

3) Anayasalarda dinî referanslar olmaz.

İddialara dayanak gösterilme ihtiyacı bile hissedilmemektedir. Tavır şudur: *"Bu böyledir! Dünya bu yöne*

gitmektedir! Siz de bu yöne gitmek zorundasınız!" Bu emredici tutumun siyasî ve ideolojik yönlerini başka bir yazıya bırakarak tespitlerimizi sıralayalım:

1) Dünya anayasalarının büyük çoğunluğunda millet ve milliyet vardır ve ön plandadır. Bunu, " 'Türklük' bahsinin bilimsel sakıncaları!" bölümünde ayrıntısı ile inceledik.

2) Dünya anayasalarının çoğunda devletin ideolojisi, değerleri belirtilmektedir ve ön plandadır.

3) Dünya anayasalarının çoğunda kutsala atıf vardır. Bir kısmında da mezhep ve kilise seviyesine kadar ayrıntıya girilmektedir.

O hâlde iddia sahipleri Türkiye'ye, dünyada sık rastlanılmayan bir anayasa istemektedirler. *"Dünya anayasaları böyle. Dünya yanılmaz. O hâlde bizimki de böyle olmalıdır."* diyemezler. *"Şu anda dünya anayasaları böyle değil ama dünya bu yöne gidiyor*" gibi bir iddiaya da dünyanın karnı tok sanıyorum. Gerçekten de dünya anayasaları veya başka yasaları pek kehanete dayanmamaktadır. Belki Çin Halk Cumhuriyeti anayasası hâriç. Onda hâlâ bilimsel sosyalist kehanetin izlerine rastlanıyor.

Kediye kedi diyelim!

O zaman, makul bir tartışma yapabilmek için, Sarkozy'nin ölümsüz entelektüel ifadesiyle, "kediye kedi demek" gerekmektedir:

1) Dünyanın anayasalarında öyle olmasa da Türkiye anayasasında millete ve milliyete atıf yapılmamalıdır, çünkü...

2) Dünyanın anayasaları öyle olmasa da Türkiye anayasasında ideolojiye, değerlere yer verilmemelidir, çünkü...

3) Dünyanın anayasaları öyle olmasa da Türkiye anayasasında kutsala atıf yapılmamalıdır, çünkü...

Tabii, okuyucularım tahmin etmiştir, bunları söyleyen, cümleleri de tamamlamak zorundadır.

Belki yararı olur... Cümleler şöyle tamamlanabilir:

Birinci cümle: Dünyanın anayasalarında öyle olmasa da Türkiye anayasasında millete ve milliyete atıf yapılmamalıdır, çünkü Türkiye'de Türk milletinin egemenliğini istemiyoruz. Hatta "egemenlik" sözünü bile duymak istemiyoruz.

İkinci cümle: Dünyanın anayasaları öyle olmasa da Türkiye anayasasında ideolojiye, değerlere yer verilmemelidir, çünkü mevcut anayasadaki 1924 ideolojisini sevmiyoruz. Onun yerine daha iyi bir ideoloji koyana kadar, hiç olmazsa ideolojisiz kalsın.

Üçüncü cümle: Dünyanın anayasaları öyle olmasa da Türkiye anayasasında kutsala atıf yapılmamalıdır, çünkü sizin kutsalınız AB ve ABD'nin kutsalı değildir. Papadan, Ortodoks Kilisesi'nden veya Protestanlıktan bahsetmeyeceğinize göre dinden imandan hiç söz açmamanız en iyisidir.

Merkel'in, *"Türkiye, AB'ye giremez. Ama AB'ye sağlam bir şekilde demir attırmalıyız"* sözünün manasını günler geçtikçe anlamaya başladım galiba. Eskiden bu lâfı, Amerikanları İngiltere'ye karşı isyana sevk eden, "Temsil edilmeyeceksiniz ama vergi vereceksiniz" dayatmasına benzetiyordum. Şimdi bundan daha güçlü bir "demirleme" hissetmekteyim: Değerleri, kutsalları, kültür ve tarih kökleri belli bir millet devleti yerine, böyle, kimliği, kutsalı, kültür ve tarih kökü ve hele hele milliyeti bulunmayan bir toprak parçasını AB'ye veya ABD'ye sağlam bir şekilde demirlemek çok daha kolay olmalı.

"Avrupa değerleri" saldırıyor!

23 Ocak 2012 tarihinde Fransız Senatosu, Türklerin Ermenilere soykırım yapmadığının söylenmesini yasaklayan kanunu kabul etti. Gerçi kanun daha sonra, Fransızların Cezayir, Kuzey Afrika ve diğer kolonileri sömürmesini methetmeyi müfredata koyduran 2005 Kanunu gibi, Anayasa, vb. gerekçelerle kadük hâle getirildi ama Fransız meclislerinden geçmiş, Fransa Başbakanı tarafından da hararetle savunulmuştu.

Bu, Avrupa değerlerinin saldırısıdır. Duyduklarınız ve sizin, "Canım, Sarkozy'nin seçim yatırımıdır" dediğiniz şey, saldırı sabahındaki top sesleridir. Önümüzdeki günlerde, ay ve yıllarda bu 'değerler'in dalga dalga üstümüze geldiğini izlemeye hazır olun. Metot değişebilir. Fikir yasaklamak ve fikir dikte etmek Avrupa değerinin Fransız tarzıdır. Diğerleri başka yöntemler kullanabilir ama hedef aynıdır.

Sarkozy'nin seçim yatırımı... Peki... Bir konu seçim yatırımı ise bu onun 'popüler', yani halkın hoşlandığı bir şey olduğunu göstermez mi? Öyleyse şimdi Alman, Avusturya vs. siyasîlerinin "seçim yatırımları"na hazırlanınız. Gerçek daha kapsamlıdır. Seçim yatırımının ötesindedir. Doğrudan "Avrupa değerleri"nin sonucudur. Batı'da hâkim düşünceye göre önümüzdeki on yıllarda, ihtiyarlayan Avrupa'nın karşısındaki baş tehdit, genç nüfus jeneratörü Müslüman azınlıklardır. Bu azınlıkların başını Türkler

çekmektedir. Bu, 'Avrupa değerleri'nin Avrupalı olmayan değerlerce tehdididir. Yetmiş-seksen yıl önce olsaydı âri ırkın aşağılık ırklarca bozulması, seyreltilmesi tehdididir derlerdi. Ama bugün ırktan bahsetmek politik açıdan doğru değil. Âri ırk yerine şimdi Avrupa değerleri diyoruz. Dolayısıyla Türklerin değil AB'ye üye olarak girmesi, turist pasaportuyla girmesi bile sakıncalıdır! İşte bizimkilerin 'seçim yatırımı' diye yanlış değerlendirdikleri şey AB'nin hâkim üyelerinin, Fransa ve Almanya'nın, Türklerin AB üyeliğini def etme stratejisidir.

AB'den defetme stratejisi

Bu stratejide Fransa'nın başı çekmesi normaldir. Çünkü Fransa hem ta Napolyon döneminde başlayan Mısır macerası hem de Sykes-Picot Anlaşması'ndan ötürü Kuzey Afrika, Suriye, Lübnan ve Çukurova'ya tutkundur. "Arap Baharı"na niçin bu kadar del'lendi dersiniz? Fransız üniforması giydirerek Türkleri katletmekle görevlendirdiği Ermenilerden de sorumludur. Fransa'daki 500 bin Ermeni'nin oraya nasıl ve ne zaman yerleştiğini biliyor musunuz? Hâl bu iken siz Fransa'nın "tarihi tarihçilere bırakın" teklifinizi kabul etmesini nasıl beklersiniz? Bakın tarihçiler ne diyor (Stanford Shaw, 5 Mayıs 2005 sözlü bildiri):

> *"Birinci Dünya Harbi'ni takiben Güneydoğu Türkiye'yi işgal eden Fransız ordusu Türklerin Fransız işgalini kabul etmelerini sağlamak için Türk şehir ve köylerini bombaladı. Kendi askerleriyle birlikte bir de Ermeni lejyonu getirdi ki bunlar arazide dolaşıp binlerce Türk'ü katletti. Bu bilgiler Fransız ordusu subaylarınca Fransız Başbakanı'na verilen dilekçelerde dile getiriliyordu. Binlerce Türk öldürüldükten sonra bu lejyon*

feshedildi. Bu bilgiler, Fransız ordusunun hazırladığı ve Fransız askerî arşivlerince yayımlanan bir kitapta mevcuttur ve son olarak Türk Tarih Kurumu'nca yayımlanan, emekli Amerikan Subayı Robert Zeidner'in doktora tezinde dile getirilmiştir. Yine Türk Tarih Kurumu'nca yayımlanan 'İmparatorluktan Cumhuriyet'e, Türk İstiklal Savaşı' kitabımda da bunlardan ayrıntısıyla bahsettim. Ruslar gibi Fransızlar da Ermeni katliamlarını durdurmaya çalışıyordu. Müslümanlara merhametlerinden değil, bu saldırılar Türklerin Fransızlara direnmesine yol açtığı için. Fransızlar bu toprakları bir Fransız kolonisine dönüştürmeyi ve burada gıda ve tekstil üretmeyi planlıyordu…"

"İngiliz ve Rus casusları Ermeniler ve Kürtler arasında dolaşıyor, para ve silâh sağlıyor, hem birbirlerini hem de Türkleri katletmelerini temine çalışıyordu. Fransız ve Rus orduları beraberlerinde Fransız ve Rus silâhlarıyla donatılmış Ermeni grupları getirmişlerdi ve bunların temel görevi Türkleri ve Kürtleri öldürmekti. Öyle de yaptılar. İngiliz, Fransız ve Rusya'nın bu politikaları I. Dünya Savaşı'nda meydana gelen jenosidin asıl sebebidir. Dolayısıyla Üçlü Antant, Osmanlı Felâketi (Holokost) sırasında meydana gelen jenositten, başka herhangi bir gruba kıyasla en büyük sorumluluğu taşır..."

Bu bir Avrupa değeridir

Tarih, Fransa için karanlık bir sokaktır. Girilemez.

Bugüne dönersek: AB içinde, Türklere kabul edemeyecekleri şartlar ve hakaretler yönelterek onları Avrupa'dan def etme stratejisi vardır ve uygulanmaktadır. Sarkozy, son karar

ile bir taşla üç kuş birden vurmuştur. Türklerin Ermenileri, Rumları ve cümle Hristiyanları katleden vahşi insanlar imajını pekiştirmiştir. Bu imaj AB için iyi bir Türk ve Müslüman karşıtı barajdır. Tekrar tekrar kullanılabilir. Asırlardır işlendiği için de 'Avrupa değerleri'nin ayrılmaz bir parçasıdır. Ve bu, Türklerin AB'ye girmesinin önünde güçlü bir engeldir.

Türkiye'de Fransa'ya karşı hiddet uyandırmıştır. Ve bu da Türklerin AB'ye girmesinin önünde güçlü bir engeldir.

Belki Sarkozy'ye popülarite ve dolayısıyla seçim avantajı da sağlamıştır. Ama bu madde, olsa olsa yarar listesinin en dibindedir.

Peki bizim karşı stratejimiz nedir?

Ben ne olduğunu bilmiyorum. Bilen var mı; onu da bilmiyorum. Strateji tuhaf bir şeydir. Ona sahipseniz, her olaydan, her tesadüften bir avantaj yakalarsınız. Fakat bu avantajlardan faydalanmaya vakit bile bulamazsınız, çünkü her an ne yapmanız gerektiği bellidir. Stratejiniz yoksa dünya çok karanlık görünür. Hemen her gelişme başınıza açılmış yeni bir derttir. Ne yapmalı sorusuna cevabınız yoktur. Bu hâlin kısmî bir tasvirini, "Stratejisi (veya planı) olmayanlar başkalarının stratejisinin (veya planının) parçası olurlar" diye ifade ederler.

Üzerinde düşünülmesi için iki teklifim var: 1) Türkiye'nin cevabı –ki 'cevap' kelimesi bile stratejimizin yokluğuna işarettir– cezalandırma maksatlı değil, caydırma maksatlı olmalıdır. Çünkü bu aşağılamaların arkası gelecektir. 2) Acaba, bütün bu saldırıların kök sebebini önümüze koyup tekrar düşünsek mi? AB'ye tam üyeliğe bu kadar aşağılanacak kadar, Avrupa'ya bu kadar düşman edilecek kadar, bu kadar ayrıştırılacak kadar muhtaç mıyız?

Bakınız, şimdi İkinci Dünya Savaşı esnasındaki Türkiye konusunda ne düşünülüp ne düşünülmeyeceği dikte ettiriliyor

ve "doğru düşünmeyenlere" ceza kesiliyor. Fransa'nın Cezayir ve Vietnam cinayetleri konusunda ne düşünüleceği de 23 Şubat 2005 tarihli Fransa Cumhuriyeti Resmî Gazetesi'nde (Journal Officiel) yayımlanarak yürürlüğe giren kanunla belirlenmişti. "Özrümüz kabahatimizden büyük" başlıklı bölümde kanun metninden alıntılarla birlikte kanunun kadükleşme hikâyesi anlatılmıştı.

Bu kanuna göre Fransa'nın, bütün işgalleri, bütün katliamları, bütün imparatorluk ve sömürgecilik eylemleri Fransız okullarında övülecekti.

Herhâlde Türkiye'nin Urfa, Antep ve Maraş'ının işgali ve orada yapılan katliamlar da bu kanun çerçevesinde methedilecekti. Garp Cephesi'nde yeni bir şey yok. Henüz on yıllar önce Cezayir'de katliam yapan, Süveyş'i işgale kalkan Fransa ile bugünkü, üç aşağı beş yukarı, aynı Fransa'dır. Bir asır önceki, yani Suriye ve "Kilikya"yı işgal eden Fransa ile bugünkünün pek az farkı vardır. Hatta iki asır önce Mısır'a çıkartma yapan Fransa'nın...

Ya bizim cephe? Bizim düşünce tanklarımız ve kanaat önderlerimiz?

Kabahatli hep İttihat ve Terakki!

Eskiden bu cephenin kıymetlileri Marksist idi ve konuyu sınıf mücadelesi, sınıf mücadelesi yetmezse, Lenin'in emperyalizm teorisi ile hallediverirlerdi. Şimdi evrildiler. Bunların evrimi ile garip bir post-Marksist liberal ittihat ve içtihat doğdu ki şimdi moda, her şeyin kabahatlisinin ulus devlet olduğunu söylemektir. Böyle de yapıldı. Bir kısmı Fransa ulus devlet olduğu için kabahatlidir dedi, bir kısım da biz ulus devlet olduğumuz için Ermenileri kestik ve kabahatliyiz dedi.

Bu arkadaşların asimetrik bir strateji teklifi de var. Fransızları ulus devletlikten Fransızlıktan da vazgeçiremiyoruz. Öyleyse onlara günlerini gösterelim. Biz ulus devletimizden ve Türklükten vazgeçelim! Mosmor olurlar! Bu bana, Bertrand Russell'ın siyaset stratejisini hatırlattı. Hani İngiltere ordusunu terhis ederse Hitler mahcup olup üzerlerine gelmeyecekti ya!

Bir de "kabahatli olan İttihat ve Terakki'dir" var. Millî Mücadele tarihini dikkatle okursanız bu cümleciğin Damat Ferit Hükûmeti'nin ve Ali Kemallerin ana fikri olduğunu görürsünüz. Kuva-yı Milliye ve sonra Millî Mücadele de, başından sonuna bu cümleyle suçlanmıştır. Malta sürgünleri de. Vallahi eski Marksistleri özlüyorum. Onlar da gerçeklerden kopuktu ama daha tutarlı idiler. Aslında bu sloganların kökeninde de post-modern ve post-Marksist Fransız kanaat önderleri var ki böylelikle çember tamamlanıyor. Bunlar da Marksist ataları gibi konu ne olursa olsun aynı sözleri tekrarlayan grup...

Bir başka grup, "Tarihimizle yüzleşmeliyiz, bal gibi kestik Ermenileri, kabul edelim de bizi AB'ye alsınlar" diyenlerdir. Bunlar AB ajanlarıdır. Şimdi benim de komplo teorilerine kapıldığımı ve sağda solda kara gözlüklü, fötr şapkalı, dik pardösü yakalı ajanlar görmeye başladığımı sanmayın. Biz bu 'ajan' kelimesinin nedense casus anlamlısını sevdik. Hâlbuki 'ajan'ın asıl anlamı başkadır. Temsilci, memur, görevli demektir. Bizim 'ajans', 'acente' sözlerimiz aynı kelimenin o cephelerini ifade eder. Demek istediğim de o: Bu ikinci grup AB ajanlarıdır. Veya AB ajanslarıdır veya AB acenteleridir.

Bu işler, casusluktan daha risksiz ve daha iyi gelir getiren mesleklerdir. Ne yani, ABD'nin NED'i, olacak da AB'nin Adenauer Vakfı olmayacak mıydı? Peki hem bizi almayacaklar hem de ajanları var, bu nasıl iş, derseniz, açıklayayım: AB

Türklerin girmesine karşıdır. Türklerden ve Türklükten arındırılmış bir Anadolu'nun AB'ye 'girmesine' demeyelim de – Merkel Hanımefendi'nin tabiriyle– "AB'ye sağlamca demirlenmesine" karşı değildir. Kilikya'da hâlâ çok güzel tarım ve tekstil yapılabilir.

Peki tarih? Hani yüzleşeceğiz ya... Fransızlar Cezayir ve Süveyş harpleri, Suriye ve Kilikya maceraları, Napolyon ve hatta Haçlı Seferleri devrinde yaşarken bizimkilerin hafızaları korkarım kendi buluğ çağlarıyla sınırlıdır. Dolayısıyla yukarıya aldığım gibi ciddi tarih metinlerine "Şimdi gerçeklerle kafa karıştırmanın zamanı değil" cinsinden bir cevap vereceklerdir.

Nihayet değerli basınımızın bir saplantısına, haddim olmayarak bulaşayım: Fransa'nın yaptığı demokrasiye aykırı değildir. Gayet demokratik bir tarzda seçilmiş bir meclis ve en az onun kadar demokrasiyle gelmiş bir senato ve Sarkozy var karşımızda. O meclis ve senato, Sarkozy kabinesinin bir bakanının demokratik önderliğinde demokratik oylamalarla kanaat dikte ettirme kararı almıştır. Burada çiğnenen demokrasi değil hürriyettir. Tam da Ferit Zekeriya'nın (İnternet'te ararsanız İngilizce transkripsiyonu Fareed Zakaria) koyduğu isimle "hürriyetsiz demokrasi".

Tek yol!

Sapıtma rotası

‘İnternet çağında ne milleti’ mi?

Fizik tıptan, biyoloji sosyolojiden itibarlı mıdır?

Bu soru, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin iki yılda bir düzenlediği Nörofelsefe toplantılarından birinde ortaya atıldı. Nörofelsefe toplantıları, genç bilim adamı, TUBA üyesi Prof. Dr. Hayrünnisa Bolay Belen’in önderliğinde tertipleniyor. Ağırlık, nörologlar, psikiyatristler, daha birçok dalda hekimler ve felsefecilerde. Araya, eğlence olsun diye, benim gibi bunların hiçbirinden olamamış kimyacıları, fizikçileri serpiştiriyorlar. Devre arasında ponpon kız misali...

Bana, iki yıl arayla aynı konuyu ısmarladılar: Kuantum mekaniği. Hani bir elektronun aynı anda iki delikten birden geçtiği, aynı kedinin aynı anda hem ölü hem diri olduğu tuhaf bilim... Tuhaflıkta bununla ancak Einstein’ın İzafiyet’i yarışabilir. Onda da metre çubukları büzülür falan. Fakat en hoşu zamanın büzülmesidir – veya uzaması; nereden baktığınıza bağlı, izafiyet ya...

Toplantıdan önce İnternet’te kısa bir tura çıktım. İnsanlar gerçekten benim konumla ilgileniyor mu merak ettim. Ne göreyim! 1960’lardan beri dirsek çürüttüğüm kuantum dünyayı sarmış. Amazon’da yüzlerce ama yüzlerce kuantum kitabı var. Birkaçını sizinle paylaşayım: *Kuantum Başarısı – Zenginlik ve Mutluluğun Şaşırtan Bilimi*, Sandra Anne Taylor Hanımefendi yazmışlar. *Kuantum Dokunuşunu Süperyükleme – İleri Teknikler*, kitap Alain Herriott’un. Önsözünü

de Kuantum Dokunuşu'nun kurucusu Richard Gordon yazmış. Zaten "İleri Teknikler" alt başlığından bu konuda ne kadar geri kaldığımı çıkarsamalıydım.

'Kuantum yaşantısı'nın sırrı

Frank J. Kinslow'dan, "Kuantum Yaşantısı'nın Sırrı". Nedense 'kuantum' ile 'sır' kelimesi sık sık yan yana geliyor. Amazon'da kuantum ve sır kelimelerinin birlikte geçtiği başlıkları aradım, 35 tane buldum. Hâlbuki ben bu konuda doktora yaparken, doçent, profesör falan olurken kimse bana bu işin gizli yönlerinin olduğunu söylememişti. Ama şimdi düşünüyorum da, sır olduğuna göre söylememeleri normaldi herhâlde. Şu kitabın ismi esrara işaret etmiyor mu: "Gördüğüm hiçbir şeyin hiçbir anlamı yok" (Ne burun kıvırıyorsunuz, alın siz tercüme edin bakayım: *Nothing I See Means Anything*) ve alt başlık: "Kuantum Soruları, Kuantum Cevapları." Yazar David Parrish. Hekimmiş. Uzmanlığı nedir bilmiyorum. Umarım –hafazanallah– cerrah değildir.

Bunlar gibi daha yüzlercesi var. Benim uzmanlık alanım hakkında heyecanın bu kadar artmasına sevinemedim. Tersine paniğe kapıldım. Çünkü tam iki yıl önce ben de hekimlere bir elektronun aynı anda nasıl iki yerde birden bulunabileceğini anlatmıştım. Ya beni ciddiye aldılarsa! Ya onlar da kuantumun tıptaki sırlarını çözmeye kalkışırlarsa...

Bu sefer konuşmamda, günlük çalışmalarında heyecana gerek olmadığını söyledim. Kuantum teorisi her ne kadar hastanın veya neşterin hem yerini hem de hızını belirleyemeyeceklerini söylese de yapacakları hatanın, meselâ benim gibi yüz kiloluk bir hasta için sıfır virgül 35 tane sıfırdan sonra gelecek bir '1' kadar olduğunu anlattım. Başka bir anlatımla milyonda birin, milyonda birinin... Altı defa bunu tekrarladıktan sonra 'biri' deyip bağlayın. Epey sakinlediklerini sanıyorum.

Bilimler hiyerarşisi

Yukarıda küçük bir demetini sunduğum saçma kitaplar çok yaygın bir sapkınlığın örnekleri. Hem de masum örnekleri. İnsanlar temel tabiat bilimlerindeki bir kavramı alıp, her şeyi ama her şeyi onunla açıklamaya, açıklamakla kalmayıp hükmetmeye kalkıyorlar.

Şimdi baştaki soruya dönelim: Fizik tıptan, biyoloji sosyolojiden itibarlı mıdır? Çoğu insan için öyledir. Size hemen bilimlerin itibar hiyerarşisini vereyim, en itibarsızdan, en itibarlıya doğru:

Sosyoloji, psikoloji, tıp, biyoloji, kimya, fizik, matematik ve felsefe.

En dipte sosyoloji var. Sosyoloji psikolojiye imrenerek bakar. Psikoloji tıbba. Tıp biyolojiye, biyoloji kimyaya... Hani şu neo-conların Irak harbinde icat ettikleri ağzı açık huşu, dehşet ve "vay canına" duygusuyla (shock and awe'in awe kısmı).

Nihayet kimya fiziğe ve fizik de matematiğe...

Matematiğin bilim olmadığını söyleyenler çıkacaktır ve belki haklıdırlar. Felsefe ise hiç mi hiç bilim değildir. Ama itibar çizgisindeki yeri yükseklerdedir. Toplantıda bulunan bir yönetim bilimci genç, kendi sahasının sosyolojiden de itibarsız olduğunu söylemişti ki doğrudur. Yönetim bilimi hem sosyoloji hem de psikolojiye ağzı açık hayranlıkla bakar. Ekonomi ve pazar bilimi de öyle... Bu huşu ve dehşet duygusu içinde insanlar, itibar skalasının üst ucundaki bilimlerin buluşlarını alttakilere uygulamaya kalkarlar.

Mesmerize oldum!

Bu olmayacak, olmaması gereken bir iştir ama cazibesine dayanılmaz bir sapmadır. Bu sapkınlığın nispeten masum örnekleri vardır. Temel tabiat bilimlerinin yeni buluşları

esrarengiz şekilde o alanların dışına uygulanır. Manyetik alanların Mesmer tarafından 'manyetizma'ya uygulanışı gibi... Yıllar sonra aslı astarı anlaşılıp "hipnotizma" adı verilen olaya o tarihlerde ya "manyetizma" yahut da "mesmerizm" deniliyordu. Bazı dillerde hâlâ "mesmerize olmak" diye bir fiil kaldı. Basınımız iki haberden birini "şok" diye vermekte sıkıntı çekiyor. Bu bilgi faydalı olabilir, "şok" ve "mesmerize" lâflarını münavebeli kullanmayı düşünebilirler.

Bir kısmı şuurlu şarlatan, bir kısmı samimi sapkın, genellikle halkın az bildiği, genellikle görünmez fizik olaylarını psikolojiye, tıbba hatta ruhla ilgili alanlara uygulamaya kalkar. 'Titreşim', 'frekans', 'elektrik' en sık kullandıkları, anlamı fiziktekini pek de tutmayan fakat mutlaka esrarlı kelimelerdir.

Fotoğraf tekniği ilk çıktığında bol bol ruh fotoğrafı çekilirdi. Bugün herkesin cep telefonunda bir fotoğraf makinesi var ama ruhlar artık poz vermiyor.

Tabii, şu saydığım 'kuantum' teorileri, sırları, gizli metotları da masum şarlatanlıkların bugünkü örnekleridir.

Fakat itibarlı bilimleri alanları dışında uygulamanın hiç de masum olmayan örnekleri vardır. Özellikle fiziğin, kimyanın, biyolojinin başarılarından huşu ve dehşete kapılıp aynı metotların sosyoloji ve siyasette de geçerli olacağını sanmak felâketlere yol açmıştır. On sekizinci, on dokuzuncu asrın pozitivizmi tam böyledir. Mademki Newton bir denklemle kilisedeki avizeden gökteki gezegenlere kadar her şeyi izah edivermiştir, o hâlde pozitif bilim, insanların bütün dertlerini de çözecektir. Dine, maneviyata, ideallere, aşka, değerlere, başka hiçbir şeye ama hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur. Hatta bunlar, görüldükleri yerde ezilmelidir.

Sosyal Darvinizm'in uzantı ve türevleri

Sosyal Darvinizm, biyolojiyi sosyoloji ve siyasete uygulamaya kalkan bir sapmadır. Öyle bir sapma ki, insanın insanı sömürmesini, öldürmesini mubah kılmış, birinci liberal emperyalizmin ideolojik temelini teşkil etmiştir. Üstün ve doğurgan ırklar, ilkel ve çürümüş ırkların yerine geçeceklerdi. Dünya Aryanlar'a kalmalıydı. Hindistan ahalisinin, Amerika yerlilerinin, Cezayirlilerin, daha nicelerinin ve tabii Rumeli'deki, Karadeniz çevresi ve Kafkaslar'daki Türklerin katlinin izahı bu 'bilim'le yapılmıştı. Nasyonal sosyalizmin ve faşizmin cinayetleri de sosyal Darvinizm'in tabii uygulamalarıydı.

Marksizm ve tarihî maddecilik, pozitivizm ve sosyal Darvinizm'le 'kafiyeli' bir sapmadır. Temel bilimleri ve matematiği de aşmış, felsefeyle sosyoloji yapmaya kalkmıştır. Sosyalist emperyalizm birkaç milyon kişiyi katledip birkaç nesli tutsak ettikten sonra kendi iç çürümesiyle çöktü. Fakat hâlâ diyalektik maddeciliği sosyal bilim sananlar var ve bunlar, Ege Cansen üstadın kelimeleriyle, "sanki her kehanetleri doğru çıkmış gibi", utanmadan, başları dik ortalıkta dolaşıyorlar.

Newton'dan kimin şüphesi olabilir? Tıpkı Newton'dan şüphe etmemek gibi, pozitivizmden de, sosyal Darvinizm'den de, diyalektik materyalizmden de yandaşlarının şüphesi yoktu. Tarihin en büyük cinayetleri mutlak doğruyu yakalamış gerçek inanç sahipleri tarafından işlenmiştir.

Peki, niçin fizik tıptan, biyoloji sosyolojiden itibarlıdır? Pek açık bir sebepten: Fizik tıptan, biyoloji sosyolojiden basittir de ondan. Daha doğrusu tıbbın konusu fizikten birkaç mertebe daha karmaşıktır. Sosyolojinin konusu da biyolojininkinden. Bilim dalının uğraştığı alan ne kadar karmaşıksa kanunlarını bulmak, ona ait izahlar yakalamak o derece zordur. Bazı alanlarda bu belki hiçbir zaman başarılamayacaktır.

Sıralamaya dikkat edin, itibar yükseldikçe, alanın basitliği artmaktadır. Hiç yanlışlanma imkânı olmayan, tamamen kendi keyfî kurgularımıza dayanan, dolayısıyla tabiat bilimi de olmayan felsefe ve matematik en üsttedir. Sonra fizikten sosyolojiye yürüdüğümüzde karmaşıklık artmakta, kurduğumuz teorilerin çürüme, yanlışlanma ihtimali hızla büyümektedir.

Bu sıra içinde karmaşıklığın artışının sebeplerinden biri, bir sonraki daha karmaşık alanın bir öncekini de ihtiva etmesidir. Kimyanın içinde fizik vardır, ama daha birçok şey de vardır. Biyolojinin içinde kimya, tıbbın içinde biyoloji, psikolojide tıp, sosyolojide psikoloji ve nihayet yönetim biliminde sosyoloji ve psikoloji bulunur. Ama bu tekerlememin her bir adımında da durup "ve daha neler neler bulunur" demem lâzım.

'Tek raylı tarih'in kehanetleri!

Düşünün, astronomide ve fizikte dönüm noktalarının dâhileri Kopernik 15., Galile 16., Newton 17. asırda doğdu. Hâlbuki tıp, mikrop teorisine ancak 19. asrın sonunda ulaştı. 20. asrın başına kadar berber cerrahlar, "kötü kanı akıtarak" insanları tedavi ettiklerini sanıyorlardı. Meselâ Sir William Osler, 1923 yılında yayımlanan "Tıbbın İlkeleri ve Uygulaması" kitabında hâlâ bu 'tedaviyi' tavsiye etmektedir. Alan ne kadar karmaşıksa ilerlemenin de o kadar yavaş ve geç gelmesi tabiidir.

Tıp böyle iken ondan mertebelerce daha karmaşık sosyoloji ve siyaset biliminin 17., 18. veya 19. asırda şaşmaz kanunlarını keşfetmesi ne kadar makuldür? Hiç değildir tabii... Ama gelin de bunu sosyolojinin berber cerrahları olan pozitivistlere, sosyal Darvinistlere ve tarihî maddecilere anlatın. Kendinizi –yerel kültüre göre– ya giyotinde ya darağacında yahut infaz mangasının önünde bulurdunuz. Çünkü onlar, sadece

tarihin hangi yönde gideceğini iman şiddetinde bilmekle kalmıyorlardı. Tarihin dedikleri yöne gideceğine iman etmeyen kâfirleri, yani karşı devrimcileri itlâf etmek de onlara tarihin yüklediği kaçınılmaz vazifeydi.

Şimdi onların vârisleri berber sosyologlar, Popper'in ciltlerce uyarısına rağmen yeni kaçınılmaz tarih kanunları keşfetmekle meşguller. Siz 'historisizm'i kırk defa da anlatsanız fark etmiyor. Tarih mutlaka onların gösterdiği tek ray üzerinde akacak, siz itiraz ederseniz trenin altında kalacaksınız. Sizi karşı devrimciler sizi!...

Millet nasıl olsa yok oluyor; siz önden buyurun...

Şimdi onların tek raylı tarihi, milletlerin ve millet devletlerinin yok olacağını göstermektedir. Daha önce diyalektik maddecilik de bunu gösteriyordu. O sizlere ömür oldu ama milletin yok olacağında ısrarları sağ ve sağlıklıdır. Heyecanlandıklarında şu "itibarlı ilim-tek raylı tarih" bağlantısı o kadar açık dışa vurulur ki. Biraz karikatürize akıl yürütüşleri şöyledir:

"Tamam! Edison ampulü buldu. Siz daha milliyetçilik yapın bakalım!"

"İnsanoğlu aya çıktı siz hâlâ millet devleti diyorsunuz!"

"Ohooo, İnternet ortalığı sardı, siz daha millet diye ısrar edin..."

Henüz rastlamadım, fakat muhakkak şöyle bir karşı konulmaz akıl yürütme daha vardır: *"Kuantum çağında ne milleti kardeşim!"*

Nedense milletten ve millet devletinden ilk vazgeçmesi gereken de bizizdir.

Ne diyelim? Rahmetli üstat Ahmet Kabaklı'nın sıkça söylediği gibi: Allah selâmet versin.

Tek yol sapıtma!

1960'lardaydı. Okula, "Hidrojen Bombası'nın Babası", Nobel Fizik Ödülü sahibi Edward Teller gelmişti. Öğrenciler alanlarındaki büyük isimlere ağzı açık bakar. Huşu ve hayretle karışık bir bakış. Tam öyleydim. Konuşurken sahnede sağdan sola, soldan sağa yürüyordu. Topallığı bu yürümeyi daha bir hareketli kılmaktaydı. Hani sevilen dizinin yıldızı Doktor House'u gibiydi.

Konuşmasına, bir sebeple, genel izafiyetle başladı.

Özel izafiyetin teorisiyle onu destekleyen deneyler birlikte ilerlemişti. Hâlbuki genel izafiyetin kritik, yani Popper'in deyimiyle yanlışlayabilecek deneyleri pek azdı. Belli başlısı, ışığın yıldızların yanından geçerken bükülmesi idi. Genel izafiyet doğru ise, kütle, uzayı büker. Şişman bir insanın yattığı yatağı çökertmesi gibi. Meselâ yıldızlar, uzayı büker. Dolayısıyla yıldızın yanından geçen bir ışık ışını da yıldıza doğru sapar. Şişman adamın yattığı yatakta yuvarlanan bilyenin adamın oluşturduğu çukura doğru sapması gibi. Eh buyurun bunu gözleyin! Bir ışık ışını bulacaksınız. Işın bir yıldıza teğet geçerken bakacaksınız, bükülüyor mu, bükülmüyor mu?

Yakınımızda bir yıldızımız var, adına güneş diyoruz. Fakat mesele şu ki, bir başka yıldızın teğet geçen ışığına bakmak için güneş biraz fazla parlak. O kadar parlak ki, değil yakınındaki, uzak veya yakını gökyüzündeki bütün yıldızları

görünmez kılıyor. Bir çare, deneyi güneşin tutulduğu anda yapmak. İşte bu düşünceyle, o gün bu gündür astrofizikçiler dünya üzerinde güneş tutulmalarını kovalarlar. Ay tutulması hemen her yerde birden olur da güneş her seferinde dünyanın belirli bir bölgesinde tutulur, ama başka yerlerde tutulmaz ya. Astrofizikçilerin telâşının hedefinde, tutulma esnasında güneşe yakın bir yıldız bulmak ve onun ışığının güneşin yanından geçerken büküldüğünü, yani yıldızın sanki yer değiştirdiğini gözlemek vardır! Veya bükülmediğini görüp genel izafiyeti yanlışlamak.

"Kaale Einstein" uymadı, "kaale Marks" verelim...

Teller'e dönelim. Işığın bükülmesinden bahsederken şöyle dedi:

> *"Buna inanmamız için elimizde iki delil var. Biri kuvvetli, diğeri eh şöyle böyle... Kuvvetli delil şu: Einstein öyle söylemişti! Zayıf delil ise: Dicke bunu ispat etti."*

Güzel bir espri idi ve salona gülüşmeler yayıldı. Muhakkak ki Dicke'nin deneyle ispatı olmasaydı Einstein'ın "öyle demesi" pek bir işe yaramayacaktı. Güvenin asıl kaynağı deneydi. Söz değil.

Bu uzun girizgâhı niçin yaptım? Hatıraları yâd etmek zevkli muhakkak ama asıl maksat şu soruyu sorabilmekti: Teller fizikçi değil de "araştırmacı yazar" veya "ideolog köşe yazarı" olsaydı böyle bir espri yapabilir miydi? Yapabilse, salondakiler o espriyi bu kadar çabuk anlar mıydı?

Buyurun size maziden Teller'e tam ters bir örnek. ODTÜ'nün üçlü amfisinde Mihri Belli konuşuyor. 1960'ların sonu olmalı. Mihri Belli, Millî Demokratik Devrimci denilen fraksiyondan. Teoriye göre henüz komünist devrim safhasında değiliz. Önce proletarya ile millî burjuvazi el ele

tutuşup devrim yapacak, emperyalistleri kovacak. Sonra proletarya kendi devrimini yapacak. Türkçesi: İhtilâl yapmak için Deniz Gezmiş yetmez. Ordudan birilerini de ikna edip öyle ihtilâl yapacağız. Sonra NATO'dan çıkıp Varşova Paktı'na gireceğiz. Brejnev'in, "Türkiye'de dost bir hükûmet kurulacak" stratejisi bu...

Bir soru üzerine Belli konuşuyor:

> *"Bakın, Toplum Polisi*[8] *proleter. Devrimci gençler burjuva. Ee, bu durumda Marks, Engels, Lenin, hepsi haksız çıkardı. Demek ki insanın sınıfı menşeiyle değil, attığı adımla belirlenir."*

Bu cümleleri şöyle de özetleyebilirsiniz: Mademki Marks, Engels, Lenin'in "dediği" gerçekle çelişiyor, o hâlde gerçek yanlıştır. Edward Teller ve bir amfi dolusu fizikçi bu anlayıştan habersiz olduklarından Teller'in Belli'ninkine benzeyen cümlesi, onlar için şakaydı. Bir salon dolusu "bilimsel sosyalist" içinse hakikatin ta kendisi!

Diyeceksiniz ki o bir çılgınlık asrıydı. Bilimsel sosyalizmin hakikaten bilimsel olduğuna inanan bir alay insan vardı. Neyse ki nöbet geçti.

Geçti mi?

Geçen gün bir sosyolog arkadaşımla konuşuyordum. Hâlâ Marksist sosyologlar bulunduğunu söyledim. "Zannettiğinden de beter" dedi, "Türkiye'de onlar çoğunluktadır."

Türkiye için esasta çok fazla şey değişmedi. Artık Sovyetler Birliği diye bir tehdit yok. Marksizm de, sosyologlara rağmen, başlıca derdimiz değil. Fakat Belli örneğindeki gibi sapkınlıklara yol açan psikolojik tuzak aynen devam ediyor. Aklı başında, okumuş, yazmış insanları iğfal eden

8 Toplum Polisi, o günlerin, gösteri ve toplantılarda görev yapan beyaz miğferli özel polis birlikleriydi.

mekanizma hafife alınacak bir şey değildir herhâlde. Bu mekanizmanın temel unsurları önemli:

Psikolojik tuzağın unsurları

1) Siz, ülkenin ve dünyanın geleceği olan bir akımın öncüsüsünüz.

2) "Acaba?" diye endişe etmeyiniz, öncülüğünü yaptığınız gelecek kaçınılmazdır ve hiçbir kuvvet bunun önünde duramaz. Zaferiniz peşinen garanti edilmiştir.

3) Bu öncülük işlevini yerine getirirken içinde bulunduğunuz toplumun seviyesini kendi seviyenize doğru yükseltiyorsunuz. O insanların kaçınılmaz ve parlak geleceğe bir an önce ulaşmasında pay sahibisiniz.

4) Toplumda karanlıkta kalan çoğunluğa ışık saçıyorsunuz. O yüzden size eskiden "münevver" denirdi. Şimdi "aydın" deniyor.

5) Bu size hakkınız olan bir gurur veriyor. Taraftarlarınızın bağlılığı bu gururu hak ettiğinizin göstergesidir.

6) Yaptıklarınızın bazı devletlerin politikasına uyduğunun farkındasınız ama ne olacak? Zaten onlar muhteşem geleceği destekleyen medenî devletlerdir.

7) Gerçi siz paraya önem vermezsiniz ama öncülüğünüzün para karşılığını da alıyorsunuz.

Eh artık bu kutlu hayata kim sırt çevirir...

Geleceğe giden tek yönlü yol

Bu maddelerden görüldüğü gibi sizi öncü yapan mekanizma bir tek ideoloji veya toplum teorisi ile mukayyet değildir. Tek kayıt, ideolojinin "geleceğin dünyası"na ve "alternatifsiz, mecburi tek yönlü geleceğe" işaret etmesidir. Öyle ki bu geleceğe direnebileceğini veya başka bir geleceğin de mümkün olabileceğini düşünenler zavallıdır; karanlıktadır.

Lütfen birkaç dakika düşünün. Etrafınızda bu maddelere uyan kaç "bilimsel köşe yazarı", kaç "araştırmacı yazar" tanıyorsunuz? Size bir ipucu vereyim, örnekleri sağdan da soldan da, iktidardan da muhalefetten de bulabilirsiniz. Örnekleriniz eski tüfek sebatkâr Marksistler de olabilir, Marksist Batıcılar da, Tandoğan tipi Jakobenler de, AB-ABD çizgisinde, "gelecek kesinkes küresel köydür" diyen Toffler'ci "liberaller" de.

"Liberal" derken parantez kullanmak zorundayım çünkü benim de bazı liberal düşüncelere ilgim ve eğilimim var. Ama millet, milliyet, Türklük ve millet devleti aleyhtarı değilim. Geleceği de o tarihî maddeciliği bilim sanan "liberaller" gibi net ve apaçık göremiyorum maalesef. Onlar liberal değilken de geleceği çok net görüyorlardı. Sadece çok net gördükleri gelecek değişti...

Peki bu aklı başında insanlar tek yönlü yollarının aslında gerçek olmadığını tarihe, bugüne, hayata, olaylara bakarak göremiyorlar mı? İdeolojilerinin çürüdüğünü fark etmiyorlar mı?

Etmiyorlar. Tam tersine, bu kadar avantajlı bir inanç onların algılarını seçici hale getiriyor. Her gözledikleri, teorilerine bir delil gibi görünüyor. İdeolojilerini açıkça yanlışlayan bir şey varsa da onu görmüyorlar. Veya ters yüz ediyorlar.

Mihri Belli bunun güzel bir misaliydi.

Bıyığınızı tıraş edin, kalkınırsınız!

Meselâ siz Batı'nın başlangıçtan beri ileri ve medeni, Türklerin de sırf Türk ve Müslüman olduklarından ötürü geri ve barbar olduklarına, tek yönlü kaçınılmaz yolun tıpkı Avrupa gibi olmaktan geçtiğine inanıyorsanız dünyada şunları görüyorsunuz: Türkiye'de çok fazla bıyıklı erkek var. Gelişmek için bıyık yasaklanmalı. Türkiye'de çok kedi, az köpek var. Kediler azaltılıp köpekler çoğaltılmalı...

Bir yazar ciddi ciddi şöyle yazıyordu:

"Hollanda'da çok yel değirmeni var. Hâlbuki bizde birkaç kıyı kasabası hariç yel değirmeni yok. Keşke bizde de bol yel değirmeni olsaydı."

Söylemiyordu ama bu da barbar ve geri olduğumuzun örneklerindendi.

Gerçek şudur ki rüzgâr enerjisi, istisnalar hariç, denizle karanın farklı ısınıp soğumasından ötürü ancak sahillerde sürekli ve yeterlidir. Dünyanın dönüşünden ötürü de bizim coğrafî enlemlerimizde batı sahilleri bol rüzgâr alır. Değirmenler ülkesi Hollanda bu bakımdan idealdir. Tamamı sahilde, hem de koskoca Atlantik Okyanusu'nun sahilindedir. Konya'da bol yel değirmeninin yokluğu, Konyalıların barbarlığından değil, coğrafyanın azizliğindendir. Rüzgâr enerjisinden medet umduğumuz bu günlerde de kimse Konya'ya rüzgâr türbini dikmiyor. Türbinler yine "birkaç sahil kasabasında". Alaçatı'da, Bandırma'da...

* * *

Anlattığım 'sapıtma rotası' benim icadım değil. Karl Popper, muhteşem geleceğe giden tek yönlü yolun ta 1957'de farkına vardı. O, "geleceğe giden tek yönlü yol" saplantısına "historisizm" yani tarihçicilik diyordu ve tespitlerini *Historisizmin Sefaleti* kitabında yazdı. Historisizm, Popper'in büyük eseri *Açık Toplum ve Düşmanları*'nın ön notları gibidir.

Yukarıda tek yolcuları tarif ederken gurur ve tepeden bakma özelliğini de saydım. Meselâ "Türklerin yüzde yetmişi aptaldır" gibi... Aziz Nesin'in mizahçılık şehvetini gösteren o sözü üzerinden konuşmak yanıltır aslında. Ancak, bu özellik veya üslûp, tarif ettiğim yazar tipini teşhis etmenizde yararlıdır. Bakınız Popper, aynı konuda ne diyor:

"Bu yazarlar, aynı historisist ruhla, muhaliflerini aklen geri kalmışlıkla suçlarlar ve kendilerine düşen görevin 'eski düşünce alışkanlıklarını kırmak ve değişen dünyayı anlamak için yeni anahtarlar bulmak' olduğuna inanırlar."

Medeniyet ve ilerilik

Popper geçmişten üç örnek üzerine yazdı: Eflatun, Hegel ve Marks. Bunlara kolaylıkla tek yönlü başka yollar gösteren düşünceleri de ekleyebilirsiniz. Meselâ pozitivizmi. Konunun çok güzel bir özetini rahmetli sosyolog Erol Güngör şöyle yapıyor:

"Kısacası Batılı düşünürler dünyanın uzak köşelerindeki ilkel toplulukları insanlığın ilk hâlinin temsilcileri olarak kabul ediyorlar, onlardan itibaren on dokuzuncu yüzyılın Batı cemiyetine doğru uzun bir çizgi çekiyorlar ve rastladıkları her cemiyeti bu çizginin üzerinde bir yere oturtuyorlardı. (...) Medeniyetin (burada kültür de dâhil olmak üzere geniş manada) bir tek olduğu doğru değildir: onun hep ileriye doğru gittiği ve zaman içinde bir sonraki hâlin bir öncekinden daima daha 'ileri'yi temsil ettiği de doğru değildir, daha doğrusu böyle olması için hiçbir zaruret yoktur. Batılılar kendilerini Ortaçağ'dan uzaklaştırdıkları ölçüde daha mesut ve müreffeh olacaklarını düşünüyorlar, bunun için de sonraki hâllerinin evvelki hâllerine nispetle daima daha iyi olduğunu iddia ediyorlardı. Yani medeniyet ve ilerilik hakkındaki fikirleri onların kendi davalarını aksettiriyordu. Fakat biz kuvvetli ile 'özdeşleştikten' yani kendimizi onunla bir tuttuktan sonra onun bütün vasıflarına da sahip çıktık. Tıpkı önünde yetişkin modeli olarak babasını gören ve dolayısıyla onun bütün vasıflarını benimseyen çocuklar gibi."

‘Ben üstünüm çünkü benim kültürüm üstün!’

Huntington’un *Medeniyetler Çatışması* kitabında geçen *“Ben üstünüm, çünkü benim kültürüm üstün!*” cümlesine çarpılmıştım. Yazar, bu iddiayı Batı’ya değil, Japonlara atfediyordu. Ona göre Japonya ne zaman çevresine karşı üstünlük sağlasa, böyle düşünmüş. Ne zaman mağlûbiyete uğrasa, bu iddiadan vazgeçmiş. Japonları bilemem. Huntington, toprağı bol olsun, önemli bir siyaset bilimciydi. Herhâlde tespiti bütün bütün yanlış değildi. Japonların, Kore ve Çin’deki sömürge politikası, Huntington’un kendi medeniyetiyle yarışacak vahşetteydi. O tarihlerde yapıp ettiklerini, hiç olmazsa kendilerine, mazur gösterecek düşüncelere ihtiyaçları vardı.

Fakat “ben üstünüm, çünkü benim kültürüm üstün”, “… çünkü âri ırkım üstün”, “… çünkü medeniyetim üstün”, “…çünkü değerlerim üstün” gibi iddialara sahip ararken Huntington’un aklına önce Avrupa ve Amerika gelmeli değil miydi?

“…Çünkü âri ırkım üstün” iddiasını acemiler Hitler’e has sanır. Hâlbuki Hitler bu iddianın ilk değil son savunucusudur. Âri ırkçılık ancak Hitler’den sonra ayıp ve apolitik hale geldi. Tez, Batı medeniyetinin ortak yapımıdır. İngiliz devlet adamları da, “bilim adamları” da Hindistan’daki açık tenlilerin kendilerine yakın ve âri, koyu tenlilerin uzak, Dravid ve Turanî olduğunu söyleyip durdular. Ayrıntı için

Tony Ballantyne'ın *Oryantalizm ve Irk – Britanya İmparatorluğu'nda Aryanizm* kitabına bakabilirsiniz.

Peki Amerika? Stephen Kinzer, *Darbe* kitabında bize hatırlattığı üstün ırk söylevlerinden pasajları "Özrümüz kabahatimizden büyük!" bölümünde vermiştik. Bunlardan başka "manifest destiny" (aşikâr kader – Amerika kıtasının tamamının işgali, Hispaniklere ve yerlilere karşı ırkî üstünlüğe sahip Anglosaksonların kaderidir) tezlerine bir göz atmakta da fayda olabilir.

İngiltere, Amerika, Almanya, İtalya üstün ırka mensuptur da Fransa geri mi kalacaktır? Hayır, o hepsinden önce gelecektir ve Arthur Gobineau daha 1853-1855'te *Irkların Eşitsizliği Üzerine Bir Deneme*'yi yazacaktır. Listeyi uzatmanın çok fazla bir anlamı yok. "Böyle değildi" diyen de yok. Huntington'ca Katolik-Protestan medeniyeti, sadece bunları hatırlamamaya çalışıyor. 19. asırda "Batı", dünyanın yaklaşık yüzde doksanına hâkimdir. Üretimde çok açık ara liderdir. O yüzden 19. asırda, hatta 20. asrın ortasına kadar Batı "medeniyetler"den değil, sadece "medeniyet"ten bahsederdi. Onlara göre tek bir medeniyet ve medeniyete giden tek bir yol vardı.

Sofistike emperyalizm...

Bugün dünya birinci emperyalist dönemdeki gibi tek kutuplu değil. "Tek medeniyet" maddî tekel avantajını kaybetmiştir. Soğuk Savaş dönemindeki gibi iki kutuplu da değil. Çok kutupludur. Önceki bölümlerde sıkça üzerinde durduğumuz, Amerika'nın tek kutuplu bir dünyadan bahsettiği stratejisine rağmen böyledir. Huntington bir-bir buçuk asır önce yaşasaydı medeniyet ile barbarların çatışmasından bahsedecekti. 21. asrın eşiğinde aynı duyguları "medeniyetler çatışması"yla ifade edebildi. "The medeniyet", "Le medeniyet" değil, "medeniyetler" dedi. Minnettarız.

Şimdi eski hatalarından dolayı Batı'yı dövmeyi bırakalım. Gerçi onların bizi bırakmaya hiç niyeti yok ama biz bırakalım ve bugüne dönelim.

"Bugün"den kısaca, son yarım asrı kastediyorum. Dünyaya medeniyet getirme iddialarından artık utanıldığı, koloniciliğin bir hak değil bir ayıp olduğunun kabul edildiği son on yılları.

"Batı" gerçekten tövbekâr mıdır?

Dünyanın geri kalanını yönetme görevinin Tanrı tarafından kendilerine verildiği inancını terk etmiş midir? Avrupa ülkeleri ve ABD kendilerini dünya medeniyetler ve milletler ailesinin eşit fertleri olarak görmekte midir? Bu konularda azıcık da olsa iyi haber var. ABD artık ırka dayanarak hareket etmemektedir. Zaten kendi nüfus yapısı eskisi gibi "Anglosakson" değildir. Yoksa Huntington "ırklar çatışması"nı yazardı.

Irktan vazgeçme konusunda, az sonra göreceğiz, Avrupa'dan gelen kötü haberler maalesef iyi haberlerden fazla. Edward Said'in dâhiyane tespiti, "Orientalizm", emperyalist ideolojinin kendini yeniden üretmesidir. Said'in en çarpıcı yakalayışlarından biri, "Orient"in, yani "Şark"ın, "Batı" dışındaki her yerini kapsamasıdır. Türkiye de Şark'tır, Kenya da. Japonya da Şark'tır, Hindistan ve Çin de! "Orient", bizden olmayan demektir. "Öteki" tam da budur işte. Orient'tir.

ABD müstesnadır

"Genişletilmiş Ortadoğu"nun (GOD – Allah Allah! Tesadüfe bakın!) Fas'tan Çin Seddi'ne kadar uzanması, âdeta Said'i haklı çıkarmak için olağanüstü bir gayrettir! O Fas ki biz ona "Mağrip=Batı" derdik.

Bilindiği gibi Bush'un GOD projesi Kuzey Afrika'dan Çin Seddi'ne kadar, Endonezya hâriç, bütün Müslüman ülkeleri kapsamaktadır. Ortadoğu'yu daha da genişletirseniz,

Amerikan Deniz Harp Okulu eski öğretim üyesi, şimdilerde Tennessee Üniversitesi hocası Thomas P. M. Barnett'in "Pentagon'un Yeni Haritası"na varırsınız. Bu haritada GOD'un tamamına ilâveten Türkiye, Balkanlar, Endonezya, Güney Afrika Cumhuriyeti hâriç Afrika'nın tamamı, Kuzey Kore ve Güney Amerika'nın ABD ile arası iyi olmayan batı ve kuzey parçası bulunuyor.

Barnett, kendi tarafındaki dünyaya "merkez" veya "özçekirdek" (core) diyor. Gerisi de "açıklık" veya "uçurum" (gap). Gap'teki ülkeler medenileştikçe merkeze dâhil olabilirler. Eh gördüğünüz gibi doğu cephesindeki tek yenilik Pasifik sahilinin yakayı kurtarmış olması. BOP'tan Gap'a adım adım oryantalizm ısıtılıp sunulmakta. Sunulan reçetelerde tıpkı 1918'deki gibi "merkez" ülkeler veya "medeniyet" (şimdiki adıyla "demokrasi"), yeni sınırlar çizmeyi, ülkeleri kesip biçmeyi, "millet inşası"nı doğal hakkı ve vazifesi addediyor.

İnsanın aklına Çin'in asırlardır kendisine "merkezî devlet" veya "orta devlet" demesi geliyor.

Kaçıncı asırdayız? Yirmi birinci değil mi? İnsan bazen şaşırıyor da... Bu hak ve "yükümlülük" nereden doğuyor? ABD'de bunun adı "American exceptionalism". "Amerika müstesnadır" diye tercüme edebiliriz. ABD, birçok ülkeden sadece biri değildir. Amerika istisnadır ve dünyaya nizam vermekle görevidir. Bu görevi ABD'nin kuruluş ideolojisinin belirlediğini söyleyenler de var, Tanrı'nın verdiğini de.

Amerikan istisnacılığının en basit örneğini Holywood filmlerinde başı sıkışan Amerikan turist sahnelerinde görürsünüz. Hani bir felâket geliverince sağa sola koşuşup, "Ben Amerikan'ım, ben Amerikan'ım" diye bağıran turist... Daha ciddi örneğini Cumhuriyetçi başkan adaylarından Mitt Romney'in Obama'yı tenkidinde görüyoruz. Romney, 2012 Mart ayındaki bir konuşmasında şöyle diyordu:

"Yurt dışındaki iş gezilerim sırasında kendimi biraz daha uzun boylu, biraz daha dik hissediyordum, çünkü diğerlerinde olmayan bir lütfun sahibiydim; ben Amerikan'dım. Başkanımız Amerikan istisnacılığı hakkında bizim hislerimizi beslemiyor. Son dört yılda, dünyadaki insanlar da Amerika'nın müstesna olduğunu sorgulamaya başladılar."

Obama'nın cevabı gecikmedi, "*Benim bütün kariyerim, Amerikan istisnacılığına dayanır!*" Amerikan istisnacılığını daha romantik ve daha dinî sembollerle anlatmak isteyenler bazen ABD'yi Roma İmparatorluğu'na benzetir.

Roma, barbar bir dünyada tek medeniyet ve ışık kaynağı şehirdir, devlettir... Sonra *"tepenin üstünde pırıldayan şehir"* mazmunu gelir. Bu, doğrudan İncil'dendir. Dağdaki Vaaz'da, Hz. İsa buyurur, *"Siz dünyanın ışığısınız. Tepede kurulu şehir gizlenemez."* John'un vahyinde işler daha elle tutulur hâle gelir. John göklerden parıldayan bir şehrin indirildiğini görür. Bu "*Yeni Kudüs*"tür.

Nereye mi inecek? Eski Kudüs'te mabedin bulunduğu tepeye diyen de var ama, en eski Hristiyanlardan Montanistlere göre yer, Pepuza ile Tymion arasındaki tepedir. Pepuza, bizim Uşak'ın, Karahallı'sının Karayakuplu köyü, Tymion ise Şükraniye köyü imiş. Heidelberg Üniversitesi'nden Peter Lampe ve ABD'nin Tulsa Üniversitesi'nden William Tabbernee 2001'den beri bölgede çalışıyorlar ve iki köyün arasındaki yaylanın şehrin inişine müsait olduğunu bildiriyorlar.

Oralardan çekilsek de inerken altında kalmasak!

Peki, biz aptal mıyız?

Bunu ABD'yle ilişkilendiren, Boston'a çıkan ilk Puritan göçmenlerin lideri John Winthrop'un Arbella gemisinde

yaptığı konuşmadır, "*Biz tepenin üstündeki bir şehir gibiyiz ve bütün insanların gözünün üzerimizde olduğunu unutmamalıyız...*"

Sene 1630'dur. Winthrop'un konuşması Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nden çok öncedir ve birçoklarınca ABD'nin kuruluş ideolojisinin temeli sayılır.

Aynı motifi Reagan'ın ağzından 1984'te şöyle duyarız, "Amerika bir tepedeki parıldayan şehirdir ki onun ışığı her yerde hürriyeti seven insanlara yol gösterir." John Adams'lardan Lincoln'lere, Kennedy'den baba-oğul Bush'lara, Clinton'a kadar Winthrop tekrarlanagelmiştir. Nihayet son dönemde Wintrop'un nutkuna atıf yapmak, ABD başkanlarının yazılı olmayan kuralları arasına girmiştir.

Yanlış anlaşılmasın. Daha önce de söylediğim gibi bugün Amerikan istisnacılığı ırka dayanmaz. Kuruluş ilkelerinin, ahlâkın, doğruların veya Tanrı'nın ABD'ye verdiği dünyayı kendi suretinde yeniden düzenleme hak ve görevine dayanır.

Peki, "...çünkü ırkım üstün" bütün bütün öldü mü?

Irkçılığın vatanı Avrupa'da sağ ve sıhhatte... Ulster Üniversitesi'nden Richard Lynn ve Demokrasi İndeksi, İnsanî Gelişme İndeksi gibi istatistikleri toplayıp yayımlamakla ünlü Finli emekli profesör Tatu Vanhanen'in iddiaları şöyle: Dünyadaki ülkelerin zenginlikleriyle nüfusun zekâsı (IQ) arasında sıkı bağlantı vardır. Aynı şekilde zekâ ile İnsanî Gelişme İndeksi (Vanhanen'in kendi indeksi) arasında da sıkı bağlantı vardır. Öyle ki geliri de insanî seviyeyi de belirleyen baş faktör zekâdır. Sonra üzüntüyle ekliyor:

> "*Zekâ doğrudan ırka bağlı olduğundan maalesef geri kalmış ülkelerin durumlarının düzelmesi beklenemez.*"

Tatu Vanhanen'in 2002-2010 arasında Finlandiya'ya başbakanlık ve bu başbakanlıktan ötürü 2006'da da AB Konseyi'ne de başkanlık yapan Matti Taneli Vanhanen'in babası olduğunu ekleyelim. Matti, babasının politik açıdan pek yararlı olmayan bu fikirlerine itiraz ediyordu.

Peki Türkler bu "bilim adamları"na göre ne durumda?

Lynn, 2006'da Avrupa ülkelerinin zekâ bölümlerini yayımladı. Bütün Avrupa'da en aptalı Türkler ve Sırplar çıktı. En akıllıları da Kuzey Avrupalılar. Dostlarımız bizim niçin aptal, kendilerinin niçin zeki olduklarını da biliyorlar.

Efendim, buz devrinde Kuzey Avrupa halkı büyük güçlüklere göğüs gerdiği için zayıflar elenmiş ve geriye sadece akıllılar kalmış. Daha güneydeki insanlar ise aptalmış ve aptal kalmışlar. 'Akıllı adamın buz devrinde kuzeyde ne işi vardı?' sorusu akıllarına gelmemiş. Fazla zekâ insanı bazen şaşırtıyor.

Peki biz niçin aptalız?

Buralara gelmeden önce mesken tuttuğumuz Sibirya da, Ötüken de son baktığımda pek ılıman yerler değildi... Şaka bir yana Lynn ile Vanhanen'in iddialarını gerek biyoloji ve ekonomi gerekse veri toplama ve istatistik hataları yüzünden tamamen sıfıra indiren tenkitler yayımlandı. Fakat kafalar hoşlandıklarını hatırlar: *"Ben üstünüm çünkü..."*

Özüne oryantalist!

Anne ördek, kabuklarını kırıp art arda yumurtadan çıkan yavrularını gururla seyrediyordu. Sarı sarı, yumuk yumuk; ne güzel ne şirin şeylerdi. Altısı çıkmıştı. Fakat yedinci yumurta bir türlü çatlamıyordu. Bu diğerlerinden büyüktü. Anne ördek onu yumurtladığını hatırlamıyordu.

Nihayet o da hareketlendi, çatladı ve... Sarı değil gri tüylü, bacakları, boynu vücuduyla orantısız çirkin bir ördek çıktı ortaya. Bu çirkin yavru, ördeklik kriterlerine katiyen uymuyordu. Çirkin yavru, diğerlerinden daha hızlı büyüdü ama hâlâ ördek olamamıştı. Anne ördek söylenip duruyordu, "Niçin öbürleri gibi değilsin? Niçin ördek değerlerine uymuyorsun?" Çirkin ördek yavrusu bu sözleri duydukça daha da üzülüyordu. Fakat ne tüyleri ne bacakları ve ne de boynu ördek kardeşleri gibiydi.

Etraftaki kuşlara soruyordu: "Benim gibi ördek yavrusu tanıyor musunuz?" "Hayır", diyordu kuşlar, "çok yerler, çok ördekler gördük ama senin kadar çirkinini görmedik." Çirkin yavru, diğer ördeklere benzemek için elinden geleni yaptı. Başaramayınca da çiftlikten kaçtı.

Kendini 'çirkin ördek' sananlar

Gözleri iyi görmeyen bir kadın onu yakaladı. Kaz zannetmişti. Kümese kapattı. "Haydi, yumurtla" diyordu. "Yumurtla! Yumurtlamazsan da semir bari de seni pişireyim, parçalayayım, afiyetle yiyeyim!" Bir yolunu buldu, kümesten de kaçtı.

Çok zor bir kış geçirdi ama sonunda bahar erişti. Yakındaki gölün buzları çözüldü. Çirkin ördek yavrusu gölün suyuna baktı. Ne görsün! Çok değişmişti. Artık tüyleri bembeyazdı. Ördeklerden çok ama çok büyüktü. Sonra gökyüzüne baktı. Kendisine benzeyen kocaman beyaz kuşlar toplu hâlde uçuyordu. Bu sürülerden biri yanına indi. Çirkin ördek yavrusu koşa uça onların yanına gitti, "Merhaba!", dedi "siz de mi çirkin ördek yavrularısınız?" "Hayır!" dediler. "Ne münasebet! Biz kuğuyuz. Sen de kuğusun. Burada ne arıyorsun?"

Andersen'in hikâyesi şöyle biter: Çocuklar gölde yüzen kuğuları seyrederler, "Şu güzelliğe bakın!" derler. En güzeli de şu en genç kuğu."

Beni, ördeklerin aşağılamalarından da, merhametinden de daha çok üzen; kuğunun kendini çirkin ördek yavrusu sanmasıydı. "Tanrım, ben neden ördek olamıyorum?!" yakarışıydı.

Ördeklerin kuğuyu aşağılaması onların "oryantalizm"idir. "Ötekileştirme" budur. Fakat bundan daha acı ve vahimi, Şarklı ilan edilip aşağılanan milletlerin kendi öz çocuklarının, bu ötekileşmeyi kabullenmesi, kendilerinin çirkin ördek yavrusu olduğuna inanması ve kendi kardeşlerine hakaret yağdırmasıdır. Etiket ararsak uygunu şu: "Özüne oryantalist" Özüne oryantalizm, aşağılamanın bizzat kendine dönmesi, "Yarabbim, biz niçin ördek olamıyoruz!" yakarışıdır. Sizi "öteki" yapanlara tâbi olup kendi kendini aşağılamaktır.

Özüne oryantalist, "Hollanda'da var da bizde neden yel değirmeni yok?", "Kediler neden çok da köpekler az?", "Erkekler neden bıyıklı?", "Kapıda niçin ayakkabılarımızı çıkarıyoruz?"dan başlar, medeniyet uğruna savaşmak için İngiliz Sefareti'ne dilekçe vermeye kadar gider.

Günümüzde Boer Savaşı olmadığı için dilekçe vermek yerine uygun STK'lara (GONGO'lara) katılmak da kendilerini biraz daha ördek gibi hissettirir. Bu hem savaştan tehlikesizdir, hem de malî açıdan tatmin edicidir. Sizin ördeklik çabalarınızı desteklemek için fonlar mevcuttur.

Özüne oryantalist, ördeklerin dilinden bizim dilimize sürekli tercüme yapan bir mütercime benzer. Kavramları, kriterleri ördeklere aittir. Onların karşılıklarını bizim dilimizde bulamadıkça, bizim dilimizi aşağılar.

Ördeklik çabaları

I am going to my house. Ben um gidiyor ye benim ev. Dil dediğin böyle olmalıdır! Nedir o "Evime gidiyorum" saçmalığı? Altı kelimelik malûmat nasıl olur da iki kelimeye tıkıştırılır?

Erkek pantolonu, kadın ayakkabısı, Kadı Köyü ördekliğe uymaz. Erkek pantolon, kadın ayakkabı, Kadı Köy denmelidir. (Deniyor da!) Ordu Caddesi, Vatan Caddesi, hukuk düzeni, kapı tokmağı, pencere camı çirkindir. Ordu Cadde, Vatan Cadde, hukuksal düzen, kapısal tokmak, penceresel cam ördek değerlerine daha uygundur. (Sokak isimlerinde Batılılaştık elhamdülillah. Artık Kedi Seven Sokağı değil Kedi Seven Sokak diyoruz. Ama cadde isimlerinde Şark saçmalığı devam ediyor!)

Yabancı dükkân adları, özenti apartman, bina ve site isimleri hep vakvaklama teşebbüsleridir. Genellikle de gülünç olunur.

Türkçede üçüncü tekil şahısın cinsiyeti olmamasına üzülür. "O" dediğimizde erkek mi, kadın mı bilmeliyiz değil mi? Hâlbuki Türkçeden Batıcaya tercüme yapsa onlarda amca ile dayının, teyze ile halanın, anneanne ile babaannenin ayrılamadığını fark edecekti.

"Kaale Batı!"

Misaller saymakla bitmez. Asya'nın tamamında soyadı veya lakap isimden önce gelirken biz binlerce yıllık geleneği değiştirdik ördeklerin unvan-isim-soyad sırasını kanunlaştırdık. Başa yerleştirilecek müsait unvan bulamadığımız için de "Bay" ve "Bayan"ı icat etmek zorunda kaldık. Kısakürek Necip Fazıl Bey şöyle söyler,

> *Bir şey koptu içimden, her şeyi tutan bir şey: Benim adım Bay Necip, babamınki Fazıl Bey.*

Yıllar önce, Gazi Üniversitesi'nin Mimar Kemalettin Salonu'nda beş kişi bir paneldeydik. Beşten üçü "sosyal bilimci" idi. Hele biri –hafazanallah!– doğrudan doğruya sosyologdu! Bir noktada, millet ve milliyetten bahsederken, sosyolog olan başını bana doğru uzattı ve "*Millet ve milliyetçilik, Fransız İhtilâli ile ortaya çıkmıştır*" dedi. Sonra, buna pek inanmadığımı yüzümden okuyarak, hükmünü itiraz edilmez hale sokmak maksadıyla, "*Bizde öyle denir.*" diye devam etti. "Bizde" dediği genel olarak sosyal bilimlerde, özel olarak sosyolojide demekti... "Denir" sözü de "kaale"ye karşılık geliyor, değil mi?

Kendisi de farkında değildi besbelli; aslında o "bizde", Batı'da demekti. Millet, milliyet işleriyle uğraşmasıyla meşhur bir sosyolog da "*Orta Çağ*" diyordu, "*insanların yerlerine çakılı kaldıkları, hareketsiz bir dönemdir*". Aziz kardeşim, ben o hareketsiz dönemde, Dış Moğolistan'dan kalkıp İstanbul'a geldim! Ördekler yerlerinden kıpırdamamış olabilirler. Lütfen herkes kendi hesabına konuşsun!

Kölelik düzeni feodalite bizde yoktu diye üzülenlere bile rastladım. Öyle ya, feodalite olsaydı arkasından eziyetten kaçan serfler şehirlere yerleşecekti, sonra da ördek olacaktık. Üstüne bir de Hristiyan olsaydık. Türkçe yerine Latince de konuşsaydık tadından yenmezdi hani.

Fransız İhtilâli'ne kaç yıl var?

Gelin şu Fransız İhtilâli meselesine biraz yakından bakalım... Hani millet onunla ortaya çıktı, daha önce yoktu ya.

> *"Türk Oğuz beğleri! Millet! İşitin!*
> *"Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti; ilini, töreni kim bozabilecekti?"*

"İl" ülke ve devlet demektir. Töre düzen ve kanun demektir! Peki, bu "Türk milleti", millet değil de etnisite, kavim, aşiret, ırk falan olmasın? Bilge Kağan, Tonyukuk, Yuluğ Tigin milletin, milliyetin bir kültür işi olduğunun farkında mıdır?

> *"... Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, hükümdar yaptığı kağanını kaybetmiş. Çin milletine, beğ olacak erkek evlâtlar köle oldu, hanım olacak kız evlâtlar cariye oldu. Türk beğleri Türk adını bıraktı. Çin'deki beğler, Çin adı alarak Çin kağanına bağlanmış... Türk halk kitlesi şöyle demiş: 'İlli millet idim, ilim şimdi hani; kimin için il kazanıyorum?' dermiş. 'Kağanlı millet idim, kağanım hani; hangi kağana işi gücü veriyorum?' dermiş..."*

Tamam kültür bu; fakat bu "Türk" bir aşiret, bir boy adı olmasın? Bir bakın:

> *"Türgiş Kağanı Türk'ümüz, milletimiz idi. Bilmediği için, bize karşı yanıldığı için kağanı öldü. Buyruğu ve beğleri de öldü. On Ok boyu eziyet çekti."*

Bu sözleri hepimiz biliriz.

Biliriz de bizde nutuklar genellikle dinlenmediği için bunu da pek dinlemedik herhâlde. Bu cümleler kayaya vurulurken yıl 735'tir. Fransız İhtilâli'ne bin küsur yıl vardır.

Üç asır ileri sararsak, Kaşgarlı Mahmut ve *Divanu Lügati't-Türk*'e geliyoruz.

"Tanrı'nın devlet güneşini Türk burçlarında doğurmuş olduğunu ve onların mülkleri üzerinde göklerin bütün tegrelerini[9] döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi; onları herkesten üstün eyledi; kendilerini hak üzere kuvvetlendirdi. Onlarla birlikte çalışanı ve onlardan yana olanı aziz kıldı... Derdini dinletebilmek ve Türklerin gönlünü almak için onların dilleri ile konuşmaktan başka yol yoktur."

"And içerek söylüyorum ben Buhara'nın sözüne güvenilir imamlarının birinden ve başkaca Nişaburlu bir imamdan işittim, ikisi de senetleriyle bildiriyorlar ki, yalvacımız kıyamet belgelerini, ahir zaman karışıklıklarını ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkacaklarını söylediği sırada Türk dilini öğreniniz; çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır, buyurmuştur."

"Bu hadis doğru ise, günahı boyunlarına olsun, Türk dilini öğrenmek vacip bir iş olur; yok bu hadis doğru değilse akıl da bunu emreder."

Kaşgarlı lügatini 1072'de yazmaya başlamış, 1074'te tamamlamıştır. Bizim sosyoloğun Fransız İhtilâli'ne daha 700 yıl vardır.

Osmanlı'ya gelelim. *Cihannüma*'da Neşrî, Murad Hüdavendigâr'ın, I. Kosova'dan önce şöyle konuştuğunu anlatır:

*"Ol melun [Sırp Kralı] bunun gibi lâf u güzaf ursa, aceb mi ki İslâm kılıcın görmemişdir. Kimse tabancasın (yumruğunu) yimeyen, kendü tabancasın demirden sanır. Ve kedi karanu (*karanlık*) evde kendüyü arslan tevehhüm ider. İnşallah ana Türk erliğin gösterem...[10]"*

9 tegre ~daire, "çarkı felek" tabirindeki "çark" gibi.

10 Bu pasajı bana işaret eden tarihçi dostum Mehmet Kaan Çelen'e teşekkürlerimle.

Birinci Kosova 1389'dadır. Neşrî'nin *Cihannüma*'yı Sultan II. Beyazid'e takdimi ondan yaklaşık bir asır sonra, 1493'tür. Fransız İhtilâli'ne sırasıyla 400 ve 300 yıl vardır.

Onlar anlıyordu, ya siz?

Göktürk Yazıtları, siyasî nutuktur, nasihattir, tarihtir. Siyasî liderlerin yöneticilere, halka ve gelecek nesillere hitabıdır. Şüphe yok ki bunların o günkü muhatapları Türk beylerinin Çin adları almasından mustarip oluyor, kağan "Kendine dön!" dediğinde ne demek istediğini anlıyordu.

Kaşgarlı'nın sözlüğe girişi Türk milleti lehine bir propaganda mesajından ibarettir. Şüphe yok ki bir "Türk milleti" vardır, kuğu olduğunun farkındadır, başkaları da fark etsin diye Mahmut'un ağzından konuşmaktadır.

Hüdavendigar, hakikaten "Türk erliğin gösterem!" demiş midir? Muhtemelen demiştir ve bundan ne kastettiğini kendi de etrafı da anlamıştır. Dememişse de yüz yıl sonra Hakan'a takdim edilecek bir metne bunu yazan Neşrî de okuyacak olan Bayezid Han da "Türk erliğin" ne olduğunu bilmektedir.

Sevgili Türk sosyologlar. Özellikle millet, milliyet konularında milletler arası üne sahip olanlar! Bu metinleri dikkate almak zorundasınız. Yabancı meslektaşlarınız bunlardan habersiz olabilirler. Ama siz haberlisiniz ve bunları ele almak bilim namusu gereğidir. Sonra tespitlerinizi lütfen biz fanilere de anlatın. Deyin ki, evet, Türklerde (ve belki Asya steplerinde, Çin'de ve Japonya'da) millet, Avrupa'dan binlerce yıl önce teşekkül etmiştir. Veya deyin ki, "Hayır, yanılıyorsunuz. O metinlerin şöyle, şöyle izahı vardır..."

Fakat lütfen görmezden gelmeyiniz, susmayınız.

Bari onları dinleyin

Şimdi bahsedeceğim yayını "Türk'üm Özür Dilerim"in ilk iki baskısı çıktıktan sonra keşfettim. Tam da bu bölümün konusuna uygun başlık almış bir kitapta makalesi vardı. Kitap, "When is the Nation?", "Millet Ne Zaman?" idi. Eserde ezelden beri milletlerin var olduğunu iddia eden primordialistler, ezeli olmasa bile çok eskilere dayandığını iddia eden perennialistler, milletlerin milliyetçilikten önce de bir geçmişlerinin, bir bakıma "göbek deliklerinin" olduğunu iddia eden etno-sembolistler ve bu bölümün başında bahsettiğim bizim Fransız İhtilalcileri gibi modernistler var. Yalnız bu modernistler, bizimkilerden farklı olarak dünyanın kendilerinden ibaret olmadığının bilincindeler.

Walker Connor bu eserde "Milletlerin Şafağı" başlıklı bir makale yazmış[11]. Connor, siyaset bilimci. Harvard, Dartmouth, Woodrow Wilson Milletlerarası Merkezi, Oxford, Cambridge, Bellagio, Varşova, Singapur ve Budapeşte'de kadro sahibi olmuş. Nevada Üniversitesi 1991-1992 arasında ona "Seçkin Hümanist", Vermont Üniversitesi de 1997 yılının "Seçkin Siyaset Bilimcisi" ünvanlarını vermiş. Mukayeseli milliyetçilik incelemeleri üzerine beş kitabı ve ellinin üzerinde makalesi var.

Walker Connor, milletin 18. hatta 19. asırdan önce var olmadığını söylüyor. Bütün makaleyi bu iddiasını savunmak için yazmış. "Millet var mı?" sorusuna evet diyebilmek için sert kriterler koyuyor ve diyor ki: "Birkaç liderin veya entelektüelin milliyetçilik yapmasıyla millet olmaz. Milletten bahsedebilmemiz için küçük insanların şuurunda da millete mensubiyetin bulunması lâzımdır."

11 Walker Connor, "*Dawning of nations*" s. 40-46, "When is the Nation? Towards an Understanding of Theories of Nationalism", editörler: Atsuko Ichijo ve Gordana Uzelec, Routledge, Londra ve New York 2005.

Walker Connor modernistlerin de modernisti ama bir bilim adamı. Bu dediklerini savunduktan sonra şu uyarıyı yapıyor: Biz, sadece ama sadece Avrupa'yı konuşuyoruz. Sonra devam ediyor (sayfa 45):

> *Onsekizince asırdan önce milletlerin varlığına dair bir delile rastladım mı? Araştırmalarım bugün millet olduğu düşünülen halklar üstüne odaklanmıştır ve desteğimi çoğu tarihçinin, millî şuurun tarihin eski çağlarına kadar gittiğine dair iddiaların şüpheyle karşılanması gerektiği üstündeki fikir birliğinden aldım...* [Bazı Avrupa örneklerinden bahsettikten sonra:] *Benim en eski favorim Altay Türkleridir. Onların altıncı ve yedinci asır tarihleri sekizinci asırda Moğol steplerindeki taşlara kazınmıştır. Seçkinlere odaklanan eski Avrupa tarihlerinin aksine bu tarih geniş anlamda "halk" üzerine odaklanmıştır ki onlara yazıtlarda "küçük insanlar"* (budun?) *denmektedir. Küçük insanların bir zamanlar liderlerinden memnun iken liderlerin nasıl Çin'e satıldıkları; Han'ın emrine girdikleri, Çinli kadınlarla evlendikleri, Çin dilini ve kıyafetlerini benimsediklerini ve altın çağlarının böylece kapandığını gören küçük insanların* (budunun) *Çinlilerden nasıl nefret eder hâle geldiğini anlatmaktadır.*

Bahsettiği pasajlar yazıtların benim bu bölümde alıntıladığım kısımları. Fakat özür dilerim ben Türk'üm ve bizim özüne oryantalistlerin bu konuda bir Türk'ü dinlemeleri pek mümkün değildir. Bakınız: Walker Connor Türk değil. Yukarıda kısa özgeçmişini de verdim. Anlaşılıyor ki eline kalemi alıp aklına geleni yazan rastgele bir adam da değil. Belki bir kulak verirsiniz.

Bu yol sonunda millet-imparatorluğa çıkmasın?

"Milliyetçiliğe dur de!"

Milliyetçiliğin müspetinden, menfisinden, pozitifinden, negatifinden, ayırıcısından, birleştiricisinden, ulusçusundan, ulusalcısından söz ediliyor. Kötü milliyetçilik bol: Bölge milliyetçiliği, etnik milliyetçilik, ırk milliyetçiliği, mezhep milliyetçiliği. İyi milliyetçilik konusunda pek fikrimiz yok, çünkü kötülerini sayanlar, sıra iyisine gelince ya vakit dolduğu için kürsüden iniyor yahut sütun dolduğu için bunu ileriki yazılara bırakıyorlar.

Akla, malûm Bektaşi fıkrası geliyor. Sofu hocaya bir çocuk "Allah nerdedir?"diye sorunca hoca başlamış... "Yerde değildir, gökte değildir, yukarıda değildir, aşağıda değildir...". Bektaşi dayanamamış, "hadi hadi" demiş, "yoktur diyeceksin de bir türlü dilin varmıyor".

Hem kötüsü olan bir tek milliyetçilik mi? Meselâ kötü demokrasi yok mu? Yok diyorsanız Ferit Zekeriya'nın *"Hürriyetsiz Demokrasi* (Illiberal Democracy)" kitabına bir göz atın. Bütün dindarlıklar iyi midir? Son zamanlarda, "şöyle dindarlığa karşıyız, böyle dindarlığa karşıyız" diye bir konuşma, dinlediniz, bir yazı okudunuz mu?

Birileri bizim milliyetçi olmamızdan hiç mi hiç hoşlanmıyor. Bunu açık açık yazıp çizen, ifade edenler var. Fakat onların seçmeni yok: NED, Açık Toplum Enstitüsü gibi Hükûmetçe

Organize Edilmiş Hükûmet Dışı Kuruluşlar (GONGO'lar) ve onların desteklediği iç örgütler; Türkiye'ye, Türklüğe ve Türk milliyetçiliğine husumetlerini açıkça ifade edenler, meselâ "Batı Ermenistan ve Batı Ermenileri Sorunlarını Araştırma Merkezi" (akunq.net) ve "Irkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De!" (durde.org)...

Seçmenli siyasîlerin şartları farklı. Türkiye'de "milliyetçilik" halkın zihninde son derece olumlu bir konuma sahip. O kadar ki, seçmen siyasîleri "ne kadar milliyetçi?" diye değerlendiriyor. Ne kadar milliyetçi ise o kadar iyi diye düşünüyor... Türk seçmeninin büyük çoğunluğu için "milliyetçilik", dayanışma, birlik ve her şeyden önce "biz" demek. Bizim milliyetçiliğimiz de budur zaten...

Aşağı sakal, yukarı bıyık... Hem halkın gözündeki yerinizi korumak hem de GONGO desteğini –aslında GONGO'ların G'lerinin, yani hükûmetlerin desteğini– kaybetmemek istiyorsanız sık sık, "menfi milliyetçilik"ten bahsetmek iyi bir strateji. Ve milliyetçilik derken asla milletin ismini telâffuz etmemelisiniz. Böylece daha önce sözünü ettiğim "milletsiz milliyetçilik" veya "Türk'süz milliyetçilik"le rahatlarsınız. TESEV'in tavsiyesi de buydu ya: Eğer Anayasa ve mevzuatın tamamında "Türk" yerine "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı" koymak zorsa, "Türk" demeden "milletimiz" ifadesi de kullanılabilir.

Böylece seçmene, ben aslında senin milliyetçiliğine taraftarım; benim sevmediğim milliyetçilik seninki değil mesajını veriyorsunuz; G'lere de "ben aslında milliyetçi falan değilim, benim 'millet' dediğim hani sizin şu inşa ettiklerinizdir; yani idarî mekanizmadan ibarettir" diyorsunuz. Herkes rahat ediyor.

İmparatorluksanız tâbilerinizin milliyetçiliği çirkindir

İmparatorluk politikası güden millet ve ülkeler egemenlikleri altında tutmak istedikleri milletlerin milliyetçiliğinden haz etmez. Bu hep böyleydi.

Nitekim, *"aşağılanma asrı"* veya *"eşitsiz anlaşmalar"*, yani birinci emperyalizm döneminde, o zamanki globalleşmeye direndiği, milliyetçilik ettiği için Çin'e iki defa saldırılmış, ülke teslim alınmış, gümrükleri indirilmiş, afyon ithaline izin vermesi zor kullanılarak sağlanmış ve Hong Kong Çin'den koparılmıştı.

Aynı asırda Mısır'ın ilk İngiliz Genel Valisi Lord Cromer'in görüşlerini Edward Said özetliyor:

> *"Hükmedenin, tâbi ırktan gelen tekliflere ne ciddiyette önem vereceği Cromer'in Mısır milliyetçiliğine toptan muhalefetinden bellidir. Hür yerli müesseseler, yabancı işgalinin kalkması, kendi kendini yaşatan millî egemenlik gibi normal talepleri sürekli reddeden Cromer şüpheye mahal vermeyecek şekilde şöyle der, 'Mısır'ın gerçek geleceği... dar milliyetçilik yönünde değil... daha geniş bir kozmopolitanizmdedir.' Tâbi ırklar kendileri için neyin iyi, neyin kötü olduğunu ayırt etme kabiliyetine sahip değildir."*

Batı'nın birinci emperyalizm dönemi sona ererken yıkılan son milliyetçi yönetimlerden biri de İran'dakidir. Musaddık o tarihlerde İngiltere'nin gözünde gereksiz milliyetçilik yapıyor ve İngiliz-İran Petrol Şirketi'nin (bugünkü British Petroleum – BP) İran petrolünü sömürmesine direniyordu. İngiltere, "Bu petrolün neye yaradığını bilen de, onu kullanan da, keşfeden de, çıkaran da biziz... İran'ın bu petrolde ne hakkı var ki?" anlayışındaydı. ABD'ye Başbakan Musaddık'ın devrilmesini teklif

etti. Başkan Truman bunu emperyalistçe diye reddetti. ABD, o tarihlerde, kendinin de bir zamanlar emperyalizm mağduru olduğunu unutmamıştı. İngilizlere, "İran halkının büyük çoğunluğunca demokratik oyla seçilmiş başbakanını deviremeyiz" cevabı verildi. Truman'ın başkanlığı bitip yerine Eisenhower gelince İngilizler teklifi tekrarladı. Bu sefer gerekçeyi değiştirdiler: "Musaddık komünist sempatizanı olabilir...". Bu, Eisenhower'in hassasiyetleriyle uyuşuyordu. CIA, MI6'nın da desteği ile 1953'te Musaddık'ı devirdi. Stephen Kinzer bunları *Şahın Bütün Adamları* kitabında ayrıntısıyla anlatır.

Örnek çoktur: İster İngiliz, Fransız, İtalyan, Hollanda imparatorlukları gibi birinci emperyalizm döneminin koloni imparatorlukları olsun, ister SSCB gibi ideoloji kılıflı imparatorluk ve ister post modern ikinci liberal emperyalizm imparatorlukları olsun... İmparatorluklarla millî devletler uyuşmaz.

Emperyal güçler karşılarında güçlü millî devletler değil etnik mozaikler görmek isterler: "Dikdörtgen Anadolu etnik mozaiği". Ben bu ifadeye ilk kez, TESEV Anayasa Komisyonu Üyesi Ümit Cizre'nin, "Türkiye'nin Kürt Problemi: Sınırlar, Kimlik ve Egemenlik" makalesinde rastladım. Makale, 2001 tarihli, birinci editörlüğünü Irak Kürdistanı Anayasası'nın mimarlarından Brendan O'Leary'nin üstlendiği *Devleti Doğru Boya Getirme: Sınırları Değiştirmenin Politikası* kitabında yer almaktadır. Şüphe yok ki, bundan meselâ bir asır sonra, ikinci emperyalist dönemin bu "bilimsel" çalışmaları, Genel Vali Cromer'in "Modern Mısır" ciltlerinin yanında yer alacaktır.

Tâbileri milliyetçilikten vazgeçirmek için fikir alt yapısı gerekir: Globalleşen dünyada artık millî devlete yer yoktur. Dünya tek ray üzerinde tek yöne, millî devletleri

ve milliyetçiliği yok etmeye gitmektedir. Tıpkı 19. asırdaki kaçınılmaz gidiş gibi...

Uluslararası PEN 2009-2012 Başkanı John Ralston Saul, globalleşmeyle milliyetçiliğin kaçınılmaz sonunun geldiği iddiasını değerlendirirken "*Kaçınılmazlık, çırpınan ideolojilerin geleneksel son savunmasıdır*" diyor (*Harper's*, Mart 2005).

Millet devletinin sönüp gideceği kehanetinin en zayıf tarafı, imparatorluk milletlerinin yaptıkları ile tâbi milletlere tavsiye edilenlerin zıtlığıdır. AB içindeki "hâkim" ülkelerdeki entegrasyon, tarih eğitimi, radyo-televizyon yayınları, dil gibi konulardaki uygulamalar ile bize tavsiye ettikleri arasındaki hâkim-tâbi zıtlığı...

Saul'un dediği gibi, günümüzün imparatorluklarının merkezinde de millî ve sonuna kadar "nasyonalist" devletler bulunuyor. Siyaset Bilimci Mehmet Akif Okur, "hâkim"lere ulus-devlet yerine "millet-imparatorluk" diyor.

Milliyetçiliğin pozitifi ve negatifi

Ralston Saul, yıllar önce "pozitif milliyetçilik" kavramını –yeniden– telâffuz eden kişiydi. O zamanlar ben ve İbrahim Kiras da bu kavram üzerinde yazmıştık. Dışişleri Bakanımız Sayın Davudoğlu'nun *Hürriyet*'te yayımlanan röportajı ile milliyetçiliğin iyisi, kötüsü, pozitif ve negatifi tekrar gündeme geldi.

Önce şu mezhep milliyetçiliği, ırk milliyetçiliği, bölge milliyetçiliği gibi kavram parazitlerinden temizlenmek gerektiğini düşünüyorum. Bir tek milliyetçilik vardır, o da millet milliyetçiliğidir. Bunu yazarken bile kuyruğunu kovalayan kedi misali totolojiye düştüğümü hissediyorum. Bunun dışındaki "milliyetçilik" tamlamaları bazen kasıtlı, bazen masum ifade hatalarıdır. Az önce saydıklarıma sırasıyla mezhepçilik, ırkçılık,

bölgecilik denir... Galatasaray dinciliği, Müslüman ırkçılığı ne kadar saçmaysa mezhep milliyetçiliği, bölge milliyetçiliği ifadeleri de o derece saçmadır.

Avrupa'nın "nasyonalizm"leri, sosyal Darvinizm ile ırkçılığa dönüşmüş müdür? Dönüşmüştür. Fakat Türk milliyetçiliği veya Gökalp'in verdiği adla "Türkçülük" yine onun kelimeleriyle bir "terbiye ve hars [:kültür]" meselesidir ve milliyetçiliktir. Başka hiçbir şey değildir. Irkçılık ile milliyetçilik birbirine yakın değil belki birbirinin hasmı iki kavramdır.

Tarihî tecrübemiz, ırkçılığın, milliyetçiliğimizin baş düşmanı olduğunu gösteriyor. Bu düşmanlık iki türlü tezahür ediyor. Birincisi: Millet yerine ırkı tuttuklarını sananlar, milleti millet yapan dil, tarih şuuru, kültür mirası, dinî kültür ve inanç gibi değerlere karşı son derece hoyrat, hatta tahripkâr ve "devrimci" davranıyorlar. İkincisi: Siyasî ümmetçilerden Batıcı kozmopolitlere ve azınlık ırkçılarına kadar bütün milliyet aleyhtarları, millî devlet aleyhindeki münakaşalarını millî devlet eşittir kavim devleti, ırk devleti anlayışı üzerinden yürütüyorlar. Etnik mozaik saldırısı budur.

Peki, pozitif ve negatif milliyetçilikler?

Milletler ve milliyetçilikler, millet denilen toplum birimlerinin yan yana yaşadıkları bir dünyada teşekkül eder. Bazı milliyetçiliklerde, diğerlerini itme, "Biz öteki değiliz, biz ötekinden farklıyız, öteki bizden aşağıdır" hisleri ağır basar. Avrupa'nın nasyonalizmlerinin çoğunda bu özellik görülüyor. Gökalp ve onun Türkçülük anlayışında ise, iç çekim, millet mensuplarının öz değerlerine bağlılığı ve bu bağlılık etrafında teşekkül eden dayanışma, millî değer ve menfaatlerin savunulması hâkimdir. Buna pozitif milliyetçilik diyebiliriz.

Avrupa'nın bugünkü "nasyonalizm"ini Huntington şöyle misallendiriyor:

"Bu yeni çağ için acı bir dünya görüşünü Michael Dibdin'in Ölü Göl romanının kahramanı Venedikli nasyonalist demagog çok güzel ifade ediyor: 'Gerçek düşmanlar olmadan gerçek dostlar olamaz. 'Biz olmayan'dan nefret etmezsek, 'biz olanı' sevemeyiz. Bir asrı aşan duygusal terennümlerden sonra acıyla tekrar keşfediyoruz bu eski gerçekleri. Bunları inkâr eden, ailesini, mirasını, kültürünü, doğumuyla elde ettiği hakkı, bizatihi kendi benliğini inkâr eder. Böyleleri kolay affedilmeyecektir.' "

Ve Huntington kendi fikrini ekliyor:

"Bu eski gerçeklerdeki gerçeği devlet ve bilim adamları da görmezden gelemez."

Peki bizde? Biri doğumuzdan diğeri batımızdan iki anekdot: Azadlık Meydanı'ndaki karanfiller daha solmamışken Azerbaycanlı bir dostum bana, "*Bizim halkın Ruslara bakışı, 'Rustur, yazıktır' şeklindedir" demişti.* "Yazık", Azerbaycan Türkçesinde acıma, ifade eden, "zavallı"ya yakın anlamda kullanılıyor. Diğer uçta, Bosna'da kuşatma altındaki bir Türk grubuna yiyecek dağıtan Türk subay, bir kadının diğerlerinin iki katı yiyecek aldığını görür. Kimse bu eşitsizliğe itiraz etmemektedir. Subayımız bunun sebebini soruşturduğunda kadının yiyeceğin yarısını yanına sığınan bir Sırp aileye verdiği anlaşılır. Soru üzerine kadın subaya hitaben, *"Aç mı kalsınlar? Sen nasıl Müslümansın?"* demiştir... O sıralar Sırp saldırıları devam etmekteydi.

Galiba en iyisi milliyetçiliği nasyonalizm diye tercüme etmemek...

Kültür

... ve çeşitleri

Ortak yüksek kültür

Arkeoloji bulguları bugünkü insanın en az 50.000 yıldan beri dünya üzerinde olduğunu gösteriyor. Bunu bir tarafa koyalım.

Diğer tarafa da şu düşünceyi: Bilgilerimizdeki ve dünyadaki değişme, hiçbir devirde son elli yıldaki kadar hız kazanmadı. 1960'lardan sonra şu söz sıkça tekrarlanırdı; bilgi üretim ve birikimindeki hızlanmanın ifadesiydi: "İnsanlık tarihinin bütün bilim adamlarının yüzde doksanı bugün hayattadır!" Hâlâ öyle mi bilmiyorum. Muhtemelen öyledir.

Şimdi bu iki gerçek çarpıcı bir noktayı işaret etmiyor mu? İnsan, 50.000 yıldır aynı insan. 50.000 yıl insanoğlunun ölçülerine göre çok uzun bir zaman. Ve bizim "tarih" dediğimiz şey, bunun ancak son yüzde onu! 45.000 yıl neredeyse yerimizde saymışız. Gerçi taştan tunca, sonra da demire geçmişiz ama bugünkü değişim hızıyla karşılaştırıldığında durduk sayılır.

Tarihin hızlanması son birkaç yüzyılın eseri... Yüzde doksan- yüzde on hikâyemizi son 500 yıl için de tekrarlayabiliriz. Son elli-altmış yıldaki değişimin, ondan önceki 500 yıldan daha hızlı, hem de çok daha hızlı olduğunu da rahatlıkla söyleyebiliriz.

Malzeme aynı malzeme, yani aynı insan olduğuna göre son 5.000, son 500 ve son 50 yılda yapabildiklerimizi niçin daha önceki zaman dilimlerinde başaramadık? Hem de o dilimler daha sonrakilerin neredeyse onar katıydı.

Bilgi biriktiren keşifler

Dikkatli bir bakış, gelişmenin hızlandığı dönemlerin başlangıçlarında, devrim niteliğindeki keşifleri görür. Bunlar bilginin edinilmesini ve birikimini sağlayan araçlarda ani sıçramalardır.

Son 5.000 yılın başında yazının keşfi ve atın ehlîleştirilmesi...

Son 500 yılın başında matbaanın yeniden keşfi ve yayılması.

Son 50 yılın başındaki "medya devrimi" (radyo, televizyon ve nihayet İnternet).

Bu devrim niteliğinde keşifler sebep midir, sonuç mu? Her ikisi de; çünkü ihtiyaç olmasa bu keşifler yapılmazdı. Nitekim matbaa asırlardır Çin'de kullanıldığı hâlde Gutenberg'in yeniden keşfinin yarattığı etkiyi yaratmamıştır.

* * *

Tek insanın ömrü boyunca edinebileceği kavramlar ve toplayabileceği bilgi son derece sınırlıdır. Tek insan yalnız başına taş devri medeniyetini yakalayabilirse dâhi sayılmalıdır![12]

Tek insanın kendi başına toplayabileceği bilgi miktarını arttırmanın iki yolu var: Çağdaşı olduğu diğer insanların bilgilerini paylaşmak ve daha önemlisi, bir neslin edindiklerinin diğer nesle aktarılması.

Bunların birincisine yatay, ikincisine düşey birikim diyelim. İnsanlar başlangıçtan beri hem yatay hem düşey birikimden yararlanmış. Fakat tarih öncesinde iki iş de bugünle kıyaslanmayacak kadar zordur.

Anadolu'da Çatalhöyük, yerleşik tarımın ilk yıldızlarındandır. Çatalhöyük'teki tarım bilgisinin bin kilometreden az bir mesafeye, Trakya'ya ulaşması 2.000 yıl sürmüştür.

12 "Medeniyet" kelimesinin içinde, bunun tek insanın harcı olmayacağına işaret eden "şehirlilik" anlamı zaten gizlidir.

Yaşlı kadın toplumun hafızasıydı

Nesilden nesile birikimin aktarılması yazı yokken kolay değildir. Sözlü gelenek denilen destanlar, hatırlamayı sağlayan vezin ve kafiye, başlangıçta önemli aletlerdi. Nesiller arası aktarımda insan ömrü de belirleyici bir unsurdu.

Tarihteki kahramanların yaş ortalamasına bir göz atın. Çoğu yaptıklarını ömürlerinin ilk 30 yılında tamamlamak zorundaydı. Roma'da ömür beklentisinin 40'ın altında olduğunu biliyoruz. "Tüfek, Mikrop ve Çelik" kitabı TÜBİTAK tarafından Türkçe de yayımlanan Jared Diamond, modern insana has olan menopozun nasıl bir avantaj getirdiğini inceler.[13] Gerçekten, üremeye engel olan bir değişim, nasıl olup da ortaya çıkar ve genlere hâkim olur? Vardığı sonuç şudur: Her doğum anne için belli bir ölüm riski taşır. Modern tıp bunu en aza indirmiştir. Belli bir yaştan sonra doğumun durması, kadın ömrünün uzamasını sağlamıştır.

Bu uzamanın, menopoza giren kadının kendi soyunun çoğalmasında bir avantaj teşkil etmediği muhakkak. Fakat, onun kafasında taşıdığı bilgi, içinde yaşadığı toplumun soyunun çoğalması yönünde kesin bir üstünlüktür.

Diamond, tezini anlatmak için, bir kıtlık yılında, kabilenin yaşlı kadınının sözlerini hayal eder: "Ben çocukken de böyle olmuştu. O zaman, şu dağın eteklerinde yetişen falan bitkinin köklerini çıkarıp yemiştik." Bu söz bir kabilenin hayatını kurtaracak bilgidir.

Peki erkekler? Erkekler anlaşılan o zamanlar da tıpkı bugünkü gibi daha az yaşıyorlardı.

Nesilden nesile bilgi aktarılabilmesi insanoğlunun tabiattaki avantajıdır.

13 Jared Diamond, *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 2004.

Yazı ve at

Yazı ve atın ehlîleşmesi muhakkak ki bu iletişim engellerini büyük çapta ortadan kaldırdı. Çatalhöyük'te yazı ve binek hayvanları olsaydı, hem nesiller birbirlerine reçeteler aktarır, hem de tekniğin ulaşması için Trakya'ya birilerinin göç etmesi değil, mektup göndermesi yeterli olurdu.

Dede Korkut sık sık sorar: "Çok yaşayan mı, çok gezen mi çok bilir?" Asırlar sonra bu sorunun ne kadar anlamlı olduğunun şuuruna varıyoruz.

İlk yazılanlar, bir bakıma, toplumu ayakta tutacak bilgilerin nesiller arasında aktarılmasının canhıraş çabasıdır. Din kitaplarından Göktürk Kitabeleri'ne, *Dede Korkut Kitabı*'ndan *Kutadgu Bilig*'e kadar bu "nasihatler"in "tecrübeler"in korunması gayretini görürüz. Geleceği tahmin bilgisi, yani bilim de acilen yazıya dökülmek zorundaydı. Fakat yazı, üstüne yazıldığı nesne fizikî olarak yer değiştirmedikçe yatay birikim görevini hakkıyla yerine getirememektedir.

Tarih çağlarında öne çıkan medeniyet merkezlerinde ünlü kütüphanelerden söz edilir. Bu kütüphane yandığında, tahrip edildiğinde, bir medeniyet de ölüme gider. Sümer kütüphaneleri, İskenderiye Kütüphanesi bunlardandır. Bilgi hazineleri altın hazineleri kadar önemliydi. Kütüphanelerin başkanlık saraylarında ve mabetlerde korunması da bunu işaret ediyor. 1424 yılında Cambridge Üniversitesi'nin kütüphanesinde 122 kitap vardı ve bunların her biri bir bağ veya çiftlik değerindeydi. Kitaplar ve dolayısıyla bilgi ancak elle çoğaltılabiliyorsa her kopya küçük bir hazine değerindedir. Bu yüzdendir ki Osmanlı'da, Kur'an-ı Kerim'in yurt dışına çıkarılması yasaktır. Her vilayette en az bir adet Kur'an bulunması devletin stratejisidir.

O tarihlerde derslerin nasıl verildiğini hayal edebiliriz. Her öğrencinin bir kitabı olması mümkün değilse, derslerin

çoğu, hocanın eldeki kitabı okuması ve bunu takip eden konuşmalardan ibaret olmalı. İngiliz üniversitelerindeki, bizdeki profesöre eşdeğer "reader" (okuyucu) denilen akademik unvanın etimolojik menşelerinden biri de herhâlde budur: Kitabı okuyan adam... Hoca ve önünde o kıymetli kitabı taşıyan rahle, bizim tarihî okul görüntülerimizden biridir.

Yazı düşey birikimin önündeki engeli kaldırdı. Matbaa, yatay birikimin. Medya yatay iletimi, İnternet iletişimi daha önce hayal edilemeyecek derecede hızlandırdı.

Birikim hem nicelikte hem niteliktedir

Yatay ve düşey birikim, birbirinin benzeri bilgi parçalarının üst üste yığılmasından ibaret değildir. Başlangıçtaki görece basit bilgilerden yeni ve daha karmaşık kavram birimleri oluşturulur. Sonra bu yeniler kullanılarak daha da karmaşık üst düzey kavramları kurgulanır... Harflerin kelimeleri, kelimelerin cümleleri, cümlelerin paragraf, paragrafların sayfa, bölüm, kitap oluşturması gibi...

Bir misal vereyim: 20. yüzyıl romancısı William Faulkner, kitabına "Ses ve Öfke" adını koyduğunda, İngilizce konuşan medeniyetin insanları, bu başlığı okuduklarında, basit "ses" ve "öfke" mesajlarını almadı. 16-17. asır yazarları Shakespeare'in Macbeth oyununda, Macbeth'in "[Hayat] *Bir aptalın anlattığı, ses ve öfke dolu lâkin anlamsız bir hikâyedir*" repliğini hatırladı.

Bir başka misal: İkinci Dünya Harbi'nin başında, Almanya Rusya ile birlikte Polonya'yı işgal edince Fransa ve İngiltere harbe girdi. İngiltere, müttefiki Fransa'ya yardım için Dunkirk'e asker çıkardı. Fakat Alman orduları beklenmeyen bir hızla Fransızları yenince Dunkirk'teki İngiliz birlikleri kuşatıldı.

İngiliz kuvvetleri imha edilme tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Bu noktada, insan kaybının çok yükselmemesi için,

Londra'daki Harp Odası'ndan, Dunkirk'teki İngiliz komutana, gerekirse teslim olmalarına izin verildiği bildirildi. İngiliz kuvvetleri komutanının, Londra'ya cevabı gayet kısaydı; *"Fakat eğer olmazsa..."* Olayın şahitleri, bu üç kelimenin ne anlama geldiğini Harp Odası'ndakilerin tamamının derhâl anladığını belirtiyor. Bu, Ahd-i Atik'te (Tevrat'ta), Yahudi Prenslerin Firavun Nabukadnazar'a verdikleri cevaptı. Firavun, prenslere inşa ettiği altın puta tapmalarını, aksi takdirde onları ateşe atacağını söyler. Prenslerin cevabı şöyledir: "*Bizim Allah'ımız bizi bu ateşten korur ve senin elinden kurtarır. Fakat eğer olmazsa, bizi ateşe de atsan, biz senin putuna tapmayız.*"[14]

Bu üç kelime, yüksek ortak kültür sayesinde iki mesajı birden ifade ediyordu: 1) Siz bizi kurtarırsınız. 2) Kurtaramazsanız da biz teslim olmayacağız.

Sonuçta İngiltere'nin Manş Denizi'ne sevk ettiği ve çoğu sivil balıkçı gemilerinden, kayıklarından oluşan filo, İngiliz askerini Dunkirk'ten tahliye etti. Burada bizim için kritik nokta, o ölüm kalım anında, komutanın kendi yüksek kültürünün bir unsurunu kullanması ve Harp Odası'nda kimsenin, "Acaba ne demek istedi?" diye sormak gereğini duymamasıdır.

14 Kral James tercümesinde geçen ve komutanın mesajında kullanılan ifade: "But if not". Benzer olay İslâmiyet'te Hazreti İbrahim'in başından geçer. (Bakara 258)
Karşılaştırma için görece aktüel bir olayı hatırlatmak isterim. Önemli bir yazarımız, "Ya yarın da Müslümanlar çıkıp, Hazreti Meryem hakkında kötü sözler söylerse?" diye soruyordu. Bir gün sonra özür diledi ve "Hazreti Meryem Müslümanlar için de saygıdeğermiş, arkadaşlarım beni uyardı." diye yazdı. Hazreti Meryem, Kur'an'da en çok övülen kadındır. Bu bir dindarlık meselesi değildir. Laiklik meselesi hiç değildir. Kültüre, hatta yüksek kültüre mutlaka sahip olması gereken sıfatları taşıyan bir Türk'ün, Kur'an'ı bilmemesi kabul edilemez. Bu, Türk ister Müslüman, ister ateist, ister Hıristiyan olsun, yüksek kültüre talipse Kur'an yanında diğer kutsal kitapları da bilmesi gerekir. Olayı izlerken bu eksikliğimize üzüldüm.

İncinin doğuşu

Kendi yüksek kültürüne sahip bir Türk, Bakî'nin Kanuni mersiyesinde,

"Olsun gamunda bencileyin zâr u bî-karar
Âfâkı gezsin ağlayarak ebr-i nev-bahar"

(İlkbahar bulutu gamınla benim gibi ne yapacağını bilmeyip inlesin, ağlayarak ufukları gezsin)

ve

"Deryâlar etse âlemi çeşm-i güher feşan
Gelmez vücuda sencileyin dürr-i şâh-vâr"

(İnci saçan gözler, ağlamaktan âlemi deryalara çevirse, senin gibi bir şah inci dünyaya gelmez.)

beyitlerini yan yana koyduğunda sadece bugünkü "pastoral" Türkçe karşılıklarını anlamaz. O Türk (inşallah hâlâ kalmıştır birkaç tane)[15], derhâl, dedelerinden miras şu motifi hatırlar:

"İnci, nasıl meydana gelir bilir misiniz? Nisan yağmuru yağarken denizin yüzeyine çıkan istiridye, bir yağmur damlasını sinesine alır ve onu inci yapar..."

Şimdi lütfen Bakî'nin yukarıdaki beyitlerini tekrar okuyun. Benzer şekilde Yahya Kemal'in,

"Bir med zamanı gökyüzü kurşunla örtülü"

mısraının, kabaran Haçlı saldırısının bizi Rumeli yurdumuzda nasıl tehdit ettiğini,

"Mehtap, iri güller ve senin en güzel aksin;
Velhasıl o rüya duruyor yerli yerinde"

15 Google'da "ses ve öfke Shakespeare" diye aradığımda 770.000 doküman çıktı. "Gezsin afakı ağlayarak" yazdığımda ise 1 doküman buldum ve o da konuyla ilgili değildi. O "birkaç tane Türk" pek de bol değil galiba.

mısralarının da İmparatorluk başşehrinin altın çağının hayalini taşıdığını hisseder.[16]

Memler

Richard Dawkins, "Genler nasıl evrimle canlılarda basitten karmaşığa gidişi sağlıyorsa, kavramlar da medeniyetin yükselişinde basitten karmaşığa evrim geçirir" der. Nesilden nesile ve toplumdan topluma geçtikçe daha üst seviyede ifade yeteneği kazanan kavramların evrimi için Dawkins, "gen" sözüne benzer, "mem"[17] terimini ortaya attı. Memler, tıpkı genler gibi kolay kolay yok olmuyor, en elverişlileri hayatta kalıyor, gelişiyordu. İnsanlığın başlangıcından beri fikirler, genlerden daha hızlı ve daha büyük bir gelişme sağlamıştı.

Kültür ve medeniyet kavramlarının hakkıyla anlaşılabilmesi için Dawkins'in mem kavramına bir mim koymak gerekir![18]

* * *

Kültür ve medeniyet, işte bu birikimdir. Bir taraftan bilginin çoğalması, birikmesidir. Niceliğin artmasıdır. Diğer taraftan basitten karmaşığa gitmesidir. Sembollerin birleşerek daha üst seviyede daha karmaşık semboller yaratması, böylelikle de niteliğin artmasıdır.

Kültür ve medeniyetin birikimi hem yatay, hem düşeydir: Yatay olanı, hem aynı milletin fertleri arasında, hem

16 Bu fikirleri ilk defa, otuz küsur yıl önce *Millî Eğitim ve Kültür* dergisindeki bir yazıda dile getirmiştim: Ayhan Tuğcugil, Şamandıra, *Millî Eğitim ve Kültür*, Yıl 1, Sayı 3, s. 69-73, Haziran 1979.

17 İngilizcedeki "memory" (hafıza)'yı çağrıştırarak.

18 Richard Dawkins, yaşayan en sofu ateistlerdendir. *Cennetten Akan Irmak*, (Varlık Yayınları, 1999), *Kör Saatçi* (TÜBİTAK, 2002), *Gen Bencildir* (TÜBİTAK, 2004) dilimize çevrilmiş önemli eserleridir. Dawkins'e verilen tutarlı bir cevap için, İnsan Genomu Projesi'nin lideri Francis S. Collins'in *The Language of God* (Free Press, 2006)'a bakılabilir.

dünyadaki milletler arasındadır. Düşey birikim, belki bu ikisinden de önemlidir ve nesiller arasındadır... Millet açısından nesilden nesile aktarılan birikim muhakkak ki kilittir.

Kültürün başına koyduğumuz "yüksek" sıfatının anlamı, sanırım buraya kadar anlatılanlarla açık hale gelmiştir. "Vur", "kaç", "gel", "yürü", "ekmek" yüksek kültür değildir. "Kanun hâkimiyeti", "nisan bulutu", "ses ve öfke", "Fakat eğer olmazsa", 'kurşunla örtülü gökyüzü", "derindeki gece" yüksek kültürdür.

* * *

"Milletin bölünmez bütünlüğü"nün garanti altına alınması, bu yüksek kültürün ihyası, nesilden nesile zenginleşerek aktarılmasıyla gerçekleşir. Devletin ve millî eğitimin asıl görevi budur.

Dil ve ortak yüksek kültür

Dil kültürün bir aleti değildir. Dil, kültürdür.

Ernest Gellner

Türk tarihinin devlet ve hükûmet başkanlarını milliyetçiliklerine göre sıraya koyarsak, Mustafa Kemal Atatürk en önde gelenlerdendir. Cumhuriyet döneminde tartışmasız doruğa yerleşir. Birikim açısından da, uygulama açısından da... Bu, hem milliyetçilerin hem Mustafa Kemal lehine yazılacak bir puan. Fakat Atatürk'ten sonraki yokuş aşağı yolculuk da acıdır.

Bugünlerde, devletin zirvesinde milletin ve devletin adının bile tartışılabildiğini görüyoruz. Burada biraz Batı'ya bakmakta yarar var: Siz hiç "Rus" yerine "Rusyalı", "Elen" yerine "Yunanistanlı", "Alman" yerine "Almanyalı" denmesinin teklif edildiğini duydunuz mu? Hoş, yabancı dillerin çoğunda bu memleket belirten yapı yoktur. "Türkiyeli" sözü tercüme edilemez.

Etnisite ile milleti, millet ile ümmeti birbirinden ayıramayanlara kalsa, okullarımızda asılması mecburi olan "Ey Türk gençliği!" başlangıçlı hitabenin "Ey Türkiye gençliği!" hâline çevrilmesi yakındır. Belki de hitabenin tamamı uygunsuzdur ve toptan kaldırılması daha makuldür.

Millete mensubiyet şuurunu nesillere verecek olan şey, Gellner'in "ortak yüksek kültür"ü; bizim için Türk kültürüdür. Bu yapının içinde de dil, baştadır: İnce anlam farklarını ifade edebilen, dünyadaki diğer zengin dillerle bu bakımdan

rekabet edebilen bir dil. Dilden sonra hemen ikinci sırada, bu dille nesilden nesile aktarılan tarih hafızası, milleti millet yapan unsurdur. Zaferlerimizle, başarılarımızla gururlanacağımız; fakat daha da önemlisi, mağlûbiyet ve felâketlerimizi âdeta yeniden yaşayıp tâ içimizde hissedeceğimiz bir miras... "Biz"i teşekkül ettirecek, mensubiyet şuurunu doğuracak; yatay (coğrafya boyutunda) ve düşey (zaman boyutunda) birikimi sağlayacak mekanizmalar bunlardır.

Cumhuriyet rejimi tam tamına bu anlayışla ve Türk milliyetçiliği temelleri üzerine kurulduğuna göre, yukarıda tenkit ettiğimiz aksaklıklar nerden kaynaklanmaktadır? Tarihte ilk kez devlet kuracak topluluklarda görülen veya parçalanma yoluna girmiş, yapay sınırlarını kolonizatörlerin çizdiği eski sömürge devletlerinde ancak makul karşılanacak münakaşaları biz niçin yaşıyoruz? Bunca yıl Batılılaştıktan sonra niçin Batı'nın millî devletlerindeki özgüven bizde yok?

Millî eğitim Türkçe öğretebiliyor mu?

Millî eğitimi eleştirebiliriz, eleştiriyoruz... Gerçekten de millî eğitimimiz tenkidi hak ediyor. Eğitim sistemimizin neredeyse sekiz yıl yabancı dil öğretip, öğrencileri, "Bu bir tren midir?", "Hayır kalemdir"in ötesine geçiremediğini hepimiz biliyoruz.

Eğitimin ne kadar Türkçe öğretmediğini aynı açıklıkta göremiyoruz. Çünkü çocuklar eğitim sistemine girdiklerinde zaten bir miktar Türkçe konuşmaktadır. Şu kadar yılın, ailede ve televizyondan öğrenilen Türkçeye ne ilâve ettiği, bir şey ilâve edip etmediği ciddiyetle sorgulandığında, varılan sonuç hiç de iç açıcı olmayacaktır.

Burada yine Gellner'in millet teşekkülü mekanizmasını hatırlatmakta fayda var:

> *"...Bir anlaşma biçiminin (idiom) örgütlü okullar aracılığıyla ve akademik denetim altında geniş şekilde yayılması".*

Üniversite hocaları, –görünüşte haklı olarak– ilk ve orta eğitimi bol bol eleştirirler. Fakat eleştirilen, öğretemediği ve eğitemediği söylenen bu teşkilâtın öğretmenlerini de üniversiteler yetiştirmektedir!

Birkaç yıl önce, bir Kültür Bakanımız, "*Gelen İranlı turistlere tercümanlık yapacak, bir tane Farsça bilen eleman bulamadık. Hâlbuki üniversitelerimizde 13 Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü var."* diyordu. Bu değerlendirme son derece basit bir başarısızlık hükmüdür. Bahsedilen bölümlerin bir merasimi yerine getirdikleri fakat vadettikleri "ürün"ü üretemediklerinin ifadesidir. Pek diplomatik olmayacak ama kısaca, bir işe yaramamaktadırlar.

Acaba Farsçadan başka hangi bölümler böyledir?

Türkçe ne demek?

Belki bir adım geri çekilip, "Peki, eğitim teşkilâtı niçin Türkçe öğretememektedir?" sorusunu sormalı. Bunun cevabında odak yokluğu ile; Türkçe öğretmenin, tarih öğretmenin ne anlama geldiği konusunda bir fikir bulanıklığı önde gelen iki kök sebep olarak belirir.

Bu konuda Türkiye eşsizdir! Türklerden çok daha genç milletlerin, meselâ Amerika'nın dilinin, tarihinin ne olduğuna, neyin öğretileceğine dair hiç bir tereddüdü yoktur. Alman, İngiliz, Fransız, Rus milletlerinin de. Fakat Türkler, neyin Türk olup neyin olmadığı, Türkçenin ve Türk tarihinin ne olduğu, hatta bize "Türk" denip denmeyeceği konusunda ciddi tereddüt içindedirler! Bu tereddüt, ilköğretimden başlar, eğitim sisteminin zirvelerine kadar uzanır.

İdeolojik saplantılardan ötürü milliyet karşıtı tutum takınanlara bir sözüm yok. Onlar yapmaları gerekeni yapıyorlar. Fakat millet sevgilerinden, milliyetçiliklerinden zerre kadar şüphe etmeyeceğimiz çevreler bile, belki biraz abartarak, "Milleti sadeleştirmek" bölümünde ifade ettiğim tutum içindedirler:

Ben Türk milletini çok severim. Fakat:

• Onun dilini düzeltmek lâzım;

• Tarihi biraz sakıncalı, bazı kısımlarını rötuşlamak lâzım;

• Dininde de problemler var.

Listeyi, "Müziği 'bize' ait değildir; velhasıl bütün kültür unsurlarını elden geçirmek gerekir" şeklinde uzatabiliriz.

Bu tuhaflığı çözmek için şu kim haklı, kim haksız, kim doğru, kim yanlış çekişmesinin dışına çıkıp, bize benzer başka bir toplum bulunup bulunmadığına bir bakmak lâzım... Ben bulamadım.

Şimdi şu olup bitene daha farklı bir açıdan bakmak ve sormak gerekmez mi? Bu halkın ve onun devletinin ne konuşacağı, tarihine nasıl yaklaşacağı, müzik ve mimarisinin hangi noktalarının reddedilip hangilerinin benimseneceğini, kısaca Türk milletinin ne olduğunu bu insanlar, hangi sıfat ve yetkiyle tartışıyor?

Garip olan budur!

Demek ki o insanlar, ne olduğumuza karar verirlerse, biz o olacağız: "*Muntazır kararına hâzır millet!*"

Türk entelektüelinin bu hâkimane, kurgular peşinde ve o nispette iç karartan bakışını birçok alanda görmek mümkündür.

"Hâkimane"den, "Milleti sadeleştirmek"te anlattığım şu tavrı kastediyorum: Diğer ülkelerdeki insanlar meselâ linguist iseler, ilgilendikleri lisanın kelime hazinesini, gramerini ve diğer kurallarını incelerler. "Nasıl?" diye araştırırlar. Bizde dile ilgi duyanlar, "Bu dil nasıldır, mantığı nedir?" sorularından önce, "Nasıl olmalıdır?" diye sorar ve kafalarına göre değiştirmeye kalkarlar. Bunun için dil bilgini olmaları, hatta dil bilgisi bilmelerinin de gerekmediği kanaatindedirler.

Tarih de Türksüz olmalı

Tarihe bakarken, normal tarihçiler, "Ne oldu, nasıl oldu, kimler yaptı, niçin böyle oldu?" diye sorar. Türk "aydın"ı,

"olmalı mıydı; doğru muydu, yanlış mıydı?" hatta, "yaşasın, kahrolsun" diye değerlendirir. 2006 yılında, "Vahdeddin hain miydi?" (her ne demekse!) gibi bir sorunun insanları hop oturtup hop kaldırması bu buyurgan tutumun bir başka tezahürüdür. Bu, tarihi de kafamıza göre değiştirme teşebbüsüdür aslında. Tarihi değiştirmek mümkün olmadığı için tarih kitaplarını değiştiririz. Bunu yapanların da tarihçi olmaları, hatta tarih bilmeleri gerekmez.

Son on yıllarda, bir başka hâkimane müdahale, Avrupa Birliği ve AB GONGO'larınca desteklenen ve Tarih Vakfı çatısı altında örgütlenen "*Millî değil yerel tarih*" hareketidir. Bu bilim dışı zorlama, Tarih Vakfı'nın başındaki eski komünistlerce yürütülüyor[19]. Hedef, Türkiye'nin bir "dikdörtgen mozaik" olarak AB'ye "demirlenmesi".

Öztürkçe, proto-Türk tarihi projelerinde Türk'ün keyfî şekilde yeniden tarifi vardı. Tarih Vakfı hareketi, tıpkı TESEV – BDP – İHD – PKK anayasa hareketi gibi, tarihi Türk'ten bütünüyle arındırma teşebbüsüdür[20].

"Size ne oluyor? Komünizm gerekiyorsa biz getiririz"

Meşhur hikâyedir... Ruslar ilerlerken yüksek politika icabı İsmet İnönü'nün tutuklattığı milliyetçiler Ankara Cezaevi'ndeyken, yine yüksek politika icabı, daha önce, Ruslar çekilirken tutuklanan komünistlerle aynı yerde kalmaktadır. Ankara Valisi Nevzat Tandoğan cezaevini teftişe gelir ve komünistlere şöyle çıkışır,

19 Tarih Vakfı Genel Sekreteri Prof. Dr. Orhan Silier, eski bir TİP (Türkiye İşçi Partisi) mensubudur. TİP'lilerin hepsi komünist değildi. Sayın Silier, TİP'in o zaman illegal olan Türkiye Komünist Partisi ile birleşmesini savunanlardandı. Kendisi tarih değil ekonomi hocasıdır. Belirttiğimiz gibi, dilde, tarihte, dinde devrim yapmak için o konuların uzmanı olmak gerekmemektedir.

20 Sosyolog ve fikir adamı İkbal Vurucu, *Çok Kültürlülük* adlı eserinde Tarih Vakfı'nı ayrıntısıyla incelemektedir.

"Neymiş, komünizmi getireceklermiş! Siz kim oluyorsunuz? Gerekirse biz getiririz!"

Bütün bunların garip, hatta komik olduğunu bugünkü değer ölçülerimizle görüyoruz. Fakat o zamanların insanlarını bugünün ölçüleriyle yargılarsak yukarıda tenkit ettiğimiz "hâkimane" tavrı biz de takınmış oluruz. Sadece "nasıl"a bakalım... Belki o nasılı iyi belirlersek, şimdi ne yapılması gerektiğini, daha da önemlisi ne yapılmaması gerektiğini daha iyi görürüz.

İmtiyazsız sınıfsız

Gerçekten bu millî devlette bir şeylerin eksik olduğunu hissediyoruz. Eksik olan, Gellner'in, "biri diğerinin yerine geçebilen fertler"idir. Tandoğan'ın söylediklerinden anlaşılmaktadır ki 1944'te, bütün Türkler eşit değildir. Bazıları diğerlerine göre çok daha eşittir. Tandoğan da belli ki en eşitlerdendir. Bu tarihten on bir yıl önce yazılıp söylenen Onuncu Yıl Marşı, "İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz" dese de, 1944 Türkiyesi'nde fertler hiç de öyle "biri diğerinin yerine geçebilen" kişiler değildir. Bırakın birbirinin yerine geçmeyi, kasketli köylünün Ulus'tan Kızılay'a geçmesi bile mümkün değildir.

Fikir adamı, dostum Dr. Ömer Dönderici, bu tutumu tenkit ettikten sonra, "*Artık devlet milliyetçiliğinden, millet milliyetçiliğine geçmenin zamanıdır*" hükmüne varır.

Peki, şu kelimeler iyi, bunlar kötü, tarihin bu parçası şöyle öğretilsin, bu parçasından hiç mi hiç söz edilmesin kararlarını vermeyi kendilerine iş edinenlerin fikir çapları, bilime hâkimiyetleri hangi ölçüdeydi?

Kaybedilen ana vatan ve katledilen üçte bir nüfusumuz

Yirminci asrın başında, devletin her yerinden çatırtılar yükselir, Batı'nın emperyalistleri hasta adamın bir an önce ölmesini bekler, mevti hızlandırmak için ellerinden geleni

yaparken Türkiye'de hatırı sayılır bir fikir hayatı vardır. Milletin yaşama azminin tabii sonucu, milliyetçilik yükselmektedir... Fakat bu yükseliş, "harap ve bitap düşmüş" bir toplumda gelişmektedir. Türkiye vücudunun yarısını kaybetmiş can çekişen bir insan gibidir. Anadolu'dan önce Türkleşmiş yurdumuz, Rumeli elden çıkmıştır.

Biz ve bizden sonraki nesillere öğretilen tarihle biz, bu kayıpları, "Tarih Atlası"ndaki bölgelerin renklerinin değişmesinden ibaretmişler gibi hissettik. O haritalarda toprak, su, gökyüzü yoktu. En önemlisi o renkli bölgelerde asırlardır oturan insanlarımız yoktu. Sanki hiç olmamışlardı. Toplam kaybımız altı milyona yakındır. Göçenlerden değil, katledilenlerden bahsediyorum. 19. asrın son çeyreğinden 20. asrın ilk çeyreğine kadar altı milyon! Kalan nüfusumuzun on milyon civarında olduğunu düşünürseniz, Batı Türklüğü'nün üçte birinin yok edildiğini söyleyebiliriz.

Asrın ilk 22 yılının sonunda, her şey bitti sanıldığı bir anda, Türk yeniden doğmaktadır. Fakat o doğuşun şartlarına bakınız. Çanakkale'de Türk Ocakları'nın nesilleri yok olmuştur. Askerî Tıbbiye'nin sınıfları yok olmuştur. Sakarya Zabit Muharebesi'nde zabitlerin şehadeti yetmemiş, Harp Okulu öğrencileri şehit verilmiştir. Geriye, on milyon nüfuslu, fakat ancak onda birinden azı okuma yazma bilen, okuma yazma bilenlerin de pek azı Devlet İdaresi'nde görev alabilecek donanımda bir insan malzemesi kalmıştır. 1924'te kapanan tek darülfünunun ilk üniversite olarak açılması için 1933'ü beklemek gerekmektedir.

İşte bu şartlarda, bu insan sermayesi yokluğunda ilk el atılacak iş millî devletin, eskisinin küllerinden yeniden yükseltilmesiydi. Cumhuriyeti kuran milliyetçiler, başta Mustafa Kemal, yapılması gerekeni, belki bugünkü siyasîlerden daha berrak bir şekilde gördüler. İlk iş, Türk dilinin ve Türk tarihinin, öğretilmesiydi. Henüz Gellner kitaplarını yazmamıştı ama onlar bunu biliyordu...

Yapılacak buydu ama, hangi kadrolarla?

Muharebe mevcut askerle yapılır

Atatürk'ü, elinde tebeşir, tahta başında gösteren resimleri hepimiz görmüşüzdür. Bu, bir gösteri, bir halkla ilişkiler fotoğrafıdır diye düşünürsünüz. Fakat devrin şartlarını göz önüne aldığınızda, "acaba?" diye sormak gelir içinizden. Tahta başındaki öğretmenliğini bilmiyorum ama Mustafa Kemal'in "Geometri" kitabı yazdığını biliyoruz. Bu herhâlde dünya siyaset tarihinde bir ilktir! Devlet Başkanı, Türk dili için bizzat kendisi kitap yazmak zorunda kalmıştır ve bu kitap gerçekten bir eksiği karşılamaktadır. "Çarpma", "bölme", "toplama", "çıkarma"dan, "üçgen", "dörtgen", "açı"ya kadar, şimdi en tabii rahatlıkla kullandığımız terimler bu kitaptandır.

Bu belki şimdi hoşumuza giden bir hikâye, fakat genç Cumhuriyet'in kadro sıkıntısının da bir göstergesi. Ne var ki, dil eğitimi de, tarih eğitimi de gerekliydi ve acilen gerekliydi. "Muharebe mevcut askerle yapılır", askerî stratejinin temel ilkelerindendir. Öyle de yapıldı. Ve maalesef, bu mevcut askerlerden bazıları silâhlarının hangi ucunun namlu, hangi ucunun kabza olduğunun farkında değildi[21] .

"Düpedüz uyduruyorduk"

Atatürk devrinden sonra iş bütün bütün çığırından çıktı. Bütün fikir hayatının bir elin parmağı kadar gazete ve bir elin parmağı kadar yazarın güdümünde bulunduğu ortamda Türkçe de Türkçe eğitimi de derin yaralar aldı. Muhalif

21 Taha Akyol, benzer bir manzarayı, *Medine'den Lozan'a* kitabında, medenî kanun için çizer. Avrupa, medenî kanunun değişmesi için baskı yapmaktadır. Fakat içeride oturup bu kanunu yazacak kadrolar eksiktir. (Akyol sadece zaman kısıtlılığından söz ediyor ama zaman darlığı kadro darlığının bir sonucudur, aynı zamanda.) Baskının bertaraf edilmesi için İsviçre Medenî Kanunu, ufak değişikliklerle alınır. Yoksa karar mevkiindekiler, kendi kanunumuzu yazmanın tercih edileceğini gayet tabiidir ki biliyordu. (Taha Akyol, *Medine'den Lozan'a*, Doğan Kitapçılık, 1998)

olmanın sağlığa son derece zararlı olduğu İnönü devrinde, gerçek veya hayalî siyasî desteği arkalarında hisseden dil devrimcileri bilim veya ölçü tanımadan yürüdüler. Züccaciye dükkânına girmiş fil gibi.

Bu tahribatı, Geoffrey Lewis'in kitabının başlığı çok güzel ifade ediyor: *Türk Dil Reformu- Felâketli Bir Başarı*[22]. Lewis'e göre, toplam eğitimi üç yıllık ilkokulla sınırlı Nurullah Ataç, "öztürkçe"ye en fazla kelime ekleyen yazardır! Lewis bir taraftan reformcuların bilgisizliğini anlatırken bir taraftan da bilime saygısızlıklarını düzinelerce misalle gösteriyor. Lewis, 1949'daki 6. Kurultay'dan, şu olayı naklederek, günün havasını okuyucuya gösteriyor:

> *"Salondan, yeni teknik terimlerin oluşturulmasında uygulanan ilkenin ne olduğu soruldu. Salona hâkim olan mahcup sükûtu sonunda Linguistik ve Etimoloji Komisyonu Başkanı Ali Saim Dilemre bozdu. Dilci değil, fakat dost canlısı bir hekim olan Dilemre artık tahammül edememişti, 'Arkadaşlar, kem küm etmeyelim. Bizim prensibimiz mrensibimiz yoktu, uyduruyorduk!'"*[23]

Terimler böyleyken kelimelerde de durum aynıdır. Gerçekten, Soğdça "kent"in niçin Farsça "şehir"den, Farsça "tür"ün niçin Arapça "cins"ten, Arapça "tam"dan bozma "tüm"ün niçin Türkçe "bütün"den iyi olduğunu prensiplerle açıklamak kolay değildir.

22 Geoffrey Lewis, *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, Oxford Linguistics, 2002. Türkçesi, "Trajik Başarı: Türk Dil Reformu", Gelenek Yayınları, 2004. Çeviride "katastrofik ~ felâketli" kelimesi yerine "trajik" tercih edilmiş.

23 Lewis, zabıtlara girmeyen bu konuşmayı, Nihad Sami Banarlı'nın 14 Mart 1973'te *Meydan* dergisinde çıkan ve daha sonra Tekin Erer'in *Türkiye'de Dil ve Yazı Hareketleri*'ne (İkbal Kitabevi, İstanbul, 1973) iktibas ettiği yazısından almış.

Latince olmazsa öztürkçe olsun

Yapılanları, Atatürk'ün "Türk milleti, dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtaracaktır" sözüyle savunmak mümkün değildi; çünkü yapılan edilen "kurtarma" değil, onarma değil, yıkma-bozma suretiyle esarettir. Bu, açıktır. Yer yer kahramanlık eder gibi söylemekte tereddüt etmeyecek kadar ileri giden, pervasızlıklara da şahit olunmuştur. En hızlı dil devrimcisi Nurullah Ataç, aslında Türkçeyi Latinceye dayandırmak, hatta Türkleri Latince konuşturmak niyetinde olduğunu açık açık itiraf etmektedir. Tutulan yolun, hep tenkit edilen Osmanlı zamanındaki bürokrasinin, halkın anlamayacağı bir dil kurma çabasından ileri bir iş olduğu bellidir. Onlar aynı medeniyet dairesindeki Doğu dilleriyle bu işi yaparak kendilerini farklılaştırmaya nasıl çabalamışlarsa, bu yeniler de Latince, Batı dilleri "düpedüz uydurularak" sentez edilen yeni bir dille kendilerini farklılaştırma çabası içindedirler. Bir bakıma bunlarınki daha ileri bir merhaledir; çünkü, Osmanlı bürokrasisi başka dillerin var olan kelimeleriyle bir özel dil kurarken, bunlar uydurma üzerinden orijinal bir dil yapma peşindeydiler. Bir bakıma, yukarıda anlatılan daha eşit vatandaşlar yaratma gayreti... Lewis, Fahir İz'in kendisine anlattığı bir olayı naklediyor. İz, İkinci Dünya Harbi'nden hemen önce Erzurumlu bir çobana, "Biz Türkler..." der. Çoban derhâl cevap verir, "Estağfurullah efendim. Türk biziz. Siz Osmanlı'sınız." Çobanın fark etmediği, Cumhuriyet'le birlikte Osmanlı'nın bittiği, şimdi Türk'ün piyasasının yükseldiğiydi. Şimdi o "daha eşit" olmayı arzu edenlerin algıladığı tehdit, "biri diğerinin yerine geçen" fertlerden sayılıp tekdüze Türk olmaktı. Çareyi, bir başka türlü farklılaşmakta buldular: Onlar Türk değil, öztürk olacaklardı. Türkçe değil, öztürkçe konuşacaklardı. Yapılanların altında yatan birinci kök sebep budur.

Nefret + cehalet = cesaret

İkincisi, kendi geçmişinden nefret, kültür ihtilâli güdüsü ve temelsiz bir cesarete yol açan cehalettir. Ataç'ların ve Dilemre'nin fotoğrafını sunduğu prensipsiz mrensipsiz uyduranların konumu tam budur. Binlerce yıllık bir kültürü yok edip yerine hemen üretecekleri yenisini koyacaklardı: Kültür ihtilâli. Niçin? Çünkü birikimleri yoktu. O binlerce yıldan habersizdiler...

Dilin millî birlikte temel unsur olduğunu biliyoruz. Sebebi gayet basit: Dil, hem mekân üzerinde hem de zaman boyutunda anlaşmayı sağlayan araçtır. Siz on yılda bir yeni bir dil icat etmeye kalkarsanız, en üstün başarınız, ancak on yıllık bir millet yaratmaktır. Bu nevzuhur milletin çocuklarının büyüdüklerinde, "ben neyim?" tereddüdüne düşmeleri kadar tabii ne olabilir? Bırakın binlerce yıllık bir edebiyatımızı, Atatürk'ün nutkunu önce sadeleştirmek, sonra sadeleştirilmişini sadeleştirmek ve en sonunda da ikinci suyundan tekrar sadeleştirmek zorunda kaldığımızı anlatırken Geoffrey Lewis'in acı acı gülümsediğini hissedersiniz.

Dil kelimelerden ibaret değildir. Yıkım kelimelerin de ötesine geçmiştir ve insanımız bunu kelimeler kadar açık göremektedir. İsmin hâlleri Türkçeye hastır. Tamlama ekleri de Türkçeye hastır. Türkçeye has oldukları için de ateş altındadır.

Örnekleri arttıracak olursak: "Kapısal tokmak", "penceresel cam" desem yadırgarsınız. Fakat "anayasal düzen", "kamusal alan" dediğim zaman yadırgıyor musunuz? Niçin "anayasa düzeni", "kamu alanı" değil? "Atatürk Cadde", "Vatan Cadde" kulağınıza nasıl geliyor? Yabancı... Bağlanan eki "i"nin sokak isimlerinden hemen tamamen kalktığının farkında mısınız? Bildiğiniz birkaç sokağın ismini bir düşünün.

Yabancı dillerin boyunduruğu işte böyle gelir...

Bu konuya döneceğiz.

Dil anlaşmak içindir

Yıkım, çoğu zaman kendilerini ayrıcalıklı kılmak, daha da iyisi gelir sağlamak için yapıldı. Fakat tahribata katılanlar arasında bunu milliyetçiliğin gereği sayanlar da vardır.

Acaba bu hareketin millete, milliyetçiliğe faydası var mıdır?

Şunu belirterek başlayayım... Tarihimizin çeşitli devirlerinde, tıpkı bugün İngilizce kelimeleri fütursuzca cümlelerine yerleştiren ve böylelikle adi halktan bir çıt yukarıya çıktıklarını hissedenler gibi, ne kadar çok Arapça ve Farsça bildiklerinin reklamını yapanlar da vardı.

17. asır şairimiz Yusuf Nabi, kendisi de aslında bol bol Farsça kullandığı hâlde, zamanındaki bu eğilime dayanamayıp şöyle yazıyordu:

Ey şi'r meyânında satan lâfz-ı garibi
Dîvân-ı gazel nüsha-i kaamus değildir[24]

Fakat Türkiye bunların üstesinden gelmişti. Yakın çağın Nedim'i, daha dünün Yahya Kemal'i bunun en güzel misalleridir. Millete dayanma, milletçe okunma mecburiyeti arttıkça, sade Türkçe yazma eğilimi kuvvetleniyordu. Yahya Kemal'in "Beyaz Türkçe"si budur...

Ataçların, 1980 öncesi Türk Dil Kurumu'nun maaşlı devrimcilerinin yaptığı bundan çok farklıdır. Bir bakıma eskiye daha kötü bir dönüştür. Arapça ve Farsça yerine Batı dillerini koymak veya uydurmak suretiyle yine milletten uzaklaşan yeni bir dil yaratmak!

Tekrar olacak... Milletin temelinde dil vardır. Dil iki yoldan milleti oluşturur:

24 Ey garip lâfları şiir diye satan; gazel divanı lügat nüshası değildir.

• Milletin nesilleri arasında, zaman üzerinde bağ kurar.

• Milletin yaşayan fertleri arasında, mekân üzerinde bağ kurar.

Siz on yılda bir dili, on yıl öncekini anlayamaz hâle getirirseniz zaman içindeki bağı yok edersiniz.

Dünyadaki bütün Türkler, sizinle birlikte kültür devrimine kalkışmadıysa, coğrafya üzerindeki bağlayıcılığı da bitirirsiniz. Avrupa'dan Asya'ya, Türkiye dışındaki Türk ülkelerine gidenler şu acı gerçeğin hemen farkına varırlar: Annelerinin Türkçesiyle, "anadilleriyle" konuştuklarında anlaşılmaktadırlar. Dışımızdaki Türkler, meselâ Atatürk'ün nutkunu, orijinal şekliyle anlamakta çok güçlük çekmezler. Fakat mevzi yerine "dayanga", refah yerine "gönenç" derseniz, Tebriz-Erdebil yolunda "modern Türkçe" ile hitap ettiğim Azerbaycanlı bir Türk köylüsünün bana söylediği gibi "mazeret dilerem, özüm Farsî bilmerem" derler.

Binlerce yıllık Türkçe, kendini beş yüz yıllık İngilizceye karşı rahatlıkla savunur. Fakat on-yirmi yıllık bir öztürkçenin hiçbir şansı yoktur.

Ufuk aydınlanıyor

Bu tablodaki karanlığı ufukta gördüğüm ışıktan bahsederek dağıtmak istiyorum.

Peki durum vahim mi? Hayır... Tam tersine tahribatın sonuna gelindiğine, hatta zenginleşmenin başladığına inanıyorum. Artık fikir hayatı beş-on kişinin sultasında değildir. Belki yüzlerce yıldır süren Tandoğan sınıfı –evet, en az Osmanlı'dan beri mevcuttur– yok olmaktadır. Şehirleşme ve ekonomik güçlenme yükseldikçe Türk insanı da doğru konuşmaya, doğru yazmaya zorlanacak; bunları yapabilmek için Türk diline hâkim olma mecburiyetini hissedecektir. Bu

insanların Türk edebiyatından başka gidecekleri yer yoktur ve Türk edebiyatı, Orkun Kitabeleri'nden başlar, Yusuf Has Hacib'lerden, Gazneli Mahmut'lardan, Fuzulî ve Bakî'lerden Yahya Kemal'lere uzanır.

Uydurma kelimeler, bu derinliğin içinde kaybolacak mı? Belki bir kısmı... Fakat geriye kalanlar, sonunda, istiridyenin aslında içine girmiş bir kum tanesini, bir yabancı maddeyi inciye çevirmesi gibi, Türkçeye ilâve bir zenginlik getirecektir.

Dilde yenilik olur. Dilde yenilik, daha ince anlamların ifade edilmesiyle; eskide benzeri olmayan eserlerin ve üslûpların ortaya çıkmasıyla gerçekleşir. Ama bunu becerebilmek için eskinin birikimi gerekir. Şu anda edebiyatımızın bütün cephelerinde yazarlarımızın tarihî edebiyatlarını öğrenme gayretinde buluşmalarının arkasında işte bu ihtiyaç vardır.

Türkiye'de bir yılda yayımlanan edebî veya edebiyat dışı kitapların sayısının artış hızına bakın. Mutlak sayıda dünya ortalamasının pek gerilerinde olmamıza üzülmeyin. Artış hızına bakın, bu, önümüzdeki potansiyelin büyüklüğüne işarettir...

Dünya ile artan temas, Türkçeyi ve Türk edebiyatını da güçlendirecektir. Yıkımın failleri dünyayı iyi bilenler değil, özellikle Batı'yı üstünkörü görüp "ben artık oldum" zehabına kapılan alaylılardı. Dünyaya yakından bakanlar Batılıların dillerinin, edebiyatlarının, doğru yazıp konuşmanın üzerinde nasıl titrediklerini görecek; sonra dönüp bizim dilcilerimizden hesap soracaklar: Niye müdahale etmediniz? Niye geç kaldınız?

Sıkça yapılan yanlışlara doğrular

Dil kelimelerden mi ibaret?

Bölüm kurulunda, profesör meslektaşım, söze şöyle başladı: "Ne nedenle olursa olsun olmuş olan olumsuzluk..." Ben, düşünceye daldım, "Acaba şimdi kalkıp bu hocayı boğsam, beni yargılayacak hâkimler, bu cümleyi ağır tahrik sayar mı; yoksa onlar da bizim hoca kadar Türkçeden, okumadan, yazmadan nasipsiz midirler? O zaman müebbet yatarım...", derken, lâfını nasıl tamamladığını kaçırdım.

Devlet Bakanı Prof. Dr. Mehmet Aydın'ın döneminde ve onun teşvikiyle Türk Dil Kurumu bir "Sıkça Yapılan Yanlışlara Doğrular" kılavuzu hazırlamış ve sitesine koymuş: tdk.org.tr'ye girip kullanabilirsiniz. Hayırlı olsun güzel bir adım ama yolun tâ başı. Bizim derdimiz kelimeleri yanlış yazmaktan ibaret değil ki. Öyle olsa, bilgisayarlardaki yazı programları problemimizi çözüverirdi. Bakınız nitekim (bu kelime de var kılavuzda; adı lâzım değil gibi "netekim" demeyesiniz diye koymuşlar) yukarıdaki paragrafta 'hakim' yazınca MS Word hemen uyardı: "Bilge anlamında 'hakim' mi, yoksa yargıç anlamında 'hâkim' mi demek istedin" diye... Az önce 'netekim' yazdığımda da... Bu kılavuz, yazı programlarını hazırlayanların işlerini kolaylaştıracak ve imlâ standartlaşmasını bir adım daha ileri taşıyacaktır.

Evet, ama dil, kelimelerden ibaret midir? Dilimizi koruyoruz diye bir asırdır bütün dikkatimizi kelimelere topladık.

Koruyabildik mi? "Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu"nun, Türk parasının kıymetini koruyabildiği kadar koruduk. Öztürkçe, arıtürkçe gibi soykırımcı terörist hareketlere on binlerce kelimemizi şehit verdik. Hâlbuki kelimelerin etnik kökenini, ırkını değil, anlamlarını, bir araya geldiklerinde birbirlerine nasıl yakışacaklarını, sesi, cümleleri, paragrafları konuşabilseydik, belki okumayı ve hatta hatta yazmayı bile öğrenirdik, kim bilir?

Belki bizim dilimiz de meselâ İngilizce kadar saygı duyulan bir dil olurdu. (İngilizcedeki kelimelerin yüzde birden azının özingilizce olduğunu biliyorsunuz değil mi?) Eğer tahammül ederseniz bu da bir "sık yapılan yanlışlara doğrular" çalışması olsun; ama kelimelerin yazılışı üzerine değil.

Sende mi Brütüs?

Sezar seslenir:

– Sende mi Brütüs?

Brütüs önce sağ, sonra sol pantolon cebini karıştırır. Sonra gömlek ceplerini yoklar ve cevap verir:

– Bende değil. Herhâlde sarayda unuttuk Sezar.

* * *

En basit ve en sık karşılaştığımız yanlış, 'de' ve 'ki'lerin ayrılması-ayrılmaması. Bu işin ilköğretimde bitmesi gerekirdi. Ama bırakın ilköğretimi, geçenlerde bir rektör adayımız gönderdiği "beni rektör seçin" yazısında bunları yanlış ayırıp birleştiriyordu. (Allahtan kaybetti. Ama az farkla.) Öyle rektör adayının, yöneteceği üniversitenin mezun edeceği öğretmenin okutacağı öğrenci... Ne yapsın o zavallı?

Benden gençlere açık tehdit: Bu konuya takmış benim gibi tipler var. Bizim Facebook'ta gruplarımız da var. El altından gizli gizli haberleşiyoruz. İş müracaatınızda veya bir

dilekçede bunları yanlış ayırır veya birleştirirseniz size karşı önyargılı ve dahi artyargılı davranacağımızdan emin olabilirsiniz. İsminizi "de ve ki kara listesi"ne alırız. O listeye bir giren bir daha zor çıkar.

İkinci bir yanlış grubu, cami, bayi, sanayi gibi kelimelerin 'i' hâli. Bazı entelektüellerimiz bunların aslında iki 'i' ile yazıldığını sanıyor. Öyle değil. Tek 'i' ile yazılırlar; az önce yazdığım gibi... Ama ismin i hâli gerektiğinde camisi, bayisi, sanayisi değil, camii, bayii, sanayii yazılır. Çünkü bu kelimelerin sonunda Türk kulağının duyamadığı, alfabemizin de yazamadığı bir sessiz harf vardır ve Türkçede, sessiz harfle biten kelimelerin i hâlini elde etmek için sadece i eklemek yeterlidir. Aklınız basmadıysa, basmıyor demektir. Öyleyse camisi, sanayisi, bayisi yazın. Ama "Sanayii Bakanı falanca geldi" diye yazmayın. Belediyenizin caminize, "Yeni Camii" diye tabela asmasına engel olun.

Bu konuyu kapatırken Türkistan'daki Türklerin ferasetini övmeden geçemeyeceğim. Onlar, Türk kulağının duymadığı o görünmez sessiz harf, 'ayın' yerine 'g, ğ' kullanıyorlar. Bizim sıkıntılı kelimeler camig, bayig, sanayig oluyor. Mesele ortaya çıkmadan halledilliveriyor. O zaman meselâ "Sanayig Bakanı Cam Sanayigi Fabrikası'nın temelini attı" yazıp işi bitirebiliriz. Gerçi Ali'ye de Gali dememiz gerekecek ama ne zararı var? (Sultan Galiyef'teki gibi!)

'En konsept site' de ne?

Üçüncü ve çok geniş yanlış grubu, anlamları dışında kullanılan kelimelerdir. Bunların önemli bir kısmı İngilizce, öztürkçe gibi yabancı dillerden geliyor. Genellikle fiyaka için kullanılıyor ama fiyaka yerine özenti ve cehalet algısı yaratıyor. Bu bapta misalimiz bol ve bu, önceki iki bahis gibi bir vuruşta halledilecek bir sıkıntı değil.

Meselâ geçen sene, bir yapı şirketi, sitesinin 'en konsept site' olduğunu reklam ediyordu. Tercüme edelim: 'Türkiye'nin en kavram sitesi'. Efendim?

'Memorial', hatıra veya abide, anıt demektir. Tek başına kullanılırsa, meselâ, 'memorial simitçisi', tercümesi, 'hatıra simitçisi' veya 'anıt simitçisi' olur ki kimin hatırası, ne abidesi diye sormaya mecbur kalırız.

'Plaza' meydan demektir. Eğer plaza adını verdiğiniz binanın yaratmak istediğiniz havayı hak eden bir meydanı yoksa plaza demeyiniz. Varsa, o zaman da "meydan" deyin, insanlar "plaza" lâfını görüp sizi ikinci sınıf ve özenti sanmasın.

'Süreç', 'vetire' veya 'proses' yerine uydurulmuş bir kelimedir. Vetire veya proses'in ne anlama geldiğini bilmiyorsanız, lütfen 'süreç' kelimesini kullanmayınız. 'Süreç'in süre ile, geçen zamanla, geçecek zamanla, bir faaliyetin alacağı vakitle bir ilgisi yoktur. Meselâ, önemli bir gazetemizin önemli bir köşe yazarından bir örnek: *"Ahmet Necdet Sezer 7 yıllık cumhurbaşkanlığı sürecinde tam 123 rektör ataması yaptı."* 'Müddetince', 'sırasında', 'süresinde'... Hepsi olurdu. Ama 'sürecinde' asla!

Süre, Türkçe sürmek fiili ile Fransızca durée kelimelerinin gayri meşru birlikteliğinden doğmuştur ama halkımızın hoşgörüsü ile aramıza kabul edildiğinden ona bir itirazımız yoktur. Ondan türetilmiş 'süreç'e de. Ama süreci, süre yerine kullanmak, hatadır.

'Tanımlama', tarif karşılığı uydurulmuştur. Bankamatiğinize para yatırırken çıkan *'para tanımlanıyor'* yazısı yanlıştır. Makine paranızın tarifini yapmamakta, aslında sadece tanımaya çalışmaktadır. 'Para tanınıyor' yazılsa doğru olurdu. Benzer şekilde 'çözümleme', tahlil, analiz karşılığıdır. Çözme, halletme anlamına gelmez. Aydınlarımız memleket meselelerini sabah akşam çözümlerler ama çözdükleri görülmemiştir.

Saygıdeğer kalem sahipleri süreci sürenin, tanımlamayı tanımanın, çözümlemeyi de çözmenin daha şık tarzı sanıyorlar. Öyle değildir.

Atatürk Cadde ve penceresel cam

Sıra en vahim hatalara, yabancı dillerin etkisinin kelimelere değil, dilin mantığı üzerindeki yıkımına geldi. Bundan, önceki bölümde kısaca bahsetmiştik.

Sokak ve semt adları Türkçede 'Kadı Köyü', 'Gül Sokağı', 'Atatürk Caddesi' şeklinde isim tamlamaları ile yapılır. Batı dillerinde bu imkân yoktur. Yavaş yavaş Batı dillerindeki yapı bizim isim tamlamalarını da yok ediyor. 'Kadı Köy', 'Gül Sokak', 'Atatürk Cadde' yanlıştır. Şimdi sadece sonuncusu kulağımızı tırmalıyor. Diğerlerine alıştık.

Peki, 'kadın ayakkabı', 'erkek pantolon', 'okul çanta'? Üçü de yanlış ama seslerine bir kulak verin. Dedelerimizi kahkahalarla güldürecek anlamlarına rağmen kulağınıza normalmiş gibi gelmeye başladı değil mi? Hâlbuki Türkçede isim tamlamasında tamlanan mutlaka ek alır. Ama günümüzde isim tamlamalarını Türkçe değil, öztürkçe yapmamız da mümkün. Meselâ artık adi Türkçedeki gibi "kamu alanı" veya 'anayasa düzeni' demeye mecbur değiliz. Öztürkçe sayesinde, tıpkı İngiliz ve Fransız'mışız gibi 'kamusal alan' ve 'anayasal düzen'" diyebiliyoruz. Yakında -maazallah- penceresel cam, kapısal tokmak gibi tamlamalar da yapabileceğiz. Bu aydınlık yolda ilerlerken pantolonların veya ayakkabıların cinsiyet organlarının çıkmaya başlaması da bize batmayacaktır.

Ta ki Türkçe yazsınlar

Tek kelimelerden çekimlere, sonra tamlamalara geldik. Şimdi bir adım daha atıp sizi yanlış bir cümle yapısına götüreceğim.

Hazır çorba tarifi: "Paket içeriğini bir litre suya dökün. Sık sık karıştırın. Ta ki kaynayana kadar." Umarım kulağınızı tırmalamışımdır. Yoksa Türkçenin bir taşını daha kaybettik demektir: Türkçede "ta ki ..... kadar" diye bir yapı yoktur. Bu garip tarzda kurulan cümleler ilk defa 1970'li yıllarda ortaya çıktı. Yetmişler, toprağı bol olsun eski TDK uydurmacılığının en azgın olduğu, uydurmacılık ile ihtilâlciliğin özdeşleştiği, ortalığın da ihtilâlciden geçilmediği yıllardı. Böyle bir atmosferde, "ta ki" gibi eski sayılabilecek bir yapının yeniden ortaya çıkmasına başlangıçta şaşırmıştım. Fakat bunun her seferinde "ta ki ..... kadar" şeklinde kullanıldığını görünce meseleyi çözdüm (çözümlemedim, çözümleme çabası gerektirmeyecek kadar basit bir işti): Bu, günde üç Dallas dizisini birden Türkçeye çevirecek kadar hızlı tipler tarafından icat edilmiş bir kolaylıktı.

Seslendirme için çeviri yaparken hece sayısını da tutturmak zorundasınız. Yoksa yabancı artist ağzını kapadığı hâlde sizin Türkçe cümle devam eder veya tersine, adam veya kadın konuşur ama balık gibi, ağzından ses çıkmaz. İşte Türkçeye tercüme edilen İngilizce cümlelerdeki "until" (kadar) sözü, "ta ki" diye çevriliyordu. İki heceye iki hece. Nefis! Fakat bir problem vardı. Türkçede "kadar" ifadenin sonuna gelir, hâlbuki İngilizce "until" ifadenin başındadır. Baştaki "ta ki" ile yetinsek olmayacak, çünkü "ta ki"nin anlamı zaten "kadar" değil. Ne yapmalı? Bu hal, yepyeni bir İngiliz-Türk hilkat garibesi yapının doğumuna sebep oldu: Başta "ta ki" sonda "kadar"! "Ta ki ..... kadar". Yanlış, gayri meşru, fakat ne sevimli değil mi babası? A be sanarsın ki çocuğun başı İngiliz'dir sonu Türk!

"Ta ki" Türkçede var, var olmasına. Rahmetli İlhan Ayverdi Hanımefendi'nin editörlüğünü yaptığı *Kubbealtı Lugati*, "ta ki"yi "yeter ki, öyle ki" diye tanımlıyor (tanımıyor,

"tanımlıyor") ve Süleyman Çelebi'den, Cenap Şahabettin'den ve Yahya Kemal'den mısralarla, cümlelerle misallendiriyor. Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"ndan şu nefis mısralar seçilmiş:

Hür ve engin vatanın hem gece hem gündüzüne
Uhrevî bir kapı açmış buradan gökyüzüne;
Tâ ki geçsin ezelî rahmete ruh orduları.

Bir misal de benden; yine Yahya Kemal'in muhteşem "26 Ağustos 1922"sinden:

Şu kopan fırtına Türk ordusudur ya Rabbi!
Senin uğrunda ölen ordu budur ya Rabbi!
Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın;
Gaalib et çünkü bu son ordusudur İslâm'ın.

Tabii hiçbirinde "ta ki.... kadar" yoktur. Süleyman Çelebi'den TRT'nin 1970 devrim on yılı Türkçesi'ne kadar da olmamıştır.

Peki 'de'leri, 'ki'leri doğru ayırır veya birleştirir, camiyi, sanayiyi doğru yazar, İngilizce-öztürkçe hataları yapmaz, isimleri Türk gibi tamlar ve 'ta ki'ye 'kadar' eklemez isek yazar mı oluruz? Bunları yapmazsanız yazar olmazsınız ama bunları yaparsanız yazar olamazsınız. Bunları yapmamak gerek şarttır; yeter şart değildir.

Bakın, yazımın başındaki felâket ifadede anlatılan hataların hiçbiri yok: "Ne nedenle olursa olsun olmuş olan olumsuzluk..." Fakat felâket hâlâ felâket. Burada üslûp denilen alana girmeye başlıyoruz ki o bir başka bahistir.

Buyruğumdur!
Her vatandaşa bir diploma verile

Üniversiteye giriş sınavları, yıllık mutat gündem maddeleri arasında, üstsüz turistlerin hemen altında yer alır. Kontenjanların artışı ve üniversiteden atılanların affı gibi tekrarlanan 'müjde'leri de unutmamak lâzım. Bu 'şok' ve 'flaş' haberler bana hep çok eski (1972) bir New Yorker karikatürünü hatırlatır. Güler yüzlü, tonton bir kral sarayının balkonundan halka hitap etmektedir. Söylediklerini dinleyen halkın yüzünde de kralınkine paralel mutlu ifadeler vardır. Tonton kral şöyle demektedir:

> *"Dileğim, ülkemizin dünyanın en eğitimli ülkesi olmasıdır. Bunu sağlayabilmek için her vatandaşıma bir diploma verilmesi buyruğumdur!"*

Ölüm kalım meselesi

New Yorker kralının bu dâhiyane buyruğuna aynı seviyede bir fikir de ben ekledim ve bunların her ikisinin de gerçekleşmesi için gereken anayasa değişikliğini her yıl öğrencilerimle tartıştım. Önerdiğim anayasa maddesi şöyle:

> "*Her Türk vatandaşına, doğumunda, nüfus kâğıdı ile birlikte bir üniversite diploması ve bir emekli cüzdanı verilir.*"

Bugüne kadar aldığım tepkilerden, teklifin çok ciddi bir itirazla karşılanmayacağı, aksine geniş bir mutluluk dalgası doğuracağı, kısa bir süre sonra da sosyal devletin kesin gereği bir 'hak' hâline geleceği kanaatini edindim... Kaynağı nereden buluruz diye soranlara, stratejik ülke olduğumuzu, bu yüzden IMF'in gereken katkıyı sağlayacağını hatırlatırım.

Konunun ciddiyeti arttıkça, şakaya boğarak kaçmak insanlık hâlidir. Şimdi dünyaya dönelim. Eğitim kalitemiz Türkiye'nin ölüm kalım meselesidir. O çok övündüğümüz, yabancıların da hakkımızda olumlu şeyler söylemek istedikleri zaman ilk akıllarına gelen, 'genç ve eğitimli iş gücü', 2050'ye kadar geleceğimizin temel belirleyicilerinden biri ve belki en önemlisidir.

Eğitim, her ülke için iki kritik, hayatî işlevi yerine getirir. Birincisi, çağdaş ulus-devletin asgarî müştereklerini, hem coğrafya, yani mekânda; hem de kuşaklar arasında, yani zamanda sağlayarak millî kimliği oluşturmaktır.

Millet sosyolojisinin duayeni Ernest Gellner'in, milletin temeli gördüğü ve devletin organize eğitimle bölgeden bölgeye ve nesilden nesile aktaracağı işte bu müşterektir. Gellner buna, 'ortak yüksek kültür' der. Eğitimin sağlayacağı bu ortak yüksek kültürde dil ve tarih bilinci ön plandadır.

En hakiki mürşit ilim

Eğitimin ikinci hayatî işlevi, ülke ekonomisinin ihtiyaç duyacağı girişimcileri ve uzmanları yetiştirmektir. Türkiye'de eğitim kalitesinin her iki işlevi de gereken düzeyde yerine getirdiği, maalesef söylenemez. Ferda Keskin hocamız, "Yazmayı bilmiyorlar" diyor[25]. Bunu, 11-12 yıllık bir 'eğitim'den sonra üniversiteye gelen öğrenciler için söylüyor. Yerden göğe

25 Ferda Keskin, "Eğitim Şart Ama...", *Açık Görüş, Star,* 21 Haziran 2009.

kadar haklıdır. O zaman şu soruyu sormakta da haklıyız: İlk ve orta öğretim, yazmayı öğretmiyorsa, neyi öğretmektedir?

Türkolojnin aksakalı, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun her yıl, üniversite birinci sınıf öğrencilerine beş kelimelik bir test uyguluyor. Beş kelimenin kaçını biliyorlar diye... Kelimeler şunlar: 'mürşit', 'pars', 'değirmi', 'iptidaî', 'bön' veya 'alık'. Pek az öğrencinin bunları bildiğini, arada çıkan birkaç bilen sayısının da yıldan yıla azaldığını tespit etmiş. Besbelli bu bilmeyiş, kelimelerin etimolojisi ile de ilgili değil.

Ben de geçen yıl 250 civarında mühendislik fakültesi birinci sınıf öğrencisine bu testi uyguladım ve sıfır çektim. 250 kişiden iki tanesi, parsın 'bir hayvan' olduğunu bildi. Bir tanesi de 'mürşit'i, 'mürit'le karıştırdı. Fakat hemen tamamı '*En hakiki mürşit ilimdir*'i biliyordu. Her ne demekse...

Kabahati kendinde ara

Birinci sınıflar böyle de sonra düzeliyor mu?

Şimdi çizmeden yukarı çıkmanın âlemi yok. O çocuklar üniversiteyi bitiriyor, sonra bazıları daha daha ilerleyip profesör oluyor. Benim gibi koskoca bir profesörün yazmayı bilmediğini iddia edecek hâliniz yok değil mi? Eğer yazdıklarımı ilk seferde anlamıyor, bir daha, bir daha okuyor ve bazı cümleleri yine de anlamıyorsanız; zaman zaman sağ kulağımı kafamın üstünden sol elimle gösteriyormuşum gibi geliyorsa size, kabahati kendinizde bulun. Yok, artık biz de mi yazmayı bilmiyoruz yani?

Yıllardır kelimelerle uğraştık. Bu arada cümle, paragraf, yazı tamamen yok oldu. Kelimelerin durumu da bu küçük test sonuçlarının gösterdiği gibi...

Burada bir eski dil-yeni dil çelişkisi değil, gittikçe fakirleşen bir dil söz konusudur ve vebali son elli yılın bütün Millî Eğitim Bakanları'nın ve hükûmetlerinindir. Gellner haklıysa,

kimlik bunalımının baş müsebbibi de bellidir. Tekrar edelim: Üniversiteler, 'Bize orta öğretimden zayıf geliyorlar' savunmasıyla yakayı kurtaramaz. O orta öğretimin yöneticilerini ve öğretmenlerini kim yetiştiriyor?

Mümtaz Turhan hocamızın 1958'de yazdığı *Garplılaşmanın Neresindeyiz?* eserine bir göz atalım. O tarihlerde problemimiz, okur-yazarlığı ülke çapına yaymaktı. Konu eğitimin kalitesinden çok kantitesindeydi. Turhan, eğitimde kritik olanın ilkokullar değil, üniversiteler olduğunu, her noktaya ilkokul açmaktan önce üniversitelerin yeterli kalite ve sayıya ulaşması gerektiğini, üstelik bunun maliyetinin, her noktaya ilkokul açmaktan daha düşük olduğunu savunmuştu.

Görüşlerinin özeti, *'Okuma yazma bilmeyen cahillere okuma yazma öğretirseniz, okuma yazma bilen cahiller elde edersiniz'* cümlesindeydi. Galiba biz, şu anda bu noktaya ulaştık! Kutlu olsun.

Ve öğrendik ki okuma-yazma bilmek, okuduğunu anlamaya ve maksadını yazıyla anlatmaya yetmiyormuş.

Diplomayla sorun çözülmüyor

Eğitimin ikinci fonksiyona, ekonominin ihtiyaç duyduğu girişimci ve uzmanları yetiştirmeye gelelim. Burada da yine eskilere, ta 1976'da yayımlanan, Ronald Dore'un "Diploma Hastalığı" eserine bir göz atalım. Dore, endüstri devrimini sonradan ithal etmiş ülkelerin ortak bir özelliğini yakalamış (mealen):

> "*Ülkede nüfusu istihdam edecek yeterli ekonomik faaliyet hacmine erişmek, üniversite açmaktan daha zordur. Halk, eski, az kazançlı ekonomi sektöründen yeni ve yüksek kazançlı olanına geçmek için üniversiteye akın eder. Fakat her isteyeni alırsanız,*

bunları istihdam etmek mümkün olmaz. O yüzden bu ülkelerde eğitim, aslında bir filtre işlevi görür. Piyasaya girmek isteyenleri süzüp azaltmak görevini yerine getirir... Bu yüzden art arda seçme sınavları ve üniversite kapısında uzun kuyruklar vardır. Fakat acı olan, üniversitenin çıkış kapısında da uzun kuyrukların mevcudiyetidir. Çünkü filtrelere rağmen ülke ekonomisi mezun sayısı kadar beyaz yakalıyı istihdam edecek kapasitede değildir."

Dore devam ediyor:

"Bu ülkelerde eğitim iki noktaya odaklanır: 1) Yeni ekonominin şartı olarak algılanan teknik konular ve 2) Kolonizatör ülkenin dili."

İkincinin geçerliği olması için ülkenin illâ eski koloni olması şart değil galiba. Kitap 30 sene önce yayımlanmış; ama çizilen manzara hiç de yabancı gelmiyor değil mi? Tıpkı Turhan'ın 50 yıl önce yazdıklarının geçerliğini koruması gibi. Tanı konmayan hastalığın tedavi edilmemesi mazur görülebilir. Ama yarım asırdır bilinenin ihmali affedilemez.

Dore, mezun arzı ile talebi arasında, sayıya dayanan uyumsuzluktan bahsediyordu. Şimdi sanırım buna bir de niteliğe dayanan uyumsuzluk eklendi. İş dünyamızın talep ettiği insan gücünün niteliği ile üniversitenin yetiştirdiğinin niteliği arasındaki uyumsuzluk.

Klasik yoksa millet de yoktur

Eğitimimizin, ortak yüksek kültürü aktarma ve insan sermayesi yetiştirme işlevlerinden ikisini de başarır hale getirmek zorundayız. Hem de acilen. Bunu gerçekleştirmede kilit kurum, Turhan'ın belirlediği gibi yine üniversitededir. Nasıl ki

bir Amerikan veya İngiliz, Shakespeare'in birçok repliğini sanki kendinden dinlemiş gibi bilmeden liseden mezun olamazsa, Goethe'yi bilmeyen bir Alman, Balzac'ı bilmeyen bir Fransız lise mezunu düşünülemezse, Fuzulî'den, Nedim'den, hiç olmazsa Yahya Kemal'den, hiç olmazsa Atatürk'ten okuduğunu anlamayan bir Türk mezun da olmamalı.

'*Bizim klasiklerimiz yoktur'* diyebilen 'bön' ve 'alık'larla hesaplaşmanın zamanı artık gelmiştir. Klasik yoksa millet de yoktur. (Belki maksat milleti yok etmekti zaten. O kadar bön ve alık olmayabilirler…)

Okudukları tarih, çocuklarımıza, hem zaferlerimizi hem de mağlûbiyetlerimizi, acılarımızı, uğradığımız etnik temizlikleri, sanki onları biraz olsun yaşamışlar gibi hissettirmeli. Yahya Kemal, '*Dili olanların kalbi yok; kalbi olanların dili yok*' diyor. O dili gençlerine kazandırmak görevi eğitimin, eğitime o kadroları kazandırmak görevi de üniversitelerindir.

Yeni Zelandalılar, millet şuuruna Çanakkale ile ulaştıklarını söylüyorlar. Çanakkale bizim hikâyemizin küçük bir bölümüdür. Çanakkale-Yeni Zelanda örneğini esas alırsak, Türk tarihinden herhâlde birkaç düzine millet çıkar. Biz bu tarihi yapan millet konusunda şüpheye düşüyorsak, yani bir tanede zorlanıyorsak, kendimizden başka ayıplayacağımız kimsemiz yoktur.

İkinci işlev araştırmadır. Araştırma, temel bilimler hâriç (bazen onlar bile), ülke ekonomisine katkısıyla değer kazanır. Bilimin bilimini yapan araştırmacılar, bilim ve tekniğin, eski kolonilerde üç aşamada geliştiğini anlatır[26]. 'Eski koloni' yerine, yine Dore gibi, 'bilim ve tekniği sonradan ithal etmiş ülke' sınıflandırmasını kullanabilirsiniz:

26 George Basalla, "The Spread of Western Science", *Science*, 156 no. 3775 sayfa. 611-622, 5 Mayıs 1967.

1) Birinci aşama, ülkedeki heveskârların dışarıdakileri taklit etmesidir.

2) İkinci, 'koloni bilimi' aşamasında yurt dışında okumuş üniversite öğretim üyeleri dışarıda yaptıklarını içeride de yapmaya devam etmektedir. 'Bunlar yan odada oturan arkadaşlarının çalışmasıyla değil, doktora yaptıkları dış ülkedeki hoca ve meslektaşlarının çalışmalarıyla ilgilidirler.'

3) Üçüncü, "millî bilim" denilen aşama ise ancak insanların, kendi ülkelerinin ihtiyaç ve problemlerine odaklanmalarıyla gerçekleşmektedir.

Eğitim-öğretim ve araştırma... Hepsinde de en büyük sorumluluk üniversitelerindir. 2050'nin Türkiye'sinin büyük mü küçük mü; bir mi parçalı mı olacağının sorumluluğu!

Eğitim çarkı

Büyük çarkın gürültüsü

Ana hatlarıyla ilköğretim meselemiz:

– Çocuklara bizimkiler mi ötekiler mi hâkim olacak?

Ana hatlarıyla orta öğrenim meselemiz:

– Çocuklara bizimkiler mi ötekiler mi hâkim olacak?

Ana hatlarıyla üniversite meselemiz:

– Çocuklara bizimkiler mi ötekiler mi hâkim olacak?

Alt başlıklar: Üniversiteye başörtüyle mi, başörtüsüz mü girilmeli? İmam Hatip liseliler her bölüme girmeli mi, giremeli mi?

Ana hatlarıyla bilim politikamız:

– Bizimkiler mi, ötekiler mi doçent, profesör, dekan, rektör olacak?

Rahmetli Mümtaz Turhan'a göre, bilim, gürül gürül akan bir suydu. O suyun hemen yanı başında, Anadolu'nun susuz topraklarına benzettiği, Türk çocukları vardı. Eğitim sistemimiz, o suyu o topraklara taşımak için kurulmuş büyük bir çarktı. Hem personel sayısı hem maliyet açısından büyüktü. Gürültü ile dönmekteydi. Fakat ihtişam ve gürültünün büyüsünden bir an kurtulup dikkat ederseniz, çarkın suya temas etmediğini görürdünüz. Su orada, suya hasret toprak orada, çark oradadır ama toprak susuzdur.

Çark boşa dönüyor

Turhan Hoca'yı kırk küsur yıl önce kaybettik. O kırk yılda, iki nesilde ne değişti? Sanırım değişen sadece çarkın çıkardığı sestir. Yoksa su, toprak ve suya dokunmayan çark yerli yerinde. Bir fark var: Toprak onun zamanındakinden daha kuru.

İnsafsız mı davranıyorum?

Aşağıdaki paragrafları, Dünya Bankası'nın 31 Aralık 2005 tarihli, "Türkiye Eğitim Sektörü İncelemesi"nden aldım:

"OECD'nin Milletlerarası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2003 yılı sonuçları Türkiye'de öğrenci başarısında bir karşılaştırma imkânı vermektedir. PISA, Avrupa'da eğitimin izlenmesinde kullanılan anahtar ölçülerden biridir... (Bu) program, 15 yaşındaki çocukların zorunlu eğitimle kazandıkları bilgi ve mahareti gerçek hayat uygulamalarında, pratik işlevlerde veya daha ileri eğitimde kullanabilme yeteneklerini değerlendirir."

"PISA aynı zamanda iş gücünün üretme potansiyelini ve rekabet gücünü de ölçer. Türkiye'nin 15 yaş çocukları ortalamada, araştırmaya 2003'te katılan bütün OECD ülkelerindeki yaşıtlarının altında performans sergilediler."

"Matematikte 34 ülke, okumada 33 ülke ve bilimde 35 ülke Türkiye'nin önünde yer aldı. PISA matematik- sayısal yeterlik testinde altı aşamalı bir değerlendirme kullanmaktadır. '1' en düşük, '6' ise yüksek düzeyde, karmaşık problem çözme ve akıl yürütme yeteneğini temsil eder. Türkiye'nin 15 yaş çocuklarının yarıdan fazlası (yüzde 55'i) '1' seviyesini aşamazken bu oran OECD ülkelerinde ortalama yüzde 21,3'tür. (Bu ortalamaya Türkiye de dâhildir. Türkiye dışarıda tutulursa oran daha da küçülecektir)."

Başka bir anlatımla, OECD'de en alt seviyede takılanlar, toplamın % 21,3. Türkiye'dekilerin ise yarıdan fazlası, % 55'i bu en düşük seviyenin üstüne çıkamıyor.

Matematiğin diğer alanlarında, bilimde ve okumada da sonuçlar bunlara paraleldir. Raporda, gençlerimizin çoğunluğunun, okudukları pasajlardan, açıkça ifade edilenlerin dışında hüküm çıkaramadıkları belirtiliyor.

İlk ve orta öğretimin kadrolarını üniversite yetiştirir

Bugünlerde her seviyede eğitim yine gündemde. Karşılıklı beyanlar, suçlamalar, hukuk mücadeleleri gırla gidiyor. Çarkın sesi gayetle gür. Fakat yukarıdaki alıntıdaki sonuçların tartışıldığını hiç hatırlıyor musunuz?

Peki üniversitelerimiz?

YÖK'le, İmam Hatiplerin hangi dallara girip hangilerine girmeyeceğiyle, baş açık mı kapalı mı okunacağıyla yatıp bunlarla kalktığımıza göre bu "ilim yuvaları"nda durum herhâlde daha parlak olmalı değil mi?

Üniversitelerin ne kadar parlak olduğuna girmeden önce bir şeyi hatırlatalım. O 15 yaşındaki öğrencileri yetiştiren Millî Eğitim sistemimizin mensupları da, öğretmenleri de bizim üniversitelerimizden mezundur. Dolayısıyla sık duyduğum, *"Ne yapalım? Öğrenci bize liseden zayıf geliyor."* mazereti kesinlikle kabul edilemez. Ben de sıkça söylüyorum: Çünkü o zayıf öğrencileri yetiştiren öğretmenler sizin eseriniz. Onları OECD veya AB'den ithal etmedik. Siz eğittiniz, sizin eğittikleriniz öğretmen, müdür ve daha üst makamlara geldiler. Özetle bu Millî Eğitim'i tepeden tırnağa siz kurdunuz.

Gazetelerde sık sık, dünyadaki ilk 500 üniversite arasında yokuz. İlk 500'e ancak bir üniversite girdi gibi pek de moral yükseltmeyen haberlere rastlarız.

Ancak bu haberlere temel teşkil eden değerlendirme ve sıralamalar, çoklukla, eğitimi değil, araştırmayı, daha doğrusu yayın sayısını esas alır. Dolayısıyla "eğitim" incelenirken bunları öne çıkarmak pek doğru değildir. Fakat genel kaliteye ve belki dolaylı olarak eğitimin kalitesine de işaret eder ümidiyle araştırma ve yayınlara biraz daha bakalım...

Üniversitelerdeki araştırmalar ve bu araştırmalardan çıkan yayınlar değerlendirilirken, bunların ülke ihtiyaçlarına, ekonomisine, üretimine katkısı merkeze alınmalıdır.

Üniversite sanayi etkileşimini, üniversite-ülke ekonomisi etkileşimini inceleyen bir araştırma hatırlamıyorum. Muhakkak ki bunların belirlenmesi, aydınlatılması, yayın sayısı hesabından daha zordur.

Bizim yayınlarımızı kim okuyor?

YÖK, kuruluşunun hemen ertesinde üniversitelerdeki terfileri öğretim üyesinin yaptığı yayın sayısına bağlamıştır. O bağlayıştan itibaren de üniversitelerimizde yayın sayısı hızla arttı. Toplam yayın sayısında da Türkiye dünyada ilk yirmiye doğru yükseldi.

Ancak bu araştırmaların ülke ekonomisine etkisinde de bu sayıya paralel bir artış olup olmadığını bilmiyoruz. Bunu değil de araştırmaların bilim dünyasına etkisi konusunda dolaylı bir kıstas bulabiliriz:

Leiden Üniversitesi Avrupa üniversitelerinin yayın sayısına göre sıralamasını yayımlar. (İngiltere hariç Avrupa üniversitelerinin dünyada çok mümtaz bir yere sahip olmadıklarını da not edelim.) 2009 Leiden sıralamasına göre Türkiye'den 7 üniversite, Avrupa'daki ilk 250'ye giriyor. En yükseği 116'ıncı, en düşüğü 233'üncü sıradan. Ortalamada 187'inci sıradayız. Pek parlak olmasa da çok kötü de değil herhâlde. Fakat

Leiden değerlendirmesinde, yayın sayısından başka yayınlara yapılan atıflar da verilmiş.

Atıf, bir bilimsel makalenin başka bilim adamlarınca ne kadar önemsendiğini gösteren bir ölçü.

Bu kritere göre bakıldığında, ortalamadaki 187'inci sıramız 240'ıncı sıraya, yani listenin sonuna düşüveriyor. En iyimiz 226'ıncı, en düşüğümüz ise 248'inci oluyor. Yani sondan üçüncü... OECD ülkeleri arasında 15 yaş gençlerimizin yerine yakın bir sonuç.

Üniversitelerimizin araştırma istatistiklerini değerlendiren ve sonuçları uralakbulut.com.tr sitesinde sunan Profesör Ural Akbulut'a teşekkür ettikten sona şimdi asıl konumuza, üniversitelerimizde eğitimin kalitesine dönelim.

'Müşterisiz meta zayidir'

Anadolu Ajansı'nın 13 Mart 2009 tarihli haberi*:*

> *"2008 yılı Ekim ayından 2009 yılı Şubat ayına kadar geçen 5 aylık dönemde, İŞKUR'a 324 doktora mezunu başvurdu. Başvuru sahibi doktora mezunlarından işe yerleştirilebilen olmadı...*
>
> *"Ayrıca bu dönemde 59.455'i lisans ve 4.276'sı lisansüstü mezunu, iş beklentisiyle kuruma başvurdu. Lisans mezunlarının 1.875'i, lisansüstü mezunlarının 56'sı işe yerleştirilebildi. Yani iş için kuruma başvuran yaklaşık 64.000 lisans ve yüksek lisans mezununun yüzde 3'ü iş sahibi olabildi."*

Önceki bölümde anlatıldığı gibi, üniversitenin yalnız giriş kapısında değil, çıkış kapısında da kuyruk var. Ve oranlar ikincinin birinciden epey daha uzun olduğuna işaret ediyor. Ürünün kalitesinde hakem, onu kullanandır. Üniversitenin ürününe, yani mezununa kullanıcı, "*Ben sizi istemiyorum, siz*

benim işime yaramıyorsunuz" diyorsa, bu, kalite hakkında bize ne söyler?

Bir başka gazete haberi de şöyle:

> *"New York'ta yaşayan Trina Thompson, Nisan ayında mezun olduğu Monroe College'a, 'Sizden mezun oldum ama hâlâ iş bulamadım. Üniversitenize 4 yıllık eğitim dönemimde 70 bin dolar ödedim. Paramı iade edin' davası açarak, bir ilke imza attı."*

Hürriyet gazetesi hemen, bu konudaki düşüncelerini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı ile Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısına sormuş. Onlar da, bizim hukukumuzda böyle bir başvurunun yapılamayacağını, üniversitelerin mezunlarına iş bulmak gibi bir yükümlülüklerinin bulunmadığını ifade etmişler.

Tablo karanlık ama...

Gazetenin kimlere sorduğuna ve soru muhataplarının verdikleri cevaplara bakınca konunun bir hukuk meselesi olduğunu mu anlamamız lâzım? Öyle mi gerçekten?

Keşke YÖK yayın saymanın yanında istihdam üzerinden de bir değerlendirme yapsa. Yapsa ve bunun sonucu da tıpkı yayında olduğu gibi terfilere ve üniversitelere tahsis edilen kadrolara yansıtsa. Bakın müfredatlar nasıl değişir; mezunları iş bulamayan bölümler nasıl kapanır; yenileri nasıl açılırdı.

Gerek ilk ve orta gerekse yükseköğretimde tasvir ettiğimiz durum istatistiklerin sunduğu görüntüdür. İstatistikler, uçları yansıtmaz. Muhakkak ki bu karanlık tablonun dışında kalan ilköğretim okullarımız, üniversitelerimiz vardır. Bunların varlığı, Türkiye'de bir yerlerde, bu bozgundan nasıl çıkılacağını bilen kurumların varlığını gösteriyor.

Dünya Bankası raporu da buna işaret ediyor.

İlk ve orta eğitimde çemberi kırabilen okullar bulunduğunu, dolayısıyla çemberin nasıl kırılacağı bilgisinin Türkiye'de bulunduğunu söylüyor. Bu hüküm, sorumlularının sorumluluğunu azaltmaz; arttırır. Bilineni, eldeki mahareti genele taşıyamadıklarını ve yayamadıklarını gösterir.

Toprak hâlâ suya hasret

Fakat herhâlde çözüm üniversite giriş sınavlarını ikiden bire indirmek, sonra birden ikiye çıkarmak değildir. Mevcut başarısız sistemde kalanlar için art arda af çıkarmak da değildir. Notları on üzerinden değil de dört üzerinden vermek veya rakam yerine harf kullanmak da değildir. Katsayıları arttırmak veya düşürmek de... Bu kararların her birinin tek tek yararı veya zararı bulunabilir. Fakat genel tablonun bunlarla değişmeyeceğini kabul etmeliyiz.

Genel tablodaki çark dönmektedir. Çıkardığı ses, eskisinden gürdür. Fakat su hâlâ toprağa taşınamamaktadır.

Ana meselemize, çocuklara bizimkiler mi, ötekiler mi hâkim olacak sorusuna gelince...

Karadeniz'e atfedilen bir fıkrayla cevaplamak isterim. Temel ve Dursun yeni araba almışlar. Hangi arabanın daha iyi olduğu köyde tartışılmaya başlanmış. Sonunda karar verebilmek için bir yarış düzenlenmiş. Karadeniz'in dağlık, virajlı yollarında yarışa kalkmışlar. Uzaklarda gözden kaybolmuşlar. Bir saat sonra, yarışın bitiş noktasında bekleyen hakemler köye dönmüş. Üzgün, yüzleri asık... Köylü sormuş: "Ne oldu?" "Başımız sağ olsun." demişler, "İkisi de virajda uçuruma uçtu." İlk sessizlikten sonra birisi sormuş, "İyi de hangisi önden uçtu?"

Homo digitalis

Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı'nın Türkçe sorularının paragrafları uzunmuş! Yer yerinden oynuyordu:

> *"Paragraf sorularının uzunluğu sosyal paylaşım sitesi Twitter'da da günün konusu oldu. Kitap okumayan zorlandı... Bu öğrenciler için kötü bir şey. Daha, doğrusu kitap okumayan nesil için kötü bir durum. Sorular zorladı çünkü. Aslında ÖSYM bu sistem ile kitap okumayı teşvik ediyor. Paragraf soruları uzayacak. Seneye de sorular uzayabilir. Bilgisayar nesli için paragraf soruları zorlaşacak demektir."*

Espri de yapmışlar:

> *"Yılın roman ödülü YGS soru kitapçığına."*
> *"O sorular 500 sayfalık psikoloji romanına denkti..."*

Okumadıkları, esprilerden de belli oluyor...

Kısa mesaj nesli

Daha 1980'lerde, Nokia şirketi olan bitenin farkına vardı. Cep telefonu ile kısa mesaj atma işini yetişkinler değil, daha ziyade 13-15 yaş arasındaki çocuklar yapıyordu. Anne-babalar, bırakın mesaj yazmayı, gelen mesajı okumakta zorlanırken, onlar, yıldırım hızıyla tuşları tıktıklıyordu. Yetişkinlere cep kullanmayı da bu çocukların

öğrettiği ortaya çıkınca şirket bu yaş grubunu hedefe koydu. Odak grupları kurdu, anketler yaptı. Sorular arasında, "5-10 yaş arası da cep telefonu kullanabilir mi?" vardı. Abla ve ağabeyler, olumsuz cevap verdiler, "Hayır, onlar çok küçük..." Fakat doğru tahmin edememişlerdi, okuma-yazmayı okula gitmeden bilgisayar başında öğrenen, büyük kardeşine İnternet'te site bulmayı gösteren çocuklar türedi birden... Bir arkadaşım, küçücük kızının klavyeyi, bilgisayar masasının altındaki çekmecesinden çıkarmadan, dolayısıyla klavyeye bakmadan çatır çatır yazdığını fark etmiş. Çocuk, kendi kendine on parmak yazmayı keşfetmiş!

YÖK üniversitelerde "Temel Bilgisayar Teknolojileri Kullanımı" dersini mecbur tuttu. Alanı ne olursa olsun, bütün fakültelere... Hedef, henüz sayısal teknolojiye maruz kalmamış gençlere klavye, ara-yüz kullanma, yazı yazma, tablolama gibi temel becerileri kazandırmaktı. Bunları zaten bilen grubu da gereksiz yere meşgul etmemek için, bu derse bir de muafiyet sınavı kondu ve sınavı geçen dersi almadı.

Bilgisayar başına –daha doğrusu kart delme makinesi başına– 1966 yılında oturmuş bir dinozor olarak bu dersi yıllar boyu verdim. 2000'li yılların başında dersin laboratuvarı bir âlemdi. Bilgisayarı bozmaktan korkanlar, "hocam bu klavyede K harfi yok" diyenler... Bir disketi sürücüye yanlış sokmanın yedi yolu olabileceğini o laboratuvarlarda öğrendim. (Sahi şimdi disket de kalmadı galiba.)

Nokia'nın edindiği bilgilerden haberim vardı ve sorardım, "Küçük kardeşiniz var mı? O bu işleri biliyor mu?" ve her yıl, küçük kardeşi olanlardan "Evet biliyor" cevabını alıyordum. Sonra o küçük kardeşler büyüyüp üniversiteye geldiler... Ve dersin anlamı kalmadı. Bırakın disketi, klavyeyi, şimdi sıkıntımız, birkaç saniye başka tarafa bakınca başlayan klavye çatırtısının haber verdiği "çet" tehlikesiydi. Dersi

dinlesinler diye ekranları kapattırmak gibi tuhaf tedbirler almaya başladık. YÖK çabuk davrandı ve dersin içeriğini değiştirdi. Artık İnternet âdabı ("âdap" yabancı kelime olduğu için "etik" diyorduk) ve arama teknikleri öğretecektik. Biz mi onlara, onlar mı bize? Bu sorunun cevabını alamadan YÖK bir değişiklik daha yaptı ve –belki hocalar mahcup düşmesin diye– dersi zorunlu olmaktan çıkardı.

Sayısal uçurum

Bir ders üzerinde verdiğim örnekler, onlarca yıl içinde değil, son beş yıl içinde meydana geldi. YÖK'ün bu kadar sık değişiklik yapması hesapsızlıktan değildir. İnsan malzememizde beş yıl içinde meydana gelen hızlı değişmedendir ve YÖK her seferinde haklıdır. Hatta belki bir-iki yıl geriden gelmiştir.

Bu olup biten son birkaç yılın nostaljisini yapan bir hoş hikâyeden ibaret değildir. Meydana gelen değişiklik sadece "çet", telefon ve bilgisayar bilgisiyle ilgili de değildir. Bir yazar, Marc Prensky, on yıl önce değişikliğin boyutunu fark etti ve "Sayısal Yerliler ve Muhacirler" ve "Gerçekten Bizden Farklı mı Düşünüyorlar?" başlıklı iki makale yazdı. Bugün artık üniversiteden mezun olmaya başlayan o "küçük kardeşler", âdeta yeni bir insan türünün, "homo digitalis"in öncüleridir.

Bilgisayar ve cep telefonunun bir toplumda yayılması, "sayısal uçurum" denilen bir bölünmeye yol açıyor.

Prensky, küçük yaştan itibaren cep telefonu, kısa mesaj, bilgisayar ile haşır neşir olmuş nesle "yerliler" diyor. Onlardan büyüklere de "muhacirler". Muhacirler ne kadar gayret gösterirlerse göstersinler yerlilerin dilini onlar kadar akıcı konuşamazlar. Mutlaka aksanları vardır. Meselâ diyor, elektronik postayı bilgisayardan okumayıp çıktısını almak veya daha beteri, sekretere çıktı aldırmak. Bir yazıyı düzeltirken

basılı nüsha üzerinden çalışmak. Benim başımdan geçen bir olay, bir Alman bakandan e-posta adresini istediğimde, dönüp özel kalemine, "Benim e-posta adresim neydi?" diye sormasıydı! Bütün bunlar, yerli dili sonradan öğrenen muhacirlerin aksan problemleri. Prensky bir sonraki makalesinde biraz daha şaşırtıcı bir soru soruyordu: "Bunların Beyinleri Farklı mı?"

Beyin plastisitesi: Beyin yaşken eğilir

Yabancı dil öğreniminden bildiğimiz bir gerçek var. Ergenlikten sonra dil öğrenimi daha yavaş ve zordur. Bunun farkındayız. Daha az farkında olduğumuz, ergenlikten sonra bazı yeni seslerin öğrenilememesi, hatta duyulmaması. Bir Türk'ün W sesini duyması çok zordur. "Ha" ve "ayın" sesini de. Tabiatıyla, duymadığı sesi telâffuz etmesi de... Bir Arap ise V'yi, P'yi, Ç'yi ne duyar, ne de telâffuz edebilir. "Çay"ı "şay", Türkistan'dan Arap ülkelerine gelen "çevirme"yi "şawarma" yapmalarının sebebi budur. (Bizde de bunu farklı bir şey sanıp döner yerine "şawarma" dükkânları açmaya başladılar. Kibarlık budalalığı demek ki Batı dillerine has değil.)

Arabistan'daki öğrencilerimin kurşunun sembolü olan Pb'ye "Be-be" demelerine önce şaşmıştım. Bir yıl İngilizce eğitimi görüp sınıfta bol bol "P" egzersizi yaptıktan sonra, ikinci sınıfta bu defa kurşuna "Pe-pe" demeye başlamışlardı. Tıpkı bizim yalancı-entelektüellerin "Harward" yazması gibi!

Eh ben de altı yıl o ülkede kaldım ama okulun kantininden doğru dürüst "bir çay", yani, "wahid şay" ısmarlayamadım (O "ha" bizim "he" değildi ki!).

İlgi çekici nokta, aynı mekanizmanın sayısal teknolojilerde de geçerli olması... Cep telefonu ve bilgisayar Türkiye'de 1990'dan sonra yayılmaya başladı. İnternet 2000'den sonra. Şimdi nesillerin bu tarihlerde kaç yaşında bulunduklarını

bir hesaplayın. Ergenlik bitmeden bunların hepsine maruz kalanlar 2010'lu yıllarda 30 yaş civarında. Tesadüf bu ya, bu yaş, Türkiye'nin nüfus piramidinin de en şişkin kuşağını teşkil ediyor. İşte bu yüzdendir ki Facebook, MSN gibi sosyal ortamlarda Türkler, dünyada ilk üç veya dörde giriyor.

Kırk yaşından büyükler, muhacirlerdir kesin. Homo digitalisin dilini ya hiç bilmezler yahut ağır bir aksanla konuşurlar.

Ağacın yaşken eğilmesine şimdi beyin plastisitesi deniyormuş. Bizim W, İngiliz'in Ü, Arap'ın P sesini duymamaklığı, her birinin beyninin yaş ilerledikçe farklı şekillenmesindendir. Ergenlik yaşı geçilirken artık beynin dil devreleri yerlerine lehimleniyor, plastisite azalıyor ve yeni ses öğrenmek zorlaşıyor. Yalnız seslerde değil, düşünmede, dikkatin yoğunlaşmasında veya yoğunlaşamamasında, aynı anda birkaç iş yapmada veya yapamamakta da ergenlik öncesinde kazanılan ve kaybedilen becerilerin rolü var. Televizyon, hatta müzik açıkken çalışmaya, yazmaya benim aklım ermez. Ama öyle çalışıp anlayan veya anladığını zanneden birçok genç tanıyorum.

Prensky, yukarıda bahsettiğim makalesinde ünlü Baylor Tıp Koleji'nden Dr. Bruce D. Perry'nin şu tespitini aktarıyor: *"Farklı tecrübeler farklı beyin yapılarına yol açar."* Sonra devam ediyor*:*

> *"Çok mümkündür ki öğrencilerimizin beyinleri içinde büyüdükleri şartların sonucunda fizikî olarak değişti ve bizimkilerden farklılaştı."*

Evrim daima tek ray üstünde ve daima daha iyiye gitmiyor

2000 yılı civarında üniversiteden yeni mezun olmuş bir Amerikan genci hayatı boyunca toplam 5 bin saat okumuş,

10 bin saat bilgisayar oyunu oynamış, 20 bin saat televizyon seyretmişti. Bugünün istatistiklerini, özellikle üniversiteye giren veya mezun olan bir Türk gencinin istatistiklerini merak ediyorum. Tahminim, okuma saatlerinin 5 binin epey altına gerilediği, bilgisayar oyununun en az ikiye katlandığıdır. Baksanıza, ÖSYM kitapçığı "psikoloji romanı" addediliyor! Bu nesil en çok 140 karakter alabilen Twitter mesajlarına edebiyat gözüyle bakmaktadır. Merak ediyorum, son zamanların moda hastalığı "hiperaktivite" veya diğer adıyla "dikkat eksikliği sendromu (ADD)" acaba gerçek bir hastalık mı, yoksa homo digitalisin tabii beyin yapısı mı?

Büyük bir evrimin içinde bulunduğumuz söyleniyor. Homo Sapiens'ten homo digitalise. Bundan şöyle elli, hatta yirmi yıl önce "ne güzel" derdik, "işte devir değişiyor, insanlar gelişiyor." Fakat şimdi hoş olmayan gerçekler öğrendik. Her değişim daha iyiye doğru değilmiş. Evrim tek ray üzerinde her an daha "gelişmiş"e gitmiyor. Kötülükleri engelleyip iyilikleri yaymıyor. Sizin değer hükümleriniz evrimin umurunda değil. O sadece mevcut şartlara daha iyi uyma yönünde ilerliyor, daha iyiye doğru değil.

Sayısal Bölünme kitabının editörü, Mark Bauerlein 2008'de yayımlanan bir kitabının başlığında bir hüküm vermiş bile*: "En aptal nesil."* Alt başlık da şöyle: "*Sayısal çağ genç Amerikanları nasıl aptallaştırıyor ve geleceğimizi nasıl tehlikeye atıyor?*"

Yukarıda saydıklarım, homo digitalisin hemen göze çarpan özellikleriydi. Ancak daha dikkatli bir bakış, düşünme tarzlarında da çarpıcı farklılıkları ortaya çıkarıyor. Gerçeklerin kıymeti, "doğru veya yanlış" olmalarından ibaret. Bilim, sanat birer soru gibi ve hepsinin dört yanlış, bir doğru cevabı var. Beethoven 9. senfoniyi dört yanlış şekilde besteleyebilirdi; bu kadar meşhur olduğuna göre belli ki doğru şeklini keşfetmiş.

Öğrenmek, kalıpları öğrenmekten ibaret. Sentez diye bir şey yok. Dolayısıyla yazmaları mümkün değil. Yazacakları ister bir paragraf, ister bir bilgisayar programı olsun. Yazmak çok güç. Cümlelerin, ifadelerin bir tek doğru şekli var! O klişeyi yakalarlarsa, asla bırakmıyorlar. "Klişe"nin kötü bir şey olduğunu bilmiyorlar.

'Itrî' nasıl çoktan seçmeli hale gelir?

Hâlbuki daha 1960'larda en prestijli okul, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin giriş imtihanında her birinin cevabı sayfalar süren dört soru sorulurdu. Gidiş yolunuz doğruysa notunuz yükselebilirdi! Bundan "test"e geçiş, homo digitalise giden yolda ilk adımlardan biridir.

Bir zamanın tehcir edilen Kızılderili reisi soruyordu: Toprak nasıl mal olur? Suların şırıltısını, rüzgârın sesini, güneşin sıcaklığını nasıl satabilirsiniz?

İngilizlerin, Fransızların gelişiyle o yerli de öz vatanında "muhacir" olmuştu. Beyaz adam da lisanı öğrenilemeyen "yerli".

Sorma sırası bizde: Itrî'yi, Yahya Kemal'i, mübarek Rumeli'nin kaybını, Millî Mücadele'yi nasıl çoktan seçmeli hale getirebilirsiniz? Siz getirdiğinizi sanıyorsunuz, değil mi?

Yoksulluk kültürü – güruh toplumu

Niçin bu kadar sertiz? Niçin bu kadar kavgacıyız? Niçin şöyleyiz, niçin böyleyiz dedikte, bir karşılaştırma söz konusudur. Demek ki 'biz'den daha sakin, edepli, birbirine saygılı topluluklar var ki, kendimizi onlarla karşılaştırıp yargılıyoruz. Öyle mi? Maalesef öyle.

'Ağır abi'leriz vesselâm!

Türkiye'den çıkıp doğumuzdaki veya batımızdaki herhangi bir ülkeye gittiğinizde sizi ilk çarpan, insanların birbirine gülümsemesidir. Asansöre bindiğinizde, sokakta, mağazada göz göze geldiğinizde bir gülümsemeyle, bir selâmla karşılaşırsınız.

Hayatımın önemli bir kısmı üniversitede geçiyor. Koridor, dershane, asansör... Erkek öğrenciler, etrafa ve birbirlerine, "üstüme varma, alırım paçanı" der gibi bakar. Kız öğrenciler, dayanılmaz basur ağrısı çeker gibi asık bir surat, hatta eğilip bükülmüş bir ağız ve burun ile 'namuslarını korur'. Hocalar eğer tanışmıyorsanız gözlerini sizden kaçırırlar. Memleketimize gelen yabancılar da ilk bakışta kendi ülkeleriyle bu farkı hissetmiş olmalılar ki, bize "Gülmeyen insanlar/ciddi insanlar ülkesi" etiketini uygun görmüşlerdir.

Peki niçin? Bu hal, kültürümüzün derinliklerinden mi geliyor? Çoğunluk artık köyden çok uzakta ama hâlâ köyle biraz teması olanlar, oralarda, insanların topluluk içine

girdiğinde, yolda karşılaştığında, mutlaka birbirlerine selâm verdiklerini bilir; hatırlar. Bırakın köyü, küçümen kasaba, hatta şehirlerde, tanıyın tanımayın, kahve ahalisinin elini bağrına bastırarak tek tek "merhaba"ları tükenmez.

Peygamberimiz'in bir hadisini hatırlamamak elde değil. İslamiyet'in en beğendiği tarafı sorulduğunda, cevapları arasında, "*tanıdığına ve tanımadığına selâm verme*"yi saymıştı.

Peki, büyük şehirler? Oradaki cemaat değil de cemiyet, isterseniz komünite değil de sosyetedir deyip münasebetlerin daha gayri şahsi olmasını beklersiniz ama yakın zamana kadar şehirli davranışında da aynı değerler, yani "âdap" var idi. Esnafın birbirine, esnafın müşteriye ve mahallelinin mahalleliye davranışı sımsıcak, pırıl pırıldı.

Yoksulluk kültürü mü?

Solcu olmama ve solculuk yapmama hatasını işlediği için pek ünlenmeyen kıymetli sosyoloğumuz Orhan Türkdoğan Hoca bu sorulara daha yetmişli yıllarda esaslı cevaplar veriyordu.

Yeni gelenler köyün, kasabanın cemiyetinden, değer ve geleneklerinden kopuyordu. Fakat şehrin değer ve geleneği de onları kendine bağlayacak zaman ve fırsatı bulamıyordu. Bu insanlar, büyük şehirleri gecekondu kuşaklarıyla sardı.

Türkdoğan'a göre köyün ve kasabanın bir kültürü ve olumlu anlamda bir mahalle baskısı, bir edep ilkeleri sistemi vardı. Şehrin de, dünyanın her yerindeki gibi köydekinden daha ince, daha rafine bir kültürü ve edebi vardı. Bu iki gelenek ve değerler sistemi, köyünki ve kırınki, özde aynıydı.

Babaannemin, özellikle nazik kimselerden bahsederken, "İstanbullu" dediğini hatırlarım. Bu ikamet yerini değil, tavır ve edebi belirten bir kelimeydi.

Orhan Hoca, "*Yoksulluk Kültürü*" eserinde kıyametin köyle şehrin arasındaki arafta koptuğunu belirlemişti. Bir asır önce yüzde doksanı topraktan geçinen bir ülke idik. Sonra yüzde doksanı kırda tutan baraj yıkılıverdi. Birkaç on yıl içinde, özellikle 1950'den sonra kır, şehre aktı. Yetmişli yıllar, köyden şehre göçün en yoğun yaşandığı dönemdi. Büyük şehirler, gecekondu kuşaklarıyla sarıldı. Gecekondular, şehir nüfuslarının yarısını geçmişti.

İşte diyordu Türkdoğan, bu insanların, bu yoksul insanların, şehirde doğmuş ikinci kuşakları, hem köy, hem şehir kültüründen, her iki âdaptan da yoksun kaldılar. Onlar, kalabalıklar içinde yalnızdır, çaresizdir, her türlü tahrike açıktır ve Türkiye'nin yumuşak karnıdır. Normalde şehrin alınan göçü kısa zamanda temsil etmesi, kendi kültürünü onlara vermesi ve yeni gelenleri bir nesil içinde şehirli kılıvermesi beklenirdi. Fakat göç edenler yerlilerden katbekat fazla ve göçün hızı bu kadar yüksek olunca bu mekanizma çalışamadı.

Nüfus istatistikleriyle uğraşanlar, yirminci asrın başında İstanbul nüfusunun beş yüz bin civarında olduğunu söylüyor. Bu yarım milyonun nüfus artış hızı da sıfıra yakınmış. Bu hesapla şu anda İstanbul'da eski İstanbullu sayısı hâlâ ve ancak beş yüz bin! Bunun altından nasıl kalksın şehir kültürü?

Bu tespitler acıydı, zorluydu ama eserin başlığı bir ümit ışığı taşıyordu. Mademki bu "yoksulluk kültürü" idi, yoksulluk ortadan kalkınca o da kendiliğinden ortadan kalkacaktı herhâlde. Her başa geçen de yoksulluğu ortadan kaldıracağını vadettiğine göre bir süre sıkıntı çeksek bile bize karada ölüm yoktu.

Yetmişlerden bu yana epey zenginleştik. Yetmişli yıllarda şehir nüfusunun çoğunluğunun yaşadığı gecekondular, yerlerini blok apartmanlara terk etti. Henüz gidilecek yol var ama,

gelir ile edep arasında hekimlerin dediği gibi bir "doz etkisi" bulunsaydı az da olsa, görece de olsa bir iyileşme beklerdik.

Var mı? Tam tersine, kendinden başkasını umursamayan, ilk çıkar çatışmasında magandalığın alâmetifarikası "Sen benim kim olduğumu biliyor musun?" saldırısına başvuranların sayısı azalmıyor; artıyor.

Röpke: Güruh toplumu

Üstelik bunlar hiç de fakir fukara değil. Orhan Hoca'nın kültürsüzleşme mekanizması hâlâ doğru görünüyor. Ama anlaşılan kök sebep gelir seviyesi değil; kültürsüzleşmenin bizzat kendisi. Değerlerinden kopmuş, yoksul ve yalnız bir insan zenginleşirse, varlıklı, fakat değerlerinden kopmuş, yalnız bir insan oluyor.

Burada bir başka sosyoloğun, daha doğrusu iktisat sosyoloğunun '*güruh toplumu'* kavramı akla daha yatkın geliyor. İkinci Dünya Harbi'nden sonraki Alman mucizesinin mimarı sayılan, İstanbul Üniversitesi'nde de hocalık yapmış Wilhelm Röpke, bu kültürsüz kalabalıkların, çağımıza has bir hastalık olduğunu söylüyor.

Klasik değerleri olmayan, hiçbir ilkeyi içselleştirmemiş, bırakın içselleştirmeyi, bu ilkelerin ne olduğunu öğrenmemiş atomize kişilerden oluşan bir güruh toplumu... Liberal düşüncenin zirvelerinden, Hayek-Mises zincirinin, Viyana ekolünün değerli bir halkası sayılan Röpke şöyle söylüyor:

> *"İlkesiz, klasikleri ve değerleri olmayan insan liberal demokrat olmaz. Köklü bir kültüre dayanmayan, hiçbir aşkın değer tanımayan kişi, bu hâlini liberallikle açıklıyorsa, o liberal demokrat değil, ilkeldir ve varacağı yer anarşidir".*

Röpke, böyle "liberaller"in demokrasisine de "Jakoben demokrasi" etiketini uygun görüyor. Zenginleşme ile, bilgi çalışanlarının çoğalması ile proletaryanın azaldığını, giderek yok olacağını söyleyenlere de bir uyarısı var:

> *"Evet klasik proletarya azalıyor ama gelir seviyesi, serveti ne olursa olsun bütün bir toplumun, bir lümpen proletarya güruhu hâline gelmesi söz konusu".*

Fikirleri, Türk milliyetçilerinin eskilere uzanan bir tespitini hatırlatıyor: Ferdiyetçilik değil, şahsiyetçilik!

Röpke'ye göz attıktan sonra, bu bölümün girişinde, bizim asık suratlılığımıza karşı başka ülkelerdeki insanların güler yüzlülüğü hakkında söylediklerime bazı kayıtlar düşmem gerekiyor. O tespitler dünyanın belli başlı megapolleri, meselâ New York şehri için geçerli değildir. Oralarda şehir kültürüyle ve gülümseyen yüzlerle değil Röpke'nin güruh toplumuyla karşılaşırsınız.

Ferdiyetçilik değil şahsiyetçilik

Peki bize ne oldu? Öyle sanayi toplumunun, malûmat (enformasyon) toplumunun öncüsü filan değilken, nasıl oldu da bir sıçrayışta Röpke'nin lümpen proletarya ipini göğüsleyiverdik? Cevap pek zor değil. Röpke'nin mekanizmasında maddî üretim ve tüketimi tek değer kabul eden yeni cemiyet, klasik kültürü yok ediyordu. Biz, o üretim ve tüketime ulaşmadan da, başka yollarla, kültürümüzü tahrip etmeyi başardık. Ve lümpen-proleter topluma kestirmeden ulaşıverdik. Pek iftihar edemeyeceğimiz bir başarı!

Bu yazıdaki gibi, "cık, cık, ne ayıp" vezninden vaazları verenler, bazen, "Peki çare ne?" sorusuna cevap bulma gereğini hissederler. Bu sıkıntıdan kurtulmanın kestirme yolu,

"*eğitim efendim, eğitim*" demektir. Böylece yazar bir taşla iki kuş vurur. Bir taraftan kendini kısa yoldan hâkimane bir noktaya çeker; diğer taraftan halka göre ne kadar eğitimli olduğunu zımnen ilân eder. Ancak ve maalesef, bu "eğitim gerek" çaresi hem anlamsızdır hem de göründüğü kadar kolay bir çözüm değildir.

Anlamsızdır... Bir düşünün, kırmızıda geçen maganda bunu yapmaması gerektiğini bilmemekte midir? Öğretirseniz, "*Aa, demek kırmızıda durmam lâzımmış!*" deyip bundan böyle kurallara uyacak mıdır? Tartışmak yerine küfür veya tehdide, o da olmazsa saldırıya yeltenenin eksikliği bilgi midir? Bunun doğru olmadığını öğretirseniz, hoşgörü dolu bir bilgeye mi dönüşecektir?

Kolay değildir... Çünkü eğitim sistemimiz, bırakın değerlerin içselleştirilmesini sağlamayı, Türkçe okuyup yazmayı öğretmekten âcizdir. Bunun da ötesinde hangi değerlerin aktarılması gerektiği üzerinde toplumun fikir birliği kalmamıştır.

Eğitim şart, efendim!

Millî eğitimin görevini "talim ve terbiye" diye tanımlardık. Bilgi, bilim ve malûmatın ortak köküne dayanan birinci kelimeye "öğretim" dedik. "Terbiye" de "eğitim" oldu herhâlde. İkincisi, muhakkak ki birinciden daha zor fakat daha hayatî bir fonksiyon. Belki bu yüzden görevli bakanlığa da "Millî Öğretim Bakanlığı" değil, daha cesurca davranarak, "Millî Eğitim Bakanlığı" dedik[27]. Fakat pratikte eğitime değil, "öğretim"e kilitliyiz. Öğretimde de "bilgi"ye ulaşamıyoruz. Ancak "malûmat" doldurup malûmat boşaltmayı kısmen becerebiliyoruz. Eğitim, yani terbiye, uzaklarda, yükseklerde bir

27 Eski adı Maarif Nezâreti idi. 'Maarif'te hepsi ve daha fazlası vardı; irfanı esas alıyorlardı ve irfanda da hepsi ve fazlası vardı. Muhtemelen "ârif" yetiştirmek isteği vardı ki o başka bir bahis.

yerlerde. Terbiye, temel değerlerin içselleşmesi demektir. Her insanın müfettişini o insanın içine yerleştirmek demektir.

Temel değerler yok olunca:

• Milliyet etnisite seviyesine alçalıyor.

• Din, yeni tip kupkuru ilmihale doğru dejenere oluyor.

• Ahlâk, belden yukarıya çıkamıyor.

O hâlde hiç mi ümit yok? Hâşâ! Ümitsizlik terbiyemize göre günahtır. Ümit vardır. Ben ümidin ilk ışıklarını, hani bazılarının yerli Kalvinistler dediği, aslında öz kültürümüzden kaynaklanan yeni orta sınıfımızda görüyorum. Belki başka kaynaklar da bize duru sular taşıyacak. Fakat yükselen Anadolu şu anda favori adayım.

Bunlar, "her hüner makbul imiş; illâ edep, illâ edep" diyenlerin torunlarıdır. Duvarlarına, bir hayat felsefesinin özeti olarak "Edeb ya hu!" yazanların çocuklarıdır. Rahmetli Erol Güngör'ün dediği gibi, "Millî kültür, çocuklarını, eninde sonunda yeniden kendisine çekip bağlıyor". Zaten gidebileceğimiz başka yön yok.

Yeter ki kökümüze dayanan ortak yüksek kültür bir an önce yeniden kurulabilsin; yeniden nesilden nesile ve şehirden şehire aktarılabilsin.

Kültür yoksulluğu – yoksulluk kültürü

Orhan Pamuk, Alman gazetesi *Die Zeit*'la mülâkatında, *"Burjuvazi beni sinirlendiriyor*" demiş. Ve eklemiş:

> *"Kibirleri, dar görüşlü bir şekilde bencillikleri ve kendi ülkesinin insanlarından nefret etmeleri beni tiksindiriyor... Onların yaşamı benim de yaşamım. Aynı sınıftan, aynı sokaktanız. Alışkanlıklarımız aynı. Aynı dükkândan alış veriş yaparız."*

Aklıma, bir zamanlar komünistler için söylenen bir söz geldi: *"Kalpleri uzaktaki proletaryanın sevgisi ile o kadar doludur ki, yakınlarındaki insanlara yer kalmamıştır."*

Velhasıl Pamuk, tanıdığı insanlardan nefret ediyor. Çünkü onlar kendi ülkelerinin insanlarından nefret edermiş. Böylece nefret çemberi kapanıyor. Tanımadığı insanlar hakkındaki duygularını henüz bilmiyoruz. Belki en iyisi hiç tanımaması.

Güzel cevaplar, çirkin cevaplar

Peki, *Die Zeit* niçin Pamuk'la röportaj yaptı? Herhâlde şöhret olduğu için. Nobel Edebiyat Ödülü şöhret demektir. Medya da şöhretle röportaj yapmayı sever. Meselâ rap sanatçısı olmanız kâfidir. Size tarihle, coğrafyayla, felsefe veya sosyolojiyle ilgili soru sorarlar ve siz de güzel güzel cevaplar verirsiniz.

Güzel cevaplar bellidir. Dünya barışı... Türkler 1,5 milyon Ermeni öldürdü veya Saddam'da kitle imha silâhları vardı, güzel cevaplardır. Son yüz elli yılda Balkanlar'da, Kafkaslar'da etnik temizlik için altı milyona yakın Türk öldürüldü, Ermenistan Hocalı'da katliam ve etnik temizlik yaptı kötü cevaplardır.

Nobel Edebiyat, Nobel Barış Ödülleri'nin genellikle edebiyat ve barıştan başka dayanakları da vardır. Bunlar biraz güzellik yarışmalarına benzer. Güzellik yarışmalarında adaylara idealleri ve hayattaki arzuları sorulur. Onlar da "dünya barışı" diye cevap verirler. Ama herkes bilir ki aslında bel, kalça, göğüs ölçüleri daha önemlidir. Nobel Edebiyat Ödülü de buna benzer. Edebiyattan bahsederler ama herkes bilir ki edebiyat o kadar önemli değildir. Bunu, Soljenitsin Nobel Edebiyat Ödülünü aldığında *Gulag* ve *İlk Çember*'i okumaya kendimi mecbur hissedince anladım.

Pamuk'u tenzih ederim. Aslında o, Türkçesini biraz düzeltse, pekâlâ yazabilir. Biraz da hakkında yazdığı Türk toplumu ve Türkiye hakkında bilgilense[28].

Fakat Nobel Komitesi için Soljenitsin'in Sovyetler'e muhalefeti daha önemliydi. Pamuk'un da tam zamanında sarf ettiği malûm sözler.

Zarar yok... Ne olmuş yani? Obama da 2009 Nobel Barış Ödülü'nü aldığında iki harbin, Irak ve Afganistan cephelerinin başkomutanıydı.

28 İlber Ortaylı güzel örnek vermiş: Pamuk mealen, "namaz saatinde caminin balkonundan ezan okuyan imam" diye yazmış. Ortaylı da, Namazın saati değil, vakti olur; caminin balkonu değil, minaresi, minarenin de şerefesi olur; ezanı okuyana da imam değil, müezzin denir, diye düzeltmiş. Bana nedense "*Hazreti Musa tam kızını kurban edecekken yerden bir keçi fışkırmış*" diye kurbanı anlatan adam fıkrasını hatırlattı. Musa değil İbrahim; kızını değil, oğlunu; yerden değil, gökten; keçi değil, koyun. Ama Pamuk'unki daha güzel!

Entelektüel namusu nedir?

Entelektüel namusu, popüler bazı lâfların tekellüm ve tekrarı değildir. Entelektüel namusu, ülkeniz aleyhinde konuşmak da değildir.

Entelektüel namusu, kucağınıza bırakılan iddiaların her biri için, kökten, "*Gerçekten öyle mi?*" diye sormak, bu sorunun cevabını bilmeden konuşmamaktır. Bu sorunun cevabını öğrendikten sonra da, cevap hâkim kanaate ters de olsa, susmamaktır.

Biraz daha gelişmiş entelektüel namusu, düşüncelerinizi kucağınıza bırakılan iddialarla sınırlamayıp, *"Bunlar mı konuşulmalı, peki şu ötekiler niye konuşulmuyor?"* diye sorgulamaktır.

Burjuva ne demek?

"Burg", tahkim edilmiş şehir demek. Bizde aynı kelime "Burgaz" şekliyle yer isimlerinde geçiyor.

Burjuva, kelime anlamıyla "şehirli". Yani feodal asillerden değil. Ruhbandan da değil. Geçimini toprak yerine ticaretten, ürettiği hizmetten veya imalattan sağlayan. Yani aslında tam da bizim esnaf dediğimiz, sonra büyüyüp de iş adamı olmasını dilediğimiz cins insan.

Oxford Sözlüğü'ne, *Webster*'e, Wikipedia'ya baktım. Muhafazakâr, sosyal orta sınıf gibi özellik ve anlamlar sayılmış. *Oxford Sözlüğü,* "Marksist bağlamda" diyerek şu tarifi de veriyor: "kapitalizmin çıkarını savunan; komünist olmayan". Müteveffa Orhan Hançerlioğlu'nun *Felsefe Sözlüğü*'ndeki (veya onun kaynağı olan müteveffa Sovyetler Birliği Komünist Partisi Felsefe Sözlüğü'ndeki) "faşizm" tarifiyle aynı: "Komünist olmayan".

Orhan Pamuk acaba hangi anlamda kullandı?

Pamuk'un *Die Zeit* mülâkatından sonra aynı konuda yazan kalemler vardı. Onlar hangi anlamda kullandı?

Bir kere şunlarda çoğunluğun fikir ortaklığı var gibi:

1) Burjuva olmak iyi bir şey değildir.

2) Bizdeki burjuva devlet eliyle zenginleşmiştir.

3) Yerleşik burjuva yeni burjuva türemesini istemez.

4) Hâsılı zenginleşmek iyi bir şey değildir.

"Burjuva olmak iyi bir şey değildir" bir değer hükmüdür. Öyle hissediyorsanız öyledir. Fakat bunu söyleyenler büyük ihtimalle –tıpkı Orhan Pamuk gibi– kendileri de burjuvadır; çevreleri de öyledir. Kendinizi ve çevrenizi sevmemek pek sağlıklı bir ruh hâli değildir. Keşke sevseydiniz.

Bize burjuva lâzım

Türkiye'nin cemiyet yapısını bilenler yukarıda verdiğim burjuva tarifinden de anlayacaklardır ki "burjuva" bizim için pek geçerli bir etiket değildir. Problem de değildir. İllâ bir problem lâzımsa bizimki burjuvanın çokluğu değil, yokluğudur. Ben kendi hesabıma, öz değerlerini koruyan, yani muhafazakâr, ürettiğiyle geçinen insanlara son derece taraftarım; karşı değil.

"Devlet eliyle zenginleştiler" hem iş adamı hem de devlet bürokrasisi aleyhine bir hırsızlık iddiası mıdır? Öyleyse gereğini yapmak lâzımdır... Onlar yediler biraz da bunlar yesinler, hırsızlığa teşvik ve hırsızlığı hoş görmektir.

Burjuvanın yeni burjuvalar yetişmesine karşı çıktığı da saçmadır. Çünkü burjuvanın ürettiği mal ve hizmetin baş tüketicisi yine burjuva olacaktır. Esnaf veya iş adamı, müşterisinin çoğalmasını niçin istemesin ki?

Zenginleşmek fevkalâde iyi bir şeydir. Ürettiği ile, verdiği hizmetin üstünlüğü ile, yenilikçiliği ile... Bunları yapanlar sayesinde ülke de zenginleşir, refah artar. Bunları yapmayıp

da "devlet eliyle" gelir sağlamaya çalışanların ülkeleri de fakirleşmeye mahkûmdur. İstisnası toprağından petrol veya doğal gaz fışkıran memleketlerdir.

Yazılarda "son on yıllarda üç kat büyüdüler", "dört kat büyüdüler" gibi ifadeler var ve bunların telmihi, böyle büyümelerin ahlâkî olamayacağı üzerine. Bu düşüncelerin bizde tarihî kökleri var. Fakat basit bazı hesaplar da var. Şöyle ki, yılda yüzde 7-8'lik büyüme, on yılda sizi yaklaşık iki kata, yirmi yılda dört kata çıkarır. Bu hıza ve sürekliliğe klasik sektörlerde ulaşmak başarıdır. Yeni sektörlerde, İnternet veya iletişimde bu hızda giden yönetici kovulur. Bir başka hesap da, iş dünyasının, yani "burjuva" dediklerinizin büyüme hızlarının ağırlıklı ortalamasının kabaca ülkenin büyüme hızını verdiğidir. Memurlarının gayretiyle zenginleşen ülkeyi de tarih henüz yazmıyor.

Nihayet, bizdeki hâkim kanaatin aksine zenginleşme bir sıfır toplam oyunu değildir. Yani Kayserililer zenginleşiyorsa, Gazianteplıler fakirleşmemektedir. Tersine, birinciler zenginleşiyorsa, onlarla iş yapan ikinciler de zenginleşir.

Aidiyet ararken

Aslında konu yanlış va'z edilmekte, yine Avrupa kavramları ile Türkiye meselesi tartışılmakta ve dolayısıyla yanlış tartışılmaktadır.

Önceki bölümde yoksulluk kültürünü tarif ederken, yeni şehirlilerin, her iki âdaptan da, şehirli âdabından da, köylü âdabından da yoksun kaldıklarını söylemiştik... Geleneksiz, aidiyetsiz cemiyet olmuyor. Cemiyet yoksa cemaat olunuyor ama mutlaka bir aidiyet gerekiyor.

Yeni şehirliler de yeni değer ve gelenek aradılar. Kimisi sol militan oldu, kimisi sağ. Kimisi de yeni Müslüman. Fakat –işte en önemli nokta burasıdır– bunların hemen hepsi kökten kopuktu. Sol zaten taşıma suyla dönüyordu ve dayanacağı bir

gelenek yoktu. Belki İştirakiyun Fırkası, Mustafa Suphi... Sağ da Türkiye'nin geleneğindeki sağ değildi. Ne İslâmcılar Mehmet Âkif zamanının İslâmcıları idi, ne milliyetçiler Ziya Gökalp zamanının milliyetçileriydi. Burada fikirlerdeki değişimden bahsetmiyorum. Kopukluktan, birikimin yokluğundan, gelenekten habersizlikten, yeniden ve sıfırdan başlamaktan bahsediyorum. Genel olarak kalitedeki hızlı düşüşten. Düşünce ve hissetme yerine slogan ve ritüelden... Temel güdünün mensubiyetten ibaret olmasından. "Bir yere ait olayım da..."

Merkezi bir su baskını gibi saran bu dalgalardan birinin yönetimlere de hâkim olması tabii idi. Sol ve milliyetçiler 12 Eylül idaresi tarafından ezildi. Bunlar bir daha kendilerini toparlayamadı. Eski güçlerine ulaşamadılar. Solun zafiyetinde SSCB'nin dağılmasının etkisi de büyüktür. Bugün solun gücü bir nevi ihvanlık dayanışmasından ibarettir. Yani, eski komünistlerin eski komünistleri kayırması...

En tuhaf evrimi solun milliyle barışık olmayan cinsi geçirdi. Bunlar AB'ci, ABD'ci oluverdiler. SSCB hayranlığından bunlara geçiş çok garipsenmemeli. Dünyaya iki kutuplu, tek kutuplu, çok kutuplu diyoruz ya. Bu arkadaşlar da bir kutba tâbi olmayı tercih ediyorlar. Kutbun ideolojisi ikinci planda kalıyor.

12 Eylül'den önceki mücadelenin asıl aktörleri olan bu iki güç ezilince geriye, Yağmur Tunalı'nın tabiriyle Müsülmancılar kaldı. 12 Eylül bunları ezmemiş, hatta asıl tehlike diğer ikisidir, bunlar da denge ağırlığı olsun diye teşvik bile etmişti. Bu kayıtsız şartsız bir teşvik değildi ve "ince ayar" için tokat hazırdı ama zaman farklı işledi. 28 Şubat'a gelindiğinde taşlar çoktan yerine oturmuştu. Laikçiler Müslümancılara karşı harekete geçmeye karar verdiklerinde kendilerini "din aleyhtarı" konumunda buldular ki tarihte bu konumdan galip çıkan olmamıştır.

Zenginleşmek iyidir

Şimdi bize sunulan hikmeti bir yana bırakıp şu fikir birliği edilen yanlışların doğrularını yazmaya çalışalım:

1) Üretmek, ürettiğini satmak, üretilenlerin ticaretini yapmak, yeni şeyler bulup bunlardan para kazanmak iyi bir şeydir. Muhafazakâr orta sınıf güçtür.

2) Devlet eliyle zenginleşmek, eğer gerçekten devletin ihtiyacı olan kalemlerin açık ve eşit ihalesi ve alımıyla yapılmıyorsa iki taraflı hırsızlıktır. Daha önce başkalarının hırsızlık yapması sizin hırsızlığınızı mubah kılmaz. Devletin malı deniz değildir, yiyen de bal gibi domuzdur. Miri mal kul hakkıdır.

3) Esnaf ve değerlerini bilen orta sınıfın çoğalması ve güçlenmesi Türkiye'nin güçlenmesi ve zenginleşmesi demektir.

4) Zenginleşmek, helâl yollardan, alın teriyle, yaratıcılıkla oluyorsa ülkenin zenginleşmesidir. Kötü olan zenginlik değil israf ve gösteriştir; zenginliği kullanışta takınılan tavırlardır. Kısacası ahlâktır.

Ya cipler?

Cipler bugün, eğer arazide kullanmıyorsanız, israf ve gösteriştir. Başınız açıksa da öyledir, kapalıysa da öyledir. Altın takmayacağım diye gümüş alyans takıp sonra şehirde cipe binmenin izahı yoktur. Zaten İstanbullu, Antepli, Kayserili, Ankaralı veya oraların köylüsü, bunu yapmaz; ar eder, edep eder. Ama onların İstanbul'a göçmüş torunları yapabilirler. Çözülme budur.

Unutmayın 'Angaralı' Vehbi Koç, zeytunî bir Doğan'a binerdi. Adanalı Sakıp Sabancı'nın, Zürih'te bir ipek pijama aldıktan sonra göle bakarak yanındaki dostuna, "Hayalimde Hacı canlandı. Bana 'ulan... sen ipek pijama giyecek adam mısın!' dedi" diye içlendiğini bizzat o arkadaşından dinledim. Dikkat edin. Kimin burjuva, kimin yerli, kimin nevzuhur olduğu sandığınız kadar basit değildir.

Nefretinize mukayyet olunuz.

DİZİN

A

AB Anayasası, 113
AB, 10, 11, 31, 36, 38, 47, 62, 63, 70, 71, 73, 76, 84, 113, 115, 117, 118, 119, 121, 122, 136, 145, 159, 178, 204, 228
ABD, 7, 10, 20, 30, 31, 33, 34, 47, 52, 53, 59, 60, 73, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 102, 108, 115, 121, 129, 136, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 157, 158, 176, 228
Abdullah Cevdet, 31, 39
Abdullah Öcalan, 27
Abraham Lincoln, 144
Abraham Maslow, 106, 107
Açık Görüş, 11, 35, 196
Açık Toplum Enstitüsü, 92, 93, 94, 105, 155
Adalet Ağaoğlu, 50
Adolf Hitler, 121, 139
Afganistan, 89, 96, 98, 102, 224
Afrika Birliği, 84
Afyon Harbi, 39
Agop Dilaçar, 42
Ahmet Bican Ercilasun, 197
Ahmet Davudoğlu, 159
Akdeniz, 89
Albert Beveridge, 55
Aleksandr Soljenitsin, 224
Alfred Stepan, 33
Ali Kemal, 121
Ali Saim Dilemre, 182, 184
Alman Temel Kanunu, 51
Almanya, 10, 20, 24, 34, 39, 42, 43, 51, 53, 71, 72, 73, 74, 76, 108, 112, 116, 117, 140, 169, 174, 176, 200, 212, 219, 223
Alsas - Loren, 42
Altay Türkleri, 154
Amerikan Barışı, 90
Amerikan istisnacılığı, 142, 143, 144
Amerikan, 20, 21, 24, 37, 52, 55, 59, 80, 81, 83, 86, 87, 93, 98, 101, 118, 142, 143, 144, 200, 213
anayasal vatandaşlık, 28
Anayasalar, 48, 49, 51, 60, 61, 100, 101, 111, 112, 114, 115, 116, 156, 158
Angela Merkel, 108, 115, 122
Anglosakson, 140, 141
Antonio Damasio, 110
Arap Baharı, 95, 117
ari, 56, 117, 129, 139, 140
Arthur Gobineau, 140
asimilasyon, 7, 10, 70, 73, 74
aşiret, 21, 23, 24, 25, 150
Atatürk, 15, 42, 97, 174, 181, 183, 184, 186, 200
Avusturalya, 73, 76
Ayhan Tuğcugil, 4, 172

Azadlık Meydanı, 161
Azerbaycan, 58, 63, 64, 161, 186
Aziz Nesin, 137
Aziz Yuhanna, 15, 27, 29, 32, 96, 98, 143, 144

B

Babrak Karmal, 98
Bakî, 187
Balkanlar, 57, 224
Barack Obama, 59, 80, 82, 83, 85, 108, 142, 143, 224
Barzani, 58
BDP, 49, 50, 178
Beethoven, 214
Belçika, 72
Bellagio, 153
Bertrand Russell, 121
Bilge Kağan, 150
bilimsel sosyalizm, 134
Boer Savaşı, 31, 148
BOP, bakınız Genişletilmiş Ortadoğu Projesi
Boris Yeltsin, 95
Bosna, 57, 65, 69, 161
Brendan O'Leary, 158
Britanya, 40, 140
Bruce D. Perry, 213
Budapeşte, 153
Budizm, 96
Bulgaristan, 33, 67, 68, 71, 92
burjuva, 134, 225, 226, 227, 229
Büyük Nutuk, 16

C

Cambridge, 153, 168
Carl von Clausewitz, 97, 98
Carnegie Vakfı, 108
Carter, 33
Cemil Meriç, 109, 110
Cezayir, 60, 61, 116, 120, 122, 129
CFR, 47
Charles Cochrane, 56
CIA, 92, 93, 94, 95, 99, 100, 158
Cihannüma, 152

Ç

Çanakkale, 180, 200
Çatalhöyük, 166, 168
Çeçenistan, 104, 107
Çin, 24, 39, 40, 88, 96, 106, 112, 114, 133, 139, 141, 142, 150, 152, 154, 157, 166
Çin Anayasası, 112
çirkin ördek yavrusu, 146, 147

D

Dağdaki Vaaz, 143
Damat, 121
Danimarka Anayasası, 113
Danimarka, 72, 113
Dankward Rustow, 27, 32
Dartmouth, 153
David F. Ronfeldt, 98
Dede Korkut, 168
Demir Çelik, 49
demokrasi, 27, 29, 32, 34, 35, 36, 40, 41, 49, 51, 56, 91, 92, 99, 105, 122, 142, 144, 155, 220
demokratik cumhuriyet, 34
Divanu Lügati't-Türk, 150
diyalektik maddecilik, 131
Dmitri Medvedev, 104
Dunkirk, 169, 170
Dwight D. Eisenhower, 158

E

Edward Said, 11, 141, 157
Edward Teller, 132, 134
Eflatun, 138

Ege Cansen, 129
Eisenhower, 33
Emine Ayna, 36
Emine Işınsu Öksüz, 5
emperyalizm, 10, 38, 39, 40, 97, 120, 129, 140, 157, 158
Endonezya, 141, 142
entegrasyon, 7, 10, 70
Ermeni, 58, 117, 118, 119, 120, 121, 156
Ermenistan anayasası, 24, 26, 52, 55, 56, 59, 62, 64, 112, 117, 224
Ermenistan, 52, 53, 58, 63, 64, 118, 156, 224
Ernest Gellner, 26, 27, 174, 175, 179, 180, 196, 197
Ernest Renan, 57, 63
Erol Güngör, 138, 222
etnik, 9, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 32, 34, 44, 48, 53, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 89, 155, 158, 160, 174, 189, 200, 224
etnik grup, 9, 23, 24, 53, 62, 65
etnisite, 10, 20, 21, 23, 25, 26, 150, 222
etno-sembolizm, 153
Everett P. Wheeler, 52, 53

F

Fahir İz, 183
Fas, 61, 141
Ferda Keskin, 196
Ferit Zekeriya, 122, 155
fikir savaşı, 10
Filipinler, 39, 59
Francis S. Collins, 172
Frank Baum, 56, 57, 61
Fransa anayasası, 51, 112, 116
Fransa, 10, 16, 41, 51, 53, 55, 59, 60, 61, 64, 72, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 140, 149, 158, 169, 176, 192, 200, 215
Fransız İhtilâli, 41, 150, 151, 152, 153
Fuzulî, 187, 200

G

Galile, 130
Gazneli Mahmut, 187
Genişletilmiş Ortadoğu Projesi, 141, 142
Geoffrey Lewis, 182, 183, 184
George Basalla, 200
George Bush, 141, 144
George Friedman, 88
Georgi Markov, 71
gizli iknacılar, 103, 107
GONGO, 7, 10, 11, 77, 91, 94, 95, 99, 100, 101, 148, 156, 178
Göktürk Yazıtları, 152, 154, 168, 187
Gutenberg, 166
Gültekin Samancı, 109
Gürcistan, 95, 107
güruh toplumu, 8, 11, 216, 219

H

Hahambaşı Nahum Efendi, 26
Halime Kökçe, 5
Hamit Geylani, 66, 67
Hans Christian Andersen, 147
Harry S. Truman, 158
Harvard, 81, 153
Hasan Kayıhan, 75
Hasip Kaplan, 49
Hayek, 219
Hayrünnisa Bolay Belen, 125
Hegel, 43, 138
Henry Ford, 111
Hindiçini, 61

Hindistan, 39, 40, 106, 129, 139, 141
hiperaktivite, 214
Hispanikler, 140
historisizm, 131, 137, 138
Hocalı katliamı, 224
Hollanda, 72, 74, 137, 147, 158
homo digitaliis, 215
homo digitalis, 8, 209, 211, 214
Homo Sapiens, 214
Hong Kong, 40, 157
Hür Avrupa Radyosu, 93
Hür dünya, 33
Hüsnü Öndül, 49
Hz. İsa, 143
Hz. Ömer, 88

I

II. Beyazid, 152
Irak, 41, 58, 89, 90, 127, 158, 224
ırk, 10, 21, 23, 25, 38, 39, 40, 41, 44, 47, 51, 53, 56, 109, 117, 129, 139, 140, 141, 144, 150, 155, 157, 159, 160, 189
ırkçılık, 17, 42, 43, 51, 139, 159
Isaac Asimov, 31
Itrî, 215

İ

İbrahim Kiras, 5, 39, 41, 159
İHD, 49, 50, 178
İhvan - ı Müslim, 22, 28
İkbal Vurucu, 5, 178
İlber Ortaylı, 52, 224
İncil, 55, 143
İngiltere, 24, 25, 30, 31, 38, 39, 40, 89, 115, 118, 121, 139, 140, 147, 157, 158, 169, 170, 176, 192, 193, 200, 205, 213, 215
İnönü revizyonizmi, 9, 10
İnternet, 8, 16, 34, 49, 72, 80, 91, 92, 94, 98, 103, 122, 125, 131, 166, 169, 210, 211, 212, 227
İran, 39, 40, 88, 107, 108, 157, 158, 176
İskenderiye, 168
İspanya, 35, 52, 55, 57
İspanya Anayasası, 35, 52
İsrail, 29, 50, 73, 76
İstanbul, İstanbullu 18, 49, 109, 149, 182, 215, 217, 218, 219, 229
İstanbul Teknik Üniversitesi, 215
İsveç, 73
İsviçre, 71, 113, 181
İsviçre Anayasası, 113
İtalya, 55, 112, 140, 158
İtalyan Anayasası, 112
İttihat ve Terakki, 26, 120, 121

J

J. Michael Waller, 99
Japonya, 73, 139, 141, 152
Jared Diamond, 63, 167
John Adams, 144
John Arquilla, 98
John Lennon, 29
John McWhorter, 15, 16
John Ralston Saul, 159
John Stuart Mill, 27, 32
John Winthrop, 143, 144
Josef Stalin, 27, 51, 96
Jön Türkler, 31
Justin McCarthy, 34

K

Kalvinistler, 222
Kanada, 73, 76
Kanuni mersiyesi, 171
Karahallı Şükraniye, 143
Karahallı, Karayakuplu, 143

Karl Marks, 133, 134, 138
Karl Popper, 131, 132, 137, 138
Kaşgarlı Mahmut, 150, 151, 152
Katar, 58
kavim, 10, 17, 21, 23, 44, 150, 160
Kennedy, 33, 144
Kıbrıs, 62, 64
kimlik, 15, 17, 21, 28, 29, 198
kimlik krizi, 15, 17
klişe, 215
Konfüçyüs, 34, 96
Kopernik, 130
Kore, 34, 51, 73, 76, 139, 142
Kosova, 57, 65, 69, 151, 152
Kraliçe Viktorya, 96
Kuantum, 125, 126, 131
Kur'an, 168, 170
Kutadgu Bilig, 168
Kuveyt, 58
Küçük Ağa, 15

L

laikçiler, 228
Leh Valesa, 96
Leiden, 205, 206
Leonid Brejnev, 134
Lev Tolstoy, 106
Levent Köker, 35
liberal, 38, 39, 40, 76, 89, 97, 100, 101, 120, 129, 136, 158, 219
Londra, 153, 170
Lord Cromer, 157, 158
Lozan, 66, 181
Lübnan, 117
lümpen proletarya, 220
Lyndon B. Johnson, 93

M

Macar Anayasası, 112
Macaristan, 98
Mad Men, 103
Mahir Kaynak, 54
Malta, 121
Marc Prensky, 211, 212, 213
Mark Bauerlein, 214
Mark R. Beissinger, 26
Marksizm, 129, 134
matbaa, 169
Matti Taneli Vanhanen, 145
medeniyet, 11, 31, 38, 39, 40, 43, 57, 58, 59, 60, 61, 97, 138, 140, 141, 142, 143, 147, 166, 168, 172, 183
medya, 91, 92, 93, 169, 223
Mehmed Vahdeddin, 178
Mehmet Akif Okur, 159
Mehmet Âkif, 26, 228
Mehmet Aydın, 188
Mehmet Çağatay Özdemir, 5
Mehmet Kaan Çalen, 151
Melih Cevdet Anday, 16, 17
memler, 172
Meral Danış Beştaş, 49
Merkezî Avrupa Medya Girişimi (CEME), 92
mesmerize, 127, 128
MI6, 158
Michael Dibdin, 161
Mihri Belli, 133, 136
milletin zamanı teorileri
Millî Demokratik Devrim, 133
millî eğitim, 172, 204, 221
Millî Görüş, 22
Millî Mücadele, 15, 26, 121, 215
Mimar Sinan, 26
Mir Dengir Mehmet Fırat, 67
Mises, 39, 219
Mitt Romney, 142
modernizm, 153
Moğolistan, 149, 154
Montanistler, 143
Muhammed Musaddık, 157, 158

Murad Hüdavendigâr, 151
Murad Hüdavendigar, 152
Mustafa Suphi, 228
Mümtaz Turhan, 11, 19, 198, 199, 202, 203
Müslüman Kardeşler: Bakınız İhvan-ı Müslim
Müsülmancılar, 228

N

Nabi, 185
Nabukadnazar, 170
Napolyon, 41, 106, 117, 122
Nasrettin Hoca, 18
Natan Sharansky, 29
National Endowment for Democracy, 91, 92, 93, 94, 99, 101, 105, 106, 121, 155
NATO, 95, 134
Necip Fazıl Kısakürek, 109, 110, 111, 112, 149
NED: Bakınız National Endowment for Democracy
Nedim, 185, 200
Neşrî, 151, 152
Nevada, 153
Nevzat Tandoğan, 178, 186
Newton, 128, 129, 130
Nicolas Sarkozy, 114, 116, 118, 119, 122
Nobel Barış Ödülü 224
Nobel Edebiyat Ödülü 223, 224
Nokia, 209, 210
noopolitik, 98
noosfer, 10,98
Nuray Mert, 31
Nurullah Ataç, 17, 182, 183, 184, 185

O

OECD, 203, 204, 206
Orhan Hançerlioğlu, 225
Orhan Pamuk, 58, 62, 223, 224, 225, 226
Orhan Silier, 178
Orhan Türkdoğan, 11, 217, 218
Orta Asya, 91, 96
ortaçağ, 138
Ortadoğu, 23, 38, 40, 53, 55, 58, 89, 91, 141
ortak yüksek kültür, 8, 18, 20, 21, 26, 165, 199
oryantalizm, 8, 11, 140, 141, 142, 146, 147, 148
Osmanlı, 17, 22, 23, 25, 34, 38, 40, 52, 58, 118, 151, 168, 183, 186
Oxford, 153, 182, 225

Ö

Ömer Dönderici, 5, 179
ÖSYM, 209, 214
ötekileştirme, 147
Ötüken, 145
Öztürk Türkdoğan, 49

P

Papa, 96
paradigma, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44
Pepuza, 143
perennializm, 153
Peter Lampe, 143
PISA, 203
PKK, 36, 50, 51, 178
Polonya, 169
pozitif milliyetçilik, 159, 160
pozitivizm, 110, 111, 128, 129, 130, 138
primordializm, 153
prototürkler, 17
Puritan, 143

R

RAND, 99
Recaizade Mahmut Ekrem, 39
reconquista, 57
reform, 17
Regis McKenna, 81
Reyhan Yalçındağ Baydemir, 49
Richard Dawkins, 172
Richard Lynn, 144, 145
Robert Cooper, 38, 76, 97
Robert Fisk, 38
Robert Zeidner, 118
Roma, 53, 55, 60, 96, 97, 143, 167
Romanya, 33, 74, 92
Ronald Dore, 198, 199, 200
Ronald Reagan, 33, 144
Röpke, 11, 219, 220
Rumeli, 63, 65, 68, 129, 171, 180, 215
Rusya, 29, 64, 68, 74, 95, 96, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 118, 161, 169, 174, 176, 178

S

Sakarya, 180
Sakıp Sabancı, 229
Samipaşazade Sezai, 39
Samuel Huntington, 67, 139, 140, 141, 160, 161
Selçuklu, 17
Setif katliamı, 60
Shakespeare, 169, 171, 200
Sırbistan, 26, 65, 67, 89, 92, 145, 151, 161
Sibirya, 145
Singapur, 153
Sir William Osler, 130
sivil toplum kuruluşu, 90, 91, 93, 94, 99, 100, 101, 148
siyasî ümmetçilik, 9, 10, 21
soğuk savaş, 10, 97
Sokollu Mehmet Paşa, 26
Soljenitsin, 224
Soros, 47, 93, 94, 99, 101, 105, 106
sosyal Darvinizm, 109, 129, 130, 160
SSCB, 29, 33, 91, 96, 98, 107, 134, 158, 224, 225, 228
Stanford Shaw, 64, 65, 69, 117
Star Gazetesi, 11, 35, 196
State Department, 85, 92
Stephen Covey, 38
Stephen Kinzer, 98, 140, 158
STK, bakınız sivil toplum kuruluşu
STRATFOR, 88, 89, 95
Sun Tzu, 98
Suriye, 107, 108, 117, 120, 122
Suudi Arabistan, 4, 106
Süleyman Nazif, 26
Sümer, 168
Sykes - Picot, 117

Ş

Şah İsmail, 96

T

Taha Akyol, 5, 34, 181
Tahir Karagöz, 75
Tarih Vakfı, 178
tarihî maddecilik, 129
Tarık Buğra, 15
Tatu Vanhanen, 144, 145
Temel Bilgisayar Teknolojileri Kullanımı, 210
Temel, 208
tepedeki şehir, 143, 144
TESEV, 48, 50, 51, 53, 156, 158, 178

Tevfik Fikret, 39
Tevrat, 170
Theodore Roosevelt, 56
Thomas Edward Lawrence, 59, 68, 97
Thomas P. M. Barnett, 142
Tom Friedman, 88
Tony Ballantyne, 140
Tonyukuk, 150
Trakya, 68, 166, 168
Transdinyester, 101
Tunus, 61
Turancılık, 17
Türk Edebiyatı Vakfı, 109
Türk Ocağı, 44, 180
Türk Yurdu, 4, 5, 11
Tymion, 143

U

U. S. Institute of Peace, 92
Ukrayna, 92, 95
ulus devlet, 7, 23, 30, 31, 32, 33, 63, 79, 80, 85, 120
Uluslararası Adalet Divanı, 60
Umut Özkırımlı, 44
UNESCO, 92
Ural Akbulut, 206
USAID, 92, 99
Uşak, 143

Ü

Ümit Cizre, 158
Ürdün, 92

V

Vahhabî, 22, 28
Vance Packard, 104
Varşova, 134, 153
Vatikan, 96
Vehbi Koç, 229
Vermont, 153
Vietnam, 59, 102, 120
Vladimir Putin, 7, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108
von Mises, bakınız Mises

W

Walker Connor, 153, 154
Westpoint, 82
William Faulkner, 169
William Tabbernee, 143
Winston Churchill, 30, 53
Woodrow Wilson, 53, 153

Y

Yağmur Tunalı, 5, 228
Yahya Kemal, 171, 185, 187, 194, 200, 215
Yanoş Kadar, 98
Yavuz Sultan Selim, 96
Yeni Kudüs, 143
Yılmaz Öztuna, 9
YÖK, 204, 205, 207, 210, 211
yoksulluk kültürü, 8, 11, 218, 223
yoksulluk kültürü, 8, 216, 217
Yuluğ Tigin, 150
Yunanistan Anayasası, 52, 113
Yunanistan, 24, 52, 53, 55, 58, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 112, 113
Yusuf Akçura, 41, 42
Yusuf Has Hacib, 187

Z

Zelanda, 73, 76, 200
Ziya Gökalp, 20, 25, 41, 42, 43, 44, 160, 228